

სამეცნიერო ჟურნალი „ხელისუფლება და სპირიტუალობა“

(ისტორია, თეორია, პრაქტიკა)“

Scientific magazine

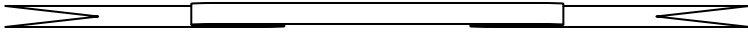
“AUTHORITY

AND SOCIETY

(History, Theory, Practice)“

Научный журнал “ВЛАСТЬ И ОБЩЕСТВО

(История, Теория, Практика)“

№ 4

2007

საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტი
ჰუმანიტარულ-სოციალური ფაკულტეტის
უცხოური ენებისა და კომუნიკაციის
დეპარტამენტის
სამეცნიერო ჟურნალი

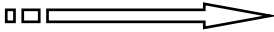
GEORGIAN TECHNICAL UNIVERSITY
HUMANITARIAN-SOCIAL FACULTY
Scientific magazine of Department
of Foreign Languages and Communication

ГРУЗИНСКИЙ ТЕХНИЧЕСКИЙ
УНИВЕРСИТЕТ
Гуманитарный-социальный факультет
Научный журнал департамента Иностранных
языков и коммуникации

EISSN 1512-4029

UDC 378(479.22)(051.2)

ხ. 402

სარელაქციო ხოლავია:

შოთა დოლონაქ

- შოთაარი რელაქოროი

გიოროგი ბალათურია

- შოთაარი რელაქოროის შოადგილი

ოთარ ბალათურია

- პასუხისშვებელი შლივანი

ნანა ავალინი, შიბროვოლიბი აბრანში (გარმულია),
ვახბანგ გურული, თეიშურაზ თოლუა, როინ
მებრავალი, ქეთი ქოქრავილი, ოთარ ქოოროქაქ,
რუსუნან ქუთათულაქ, მანა ჩხეიძე

ჟურნალი ხელმძღვანელობს საქართველოს კანონით „პრესისა
და მასობრივი ინფორმაციის სხვა საშუალებების შესახებ“.

გამოქვეყნებული მასალების სიზუსტეზე პასუხისმგებელია
ავტორი. გამოქვეყნებული მასალები გამოხატავს მხოლოდ
ავტორთა პოზიციას და შესაძლოა არ ემთხვეოდეს რელაქციის
შეხედულებებს.

მისამართი:

საქართველო, თბილისი 0160 კოსტავას ქ.77, VI კოოპუსი VIII
სართული ტელ. 36.45.14

77 Kostava st., 0160 Tbilisi, Georgia. Tel. [995 32] 36.45.14

Mail: DLPA@gtu.edu.ge

ბარეკანის გაოოროშვა: ღავით ბალათურია

სარჩევი

გიორგი ბაღათურია, ოთარ ბაღათურია სახელმწიფოებრივი სოლიდარული მსოფლმხედველობის საფუძვლები-----	5
თემურ თოდუა, შოთა დოდონაძე არისტოტელე სახელმწიფო მართვის შესახებ-----	28
პროფესორ შოთა დოდონაძის ინტერვიუ სამხრეთ კავკასიის ინტერნეტგამოცემა “ახალი რევიონი“-სათვის-----	38
ოთარ ქორჩაძე ივანე ბეჟაშვილი საქართველოს სახელმწიფოებრივი მშენებლობა: მომავლის ხედვა და პერსპექტივები (შედარებითი ანალიზი) -----	39
ოთარ ქორჩაძე ნიკოლოზ ბეჟაშვილი პოლიტიკა და პოლიტიკური ინტერესი (შედარებითი ანალიზი) -----	45
გენადი იაშვილი სტრატეგიული მენეჯმენტის კონცეფცია მცირე წარმოებებში -----	51
ბელა გოდერძიშვილი მაია დანელია ტერიტორიული განვითარების სტრატეგია-----	60
გენადი იაშვილი თანამედროვე სტრატეგიული მენეჯერი და მისი როლი წარმოებაში -----	69
გიორგი მჭედლიშვილი სვანეთი დიდი ტურიზმის მოლოდინში-----	77

თენგიზ ენდელაძე
მეზობელი ქვეყნების ძალადანი სტრუქტურები
საქართველოს გასაბჭოებისათვის ბრძოლაში----- 98

დავით თაქთაქიშვილი
რელიგიის საკითხები იმანუილ კანტთან
და გეორგ ვილჰელმ ფრიდრიხ ჰეგელთან----- 107

ლალი გვასალია
მხატვრული სახის ცნების
ესთეტიკურ-ულტუროლოგიური კონცეპტი----- 114

მაია ჩხეიძე
კულტურათაშორისი კომუნიკაციის პრინციპები
(ინგლისურ ენაზე)----- 119

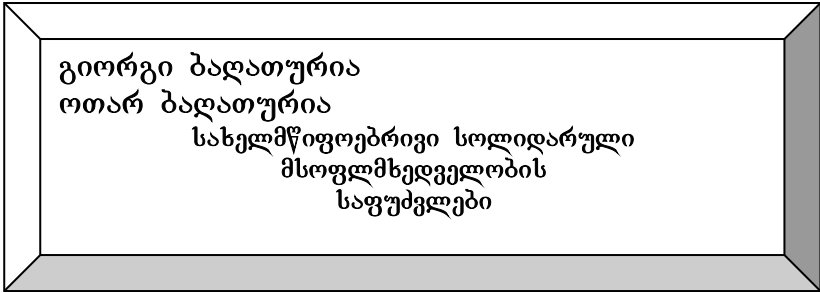
რუსუდან თაბუკაშვილი
ენისა და საზოგადოების ურთიერთმიმართების
პრობლემა სოციოლინგვისტიკაში----- 124

სტუდენტური გვერდები ----- 131-154

თინათინ იაშვილი, ირინა იაშვილი
ვაჭრობის მსოფლიო ორგანიზაცია (ვმო) და მისი როლი
მსოფლიო ეკონომიკაში----- 131

თინათინ იაშვილი, ირინა იაშვილი
რუსეთი და მსოფლიო სავაჭრო ორგანიზაცია,
პრობლემები, წინააღმდეგობები----- 144

სოფიო ტიტენიძე
ყველაზე ნაკლებად განვითარებული ქვეყნები და
საერთაშორისო ვაჭრობა----- 154

**პოლიტიკური იდეოლოგია (მსოფლმხედველობა) –
სახელმწიფოებრიობის ბაზისი**

ნებისმიერ სახელმწიფოში ხელისუფლების საქმიანობა იმთავითვე განწირულია, თუ არ არსებობს ხალხის გამაერთიანებელი ღირებულება – ის ღირებულება, რომელსაც სახელმწიფოში მცხოვრები ადამიანები საკუთარი კეთილდღეობის აუცილებელ პირობად მიიჩნევენ და რომლის თაობაზეც არსებობს ეროვნული თანხმობა. ასეთ ზოგად ღირებულებას საქართველოსთვის ერთიანი და ძლიერი სახელმწიფო წარმოადგენს. ძლიერი სახელმწიფო საზოგადოების კეთილდღეობის წინაპირობაა, ეს უკანასკნელი კი, თავის მხრივ, სახელმწიფოს გაძლიერების უმნიშვნელოვანესი ფაქტორი ხდება.

მეორე მხრივ, ნებისმიერი ქვეყნის განვითარების მამოძრავებელი ძალა, მისი არსებობის გამართლება, როგორც წესი, ამ ქვეყანაში დამკვიდრებული იდეოლოგიის მეშვეობით ხორციელდება. ასეთი გახლდათ ლიბერალური თუ კონსერვატორული, სოციალისტური, კომუნისტური თუ სხვა იდეოლოგიები. ზოგიერთ ქვეყანაში მთავარი, წამყვანი იდეოლოგიური როლი რელიგიურ მრწამს ენიჭება (ძირითადად მაჰმადიანურ ქვეყნებში).

როგორია ჩვენი ქვეყნის, ახალი ქართული სახელმწიფოს იდეოლოგია? საქართველოს სახელმწიფო იდეოლოგიის მნიშვნელობა თანამედროვე პირობებში კიდევ უფრო გაიზარდა, ვინაიდან, სწორედ ქვეყნის სახელმწიფოებრივ მსოფლმხედველობას ძალუძს გაუძლოს გლობალიზაციის ეპოქით გამოწვეულ საფრთხეებს, რათა ქვეყანამ თავიდან აიცილოს როგორც უკიდურესი ნაციონალურ-რელიგიური ფანატიზმის, ისე ულტრათანამედროვე ლიბერალიზმის (ფაქტობრივად, ფსევდოლიბერალიზმისა და ნეომარქსიზმის) მავნე ზეგავლენა.

საქართველოსთვის, როგორც პოლიტიკურ და ეკონომიკურ გზაჯვარედინზე მყოფ ქვეყანას, სადაც ერთმანეთს ეჯახება მსოფლიოს ზესახელმწიფოთა ინტერესები, გადამწვევტი მნიშვნელობა აქვს მსოფლიოს განვითარების ზოგად ტენდენციებს.

კაცობრიობის განვითარების პერსპექტივებს თანამედროვე დასავლური მეცნიერება ძირითადად ორი ურთიერთსაწინააღმდეგო კონცეფციით განსაზღვრავს. ერთია ლიბერალური იდეების საბოლოო დამკვიდრება [1], მეორე – ცივილიზაციათა დაპირისპირება [2, 3]. უფრო მეტიც ზოგიერთი მკვლევარი (ორიანა ფალაჩი) თვლის, რომ მალე ევროპა აღარ იარსებებს, იგი მაკმადიანური კულტურული ან ძალადობრივი ექსპანსიით იქნება ასიმილირებული (ან განადგურებული) და ევროპის ნაცვლად ევრაზიას მივიღებთ.

ამ ორივე კონცეფციის უდიდესი ნაკლია ის გარემოება, რომ ისინი არ ითვალისწინებენ შემოქმედის არსებობას, შემოქმედისა, რომელიც განაგებს ჩვენს სამყაროს [4] და ყოველივე მინდობილი აქვთ მანკიერი კაცობრიობის ვნებათაღელვის შემთხვევითობასა თუ მათ მიერ „აღმოჩენილ“ ე.წ. „ისტორიულ კანონზომიერებაზე“. აღნიშნულის საწინააღმდეგოდ როგორც საქართველოს მართლმადიდებელი ეკლესია, ისე ისლამის მიმდევრები [5] კაცობრიობის მომავალს ცივილიზაციათა და კულტურათა დიალოგში ხედავს, სხვადასხვა კულტურების მშვიდობიან თანაარსებობაში.

„თანამედროვე ადამიანის ტრავედია იმშია, რომ კულტურა და მეცნიერება (განსაკუთრებით ფილოსოფია) დიდად დასცილდა ეკლესიას. ბევრს ეჩვენება, რომ მეცნიერულ-ტექნიკური მიღწევები დადასტურებაა ადამიანური გონების სრულყოფილებისა და გონიათ, რომ მას შეუძლია დროთა ვითარებაში ახსნას მთელი სამყაროს საიდუმლოებანი; ამიტომაც შემოქმედისადმი რწმენა ნაკლებად გაცნობიერებული საზოგადოების გამოვლინებად და დღეისთვის სრულიად ხედმეტად მიანიათ, ანდა იმდენად მისაღებად, რამდენადაც შეიძლება იგი გამოადგეთ მოსახლეობის „დაბალი“ ფენების მართვის საშუალებად. ისინი უარყოფენ სასწაულს, რადგან ნებისმიერ სასწაულში არის ის, რასაც ლოგიკითა და მიწიერი კანონებით ვერ ახსნი. მორწმუნეთათვის კი ცხოვრება ღვთისა და სამყაროში მისი სასწაულების აღიარების გარეშე წარმოუდგენელია. მშვენივრად თქვა გოეთემ: როგორადაც არ უნდა მოინდომოს ადამიანმა, ბუნება და მასში მიძღინარე პროცესები გონებაზე უნაშთოდ არ იყოფა. ანუ ყველგან და ყველაფერში რჩება ადვილი ირაციონალურისთვის, რწმენისთვის. რწმენა არ გამორიცხავს მეცნიერებას, პირიქით,

მის მიღწევებსა და მტკიცებულებებს იყენებს და ახალი აღმოჩენებისთვის თვითონაც იღწვის (XIX-XX საუკუნეებში არაერთი გამოვლენა უკავშირდება მორწმუნე მეცნიერთა და მეკვლევარ სასულიერო პირთა სახელებს). მისთვის გასაგებია, რომ ესა თუ ის თეორია ან პირობა შეიძლება ხეალ საერთოდ მიუღებელი აღმოჩნდეს ან უკეთესით შეიცვალოს. ეს კი იმიტომ ხდება, რომ ადამიანის გონება და მისი შესაძლებლობები შეზღუდულია და სრულყოფილებისგან დაშორებული. რწმენის გარეშე სიცოცხლე ძალიან ძნელი, შიშისმომგვრელი და გაუმართლებელია. სიკვდილი უაზროდ ხდის მას და აუხსნელ, მტანჯველ გამოცანად აქცევს“ [6]. აღნიშნულს ადასტურებს აგრეთვე თანამედროვე მეცნიერული აღმოჩენები, რომელთა თანახმადაც სამყაროს შექმნა და განაგებს გონიერი შემოქმედი [4].

როგორ გავითვალისწინოთ ეს ყოველივე საქართველოს პოლიტიკური იდეოლოგიის (სახელმწიფოებრივი მსოფლმხედველობის) ჩამოსაყალიბებლად?

პირველ რიგში უნდა გავითვალისწინოთ ის გარემოება, რომ სახელმწიფოს სუვერენიტეტის, მისი განვითარების, სახელმწიფოებრიობის შეგრძნების უმნიშვნელოვანეს ქვაკუთხედს საყოველთაოდ ცნობილ პოლიტიკურ და ეკონომიკურად აუცილებელ წანამძღვრებთან ერთად წარმოადგენს ისეთი სახელმწიფოებრივი მსოფლმხედველობა (იდეოლოგია), რომელიც მოცემულ სახელმწიფოში მცხოვრები მოსახლეობის ფართო ფენების მიერ აღქმული იქნება, როგორც მისი ფიზიკური და სულიერი არსებობისა და განვითარების გარანტი [7].

პოლიტიკური იდეოლოგიის არსი

იდეოლოგია იდეებისა და შეხედულებების სისტემაა, რომელშიც გაცნობიერებული და ასახული უნდა იყოს როგორც ცალკეული ადამიანების, ისე მთლიანად სოციალური ფენების, ეთნიკური და რელიგიური ჯგუფების დამოკიდებულება ერთმანეთისა და საქართველოსა და მსოფლიოში არსებული სინამდვილისადმი. ამ სისტემამ უნდა მოიცავს საქართველოს მოსახლეობის ყველა ფენის პოლიტიკური ცნობიერების მთელი სპექტრი და დასახოს მათი სულიერი და მატერიალური მოთხოვნილებების დაკმაყოფილების გზები, ოცნებებისა და იმედების აღსრულებისა და მიზნების მიღწევის შესაძლებლობები საერთო ქართული სახელმწიფოს ფარგლებში.

ასეთმა იდეოლოგიამ თეორიულად უნდა უზრუნველყოს როგორც თითოეული ინდივიდის, ისე სხვადასხვა სოციალური,

ეთნიკური, სარწმუნოებრივი (კონფესიური) ჯგუფებისთვის ერთიანობის ანუ, საბოლოო ანგარიშით, მამულიშვილობის შეგრძნება, რათა პირველი მოთხოვნისთანავე ყველა მათგანი დადგეს ქვეყნის დაცვის სადარაჯოზე. სახელმწიფოს ესაჭიროება არა მხოლოდ სამხედრო აგრესიისგან თავდაცვა, არამედ, რაც არანაკლებ მნიშვნელოვანია, ქვეყნის წინააღმდეგ განხორციელებული შეგნებული თუ შეუგნებელი მსოფლმხედველობითი, იდეოლოგიური დივერსიების მოგერიება, ტრადიციული ღირებულებებისა და ეროვნული, სარწმუნოებრივი თვითმყოფადობის შენარჩუნება-განვითარება. ამასთან, დაცული უნდა იქნეს პიროვნების თავისუფლებისა და ცივილიზებული სამყაროს დემოკრატიული, საყოველთაოდ აღიარებული ზოგადსაკაცობრიო ღირებულებები.

სახელმწიფოებრივი იდეოლოგიის არსებობა განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია მცირერიცხოვანი ერებისთვის გლობალიზაციის ობიექტურად მიმდინარე პროცესების ფონზე, რათა, ერთი მხრივ, ქვეყანამ დაუბრკოლებლად შეძლოს გახდეს გლობალური, ცივილიზებული სამყაროს სრულფულებიანი წევრი, ხოლო მეორე მხრივ, შეინარჩუნოს თავისი ისტორიული, კულტურული მემკვიდრეობა და საკუთარი ეროვნული თვითმყოფადობით გაამდიდროს საერთო საკაცობრიო საგანძური. სამყაროში ჯერ კიდევ არსებული კულტურულ-ეროვნულ-ისტორიული მრავალფეროვნების შენარჩუნება როგორც მთელი კაცობრიობის, ისე თითოეული ქვეყნის წმიდათა-წმიდა მოვალეობაა, მაგრამ მისი მიღწევა მხოლოდ სათანადო სახელმწიფოებრივი მზრუნველობითაა შესაძლებელი, რაც სწორედ სახელმწიფოებრივ მსოფლმხედველობაში უნდა იქნეს ასახული.

ტერმინის „იდეოლოგიის“ წარმოქმნისთანავე (XIX საუკუნეში შემოტანილი ფრანგი ფილოსოფოსის დესტიუტ დე ტრასტის მიერ) ამ ცნების მიმართ უარყოფითი დამოკიდებულება დამკვიდრდა. ეს პერიოდი ხასიათდება ევროპაში რევოლუციური გამოსვლებით, კლასობრივი დაპირისპირებით, სისხლისღვრით, რამაც თვალნათლივ აჩვენა, რომ წარსულის დიდ მოაზროვნეთა ჩამოყალიბებული თეორიული მსჯელობანი სამყაროს უკეთ მოწყობის შესახებ მახინჯი ფორმებით მატერიალიზდებოდა, იღებდა ახალი რელიგიის მსგავს სახეს და რეალურ მსხვერპლშეწირვას მოითხოვდა.

განსაკუთრებული და საყოველთაო მნიშვნელობა იდეოლოგიის ცნებამ მიიღო მე-19 საუკუნის მიწურულსა და მე-20 საუკუნეში, როდესაც განსაკუთრებით გამწვავდა

კლასობრივი, ეთნიკური, რელიგიური და რასობრივი დაპირისპირებანი (მარქსიზმი, რასიზმი).

თვით მარქსი და ენგელსი ტერმინ იდეოლოგიას იყენებდნენ დამახინჯებული, გაუკუღმართებული ცნობიერების აღსანიშნავად. ცნობიერება გაუკუღმართებულია, როდესაც ცოდნა საზოგადოებასა და სოციალური კონფლიქტების შესახებ აისახება არა ობიექტურად, მიუკერძოებლად, არამედ გარკვეული ინტერესების თვალთახედვის კუთხით. მარქსის მიხედვით, იდეოლოგია (გაუკუღმართებული ცნობიერება) ყოფიერების ილუზორული ასახვაა, კლასის მიერ საკუთარ თავზე ილუზიის შექმნა. შემდეგ ეს ილუზიები იდეოლოგიურ კონსტრუქციებად გარდაიქმნება, თავად ხდება თვითკმარი და პირველადი რეალურ ობიექტებთან და ინტერესებთან მიმართებაში. რადგანაც იდეოლოგია შეზღუდულია სოციალურად (რაკი იგი გარკვეული სოციალური კლასის ინტერესებს გამოხატავს), მას შეუძლია დაამახინჯოს საზოგადოებრივი ცხოვრების რეალური სურათი. ამასთან, ასეთი იდეოლოგიური დამახინჯება შესაძლოა განხორციელდეს წინასწარგანზრახვით ან შეუგნებლად მოვლენების, ისტორიული გარემოებების, საზოგადოებრივი განვითარების არასაკმარისი ცოდნისა და მცდარი ინტერპრეტაციის გამო. მიუხედავად იმისა, თუ რატომ ხდება იდეოლოგიური დამახინჯება, იგი გამოთქვამს პრეტენზიას, რომ თეორიულად სწორად ასახავს სოციალურ ობიექტს და პროცესებს და ყველა ხერხით იცავს თავის სიმართლეს, მათ შორის ძალისმიერი მეთოდებით, – როგორც ეს ტოტალიტარული რეჟიმებისთვის იყო და არის დამახასიათებელი.

თავად მარქსი და ენგელსი თავიანთ მოძღვრებას იდეოლოგიად არ თვლიდნენ და იგი მეცნიერებად მიიჩნდათ. საკუთარ ამოცანას ისინი სოციალური ყოფიერების გაბატონებული კლასის იდეოლოგიური კლიშეებიდან განთავისუფლებაში ხედავდნენ. თუმცა იმთავითვე ნათელი იყო, რომ მარქსიზმიც იდეოლოგიაა, ოღონდ პროლეტარიატის, ჩაგრული და არა მხაგვრელი, გაბატონებული კლასის იდეოლოგია. ეს კარგად დაასაბუთა ლენინმა და ახალი ტერმინიც შემოიღო – „მეცნიერული იდეოლოგია“, ე.ი. მარქსიზმი. ამრიგად, ლენინისა და შემდეგ მარქსისტების შეხედულებით დადგინდა, რომ სოციალური მეცნიერება, მარქსიზმი და პროლეტარული იდეოლოგია ერთი და იგივეა. ფაქტობრივად „შესანიშნავი“ ტერმინი მოინახა - „მეცნიერული იდეოლოგია“, რაც იმას ნიშნავდა, რომ ყველა სხვა არსებული იდეოლოგია არამეცნიერული იყო, და, მაშასადამე, ყველა ვინც მარქსისტად თვლიდა თავს (ან თანაუგრძნობდა მარქსიზმს),

დებულობდა (უნდა მიეღო) ახალი პოლიტიკური იდეოლოგია, როგორც სრული და საბოლოო ჭეშმარიტება, აქსიომად მიეჩნია მისი უცდომელობა. შესაბამისად ნებისმიერი პოლიტიკური გადაწყვეტილება, რომელიც მარქსიზმის პოზიციიდან კეთდებოდა, აპრიორი გამართლებული გახლდათ.

ცხადია, რომ იდეოლოგიის ასეთი გამოყენება, მართლაც, სოციალური ფენის, ამ შემთხვევაში, პროლეტარიატის, გაუკუღმართებულ ცნობიერებას წარმოადგენს. იქმნება პროლეტარიატის ილუზორული შეხედულება საკუთარ თავზე, როგორც მოწინავე და პროგრესული კლასისა, რამაც გარკვეულწილად წარმატებით განახორციელა პროლეტარიატის და, საზოგადოდ, მშრომელთა ფართო ფენების სულიერების დამახინჯება, მათი ფაქტობრივი ზომბირება ქვენა გრძნობების გაღვივებითა და რევოლუციური ნგრევისკენ მოწოდებებით, რომელთა შორის განსაკუთრებით პოპულარული გახდა „მარცვე ნაბარცვი“. მარქსისტულმა და, შემდეგ, რასისტულმა იდეოლოგიამ მოახერხა ე.წ. „რჩეულთა“ კასტის ჩამოყალიბება, კასტისა, რომლისადმი კუთვნილებაც განაპირობებდა საკუთარი ქმედებების უცდომელობასა და კანონიერებაში დაჯერებას. შეიქმნა სრულიად უნიკალური ფსიქო-ფილოსოფიური დამოკიდებულება, მიზეზობრივ-შედეგობრივი კავშირი ყირამალა დადგა – ადამიანის ცნობიერება (მიზეზი) კი არ განაპირობებდა მის რომელიმე სოციალური, საზოგადოებრივი თუ პოლიტიკური გაერთიანების წევრობას (შედეგი), არამედ პირიქით, საზოგადოებრივი გაერთიანების წევრობა (შედეგი) განსაზღვრავდა პიროვნების ცნობიერებას (მიზეზს). ამით კაცობრიობის აზროვნების ისტორიაში განხორციელდა გრანდიოზული, მის წინააღმდეგ მიმართული ექსპერიმენტი, ფაქტობრივად წარმატებით გამოიცადა პიროვნების გარკვეული აზროვნების ძალადობრივი ჩამოყალიბების მექანიზმი - „მანქურთიზმის“ თანამედროვე ვარიანტი.

სინამდვილეში იდეოლოგია სრულებითაც არ არის, არ უნდა იყოს ყალბი შემეცნება, რადგანაც ადამიანი ღვთიური ქმნილებაა განგებით, უზენაესით მინიჭებული ცნობიერებით აღბეჭდილი და არა ცხოველი, რომელმაც „არსებობისათვის ბრძოლაში“, ევოლუციური განვითარების გზით, შეიძინა ცნობიერება, აზროვნება, ზნეობა და სულიერების სხვა ელემენტები. ამიტომ ზემოაღნიშნული მიზეზობრივ-შედეგობრივი ბუნებრივი კავშირის დარღვევა ხანგრძლივი დროით, მეტ-ნაკლებად ფართო მასშტაბით, შეუძლებელია და, საბოლოო ანგარიშით ცნობიერების დამახინჯების მექანიზმი კრახს განიცდის, მათ შორის იმის გამოც, რომ ადამიანებს

მაინც რჩებათ თავისუფალი აზროვნების ელემენტები და ისინი ბოლოს და ბოლოს ახერხებენ ერთმანეთისგან განასხვავონ ყალბი, დამახინჯებული ცნობიერება ბუნებრივი, თავისუფალი ცნობიერებისგან, რასაც დამახინჯებული ცნობიერების ამბოხი მოსდევს. ეს სრულებითაც არ ნიშნავს იმას, რომ ყალბი, დამახინჯებული ცნობიერება და შესაბამისი იდეოლოგია ვერ იპოვის ერთგულ მიმდევრებს. ადამიანებს სხვადასხვა შესაძლებლობები აქვთ მიმადლებული, ზოგი ადვილად ექვემდებარება ზომბირებას, ზოგი ძნელად, მაგრამ საკმაოდ ხანგრძლივი პერიოდის განმავლობაში ადამიანთა ფართო მასების კოლექტიური, ძალადობრივი ზომბირება შეუძლებელია.

ამრიგად, ჩვეულებრივ, იდეოლოგიაში ხორციელდება, განსხვავდება საზოგადოების შესახებ ჭკუშარიტი ცოდნისა და სოციალური ინტერესების მეტად რთული სახის კავშირი. თანამედროვე საზოგადოება როგორც მთლიანად მსოფლიოში, ისე, კერძოდ, საქართველოში, როგორც მდიდარ, ისე ღარიბ ქვეყნებში, ძლიერ დიფერენცირებულია სხვადასხვა ნიშნის მიხედვით (არა მხოლოდ სოციალური მდგომარეობით). ცივილიზაციის მთელი ისტორიის განმავლობაში ადამიანთა დიფერენციაცია მუდამ არსებობდა, არსებობს და იარსებებს, თუმცა იცვლებოდა და შეიცვლება თვით დიფერენციაციის ნიშნები და ხარისხი.

რაკი ადამიანები განსხვავდებიან ერთმანეთისგან სოციალური მდგომარეობით, ეთნიკური წარმომავლობით, სარწმუნოებით, კულტურული ღირებულებებით, ზმნეობრივი და სუფიერი ფასეულობებით, განგებით მინიჭებული სხვადასხვა ფიზიკური (ბიოლოგიური) თუ ფსიქოლოგიური თავისებურებებით და შესაძლებლობებით, ამდენად მათ განსხვავებული ინტერესები ექნებათ. მაგრამ სწორედ ამ განსხვავებულ ინტერესთა სიმრავლის გამო წარმოიქმნება ერთგვარად გასაშუალოებული „ოქროს კვეთა“, მდგრადი წარმოდგენები სიცოცხლის აზრის, სოციალური იდეალის, სხვადასხვა ღირებულებების შესახებ, რაც ზოგჯერ ყალიბდება ე.წ. „დაუწერელი კანონების“ სახითაც და თაობიდან თაობას გადაეცემა.

განსხვავებულ მასობრივ მოვლენათა ჯამური ზემოქმედების მდგრადი და გასაშუალოებული მნიშვნელობისკენ მისწრაფების ტენდენცია სავსებით მკაფიოდ არის გამოხატული ბუნებაში. ბუნებრივი მოვლენების ეს თვისება დაწვრილებით არის აღწერილი სხვადასხვა საბუნებისმეტყველო მეცნიერების მეთოდებით (ალბათობის თეორია, ინფორმატიკა, ფიზიკა - თერმოდინამიკის კანონები, ენერჯის მუდმივობის კანონები და სხვ.). ფილოსოფიაში

მსგავსი მოვლენები აღიწერება „წინააღმდეგობათა ურთიერთობისა და ურთიერთქმედების“ დიალექტიკური კანონით.

იდეოლოგიაში უნდა დაფიქსირდეს საზოგადოებრივად მნიშვნელოვანი მოვლენები, სიტუაციები, რომლებიც ყოველთვის წარმოიქმნება საზოგადოების ცხოვრებაში და რომლებიც შეგნებული არჩევანის გაკეთებას მოითხოვენ. გადაწყვეტილებათა მიღებისა და მისი განხორციელების დროს ყალიბდება სოციალური იდეალები, როგორც ამა თუ იმ სოციალური ფენის, ეთნიკური და რელიგიური ჯგუფების, თაობების სტრატეგიული მისწრაფებანი.

ასეთი იდეალებისა და მისწრაფებების საფუძველზე უნდა აიგოს სისტემატიზებული და თეორიულად ჩამოყალიბებულ იდეათა სისტემა (სახელმწიფოებრივი მსოფლმხედველობა), რომელიც აღწერს, ერთი მხრივ, სხვადასხვა საზოგადოებრივ ფენათა როგორც ინტერესებს, ისე მათ ურთიერთდამოკიდებულებას, ხოლო, მეორე მხრივ, ხელს შეუწყობს საზოგადოების თავისუფალ განვითარებას აუცილებლობებით განპირობებულ გარემოში, სახელმწიფოს დამოუკიდებელ და სუვერენულ არსებობასა და განვითარებას რთული პოლიტიკური და ეკონომიკური ურთიერთდამოკიდებულებებით გაჯერებულ გეოპოლიტიკურ სივრცეში.

ამრიგად, სახელმწიფოებრივი იდეოლოგია (მსოფლმხედველობა) იქნება არა მხოლოდ სახელმწიფოსა და საზოგადოების მიერ თავისი ყოფიერებისა და ობიექტური განვითარების ტენდენციების შეცნობა, არამედ, შესაძლოა უფრო მეტადაც, ორიენტირები, მიზნები სახელმწიფოსა და საზოგადოების, სოციალური ფენების, ეთნიკური და რელიგიური ჯგუფების, თაობების აქტიური ქმედებებისთვის.

თუ სახელმწიფოებრივი მსოფლმხედველობა სწორად არის ჩამოყალიბებული, მაშინ იგი გახდება ქვეყნის მთელი სახელმწიფოებრივი და საზოგადოებრივი რესურსების, ძალისხმევის მობილიზების იმპულსი და წყარო საერთო მიზნების მისაღწევად. ამოცანა მდგომარეობს საზოგადოების მთელი მრავალფეროვნების მდგრადი ინტერესების გამოვლენასა და ისეთი ორიენტირების დასახვაში, რომელიც საშუალებას მისცემს როგორც საზოგადოებას, ისე სახელმწიფოს, იარსებოს და განვითარდეს ჰარმონიულად არსებულ წინააღმდეგობრივ და კონფლიქტურ გარემოში. მხოლოდ ამ შემთხვევაში განხორციელდება სახელმწიფოებრივი მსოფლმხედველობის (იდეოლოგიის) ზემოქმედება თითოეულ პიროვნებაზე, როგორც

საზოგადოებრივ არსებაზე და ხელს შეუწყობს მის სოციალურ, პოლიტიკურ, ეთნიკურ, რელიგიურ თვითიდენტიფიკაციას. მსოფლმხედველობითი, სახელმწიფოებრივი, იდეოლოგიური ფასეულობები მიანიჭებენ აზრს მთელი საზოგადოების, სახელმწიფოს არსებობას და ჩამოაყალიბებენ სოციალურად აქტიური ქმედებების გარემოს.

საქართველოს სახელმწიფოებრივი მსოფლმხედველობის ჩამოყალიბების პრობლემები

უნდა აღინიშნოს, რომ დამოუკიდებელი საქართველოში ფაქტობრივად არ დამდგარა სახელმწიფოებრივი მსოფლმხედველობის მეცნიერულად განსაზღვრისა და ჩამოყალიბების საკითხი. თანამედროვე პირობებში საქართველოს სახელმწიფო იდეოლოგიის მნიშვნელობა კიდევ უფრო იზრდება, ვინაიდან, სწორედ ქვეყნის სახელმწიფოებრივ მსოფლმხედველობას ძალუძს გაუძლოს როგორც გლობალიზაციის ეპოქით გამოწვეულ საფრთხეებს, ისე „ახალგაზრდა დემოკრატიის“ ქვეყნებისთვის დამახასიათებელ „დამოუკიდებლობის საყმაწვილო სენს“. ამ საფრთხეს კარგად ხედავდა მერაბ მამარდაშვილი [8]:

„თუ საბჭოთა ხელისუფლებამ რამეს მიაღწია, ეს, რა თქმა უნდა, ადამიანის ახალი ტიპის შექმნაა. ჯერ რაღაც მუტაციების, შემდეგ კი მიზანდასახული ზემოქმედების შედეგად ჩამოყალიბდა ახალი ანთროპოლოგიური ტიპი, რომელიც ამავე დროს არის გადაგვარებული ვარიანტი ნორმალური, ტრადიციული ადამიანური სახისა. როცა ჩვენ ვამბობთ, რომ ოკუპირებული ვართ იმპერიის მიერ, მთელ სიმართლეს არ ვამბობთ; ჩვენ ოკუპირებული ვართ ახალი ადამიანის მიერაც. საოკუპაციო ჯარი მხოლოდ იმპერიული ჯარი არ არის. ეს არის ადამიანის გარკვეული ტიპი, სოციალური, მენტალური, ყოფითი სტრუქტურები. ყველაფერი, რაც ჩვენ გარშემო ხდება, ამ სტრუქტურებითაა განპირობებული; ისინი, რა თქმა უნდა, არ გამოძინანრობენ ჩვენ ისტორიიდან და ჩვენს საზოგადოების ტრადიციებიდან და ამ ვაგებით გარედან, ოკუპაციის გზითაა შემოტანილი, მაგრამ, ჩვენ, ქართველ ერსაც, შეგვეხოს პროცესი ამ ახალი ანთროპოლოგიური ტიპის აღმოცენებისა, რომელიც იმკვარად აზროვნებს, რეაგირებს და ა.შ., რომ ინტუიციით ვხვდებით: ჩვენს წინაშე საბჭოთა ადამიანია. ახლა ჩვენ ვკვიდვას პრობლემა: როგორ დავაღწიოთ თავი ამას, როგორ შევქმნათ საკუთარ თავში სხვა საყრდენები, ან როგორ განვაახლოთ რაღაც ისტორიული ძაფები, რითაც მოვახერხებთ

ქირურგიულად მოვიცილოთ ეს გამონაზარდი სტრუქტურები? რა თქმა უნდა, ეს სულიერი ქირურგია უნდა იყოს, და არა ფიზიკური – ფიზიკურად ასეთ რამეს ვერ მოიცილებ.

... ჩვენ, ქართველები აშკარად ვდგავართ საფრთხის წინაშე. ბევრი რამ, რაც მოუცილებელი ნიშანი იყო ქართველის ტრადიციული ხატისა, რომელიც ყოველ ჩვენგანს სულში უზის, გაქრა, ან გადაგვარდა. როგორ მოხდა ეს? ჩვენ გადავირჩინეთ თავი, მოვირგეთ საბჭოთა სისტემა და ისე არ გავლატაკებულვართ, როგორც რუსული სოფელი, უფრო კარგად ვცხოვრობთ, ვიდრე მოსკოველები ან სხვები, მაგრამ ყველაფერ ამას თავისი ფასი ადევს.

ჩვენი მთავარი პრობლემა, ჩვენი აღორძინების პირობაა, შევახეროთ ეს პროცესი და ამოვიძრკვოთ სისტემა, რომელიც საქართველოში გამეფებულია საბჭოთა მეურნეობის, მენტალიტეტის, ჩვევების და ა.შ. სახით.

... თუ ნამდვილად დავფიქრდებით იმაზე, რანი გაემხდარვართ ამ 70 წლის შემდეგ, რაღაც შემზარავ, საშინელ სურათს დავინახავთ და შეიძლება ვერც ავიტანოთ ეს საშინელება, არ მოვინდომოთ მისთვის თვალის გასწორება, ე.ი. ფიქრი. ფიქრის გარეშე კი არაფერი გამოვა. ეს გამოიწვევს სულიერ ნგრევას, რომელიც უფრო საშინელი გავრძელებაა უკვე მომხდარი სულიერი, სოციალური და ზნეობრივი კატასტროფისა, რომელიც ტოტალიტარიზმმა მოვეციანა. როცა ადამიანებს აღარ შეუძლიათ აზროვნება, არ შესწევთ ძალა, შეასრულონ აზროვნების აქტი, დაისჯებიან. ხომ არის ნათქვამი ერთ-ერთ ბიბლიურ ტექსტში: „დიდხანს არ აზროვნებდნენ, მერე მოვიდა წყალი და ყველა წალეკა“ [8].

აი, სწორედ იმის გამო, რომ ქართველმა ერმა ჯერ კიდევ ვერ მოიცილა საბჭოთა მენტალიტეტი, ხოლო მმართველმა ელიტამ ბოლშევიკური აზროვნება, საქართველოში დაიწყო დემოკრატიის პრინციპების არა არსებითად, არამედ ფორმალურად და ძალადობრივი დამკვიდრება, რამაც სხვა პრობლემები წარმოშვა. თანამედროვე საქართველოში გამოჩნდნენ ადამიანები, რომლებიც დემოკრატიისა და ადამიანთა საყოველთაო უფლებების დაცვის საბაბით ებრძვიან ყოველივეს, რაც ოდნავ მაინც შეეხება ქართული ეროვნული მესიერების შენარჩუნებასა და საქართველოს ისტორიული მემკვიდრეობის გაფრთხილებას, რაც თითქოსდა შემაფერსებელი გარემოებაა ცივილიზაციულ სამყაროსთან ინტეგრაციის გზაზე. ვითომცდა დემოკრატიული, ფაქტობრივად კი ფსევდოლიბერალური იდეოლოგია მოითხოვს სასწრაფოდ დავივიწყოთ ჩვენი ეროვნული და სარწმუნოებრივი, ტრადიციული ღირებულებები,

როგორც წარსულის მანვე გადმონაშთი, ხელისშემშლელი ბარგი თანამედროვე, გლობალიზაციის ეპოქაში. „არატრადიციული ღირებულებების ხელოვნურად დაწერვას ხელს უწყობენ გარკვეული ძალებიც და ამას თავისუფლების, დემოკრატიისა და განვითარების პროცესად წარმოაჩენენ, რითაც დარტყმას, უპირველეს ყოვლისა, ქართულ სახელმწიფოს და ხელისუფლებას აყენებენ“ [9].

ეს ამბავიც არ ახალია, ძველია. გვახსოვს, როგორ მოუწოდებდნენ ქართველობას დროზე გარუსებულებიყვნენ გიორგი მუხრან-ბატონი და ივანე ჯავახიანი. მაგრამ არის არსებითი განსხვავებაც. ისინი, XIX საუკუნეში მოღვაწე ადამიანები, გულწრფელად თვლიდნენ, რომ ასე უკეთესი იქნებოდა საქართველოს მოსახლეობისთვის.

გლობალიზაცია გარდაუვალი ისტორიული პროცესია და ეკონომიკურად იგი საქართველოსთვის შესაძლოა სიკეთის მომტანიც იყოს თუ ქვეყანა მას მომზადებული შეეხვდება. „ხმლიანმა მტერმა ვერ დაგვათმობინა, ვერ წაგვართვა ჩვენი მიწა-წყალი, ჩვენი ქვეყანა... შრომითა და გარჯით, ცოდნით და ხერხით მოსული-კი თან გაგვიტანს, ფეხ-ქვეშეიღამ მიწას გამოგვაცლის, სახელს გაგვიქრობს, გაგვიწყვეტს, სახსენებელი ქართველისა ამოიკვეთება... თუ შრომა და გარჯა, ცოდნა და ხერხი წინ არ მივაგებეთ...“ (ილია ჭავჭავაძე). სათანადო, თანამედროვე ცოდნით აღჭურვილმა საქართველომ ისევე უნდა გამოიყენოს გლობალიზაცია, როგორც სერფინგისტმა აბობოქრებული ტალღები. თუ ვეცდებით, რომ გავექცეთ გლობალიზაციის ტალღას, სწორედ მაშინ დავმარცხდებით.

მაგრამ როგორ გავუმკლავდეთ გლობალიზაციის საფრთხეს, რომელიც ჩვენს სულიერებას ემუქრება? რა არის ის ძირითადი ღირებულებები ანუ ჩვენი გადარჩენის იარაღი, რასაც უნდა გავუფრთხილდეთ და შევინარჩუნოთ გლობალიზაციის ეპოქაში? ეს უმთავრესი ღირებულებები თავის დროზე მკაფიოდ ჩამოყალიბდა ილიასეული ტრადიციით – **მამული, ენა, სარწმუნოება!**

საქართველოში განსაკუთრებულია მართლმადიდებელი სარწმუნოების როლი. „მართლმადიდებელმა სარწმუნოებამ ჩამოყალიბდა არა მხოლოდ ერთიანი, ქართული სახელმწიფო და უნიკალური ქართული კულტურა, არამედ განსაზღვრა ქართველი კაცის ცხოვრებისა და აზროვნების წესიც. დღესაც ჩვენი ხალხი – მართლმადიდებლური კულტურის ერს წარმოადგენს. თვით მუსულმანი ქართველებიც კი საუკუნეთა მანძილზე ინარჩუნებდნენ ისეთ ტრადიციებს, რომლებიც ქრისტიანული სწავლებიდან მომდინარეობენ და მამა-პაპათავან აქეთ შეისხლხორცებული“ [9]. საქართველოს ისტორია ხომ

ვაქტობრივად სახელმწიფოსა და ეკლესიის განუყრელი, ჰარმონიული კავშირის, საერო და საეკლესიო ცხოვრების ერთიანობის ისტორიაა. ამიტომ, სრულიად ბუნებრივია, რომ საქართველოს კონსტიტუციით დეკლარირებული საქართველოს მართლმადიდებელი ეკლესიის განსაკუთრებული როლი, რომელიც კიდევ უფრო განმტკიცდა საქართველოს სახელმწიფოსა და საქართველოს ეკლესიას შორის დადებული კონსტიტუციური შეთანხმებით.

კარგად ვიცით, რომ რწმენის გაძლიერება იწვევს სახელმწიფოს გაძლიერებას, ხოლო სახელმწიფოებრიობის შესუსტება ერში რწმენის შესუსტებაზე მიგვანიშნებს. საქართველოს ისტორიაში საეკლესიო და საერო ცხოვრება ისეა ერთი მეორეზე გადაჯაჭვული, რომ შეუძლებელია გადმოსცე ერთი მათგანის ისტორია, მეორის გარეშე. სწორედ ამიტომ „ნათესავი ქართველთა“, როგორც ქრისტეს ცხოვრების წესის სარწმუნოების დამცველნი ჩვენს მატრიანეში „ჯვარის მოსავად“ ან „ჯვარის მსახურად“ იწოდებიან „ჯვარის მტერთა“ საპირისპიროდ. არსებითად ეს ზეღწობა - „ჯვარის მსახურნი“ - ქრისტეს მხედრობას გულისხმობს, რომელთა ყოველი ბრძოლა ქვეყნის დასაცავად, ამავე დროს, საღვთო ომია. „ამიტომაც იყო, რომ მთელი ისტორიის მანძილზე... დამპყრობლები ცდილობდნენ ხელოვნურად თავს მოეხვიათ არა მხოლოდ თავინთი პოლიტიკური გავლენა, არამედ მოეხდინათ კულტურულ-რელიგიური ასიმილაციაც, რაც გულისხმობდა როგორც რწმენის, ასევე სიმღერის, ცეკვის, სამოსლის, ლიტერატურული ღირებულებების, სუფრის წესის და ა.შ. შეცლას. ეს ხელოვნური ექსპანსია, რათქმა უნდა, განსხვავდებოდა და განსხვავდება კულტურათა შორის ურთიერთგამდიდრების ბუნებრივი პროცესისგან...“[9]

ამდენად საქართველოსთვის განსაკუთრებული მნიშვნელობა ენიჭება სახელმწიფოებრივი იდეოლოგიის ჩამოყალიბებას, იდეოლოგიისა, რომელიც უმტიკუნეულოდ ჩაეწერება როგორც თანამედროვე მსოფლიოში მიმდინარე ეკონომიკურ-პოლიტიკურ პროცესებში, ისე დაუმახინჯებლად შეინარჩუნებს მთელი კაცობრიობისათვის ძვირფას, უნიკალურ ქართულ სულიერ საგანძურს.

საგულისხმოა აღინიშნოს, რომ თანამედროვე ცივილიზებული საზოგადოებაც, განსაკუთრებით ევროპაში, სწორედ ამ, ან მსგავსი მარადიული ღირებულებებისკენ ისრება. იქ უკვე მიხვდნენ, რომ მხოლოდ „არსებობისათვის ბრძოლა“, მხოლოდ მატერიალური სიმდიდრე საბოლოო ანგარიშით დამღუპველია. ამიტომ, დღეს მსოფლიოში შეინიშნება შემობრუნება საყოველთაო მომხვეჭელობიდან

სულიერებისკენ, ზნეობრივი ღირებულებებისკენ, ისტორიული მემკვიდრეობისკენ, წინაპართა მიერ დატოვებული ფასდაუდებელი მემკვიდრეობის შენარჩუნებისკენ. საქართველოში კი თითქოს ხელახლა უნდა გავიაროთ ეკონომიკურად დაწინაურებული ქვეყნების მწარე გზა – გზა გაუცხოებული საზოგადოების გამოფხიზლებისა.

განსაკუთრებით აღვნიშნავთ, რომ სრულყოფილი შედეგების მიღწევა რაღა თქმა უნდა მხოლოდ მაშინ იქნება შესაძლებელი, როდესაც თვით სახელმწიფოებრივი მსოფლმხედველობა სულიერი საფუძვლებით იქნება განმტკიცებული, როგორც ეს თავის დროზე წმიდა მეფე დავით აღმაშენებელმა მოიმოქმედა. წინააღმდეგ შემთხვევაში ნებისმიერი იდეოლოგიით მხოლოდ დროებითი წარმატების უზრუნველყოფაა შესაძლებელი.

სახელმწიფო განსაკუთრებული ტიპის პოლიტიკური ორგანიზაციაა, რომელიც, მიუხედავად იმისა, თუ როგორი ტიპის და ფორმისაა (დემოკრატიული თუ ავტორიტარული, საპრეზიდენტო თუ საპარლამენტო), სწორედ იმ მიზნით არის შექმნილი, რომ ქვეყანაზე პოლიტიკური ბატონობა განახორციელოს, უზრუნველყოს თავისი ძალაუფლების უზენაესობა მთელი ქვეყნის ფარგლებში. სახელმწიფოს არსებობის ძირითადი ნიშან-თვისება სწორედ ის არის, რომ მას შესწევს უნარი, უზრუნველყოს სახელმწიფოს ამოცანების განხორციელება და მისი მოთხოვნების შესრულება ყველა მოქალაქის მიერ.

მაგრამ ეს იმას ხომ არ ნიშნავს, რომ საზოგადოდ გარდაუვალია, გნებავთ, ფატალური ხასიათისაა წინააღმდეგობა და დაპირისპირებულობაც კი მოქალაქესა და სახელმწიფოს შორის? ნიცშე აღნიშნავდა, რომ ხალხის ერთობის (სახელმწიფოებრიობის) გრძნობა უფრო ადრე გაჩნდა, ვიდრე საკუთარი „მე“-ს გრძნობა. სწორედ ერთობის გრძნობის განვითარებამ განსაზღვრა სახელმწიფოს წარმოშობა. ამდენად ადამიანის, მოქალაქის რეალზეება მხოლოდ სახელმწიფოშია შესაძლებელი და, შესაბამისად, იგი ვალდებულია დაძლიოს სახელმწიფოსადმი საკუთარი დაპირისპირებულობის გრძნობა. მოქალაქისა და სახელმწიფოს დაპირისპირებულობის ან წინააღმდეგობის აღმოფხვრის უნივერსალური, თუმცა ტრანსცენდენტური და, ერთგვარად, მისტიური გზაა მოქალაქისა და სახელმწიფოს სწრაფვა სრულყოფილებისაკენ. ცხადია, რომ სრულყოფილებისკენ სწრაფვის პროცესი ვერ იქნება ფორმალისტული, ვერც ამ პროცესის სასრული, საბოლოო მიზნის განსაზღვრაა შესაძლებელი და არც არავინ იცის, შესაძლებელი გახდება თუ

არა ოდესმე ამ მიზნის თუნდაც კონტურების მონიშვნა. მაგრამ მაინც არსებობს ზოგადი მითითება იმის შესახებ, თუ როგორია მოქალაქის, საზოგადოდ ადამიანის ადგილი სახელმწიფოში. „სახელმწიფო – ბუნებრივი განვითარების შედეგია, ხოლო ადამიანი, თავისი ბუნებით – პოლიტიკური არსება... ადამიანი, რომელმაც თავისი არსი სახელმწიფოში პოვა – ყველაზე უფრო სრულყოფილია და, პირიქით, ადამიანი, რომელიც კანონისა და სამართლის გარეშე ცხოვრობს, ყველაზე უბედურეა“ [10]. სახელმწიფო მოთხოვნათა შესრულების ეფექტიანობას მნიშვნელოვანწილად განაპირობებს მოქალაქეთა საკუთარი ინტერესები. რაც უფრო ახლოა სახელმწიფოს მოთხოვნები მთელი საზოგადოების ინტერესებთან, მით უფრო მაღალია ამ მოთხოვნათა შესრულების ხარისხი. ამ შემთხვევაში შეიძლება ითქვას, რომ სახელმწიფოებრივ იძულებას მოქალაქისთვის ნებაყოფლობითი ხასიათი აქვს. ასეთი დამოკიდებულება სახელმწიფოსა და მოქალაქის სრულყოფილების განუსაზღვრელი მიზნის ერთგვარი განხორციელებაც იქნება.

იდეოლოგია და მმართველი ელიტა

სახელმწიფოებრივ იძულებას ანუ სახელმწიფო მართვას ახორციელებს ელიტა - გარკვეული ტიპის უმცირესობა, რომელიც მართავს უმრავლესობას. ელიტა, რომელიც ხელისუფლებას ფლობს, მერიტოკრატიული თვალსაზრისით, ღირსეული ადამიანებისგან შედგება. ელიტა ფლობს ძალაუფლებას, რადგანაც მას საამისო თვისებები აქვს. ამრიგად ესაა ღირსეულთა ხელისუფლება, დამსახურებათა ხელისუფლება. მმართველი უმცირესობა მართავს უმრავლესობას იმიტომ, რომ იგი უკეთაა ორგანიზებული. ორგანიზებულობის უნარი თვით ხდება ხელისუფლების სიმტკიცის გარანტია. ამასთან, ორგანიზაციის სტრუქტურა აუცილებლად ხელს უწყობს ელიტის ფორმირებას. „ოლიგარქიის რეინის კანონის“ (რ.მიხელსი) თანახმად, ელიტა იქმნება, როგორც საზოგადოებრივ-პოლიტიკური სტრუქტურების არსებობის შედეგი – ორგანიზაციული პირობები განაპირობებს მმართველი უმცირესობის არსებობას.

ხელისუფლება ყოველთვის უმცირესობის ხელშია, მიუხედავად იმისა არისტოკრატიულია იგი თუ დემოკრატიული. განსხვავება მხოლოდ ის არის, რომ არისტოკრატიული მმართველი კლასი შევსებას იღებს ჩაკეტილი სოციალური ჯგუფიდან, დემოკრატიული მმართველი კლასის ფორმირება კი ფართო სოციალური ფენებიდან ხორციელდება. დემოკრატიული არჩევნებით რეალურად მმართველი ელიტის

განახლება ხორციელდება და არა მასების მიერ ხელმძღვანელობის კონტროლი და/ან ქვეყნის მართვაში მონაწილეობა.

პოლიტიკური ელიტა შესაძლოა იყოს ღია ან ჩაკეტილი. ჩაკეტილი ელიტის მაგალითია ტოტალიტარული, ფეოდალური რეჟიმები. ასეთი იყო მმართველი ელიტა საბჭოთა კავშირშიც. როგორც ნებისმიერ ჩაკეტილ სტრუქტურას, ელიტასაც აქვს გადაგვარებისკენ მიდრეკილება. სოციალური თანასწორობა მოითხოვს ელიტის მუდმივ განახლებას, მაგრამ ეს არ ხდება მმართველი ელიტის ჩაკეტილობის გამო. „ელიტის მიმოქცევის“ კანონის შესაბამისად, დროთა განმავლობაში ელიტაში იწყება ფსიქოლოგიური ცვლილებები, რეფორმატორებს ცვლიან კონსერვატორები, ნოვატორებს – სტაბილიზაციის მომხრენი და ელიტა უძრავობაში ეფლობა; წონასწორობა დამსახურებებს, უნარსა და ხელისუფლებას შორის ირღვევა და რეგულაციების ან გადატრიალებების გზით ელიტას ცვლის ახალი ელიტა – კონტრელიტა (შესაბამისი უნარის მქონე ადამიანები, რომლებიც არ იყვნენ ხელისუფლებაში). შემდეგ ეს ახალი ელიტა იკეტება და მწიფდება ახალი ცვლილების პერიოდი. ციკლი მეორდება. ვ.პარეტოს მიხედვით კაცობრიობის ისტორია ელიტების მუდმივი ცვლილებების ისტორიაა. ერთი აღზევდება, სხვა ეცემოდა.

ღია ელიტა დამახასიათებელია ლიბერალურ-დემოკრატიული სისტემებისთვის. ამ შემთხვევაში ელიტის შევსება ხდება ყველა სოციალური ფენიდან, ოღონდ ხანგრძლივი შერჩევით და არა მასობრივი განახლებით, ფაქტობრივად თანახმად ბიბლიური შეგონებისა „*მრავალნი არიან ჩინებულ, ხოლო მცირედნი რჩეულ*“ (მათე 20,16). ელიტის მასობრივი განახლების შემთხვევაში იგი კარგავს თავის ფუნქციას.

განვასხვავოთ სახელისუფლებო და იდეოლოგიური ელიტა. სახელმწიფოს მართვას ახორციელებს სახელისუფლებო ელიტა, რომელიც აერთიანებს პოლიტიკურ, ადმინისტრაციულ (ბიუროკრატიულ), ეკონომიკურ (საქმიან), სამხედრო ელიტას.

ცალკე უნდა განვიხილოთ იდეოლოგიური ელიტა. იგი შეიცავს პროფესიონალ იდეოლოგებს, რომლებიც აყალიბებენ ქვეყნის სახელმწიფოებრივ მსოფლმხედველობას, მის იდეურ ცხოვრებას. იდეოლოგიური ელიტა აერთიანებს მასობრივი ინფორმაციის საშუალებების საქმიანობის წარმმართველ პირებს, მეცნიერებს, შემოქმედებით ინტელიგენციას, სასულიერო პირებს (თეოკრატიულ და ისეთ ქვეყნებში, სადაც რელიგია პოლიტიკაში ერევა).

იდეოლოგიური ელიტის არსი გამოიხატება მისი დამოუკიდებლობით. იგი ხშირად პოლიტიკური ელიტის ოპოზიციას, მაგრამ ვინაიდან თანამედროვე საზოგადოების ევოლუციური მართვა შეუძლებელია მისი იდეური ცხოვრების მიზანმიმართული წარმართვის გარეშე, ამიტომ პოლიტიკურ ელიტას სასიცოცხლოდ ესაჭიროება იდეოლოგიური ელიტის მხარდაჭერა, რისთვისაც პოლიტიკური ელიტა ვალდებულია (იძულებულია) კომპრომისი ეძებოს იდეოლოგიურ ელიტასთან.

ამავე დროს, მეტად სახიფათოა სახელმწიფოს მართვა იდეოლოგიური პოზიციებიდან, როგორც ეს მიღებულია ტოტალიტარული რეჟიმების მქონე ქვეყნებში, სადაც „ყველაფერი აკრძალულია, რაც არაა ნებადართული (ან, უფრო მეტიც, ნაბრძანები)“. ასეთ შემთხვევაში იდეოლოგია გადაქცეულია რელიგიის თავისებურ სამოქალაქო ფორმად. ტოტალიტარული იდეოლოგია ამყარებს თავის მონოპოლიას ქვეყნის ცხოვრების ყველა სფეროზე და სხვაგვარად აზროვნების ნებისმიერ გამოვლენას მკაცრად სჯის.

დემოკრატიულ ქვეყნებში ნებადართულია ნებისმიერი იდეოლოგიის არსებობა, თუკი იგი მიზნად არ ისახავს საკონსტიტუციო წყობილების ან ხელისუფლების ძალადობრივ შეცვლას და არ არის ქვეყნის წინააღმდეგ მიმართული. ამ შემთხვევაში იდეოლოგია ვლინდება როგორც სახელმწიფოს არსებობის აუცილებელი პირობა, სახელმწიფოს საშინაო ფუნქციების წარმატებით შესრულების ხელშემწყობი ინსტრუმენტი. საქართველოს სახელმწიფოებრივი იდეოლოგია მოწოდებულია, იტვირთოს ქვეყნის კულტურულ-სახელმწიფოებრივი ფუნქცია და ისტორიული გამოცდილებისა და არსებული პოლიტიკური, ეკონომიკური და სოციალური რეალობიდან გამომდინარე, პოლიტიკური პროცესების განვითარების პროგნოზის გათვალისწინებით, შეძლოს ქვეყნისათვის ისეთი ეკონომიკური და სოციალ-პოლიტიკური სისტემის შეთავაზება, რომელიც ასახავს, ძირითადად, ქვეყნის მთელი მოსახლეობის (ან მისი დიდი უმრავლესობის) პოლიტიკურ, ეკონომიკურ, სოციალურ, სულიერ და ზნეობრივ მოთხოვნებსა და უზრუნველყოფს მის შემდგომ მდგრად განვითარებას.

სოლიდარული სახელმწიფოებრივი მსოფლმხედველობის ნიშნები

ახალი ქართული სახელმწიფოს განვითარების დამამუხრუჭებელი შინაგანი მიზეზების დაძლევის ერთ-ერთი ყველაზე უფრო ქმედითი საშუალება სწორედ საქართველოს

სოლიდარული სახელმწიფოებრივი იდეოლოგია გახლავთ, იდეოლოგია, რომელიც ჯერ კიდევ არ არის მკაფიოდ და ნათლად ჩამოყალიბებული. საქართველოს სახელმწიფოებრივი იდეოლოგიად უნდა იქცეს ქვეყანაში ოდითგან არსებულ ფასეულობებზე დაფუძნებული მოძღვრება. მან უნდა შექმნას პოლიტიკის, ეთიკისა და მოქალაქეებრივი აღზრდის ბაზისი. ნათელია, რომ ქართული სახელმწიფოებრივი იდეოლოგია უნდა ითვალისწინებდეს დღევანდელი დღის რეალობებს, მაგრამ იგი უნდა განისაზღვროს არა მხოლოდ საყოველთაოდ გავრცელებული ზედაპირული მოთხოვნებით როგორც შეცნობილი ყოფიერება, არამედ, უმთავრესად, იმ უხენაესი, მისტიკური დანიშნულებით, რომელიც ერებსა და ქვეყნებს აქვთ განგების მიერ დაწესებული.

ქართული სახელმწიფოებრივი იდეოლოგიის ჩამოყალიბების დროს უნდა ვიხელმძღვანელოთ იმ გარემოებით, რომ იდეოლოგია წარმოადგენს იდეების სოციალურად მნიშვნელოვან და თეორიულად გაფორმებულ სისტემას, რომელშიც გამოსატყუია არა მხოლოდ რომელიმე განსაზღვრული ფენების ინტერესები, როგორც ეს შესაძლოა დასაშვები იყოს რომელიმე პოლიტიკური პარტიის ან სახელმწიფოსთვისაც კი, არამედ საქართველოს მოქალაქეთა აბსოლუტური უმრავლესობისთვის. სახელმწიფო იდეოლოგია ორიენტირებული უნდა იყოს ისეთი საზოგადოებრივი ურთიერთობების დამყარებასა და განვითარებაზე, რომლებიც უზრუნველყოფენ ქართული სახელმწიფოებრივი პოლიტიკური ცნობიერების ჩამოყალიბებას. ასეთი პოლიტიკური ცნობიერების მატარებელი ნებისმიერი ეთნიკური, სოციალური თუ კონფესიური ჯგუფი სისხლხორცეულად, სრული შეგნებით და სავსებით გაცნობიერებულად იქნება დაინტერესებული საერთო ქართული სახელმწიფოს მშენებლობით. ამ თვალსა-

ზრისით, საქართველოს, როგორც მრავალეროვნული, მრავალკონფესიური, მრავალგვარი კულტურის მატარებელი ქვეყნის სოციალურ-ჯგუფური აზროვნების მასისტემატიზებული, გამაერთიანებელი ფუნქცია ქართულმა სახელმწიფოებრივმა სოლიდარულმა იდეოლოგიამ უნდა შეასრულოს. სოლიდარული სახელმწიფოებრივი მსოფლმხედველობა იმ იდეოლოგიურ ბაზისს წარმოადგენს, რომელსაც უნდა დაყრდნოს სოლიდარული სახელმწიფო [7].

სოლიდარულ სახელმწიფოებრივ იდეოლოგიაში გათვალისწინებული უნდა იქნეს სამართლებრივი, სოლიდარული სახელმწიფოს ნიშან-თვისებების უზრუნველყოფა. ეს ნიშან-თვისებებია:

- ხალხის სუვერენიტეტი – ხელისუფლების წყაროა ხალხი, ხოლო სახელმწიფოებრივი სუვერენიტეტი მხოლოდ წარმომადგენლობით ხასიათს ატარებს;
- კანონის უზენაესობა – კანონი ემყარება ქვეყნის კონსტიტუციას (ძირითად კანონს) და აქვს უმაღლესი პრიორიტეტი ნებისმიერ სხვა დადგენილებებსა და განკარგულებებთან შედარებით. კანონით განისაზღვრება სახელმწიფო ორგანოების ფუნქციონირება. კანონით განმტკიცებულია ადამიანის საყოველთაოდ დეკლარირებული უფლებები, იგი უნდა იყოს ჰუმანური და სამართლიანი, მისი გაუქმება ან შეჩერება შეუძლებელია საუწყებო-ნორმატიული აქტებით, ან მთავრობის გადაწყვეტილებებით. კანონის დარღვევის უფლება არავის აქვს, მათ შორის არც სახელმწიფოს, რომელმაც გამოსცა ეს კანონი.
- სახელმწიფოსა და პიროვნების ურთიერთვალდებულებებისა და მოვალეობების გაცნობიერება;
- ხელისუფლების დაყოფა მკაცრად განცალკევებულ და ერთმანეთისაგან დამოუკიდებელ საკანონმდებლო, აღმასრულებელ და სასამართლო შტოებად ისე, რომ ხელისუფლება არ იყოს თავმოყრილი ერთი რომელიმე ორგანოს ხელში, რათა თითოეულ მათგანს შეეძლოს ხელისუფლების სხვა შტოს მოქმედების გაკონტროლება და შეზღუდვა;
- ურყევეა პიროვნების თავისუფლება, მისი ღირსებისა და უფლებების დაცვა ადამიანის უფლებათა საყოველთაოდ დეკლარაციის (1948 წ.) შესაბამისად, არსებობს მოქალაქეთა უფლებების დაცვის კონტროლისა და ზედამხედველობის ეფექტიანი ფორმები;
- სახელმწიფო სისტემა სოციალურად ორიენტირებულია – გათვალისწინებულია მოსახლეობის სოციალური დაცვა, პირობების შექმნა მოქალაქეთა ღირსეული არსებობისთვის, მათი მატერიალური და სულიერი მოთხოვნილებების დასაკმაყოფილებლად;
- სამართლებრივი სოლიდარული სახელმწიფოს ჩამოყალიბება და არსებობა შესაძლებელია მხოლოდ განვითარებული სამოქალაქო საზოგადოების საფუძველზე. სამოქალაქო საზოგადოება არის სახელმწიფოსაგან დამოუკიდებელი საზოგადოებრივი ინსტიტუტებისა და ურთიერთობების სისტემა, რომელიც უზრუნველყოფს ცალკეული ინდივიდებისა და კოლექტივების თვითრეგულირებას, მათი კერძო ინტერესებისა და მოთხოვნების დაკმაყოფილებას. დემოკრატიული

მმართველობის დროს სახელმწიფო და სამოქალაქო საზოგადოება ურთიერთქმედებენ, როგორც თანასწორი პარტნიორები, საზოგადოებრივი ცხოვრების დამოუკიდებელი სუბიექტები.

ამრიგად, სახელმწიფო ამოცანების წარმატებით შესრულებას განაპირობებს ისეთი სოლიდარული სახელმწიფოებრივი იდეოლოგიის არსებობა, რომელიც მისაღები და გასაგები იქნება მთელი მოსახლეობისთვის (ან მისი მნიშვნელოვანი უმრავლესობისთვის). დემოკრატიული ტიპის სახელმწიფოთა ზოგადი უპირატესობა ტოტალიტარულ რეჟიმებთან შედარებით მოსახლეობის ფართო ფენებისა და ხელისუფლების უმაღლესი ეშელონების ინტერესებს შორის თანხვედრის მეტი შესაძლებლობით გამოიხატება, თანხვედრისა, როდესაც მოქალაქეებს შეგნებულ აქვთ, რომ სახელმწიფო გადაწყვეტილებები მიმართულია მათ საკეთილდღეოდ და, ამდენად, სახელმწიფო ამოცანების შესრულებას აქვს არა იძულებითი, არამედ საერთო მიზნის მისაღწევად ერთობლივ მოღვაწეობაზე კოლექტიური თანხმობის ხასიათი. ეს საერთო მიზანია იცხოვროთ თავისუფალ, ძლიერ, ეკონომიკურად აყვავებულ ქვეყანაში, სადაც განუხრებლად დაცულია როგორც ცალკეულ პიროვნებათა უფლებები, ისე ქვეყანაში მცხოვრები ყველა ეთნიკური თუ კონფესიური ჯგუფების ინტერესები, მათი ტრადიციული ღირებულებები.

როგორც თვით საზოგადოებაში, ისე საზოგადოებასა და სახელმწიფოს შორის კოლექტიური თანხმობის მიღწევის ერთ-ერთი უმნიშვნელოვანესი პირობაა საერთო სახელმწიფოებრივი სოლიდარული მსოფლმხედველობის ანუ იდეოლოგიის არსებობა, რაც სრულებით არ გამორიცხავს სახელმწიფოში სხვა იდეოლოგიური შეხედულების არსებობას და არ გულისხმობს სხვა შეხედულების მქონე პირების ან პირთა ჯგუფის დევნას (თუ მათი საქმიანობა არ ეწინააღმდეგება არსებულ კანონმდებლობას). სახელმწიფო სოლიდარული იდეოლოგია სრულებითაც არ წარმოადგენს იძულების მექანიზმს, როგორც ეს გაგებულა არადემოკრატიული რეჟიმების მიერ, არამედ შინაგანი მოტივაციის საფუძველია (როგორც მთლინად სოციუმის, ისე ცალკეული ინდივიდუალისთვის).

სწორედ დიქტატორული რეჟიმის მქონე ქვეყნებში იდეოლოგიის ცნების არსებულმა ინტერპრეტაციამ წარმოშვა ამ ცნებისადმი უარყოფითი დამოკიდებულება საზოგადოების ცნობიერებაში, ვინაიდან იდეოლოგიური მოთხოვნებისა და ნორმების დარღვევა ან მათთან ამა თუ იმ ნიშნით

შეუსაბამობა, ავტომატურად იწვევდა იმ პირების რეპრესიებს, ვინც ბედავდა სახელმწიფო იდეოლოგიის მოთხოვნების დარღვევას. განსაკუთრებით თვალსაჩინოა ამ მხრივ რასისტული იდეოლოგიის მქონე ნაცისტური გერმანიისა და მარქსისტული იდეოლოგიის მქონე ზოგიერთი კომუნისტური სახელმწიფოს გამოცდილება, განსაკუთრებით საბჭოთა კავშირისა მეორე მსოფლიო ომამდე, პოლ-პოტის რეჟიმისა კამპუჩიაში, თანამედროვე ჩრდილოეთ კორეის, ჩინეთისა კულტურული რევოლუციის პერიოდში, ერაყისა ბაასისტური პარტიის მმართველობის დროს. სხვა საკითხია მაჰმადიანურ სამყაროში გავრცელებული, რელიგიურ ფუნდამენტალიზმზე აგებული სახელმწიფოები (თალიბების ავღანეთი, საუდის არაბეთი, ნაწილობრივ ირანი), აგრეთვე ზოგიერთ არაბულ სახელმწიფოში არსებული ავტოკრატიული მმართველობა (სირია, ლიბია).

ამგვარად, დიქტატორული მმართველობის რეჟიმების იდეოლოგიური მრწამსის მრავალი დამახასიათებელი ნიშან-თვისებაა ის, რომ ამ ქვეყნებში იდეოლოგიური ნორმების შეუსრულებლობა ან ეჭვი იმისა, რომ მავანი არ ეთანხმება მათ, იწვევს ადმინისტრაციულ ან, უფრო მეტიც, სისხლის სამართლებრივ დევნას, რასაც არაფერი საერთო არ უნდა ჰქონდეს საქართველოს სახელმწიფოებრივი იდეოლოგიის გაგებასთან. საქართველოს სახელმწიფო იდეოლოგიას მხოლოდ და მხოლოდ საქართველოს მრავალფეროვანი საზოგადოების გამაერთიანებელი და აღმზრდევლობითი მნიშვნელობა ენიჭება და იგი ქართული საზოგადოების პოლიტიკური შემცენების შემწყნარებლური ბუნების დემონსტრირებას უნდა ახდენდეს.

დასკვნა

ერთი შეხედვით შეიძლება მოგვეჩვენოს, რომ თავისუფალ, დემოკრატიულ სამყაროში აღარ არის საჭირო სახელმწიფოებრივი მსოფლმხედველობის (თუნდაც სოლიდარულის) არსებობა, ვინაიდან დემოკრატიული სამყარო უზრუნველყოფს პიროვნების თავისუფალ და ჰარმონიულ განვითარებას მისი საკუთარი შეხედულების შესაბამისად. მაგრამ როგორ იქმნება და ფორმირდება ეს შეხედულებები? თუ თავისი ქვეყნისა და ერის ისტორიული მისიის გათვალისწინებით ამ შეხედულებათა ფორმირებაზე არ ზრუნავს ქვეყნის საგანმანათლებლო სისტემა, ტრადიციულ ეროვნულ და სარწმუნოებრივ ღირებულებებზე დაფუძნებული და ზოგადსაკაცობრიო ფასეულობებზე ორიენტირებული საზოგადოებრივი (არასამთავრობო) ორგანიზაციები, ოჯახი,

მაშინ ადამიანთა შეხედულებები ფორმირდება სტიქიურად, ძირითადად ყვითელი პრესისა და ტელევიზიის მიერ და ქვეყნის მოსახლეობა შესაძლოა გადაიქცეს მხოლოდ ამქვეყნიურ სიკეთეთა მომხმარებლად, რომელსაც სავარაუდოა, კარგად ეცოდინება საკუთარი პიროვნული უფლებები, ხოლო მოვალეობებს, როგორც პიროვნულს, ისე საზოგადოებრივს მთლიანობაში მიუღდება მხოლოდ კანონმდებლობით გათვალისწინებულ ფარგლებში. ამგვარი ცნობიერებით ჩამოყალიბებულ საზოგადოებას სულიერი სიღატაკე და ზნეობრივი განადგურება ემუქრება.

ადამიანთა ურთიერთობის მხოლოდ კანონმდებლობით რეგლამენტირება შეუძლებელია და არც არის საჭირო. უფრო მეტიც, ასეთი რეგლამენტირების მცდელობა უკიდურესად მავნეა და ქვეყნის მოსახლეობის რობოტიზებას იწვევს, როგორც ეს ხდება კიდევ დიქტატორული რეჟიმების ქვეყნებში.

მაგრამ ქვეყნის პოლიტიკური შემეცნების ფორმირების მინდობა მხოლოდ დემოკრატიული უფლებების დეკლარირებისა და მოვალეობების კრებსითი კანონმდებლობის ამარად, იმას ნიშნავს, რომ სრულიად დაუცველი რჩება ქვეყნის მოსახლეობის ზნეობრივი და სულიერი სამყარო, გაუცნობიერებელი ადამიანის ადგილი ქვეყანასა და მის ისტორიაში, საზოგადოდ – სამყაროში. ეჭვს ქვეშ დგება სულიერი და ტრადიციული ღირებულებების მოვლა-პატრონობისა და განვითარების აუცილებლობა. ასეთ შემთხვევაში არსებობს იმის საშიშროება, რომ ქვეყნისადმი მტრულად განწყობილი ძალები, აგრეთვე მხოლოდ პირადი კეთილდღეობით დაინტერესებული პირები იპოვიან არსებულ კანონმდებლობაში ღია ხვრელებს, რომლის მეშვეობითაც შესაძლებელი გახდება ქვეყნისა და, საზოგადოდ, კაცობრიობისათვის უცხო და დამლუპკველი წეს-ჩვეულებების პროპაგანდა, მოსახლეობის, ძირითადად ახალგაზრდობის ზომბირება, ნარკომანიის, გარყვნილების (სექსუალური აღზრდის თავისუფლების მოტივით), ძალადობის, თაობათა დაპირისპირების, ეთნიკური და რელიგიური შუღლის ქადაგება და ა. შ. (როგორც ეს ხდება ხოლმე კიდევ დღევანდელ საქართველოში).

ნებისმიერ ნორმალურ ქვეყანაში და, მათ შორის, საქართველოშიც მოსახლეობის სულიერი და ზნეობრივი აღზრდა ყოველთვის ტარდება მეტ-ნაკლები ინტენსიურობითა და მასშტაბურობით, მაგრამ ჩვენში მას არა აქვს სისტემატიზებული და ყოვლისმომცველი ხასიათი, არ არის გაცნობიერებული პოლიტიკური შემეცნების დონეზე. როგორც შედეგი, საქართველოში არ არის გასიგრძელებული, რომ

პიროვნების სულიერი და ზნეობრივი სრულყოფილება არის არა მხოლოდ მოცემული ინდივიდის უფლება, არამედ მისი მოვალეობაც საკუთარი თავის, წინაპრების და მომავალი თაობების, ქვეყნისა და მთლიანად მსოფლიოს წინაშე და, რაც მთავარია, მის პიროვნებაში არსებული უკვდავი სულის წინაშე. ყურადღების მიღმა რჩება აგრეთვე ურთიერთობა საქართველოში არსებულ სხვადასხვა სოციალურ, ეთნიკურ და რელიგიურ ჯგუფებს შორის, განსხვავებული კულტურული წარსულის, ტრადიციებისა და მენტალიტეტის მქონე ადამიანებს შორის, არ არის გაცნობიერებული, თუ რა არის ის საერთო, რომელიც წარმართავს როგორც ჯგუფთა შორის, ისე თაობათა შორის ურთიერთობებს, სახელმწიფოსთან და ქვეყანასთან დამოკიდებულებას.

საქართველოს სოლიდარული სახელმწიფოებრივი იდეოლოგია (მსოფლმხედველობა), რომელიც თავის მხრივ, საქართველოს ტრადიციული სულიერი საფუძვლებით იქნება განმტკიცებული, როგორც ნებისმიერ პარტიულ და ეთნიკურ დოქტრინაზე მაღალი და გამაერთიანებელი საერთო სახელმწიფოებრივი მსოფლმხედველობა, შეძლებს უზრუნველყოს XXI საუკუნეში თავისუფალი, დამოუკიდებელი, ერთიანი, ძლიერი და დემოკრატიული საქართველოს მსოფლიო თანამეგობრობაში პარმონიული თანაარსებობა და საკუთარი წვლილის შეტანა როგორც ეროვნული, ისე ზოგადსაკაცობრიო ღირებულებების დამკვიდრებაში.

გამოყენებული ლიტერატურა:

1. ფრენსის ფუკუიამა - ისტორიის დასასრული და უკანასკნელი ადამიანი, 1999.
2. S.P.Hantington. The Clash of Civilizations and the Remaking of World Order. 1996.
3. Oriana Fallacci. The Force of Reason (2005), Rage and Pride (2001)
4. „პირველად იყო სიტყვა“ საქართველოს საპატრიარქოსთან არსებული კრეაციული საზოგადოების შრომები. 2006.
5. მოჰამედ ჰათამი. ისლამი. ცივილიზაციათა დიალოგი და კაცობრიობის მომავალი. 2005
6. სააღდგომო ეპისტოლე უწმიდესისა და უნეტარესისა, სრულიად საქართველოს კათოლიკოს-პატრიარქის ილია II-ს, 2005 წ.
7. გ.ბაღათურია, ო.ბაღათურია. საერთო ნიადაგის კონცეფცია – სოლიდარული სახელმწიფოებრივი მსოფლმხედველობა თანამედროვე საქართველოში.

8. მერაბ მამარდაშვილი. „ფილოსოფიის საფუძვლები“. ლექციების ციკლი. თბილისი, „მეცნიერება“, 1992.
9. საშობაო ეპისტოლე უწმიდესისა და უნეტარესისა, სრულიად საქართველოს კათოლიკოს-პატრიარქის ილია II-ს, 2006 წ.
10. არისტოტელე, პოლიტიკა.

Summary

Georgi Bagaturia, Otar Bagaturia The Basis of the State Solidary Philosophy

The essence and value of the state philosophy as a theoretical basis for modern state construction, the problems of forming Georgian state philosophy, the relations between the ruling elite and political ideology are considered in the article. The author believes that for safe existence and steady development of Georgia its state philosophy should be based on the national and universal political, economic and social postulates. The State Solidary Philosophy of Georgia is formulated in view of a modern objective reality and process of globalization.

Резюме

Георгий Багатурия, Отар Багатурия Основы государственного солидарного мировоззрения

Рассмотрены суть и значение государственного мировоззрения (идеологии) как теоретического базиса для современного государственного строительства; проблемы формирования государственного мировоззрения Грузии; взаимозависимость идеологии и правящей элиты. Показано, что для безопасного существования и устойчивого развития Грузии государственное мировоззрение страны должно опираться на национальные и общечеловеческие политические, экономические и социальные постулаты. С учетом современной объективной реальности и процесса глобализации сформулированы признаки государственного солидарного мировоззрения Грузии.

თემურ თოდუა

შოთა დოღონაძე

არისტოტელე სახელმწიფო მართვის შესახებ

სახელმწიფო მართვა, როგორც მეცნიერება პოლიტიკური აზროვნების ფრიად მნიშვნელოვანი და ამავე დროს პერსპექტიული მიმართულებაა. მან განვითარების რთული და საინტერესო გზა განვლო. მართალია არავინ უწყის თუ როდის დაიწყო ადამიანმა ფიქრი მართვაზე, მაგრამ ერთი რამ უდავოა: სახელმწიფო მართვის საკითხის განზოგადებას პირველად ეგვიპტელების, ბაბილონელების, შუმერების, ინდოელებისა თუ ჩინელების მოძღვრებებში ვხვდებით. სახელმწიფო მართვის, როგორც მეცნიერების ჩამოყალიბებასა და მისი განვითარების საქმეში განსაკუთრებული წვლილი ძველ ბერძნებს მიუძღვით [3, გვ.28-37]. მათ შორის გამორჩეული ადგილი ძვ.წ. IV ს-ის მოაზროვნესა და ენციკლოპედისტს არისტოტელეს უკავია. სწორედ არისტოტელე იყო პირველი, რომელიც სახელმწიფო მართვას მეცნიერული პოზიციიდან განიხილავდა.

არისტოტელე წერდა: “რამდენადაც მეცნიერება სახელმწიფოს შესახებ მეცნიერებათა მონაცემებს იყენებს და გარდა ამისა, კანონმდებლობით განსაზღვრავს თუ რა ნაბიჯები გადაიდგას და რისგან თავი შეიკავოთ, მაშინ მის მიზანს შეადგენს სხვა მეცნიერებათა მიზნები” [1, I, გვ.32].

თანამედროვე სახელმწიფო მართვის მეცნიერება, რომელიც XX საუკუნის 80-იან წლებში პოლიტოლოგიისა და მენეჯმენტის თეორიების გადაკვეთაზე ჩამოყალიბდა, როგორც დამოუკიდებელი მეცნიერება [6, გვ.21], კვლევისას იყენებს ისეთ სოცილურ მეცნიერებათა მიღწევებს, როგორცაა ფსიქოლოგია, ფილოსოფია სოციოლოგია, პოლიტოლოგია, ეკონომიკა, იურისპრუდენცია და სხვა. მაგრამ ეს მეცნიერებანი სახელმწიფო მართვის მეცნიერების საგანს როდეს წარმოადგენენ. თანამედროვე სახელმწიფო მართვის მეცნიერების საგანი სახელმწიფო ორგანიზაციის ზოგადი თეორიების შემუშავება, სახელმწიფო მოხელეთა საშტატო შემადგენლობის ოპტიმალური სტრუქტურის, პერსონალის მართვის, პოლიტიკური პროგნოზირების, გადაწყვეტილებების მიღების შემუშავებისა თუ კრიზისულ სიტუაციებში სახელმწიფო მართვის მეთოდების საკითხების შესწავლა.

ხსენებული პრობლემები გარკვეულწილად არისტოტელეს პოლიტოლოგიურ თუ ფილოსოფიური ხასიათის თხზულებებშია მეტ-ნაკლებად გაშუქებული, მაგრამ ეს საკითხები

სერუპულოზურად მაინც მის ფუნდამენტურ ნაშრომში – “პოლიტიკაშია” გაანალიზებული [1].

აღნიშნულ ნაშრომში ღრმად და ყოველმხრივ გაანალიზებულია სახელმწიფო მართვის ორგანიზაციის ასპექტები. ავტორი ვრცლად მსჯელობს დემოკრატიული და ავტორიტარული მართვის მოდელების შესახებ, რაც დღესაც აქტუალურია სახელმწიფო მართვის თეორიასა და პრაქტიკაში. არისტოტელეს მიხედვით, დემოკრატიული მართვა შემდეგი ნიშნებით ხასიათდება: “ყველა ხელმძღვანელ პირს ირჩევს ყველა, ყველა ხელმძღვანელობს თითოეულს, თითოეული კი ყველას, თუმცა ყველა რიგრიგობით. ყველა თანამდებობა არჩევითია. არ შეიძლება ერთი და იმავე პირის მიერ ერთი და იმავე თანამდებობის ორჯერ დაკავება. სასამართლოში მონაწილეობს ყველა მოქალაქე. სახალხო კრება არის ყველაზე მთავარი ხელმძღვანელი ორგანო. ყველა თანამდებობა ანაზღაურებადია. დემოკრატიული სახელმწიფოს ძირითად პრინციპს თავისუფლება წარმოადგენს” [1, II, გვ.51-52].

არისტოტელეს თანახმად, დემოკრატიული მართვის საწინააღმდეგო ფორმა ტირანიაა. ტირანული მართვის დროს მოქალაქენი ერთმანეთს არ ენდობიან, მოქმედების უნარი არ გააჩნიათ და სულმდაბალნი არიან. ტირანს – წერს არისტოტელე “არასოდეს არ უყვარს არც ღირსეული და არც თავისუფალი ადამიანი, რადგან ამ თვისებების მქონედ ტირანი მხოლოდ თავის თავსა თვლის. ტირანები ცდილობენ, რომ ქვეშევრდომები სულმდაბალნი იყვნენ, უნდობლობა ჩამოაგდონ მოქალაქეთა შორის. ტირანები სდევნიან პატიოსან ადამიანებს, როგორც მათი ხელისუფლების მტრებს არა მხოლოდ იმიტომ, რომ ისინი არ ემორჩილებიან მათ დესპოტურ მმართველობას, არამედ იმიტომაც, რომ მათ ენდობიან, როგორც მისიანები, ისე სხვები, რადგან ისინი არ ასმენენ არც თავისიანებს და არც სხვებს. ტირანები ცდილობენ მოახდინონ მოქალაქეთა პარალიზება, რადგან უუნაროს არაფერი არ შეუძლია. ყველაფერი ეს ახასიათებს და იცავს ძალაუფლებას ტირანიისას, რომელსაც არაერთი ბოროტება არ აკლია” [1, II, გვ.43].

თანამედროვე დემოკრატიულ და ავტორიტარული მართვის სტილს არსებითი ცვლილებები არ განუცდია. დემოკრატიულია ისეთი მართვის სტილი, როდესაც პიროვნებისათვის მნიშვნელოვან მომენტად შრომა, მოღვაწეობა ითვლება. მას უნარი შესწევს თვითმართვისა, თვითკონტროლისა და პასუხისმგებლობას არ გაუბრძის. დაშვებულია დისკუსია, ლიდერისადმი ერთსულოვანი მხარდაჭერა აუცილებელი არ არის. ავტორიტარული მართვის დროს კი, პიროვნება შრომას და პასუხისმგებლობას გაუბრძის. იგი უნდა აიძულო, კონტროლი გაუწიო. ასეთი მართვის შემთხვევაში

პასუხისმგებლობა და კონტროლი ზედა ეშელონებშია თავმოყრილი [4, გვ.20-21].

არისტოტელე განსაკუთრებულ ყურადღებას უთმობს მართვის იერარქიული სტრუქტურისა და ფუნქციების განაწილების პრობლემებს. მისი აზრით, “თანამდებობის პირთა გარეშე სახელმწიფო ვერ იარსებებს, ხოლო წესრიგისა და განვითარების გარეშე შეუძლებელია სახელმწიფოს კარგად მართვა. პატარა სახელმწიფოებში ხელმძღვანელი თანამდებობების ნაკლები რაოდენობაა საჭირო, დიდ სახელმწიფოებში კი მეტი. არ უნდა გამოგვრჩეს მხედველობიდან საკითხი იმის შესახებ, თუ რომელი თანამდებობები უნდა გაერთიანდეს და რომელი დაიყოს” [I, II, გვ.61].

არისტოტელე საჯარო სამსახურის იერარქიულ სისტემაში დიდ მნიშვნელობას ანიჭებდა ბაზრის მოედნის მოწესრიგებას და მის ხელმძღვანელობას. “აუცილებლად ყურადღებას მოითხოვს ბაზრის მოედანი. საჭირო იქნება თანამდებობა, რომელიც უხელმძღვანელებს ვაჭრობას და წესრიგს დაამყარებს ბაზარზე. აგრეთვე ყურადღებას მიაქცევს ხელშეკრულებებსა და სახელმწიფოსთვის აუცილებლად საჭირო საქონლის ყიდვა-გაყიდვას. ამის შემდეგ და ამასთან ახლოს მდგომი საკითხი, რომელიც არისტოტელეს აზრით, მოითხოვდა ყურადღებას იყო “ქალაქის საზოგადო და კერძო ნაგებობები. ისინი წესრიგში უნდა იყვნენ. ხოლო სახლები და გზები, რომლებიც ინგრევა აღდგენილი და გასწორებულ იქნას” [I, II, გვ.61-62].

საჯარო სამსახურის მეორე მნიშვნელოვან სფეროდ არისტოტელეს ქალაქისა და მისი პერიფერიის კონტროლი მიაჩნია. ამ სფეროს ხელმძღვანელობა ორ პირზე უნდა იყოს განაწილებული. არისტოტელეს სიტყვით, “ერთი მათგანი აწარმოებს სახელმწიფოს შემოსავლის კონტროლს და მის განაწილებას. მეორე თანამდებობის პირი აწარმოებს კერძო ხელშეკრულებებისა და სასამართლო განაჩენების ჩაწერას. მასვე ეხება წერილობითი საჩივრების მიღება და სასამართლოში წარდგენა” [I, II, გვ.62].

არისტოტელე მართვის იერარქიულ სტრუქტურაში რთულ და ძნელად შესაძლებელ კატეგორიათა რიცხვს მიაკუთვნებს სასამართლო გადაწყვეტილების სისრულეში მოყვანას, გადასახადების აკრეფასა და პატიმრებზე თვალყურის დევნებას, რადგან მათი ხელმძღვანელობა დიდ სიძულელი იწვევს. სწორედ ამიტომაცაა, რომ ამ თანამდებობებზე მსურველი ცოტაა. თუ ვინმე თანახმაა, ის თავის ფუნქციებს არ ახორციელებს კანონების შესაბამისად. არისტოტელე აღნიშნული სფეროების ეფექტურად მართვისათვის გარკვეულ რეკომენდაციებს იძლევა: მისი რწევით, თანამდებობა უნდა არსებობდეს არა ერთ, არამედ რამდენიმე

სასამართლოში, ასევე სასურველია, რომ გადასახადების ამკრეფის თანამდებობა გაიყოს რამდენიმე პირს შორის, აგრეთვე მისი განაწილება იმ პირთა შორის, რომლებიც სხვა თანამდებობებსაც ასრულებენ, ზოგჯერ იმათ შორის, რომლებიც იწყებენ თავისი მოვალეობის შესრულებას [1, II, გვ.63].

პენიტენციალურ სისტემაში კი არისტოტელეს თანახმად ხელმძღვანელად არ უნდა დააყენონ მხოლოდ ერთი კაცი, ან ერთი და იგივე. კარგი იქნებოდა ახალგაზრდების გამოყენებაც, რომლებმაც სრულწლოვანებას მიაღწიეს.

იერარქიული სტრუქტურის ქვედა რგოლში არისტოტელე სამხედრო სამსახურს ათავსებს, თუმცა მისივე განცხადებით, უფრო მეტად მნიშვნელოვანია, ვიდრე საჯარო სამსახურის ზემო აღნიშნული სფეროები, რადგან ისინი დიდ გამოცდილებას და საიმედოობას მოითხოვენ. ავტორის მიხედვით, “სამხედრო სამსახურის მართვისათვის ზოგიერთ სახელმწიფოში ბევრი თანამდებობა არსებობს, ზოგან ნაკლები. ასე მაგალითად, პატარა სახელმწიფოში ამ თანამდებობაზე მხოლოდ ერთი პირი ინიშნება. თუ სახელმწიფოში არსებობს ცხენოსანი არმია, ქვეითი, მოისარნი და მეზღვაურნი, თითოეული ამ განაყოფისათვის ინიშნება ცალკე ხელმძღვანელი და მათი ქვეგანყოფილების ხელმძღვანელები” [1, II, გვ.63].

არისტოტელე განსაკუთრებულ მნიშვნელობას ანიჭებდა, ასევე სახელმწიფოს შემოსავლების ანგარიშგებას და მათ გაკონტროლებას. “საჭიროა არსებობდეს თანამდებობა რომელიც მიიღებს ანგარიშს, გააკონტროლებს ამ თანხებს და სხვა მოვალეობა არ აკისრია” [1, II, გვ.64].

არისტოტელესეული სახელმწიფო მართვის სისტემასა და იერარქიული სტრუქტურის სქემაში წინა პლანზეა წამოწეული ეკონომიკური სფერო. მისი მართვის ორგანიზაცია და მეთოდები, რაც თანამედროვე ეპოქაშიც აქტუალურია. ეკონომიკური სფერო, რომელიც სახელმწიფოს ერთ-ერთი ძირითადი ფუნქციათაგანია, სახელმწიფოს მიერ ეკონომიკის რეგულირებას ნიშნავს. ის სხვადასხვა მექანიზმით ხორციელდება. ტოტალიტარულ სახელმწიფოში ეკონომიკა გასახელმწიფოებრულია, ხოლო დემოკრატიულ ქვეყნებში საბაზრო პრინციპებია პრიორიტეტული. თანამედროვე პირობებში ამ ფუნქციის არსი იმაში მდგომარეობს, რომ გამოასწოროს საბაზრო სტიქიის ხარვეზები. ეკონომიკის სფეროში სახელმწიფოს მართვა ესაა მრეწველობის, სოფლის მეურნეობის, პროდუქციის ზრდის უზრუნველყოფა. ეკონომიკური მართვის პროცესი ეკონომიკური და ადმინისტრაციული მეთოდებით რეგულირდება [5, გვ.140].

არისტოტელესეულ სქემაში გამორჩეული ადგილი უკავია მართლმსაჯულებას, რომლის გარეშეც არისტოტელეს სიტყვით,

“საზოგადოებრივი ურთიერთობა შეუძლებელია.” თანამედროვე დამოკრატულ სივრცეშიც სასამართლო, როგორც ხელისუფლების ერთ-ერთი შტო სახელმწიფო მართვაში აღმასრულებელ და საკანონმდებლო ხელისუფლებასთან ერთად მონაწილეობს. სახელმწიფოს ყველა ორგანო ვალდებულია სასამართლოს მიერ მიღებული ყველა გადაწყვეტილებები შეასრულოს.

თანამედროვე სასამართლო ხელისუფლებას აქვს სპეციფიური აპარატი. ზოგიერთ ქვეყანაში ესაა თვითონ მოსამართლენი და მოსამართლეთა ტექნიკური პერსონალი. ზოგში კი ე.წ. საგამომძიებლო მოსამართლენი, სასამართლო პროკურორები და კომენდანტები [5, გვ.236-242].

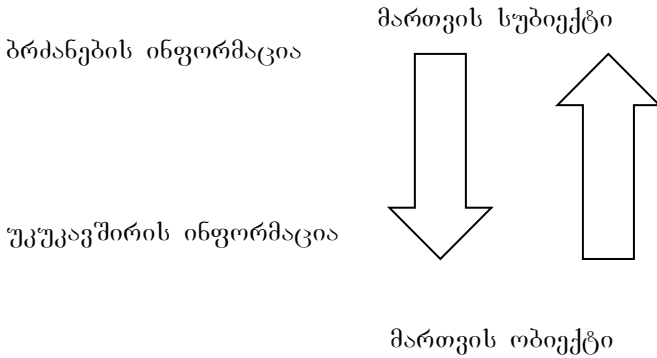
არისტოტელეს აღმასრულებელი ხელისუფლების სტრუქტურის ერთ-ერთ მნიშვნელოვან და ამავე დროს საპასუხისმგებლო განშტოებებად მიაჩნია არმია, პოლიცია და სასჯელადსრულების სამსახური, რომლებიც დღესაც სახელმწიფო აპარატში ერთობ განსაკუთრებულ ფუნქციებს ასრულებენ. ისინი აღმასრულებელ ხელისუფლებასთან “მიკედლებული” სახელმწიფოს მატერიალური დანამატებია, მაგრამ აღმასრულებელ ხელისუფლებას მნიშვნელოვანწილად აძლიერებენ.

არისტოტელეს სახელმწიფო მართვის მთავარ ფუნქციად, როგორც ეს მისეული სქემიდან ჩანს, კონტროლი მიაჩნია. მართლაც, კონტროლის გარეშე მართვა ვერავითარ წარმატებას ვერ აღწევს. კონტროლი მიღებული გადაწყვეტილებების სწორად გარკვევას გულისხმობს. კონტროლის ორი ძირითადი სახე არსებობს: შინაგანი და გარეგანი. შინაგანი კონტროლი მოცემულ მართვის ორგანოში შემოწმებას ითვალისწინებს. გარეგანი კონტროლი კი ზემდგომი თუ სახელმწიფო კონტროლის სპეციალიზირებული ორგანოებისაგან, მოქალაქეებისა და საზოგადოებრივი გაერთიანებებისაგან ხორციელდება. მათ შორის არსებითია სახელმწიფო კონტროლი, სახელმწიფო ორგანოებისა და თანამდებობის პირთა საქმიანობის შემოწმება ინსპექტირების ფორმით, სახელმწიფო კონტროლის გზით ხდება [5, გვ.248].

მთელ რიგ ქვეყნებში კონტროლს პროკურატურა, კონსტიტუციური სასამართლოები, სპეციალური ორგანოები, გენერალური კონტროლიორები, ომბუდსმენები ახორციელებენ. კონტროლის ორგანოები, როგორც წესი, მითითებებს არ იძლევიან. ისინი მხოლოდ ფაქტებს აფიქსირებენ და ობიექტის შემოწმების ანგარიშებს პარლამენტს ან მთავრობას წარმოუდგენენ.

აღსანიშნავია რომ არისტოტელესთან მართვის იერარქიული სტრუქტურა თითქმის არ არის გამიჯნული. თანამედროვე მართვის იერარქია კი თეორიულად და პრაქტიკულადაც დახვეწილი და მკვეთრად დეფინიცირებულია. თეორიულად ის დაქვემდებარების მახვენებელი სქემაა. იერარქიულ სტრუქტურას აქვს მიმართულება

ზემოდან ქვევითკენ ე.ი. მართვა რეალიზდება სუბიექტისა და ობიექტის მართვის ურთიერთკავშირით. სუბიექტისაგან მოდის ბრძანებების ინფორმაცია, ობიექტისაგან უკუკავშირის ინფორმაცია. სქემატურად ის ასე გამოიყურება:

პირაპირი კავშირისა და უკუკავშირის პროცესი დამოკიდებულია სუბიექტისა და ობიექტის მართვის ხასიათზე. მაგალითად, არმიის მართვაში უმთავრესია ბრძანებების არხი, ხოლო უკუკავშირის პროცესი თითქმის არ არსებობს. საბაზრო ეკონომიკის რეულირებისას კი პირიქით [4, გვ.19-20].

არისტოტელე ვრცლად მსჯელობს გადაწყვეტილების მიღების საკითხზე, რომელიც სახელმწიფო მართვის ერთ-ერთი უმნიშვნელოვანესი მომენტიც არისტოტელეს მიხედვით. “სწორი გადაწყვეტილება იგივეა, რაც კარგი გადაწყვეტილება და მას სიკეთე მოაქვს... ზოგს გადაწყვეტილებისათვის დიდი დრო ჭირდება, ზოგს ნაკლები. სისწრაფე არ ნიშნავს გადაწყვეტილების სისწორეს. სწორია ის გადაწყვეტილება, რომელიც საჭიროა და როდესაც საჭიროა სწორი გადაწყვეტილება არის ზოგადი, მიმართული კონკრეტული მიზნისაკენ. მაგრამ არსებობს ისეთი ზოგადი, რომელიც ზოგადივე მიზნისაკენ არის მიმართული. კონკრეტული გადაწყვეტილება კი კონკრეტულ მიზანს ისახავს” [2, გვ.138]

ამ ვრცელი ამონარიდიდან ნათლად ჩანს თუ რა დიდ მნიშვნელობას ანიჭებდა არისტოტელე სწორი, მიზანმიმართული გადაწყვეტილების მიღებას. მაგრამ მას სამწუხაროდ ოდნავი მინიშნებაც კი არა აქვს გადაწყვეტილების მიღებისა და მისი შესრულების პროცედურებსა თუ მექანიზმებზე, რაც დღეს მეცნიერულად საკმაოდ შესწავლილი პრობლემაა. ჩვენს დროში გადაწყვეტილების მიღების პროცესი რამდენიმე ეტაპისა და სახეობისგან შედგება: გადაწყვეტილების მიღების პირველი ეტაპია

საკითხის, პრობლემის დასმა. მეორე ეტაპი ინფორმაციის შეგროვება და მისი დამუშავება. მესამე ეტაპი პროგნოზირებაა, რომელიც გულისხმობს წინასწარ განჭვრეტას, მართვის დადებითი და უარყოფითი შედეგების წინასწარ გარკვევას. მართვის ციკლის ბოლო, ფრიად მნიშვნელოვანი და საპასუხისმგებლო ეტაპია გადაწყვეტილების მიღება, რის შედეგადაც იწყება მიღებული გადაწყვეტილების დაყვანა აღსრულებამდე და შესრულების შემოწმებამდე.

გადაწყვეტილება შეიძლება ორი სახის იყოს: ცნობილი მზა ვარიანტებიდან ერთ-ერთი ვარიანტის ამორჩევა და ახალი, უცნობი ვარიანტი. ამათგან იოლია ვარიანტების გადარჩევის მეთოდი. ამ მეთოდის ძირითადი არსი ისაა, რომ განიხილება ყველა შესაძლებელი გადაწყვეტილება. შემდეგ ხორციელდება გადაწყვეტილების იმ ვარიანტის არჩევა, რომელიც ოპტიმალურ შედეგს იძლევა.

გადაწყვეტილების მიღება შეიძლება იყოს კოლექტიური ან ერთპიროვნული. მართვის გადაწყვეტილება სერუაულოზურად უნდა იყოს მომზადებული. კონკრეტიზირებული უნდა იყოს მისი შესრულების შესაძლებლობა, შედეგი, პასუხისმგებლობა.

მიღებული გადაწყვეტილებების შესრულების ვადებთან დაკავშირებით, განასხვავებენ ოპერატიულ, ტაქტიკურ და სტრატეგიულ მართვის პროცესებს. ოპერატიული მართვის მიზანია კონკრეტული ამოცანების გადაწყვეტა. სტრატეგიული მართვა ქვეყნის ან ცალკეული სფეროს განვითარების ხანგრძლივი ორიენტაციის მიზნებსა და ამოცანებს განსაზღვრავს. ტაქტიკური მართვა სტრატეგიული ამოცანების რეალიზებისას კონკრეტულ მოქმედებებში ვლინდება. საიმედო ინფორმაციის ბაზაზე სტრატეგიული გეგმის შეჯერება მიღწეული შედეგის მაჩვენებელთან დროის გარკვეულ პერიოდში ხდება [4, გვ.24-26].

არისტოტელე ვრცლად მსჯელობს, ასევე სახელმწიფო მართვის მთავარი ფიგურების – ხელმძღვანელისა და მოხელეების თვისებების შესახებ. მისი რეკომენდაციით, “ვისაც მაღალი თანამდებობის დაკავება სურს, მას უნდა ჰქონდეს სამი თვისება: 1. უნდა იყოს არსებული სახელმწიფო წყობილების მომხრე. 2. უნდა ჰქონდეს იმის უნარი, რომ შეასრულოს სახელმწიფო მართვის უროულესი საქმეები 3. უნდა ჰქონდეს არსებული სახელმწიფოს შესაბამისი ზნეობა და სამართლიანობა...” ხელმძღვანელის საქმე სახელმწიფო მართვა და სასამართლო გადაწყვეტილებების გამოტანაა. იმისათვის რომ სასამართლოს გადაწყვეტილებები სამართლიანი იყოს და ხელმძღვანელი თანამდებობები ღირსეულებზე იყოს განაწილებული, აუცილებელია რომ მოქალაქენი იცნობდნენ ერთმანეთის თვისებებს [1, II, გვ.32].

თანამედროვე ტიპის სახელმწიფოს ხელმძღვანელის, სახელმწიფო მოხელეების წინაშე იგივე მოთხოვნები დგას. ზემოთაღნიშნული თვისებების გარდა, მათ უნდა გააჩნდეთ კომპეტენტურობა, პროფესიონალიზმი, მენეჯერული ანალიზისა და სწორი გადაწყვეტილების მიღების უნარები, დიპლომატიურობა, მომხიბვლელობა.

საყურადღებოა ასევე არისტოტელეს “პოლიტიკის” ის ადგილები, სადაც განხილულია ემიგრანტთა როლისა და სახელმწიფო მართვაში მოსახლეობის საშუალო ფენის მონაწილეობის ასპექტები. “სტუმრობა უცხოელებისა, რომლებიც აღზრდილი არიან სულ სხვა კანონებზე, სახელმწიფოსათვის არაა სასარგებლო და ეწინააღმდეგება სახელმწიფოს კარგად მართვის საქმეს” – წერს არისტოტელე [1, II, გვ.75]. მართლაც, პრაქტიკულად დადასტურდა, რომ ემიგრანტების მოზღვაგება განსაკუთრებით კი მცირე სახელმწიფოებისათვის დემოკრატიული ვითარების თვალსაზრისითაც წამგებიანია.

რაც შეეხება სახელმწიფოს მართვაში მოსახლეობის საშუალო ფენის ჩართვას არისტოტელეს განმარტებით, “სახელმწიფო, რომელიც უფრო საშუალო ფენას ემყარება, ვიდრე მდიდრებს დემოკრატიას უახლოვდება და ის უფრო მყარია” [1, II, გვ.14].

თანამედროვე დემოკრატიულ ქვეყნებშიც სახელმწიფო უპირატესად საშუალო ფენას ემყარება, თუმცა სახელმწიფოს ამა თუ იმ პრინციპულ მიმართულებას, ზოგჯერ მსხვილი ბიზნესმენები განსაზღვრავენ.

ღირებულად გვეჩვენება, ასევე არისტოტელეს მოსაზრება სახელმწიფო მართვაში და საერთოდ პოლიტიკაში ახალგაზრდების მონაწილეობა-არმონაწილეობის შესახებ, რაც დღესაც აქტუალურად ითვლება. არისტოტელეს დასკვნით, “ახალგაზრდები პოლიტიკოსებად ვერ გამოდგებიან, რადგან მათ გამოცდილება აკლიათ. პოლიტიკა ცოდნის პრაქტიკული დარგია. მას ნაკლები კავშირი აქვს თეორიასთან. ახალგაზრდა ცხოვრებისეულ საქმეებში გამოუცდელია. თუმცა მნიშვნელობა არა აქვს იმას, რომ მსმენელი წლოვანებით არის ახალგაზრდა, რადგან ადამიანის ნაკლი წლოვანებაზე კი არ არის დამოკიდებული, არამედ განცდებით აღსავსე ცხოვრებაზე და წერილმანებით გატაცებაზე” [1, II, გვ.27]. არისტოტელე ნაშრომის სხვა ადგილას წერს: “ძალა აქვთ ახალგაზრდებს გონიერება კი მოხუცებს, ამიტომ მათ ამის შესაბამისად უნდა გაინაწილონ ძალაუფლება, რაც იქნება სამართლიანი და სასარგებლო” [1].

ვფიქრობთ, სახელმწიფო მართვაში ახალგაზრდებისა და ასაკოვანი პირების ერთობლივი მონაწილეობა მართვის ეფექტურობისა და მისი ოპტიმაციისათვის მიზანშეწონილია, აუცილებელი და უდავოდ მომგებიანია.

ამრიგად, არისტოტელე სახელმწიფო მართვის თეორიის ფუძემდებლად შეიძლება ჩაითვალოს. მართალია, არისტოტელეს შემდეგ სახელმწიფო მართვის თეორიისა და პრაქტიკის პრობლემებს არაერთი მონოგრაფია მიეძღვნა, [2] რომლებმაც განსაკუთრებული როლი შეასრულეს სახელმწიფო მართვის აზროვნების განვითარებისა და სახელმწიფო მართვის, როგორც დამოუკიდებელი მეცნიერების ჩამოყალიბებაში, მაგრამ არისტოტელეს მრავალი დებულება და კონცეფციები სახელმწიფო მართვის მეცნიერებაში სახელმძღვანელოდ დღესაც გამოდგება.

1. ოდნავ განსხვავებული აზრია გატარებული ძველი ბერძენი ისტორიკოსისა და ფილოსოფოს-მორალისტის პლუტარქეს ტრაქტატში “უნდა მონაწილეობდნენ თუ არა მოხუცები სახელმწიფო მართვაში”. პლუტარქე ამ კითხვაზე დადებითად პასუხობს: “პოლიტიკა სოლიდური ასაკის ხალხის საქმეა და არა პატივმოყვარე, ქარაფშუტა ახალგაზრდებისა. სახელმწიფო მართვაში ხანდაზმულობის ასაკშიც კი უარი არ უნდა ითქვას სახელმწიფო მართვაში მონაწილეობაზე [3, გვ.34].

2. დაწვრი. იხ. პ. ჰელი [7, გვ.1-53].

გამოყენებული ლიტერატურა:

1. არისტოტელე. პოლიტიკა. თარგმანი ძველი ბერძნულიდან, შესავალი წერილი და შენიშვნები თამარ კუკავასი. ნაწილი I და II, თბ. 1995-1996
2. არისტოტელე. ნიკომაქეს ეთიკა. თარგმანი ძველი ბერძნულიდან, შესავალი წერილი და შენიშვნები თამარ კუკავასი. თბ. 2003
3. თოდუა თ. სახელმწიფო მართვის აზროვნების ისტორიიდან. (“კლასიკური” თეორიები) – ხელისუფლება და საზოგადოება, №1, 2006
4. Пикулкин А. Система Государственного управления. М. 2001
5. Чиркин В. Государственное управление. М. 2002
6. Dimoch M. Philiosophy of administration. N. Y. 1975
7. Heady P. Public administration. N. Y. 1991

Summary

Temur Todua, Shota Dogonadze **Aristotle about the State Government**

Aristotle, the great Greek talented encyclopedist of the IV-th century B. C., was the first, who discussed the state government problems in the scientific context. The questions of state government are precisely analyzed in Aristotle's fundamental work – "Politics".

The aspects of organizing state government are analyzed in this monograph. The author discusses the models of democratic and authoritarian governing, which is nowadays actual in the theory and practice of state government too. Aristotle pays great attention to the problems of hierarchical structure of government and its functions. He also considers talks the question of making solution, which is one of the most important factors in state government. As the author thinks, the decision must be right and goal-directed.

Aristotle discusses the rights and responsibilities of the leaders and officials in detail. He recommended that these people must have three features: They must be supporters of the designated system; They must have the ability to govern; They must have definite code of values and a sense of justice.

Aristotle is the founder of the theory of the state government. His regulations are used in the science of state government at present time too.

Резюме

Темур Тодуа, Шота Догонадзе **Аристотель о государственном управлении**

Большой Греческий мыслитель и энциклопедист 4-го века п.т. Аристотель был первым, рассмотревшим проблемы государственного управления с научной точки зрения. Эти вопросы предельно скрупулезно проанализированы в его фундаментальном труде "Политика".

В данной монографии глубоко и всестароннее рассмотрены организационные аспекты государственного управления. Автор пространно рассуждает о демократической и авторитарной моделях управления, что и по сей день остается актуальным в практике госуправления. Аристиотель особое внимание уделяет иерархической структуре и проблемам его функционирования. Аристотель основательно рассуждает о вопросах принятия решений, так как это

один из важнейших вопросов государственного управления. По мнению автора "Политики" решение должно быть правильным и целенаправленным.

Аристотель детально рассматривает права и обязанности государственных служащих и руководителей. По его рекомендации эти руководители должны обладать тремя характерами : должны быть сторонниками существующего строя; обладать способностью руководить; иметь соответствующую мораль и справедливость.

Аристотеля можно считать основателем теории государственного управления. Многие его положения пригодны и для современной науки государственного управления.

პროფესორ შოთა დოღონაძის ინტერვიუ სამხრეთ კავკასიის
ინტერნეტგამოცემა
“ახალი რეგიონი“-სათვის

Шота Догондзе надеется, что хороший настрой Михаила Саакашвили будет принят в России

15.01.2008

- "Начало отношений России и Грузии с чистого листа должно входить в интересы Российской Федерации, так как это придаст ей имидж демократической страны", - говорит эксперт Шота Догондзе.

По его мнению, инициатива кандидата в президенты Михаила Саакашвили начать отношения с "чистого листа" - это ответ на протянутую дружественную руку президента РФ Владимира Путина, которую он когда-нибудь, да и протянет Грузии.

Как сообщил Шота Догондзе, в том, что отношения между двумя странами в период президентствования Михаила Саакашвили крайне обострились, виноват не только Михаил Саакашвили, но и Владимир Путин.

По мнению эксперта у Михаила Саакашвили, помимо поддержки Соединенных Штатов, для того, чтоб заставить русского коллегу забыть "о старых обидах" есть настрой Грузии на добрососедские отношения с РФ.

Также Россия должна смириться с тем, что во внутренние дела Грузии никто не должен вмешиваться.

Эксперт надеется, что нынешний хороший настрой Михаила Саакашвили будет принят в России, так как "подобных примеров в истории Грузии и России не мало".

<http://www.nregion.com/txt.php?i=20106>

ოთარ ქოჩორაძე
ივანე ბეჟაშვილი
საქართველოს სახელმწიფოებრივი მშენებლობა:
მომავლის ხედვა და პერსპექტივები
(შედარებითი ანალიზი)

ჩვენი ეპოქის მთავარ თავისებურებაა ელვისებური ცვლილებები ცხოვრების ყველა სფეროში, და ის, ვინც საკუთარი პრობლემების გადასაწყვეტად მოძველებული და არაადეკვატური წარმოდგენებით, მეთოდებითა და თეორიებით, იხელმძღვანელებს თვითონვე შექმნის წანამძღვრებს საკუთარი დამარცხებისათვის.

ამიტომ, არსებული პრობლემების ანალიზისას, მიგვაჩნია, რომ პოლიტიკური მოვლენების კვლევისა და დასკვნების გაკეთების დროს აუცილებლად გათვალისწინებული იყოს სამი ძირითადი ასპექტი: სასურველი, ხშირად იდეალის სახით და იდეალის საფუძველზე პრობლემის გადაწყვეტა; შესაძლებელი, ანუ მისი გადაწყვეტის ალტერნატიული ვარიანტი; რეალური, ანუ მოცემული საკითხების დამუშავებისა და რეალიზაციის ოპტიმალური ვარიანტი. ყოველივე ამის მეცნიერულად გააზრებასა და განზოგადებაში კი დაგვეხმარება ისტორიულ-პოლიტიკური გამოცდილება და შედარებითი მეთოდი, რომლებიც, თავის მხრივ, საშუალებს მოგვცემს შევიმუშავოთ ქვეყნის შიდა პოლიტიკური მდგომარეობის ანალიზის მეთოდიკა. ჩვენი აზრით, იგი უნდა ითვალისწინებდეს შემდეგ პარამეტრებს:

- პოლიტიკური ურთიერთობების სუბიექტების განსაზღვრა;
- პოლიტიკის სუბიექტების ხარისხობრივი და რაოდენობრივი შემადგენლობის ანალიზი;
- პოლიტიკის სუბიექტების მიზნებისა და ამოცანების ანალიზი;
- საზოგადოებრივი ცხოვრების სხვადასხვა სფეროებში რეალური პროცესებისა და მოვლენების ანალიზი და მათი განვითარების

ტენდენციების გამოვლენა:

- ეკონომიკის მდგომარეობის ანალიზი;
- ეროვნული და სოციალურ-კლასობრივი ურთიერთობების მდგომარეობის ანალიზი;
- საზოგადოებრივი ცნობიერებისა და კულტურული ცხოვრების ანალიზი;
- ქვეყანაში კრიმინალური სიტუაციის ანალიზი;
- შიდა სამხედრო-პოლიტიკური მდგომარეობის ანალიზი;
- პოლიტიკური ხელისუფლების ლეგიტიმურობის ანალიზი.

- ქვეყანაში პოლიტიკური მდგომარეობის შეფასება;
- პოლიტიკური სიტუაციის განვითარების პროგნოზი. (2)

ჩვენი საკვლევი თემისათვის, ისტორიულ-პოლიტიკური გამოცდილების შედარებითმა ანალიზმა საშუალება მოგვცა გაგვეკეთებინა, მეტად მნიშვნელოვანი მიგნება. მსოფლიოს ისტორიაში განსაკუთრებული ადგილი უკავია ახალი ისტორიის პრეინდუსტრიულ გარდამავალ ეტაპს. ათასწლოვანი პაუზის შემდეგ ევროპამ დაიბრუნა პოლიტიკური და ეკონომიკური ლიდერის სტატუსი. შუა საუკუნეების მდორე, შენელებული, ტრადიციული და გათვლადი განვითარება იცვლება კრიზისებისა და რევოლუციების, მზარდი არამდგრადობისა და მოუწესრიგებლობის, დაჩქარებული ისტორიული ტემპის ეპოქით: ერთმანეთს უპირისპირდებიან ძველი და ახალი ტრადიციები, სულიერი ცხოვრების ფორმები; სოციალური, ეროვნული და სახელმწიფოებრივ-სამართლებრივი ინსტიტუტები; ფართოვდება ოიკუმენეს საზღვრები, რამაც თავის მხრივ გააფართოვა ბაზრის საზღვრები და გზა გაუხსნა კაპიტალიზმს; ანტიკური ხანის შემდეგ პირველად მოხდა ადამიანის პიროვნული "მე"-ს აღორძინება, რამეთუ მას მიენიჭა **თავისუფალი არჩევანის უფლება**, არნახული გასაქანი მიეცა გონებრივ შემოქმედებას, რამაც თავის მხრივ კარდინალურად შეცვალა წარმოდგენები გარესამყაროზე და მისი შეცნობის შესაძლებლობებზე.

საფუძველი ჩაეყარა ადამიანის მოწოდებისა და როლის შესახებ წარმოდგენების ახალ სისტემას. წინამორბედი ტრადიციული ცივილიზაციის ადამიანი დარწმუნებული იყო მისი გარემომცველი ბუნებისა და საზოგადოების სტაბილურობაში არსებული სიტუაცია მის მიერ აღიქმებოდა, როგორც საღმრთო კანონების შესაბამისად არსებული უცვლელი რამ. მისგან კარდინალურად განსხვავდება პრეინდუსტრიული ცივილიზაციის ადამიანის ცნობიერება.

ადამიანს მიაჩნდა, რომ საზოგადოება და ბუნება, არათუ შესაძლებელი, არამედ სასურველია რომ კონტროლირდებოდეს, და მით უმეტეს იცვლებოდეს. შეიცვალა აგრეთვე დამოკიდებულება სახელმწიფო ხელისუფლებისადმი. ხალხის თვალში მან დაჰკარგა დვითური შარავანდედი. ხელისუფლებაზე უკვე მსჯელობენ მისი მოქმედების შედეგების მიხედვით. ევროპის წამყვან ქვეყნებში – ჰოლანდიასა და ინგლისში – ფეხს იკიდებს და თანდათანობით ძალას იკრეფს **სამოქალაქო საზოგადოება**. (1)

სამოქალაქო საზოგადოება ეს არის საზოგადოებრივი ურთიერთობების, ფორმალური და არაფორმალური სტრუქტურების ერთობლიობა, რომლებიც უზრუნველყოფს ადამიანის ცხოველმოქმედებას, პიროვნებისა და სოციალური ჯგუფების მრავალფეროვანი მოთხოვნილებებისა და ინტერესების დაკმაყოფილებასა და რეალიზაციას.

არსებობს სამოქალაქო საზოგადოების ფუნქციონირებისათვის საჭირო შემდეგი საფუძვლები:

- ეკონომიკური: მრავალდარგობრივი ეკონომიკა, საკუთრების სხვადასხვა ფორმები, რეგულირებადი საბაზრო ურთიერთობები;
- პოლიტიკური: სახელისუფლებო უფლებამოსილებების დეცენტრალიზაცია, ხელისუფლების დანაწილება, პოლიტიკური პლურალიზმი, სახელმწიფო და საზოგადოებრივ საქმიანობაში ადამიანების მონაწილეობის დაშვება, კანონის უზენაესობა და მის წინაშე ყველას თანასწორობა;
- სულიერი: ერთი იდეოლოგიისა და მსოფლმხედველობის მონოპოლიის არ არსებობა, სინდისის თავისუფლება, ცივილიზებულიობა, მაღალი სულიერება და ხნეობრიობა.

სამოქალაქო საზოგადოებას გააჩნია შემდეგი ძირითადი დამახასიათებელი ნიშნები: საზოგადოებაში წარმოების საშუალებათა თავისუფალი მფლობელების არსებობა, დემოკრატიის განვითარება და განშტოებები, სამოქალაქო კულტურის გარკვეული დონე.

არსებობს სამოქალაქო საზოგადოებას ფუნქციონირების შემდეგი ძირითადი პრინციპები: წარმოების საშუალებებზე კერძო საკუთრება, პიროვნების ინდივიდუალური თავისუფლება და დამოუკიდებლობა, სახალხო სუვერენიტეტი (ხალხის უფლებამოსილების უზენაესობა), სახელმწიფოსა და საზოგადოების საქმიანობაში ხალხის ჩახედულება, საზოგადოებრივი აზრის ფორმირების თავისუფლება,

კანონების სამართლიანობა და მათი შესრულების სავალდებულობა.

არსებობს სამოქალაქო საზოგადოების შემდეგი ისტორიული ტიპები: თემი, სოციალური წარმონაქმნები (წოდება, სოციალური ჯგუფი, კლასი), საზოგადოება, როგორც ქვეყნის მოქალაქეთა ერთობლიობა, მოქალაქეთა მსოფლიო თანამეგობრობა.

სამოქალაქო საზოგადოების სტრუქტურაში შედიან: პოლიტიკური პარტიები და ლობისტური ორგანიზაციები (კომიტეტები, კომისიები, საბჭოები), რომლებიც იქმნებიან საკანონმდებლო და სამთავრობო ორგანოებთან; საზოგადოებრივ-პოლიტიკური ორგანიზაციები და მოძრაობები (ეკოლოგიური, ომის საწინააღმდეგო, სამართალდამცავი); მეწარმეთა კავშირები, მომხმარებელთა ასოციაციები, საქველმოქმედო ფონდები; სამეცნიერო და კულტურული ორგანიზაციები, სპორტული საზოგადოებები; მუნიციპალური კომუნები, ამომრჩეველთა ასოციაციები, პოლიტიკური კლუბები; დამოუკიდებელი მასობრივი ინფორმაციის საშუალებები; ეკლესია; ოჯახი.

სამოქალაქო საზოგადოებას გააჩნია არსებობის შემდეგი ფორმები: რეალური (კონკრეტულ-ისტორიული გარკვეულ ქვეყანაში), შეფარდებითი (არსებული მწარმოებლური ძალების ჩარჩოებში პოტენციალურად შესაძლებელი), აბსოლუტური (იდეალი, უმაღლესი მიზანი).

სამოქალაქო საზოგადოებისა და პოლიტიკური ხელისუფლების ურთიერთკავშირის მექანიზმებში შედიან: ხელისუფლების დანაწილება, პოლიტიკური პლურალიზმი, ლეგალური ოპოზიცია, დემოკრატიული კანონმდებლობა.

სამოქალაქო საზოგადოებისა და პოლიტიკური ხელისუფლების ურთიერთგავლენისა და ურთიერთქმედების დაბალანსების პირობებში შედიან: ხელისუფლების ლეგიტიმურობა, სამოქალაქო საზოგადოების ელემენტების (სტრუქტურების) სიმწიფე, ხელისუფლებისა და საზოგადოების კანონმორჩილება, სახელმწიფო ხელისუფლების შეზღუდვა პიროვნების განუყოფელი და ხელშეუხებელი უფლებების ერთობლიობით.

არსებობს სამოქალაქო საზოგადოებისა და პოლიტიკური ხელისუფლების ურთიერთქმედების შემდეგი ვარიანტები: დემოკრატიული რეჟიმების პირობებში მჭიდრო ურთიერთხელსაყრელი თანამშრომლობა, მუდმივი ოპოზიცია (აქტიური ან პასიური) ტოტალიტარული რეჟიმების პირობებში, ტოტალიტარიზმიდან დემოკრატიაზე გარდამავალ პერიოდში

სამოქალაქო საზოგადოების აქტიური დაპირისპირება პოლიტიკური ხელისუფლებისადმი.

ჩვენი აზრით, საქართველოს სახელმწიფოებრივი აღმშენებლობის საქმეში განსაკუთრებული ყურადღება უნდა დაეთმოს სამოქალაქო საზოგადოების ინსტიტუტის ჩამოყალიბებასა და მის შემდგომ ინსტიტუციონალიზაციას. საქართველოში სამოქალაქო საზოგადოების ჩამოყალიბებისათვის საჭიროა შემდეგი ძირითადი პირობები:

- წარმოების საშუალებათა კერძო (კოლექტიური ან ინდივიდუალური) მფლობელების ინსტიტუტის შექმნა; სამეურნეო სუბიექტების თანასწორუფლებიანობის, ეკონომიკური კონკურენციის, აქტიურობისა და დამოუკიდებლობის განვითარება.
- ნებისმიერი სახის განუსაზღვრელი პოლიტიკური ხელისუფლების საფუძვლების ლიკვიდაცია, ხელისუფლებრივი უფლებამოსილების გადანაწილება და დეცენტრალიზაცია.
- ადამიანის ცნობიერების განთავისუფლება, პირადი ღირსების გრძნობის, საკუთარი ძალისა და შესაძლებლობებისადმი რწმენის გამნტიციება, საზოგადოებრივ-პოლიტიკური საკითხების გადაწყვეტაში პასიურობის დაძლევა, პოლიტიკური პრობლემების დამოუკიდებლად დაყენებისა და გადაწყვეტის უნარისა და მზადყოფნის აქტივიზაცია.

გამოყენებული ლიტერატურა:

1. ოთარ ქოჩორაძე. გეოპოლიტიკა. თბილისი. ESM-თბილისი. 2007
 2. შუბითიძე ვაჟა, ქოჩორაძე ოთარი. პოლიტოლოგია. თბ; 2001
 3. Алмонд Г. и др. Сравнительная политология сегодня. М., 2002.
 4. Симонов К. Политический анализ. М., 2002
 5. Соловьев А. Политология. М., 2003
 6. Чилкот Р. Теории сравнительной политологии. М., 2001.
- <http://philosophy.pu.ru>

Summary

Otar Kochoradze

Ivane Bejashvili

**State construction of Georgia: dynamics and prospects
(The comparative analysis)**

Comparative analysis of historical-political experience enables us to develop the methodology of analyzing national political situation occurring in the country. It comprises the following parameters: Determination of subjects in political relations, research of quality and amount of members/components of the subjects, analyzing targets and tasks of political subjects, analyzing and researching development trends in different fields of social life (research of economical situation, analysis of national and social-classic relations, national consciousness and cultural life, criminal conditions existing in the country, inner military-political analysis, analysis of legitimacy of the political government), evaluation of political situation in the country, predicting possible development of political situation.

Резюме

Отар Кочорадзе

Иване Бежашвили

**Государственное строительство Грузии: динамика и перспективы
(Сравнительный анализ)**

Сравнительный анализ историко-политического опыта дает нам возможность выработать методику анализа внутривнутриполитической обстановки в стране. Она содержит следующие параметры: определение субъектов политических отношений, анализ качественного и количественного состава субъектов политики, анализ целей и задач субъектов политики, анализ реальных процессов и явлений в различных сферах общественной жизни и выявление тенденций их развития (анализ состояния экономики, анализ национальных и социально-классовых отношений, анализ общественного сознания и уровня культурной жизни, анализ криминальной ситуации в стране, анализ внутренней военно-политической ситуации, анализ легитимности политической власти), оценка политической ситуации в стране, прогноз развития политической ситуации.

ოთარ ქორთაძე
ნიკოლოზ ბეჟაშვილი

პოლიტიკა და პოლიტიკური ინტერესი
(შედარებითი ანალიზი)

მეცნიერულად გააზრებული პოლიტიკა ემსახურება ქვეყნის ძირითადი ფასეულობების: სახელმწიფოს სუვერენიტეტის, უსაფრთხოების, ტერიტორიული მთლიანობის, კულტურული თვითმყოფადობის შენარჩუნება-განმტკიცებას და უმადლეს სახელმწიფო ორგანოთა განსაკუთრებულ გამგებლობას განეკუთვნება.

პოლიტიკური ცოდნა, უპირველეს ყოვლისა, მნიშვნელოვანია არა თავისთავად როგორც პოლიტიკური ცოდნა, არამედ როგორც საშუალება პიროვნების გაცნობიერებული და აქტიური ჩართვისა საზოგადოების პოლიტიკურ ცხოვრებაში, რასაც სასიცოცხლო მნიშვნელობა ადამიანისა და საზოგადოებისათვის.

მოწესრიგებული და კონცენტრირებული პოლიტიკური ცოდნა აუცილებელია სახელმწიფოს ეფექტური მართვისათვის, რამეთუ პოლიტიკა ეს არის მეცნიერება მართვის შესახებ. პოლიტიკა ხომ ერთდროულად მეცნიერებაცაა და ხელოვნებაც და ეს ვლინდება ხელისუფლებაში, სახელმწიფოსა და საზოგადოების მართვაში. მაგრამ, ვიდრე ხელს მოკიდებდე ამ საქმეს, უნდა დაეუფლო მართვის ხელოვნებას, გაქონდეს პროფესიონალური მომზადება. ხოლო იყო პროფესიონალი მართვის სფეროში ნიშნავს: იცოდე და შესძლო გამოიყენო პოლიტიკური ცოდნის თეორიული და გამოყენებითი, აქსიოლოგიური და ინსტრუმენტალური კომპონენტები, გაცნობიერო მათი როლი და ფუნქციები პოლიტიკური გადაწყვეტილებების მომზადებასა და დასაბუთებაში.

პოლიტიკის ჩვენებური გააზრების მიზანი მდგომარეობს შემდეგში: ჩამოვაყალიბოთ ერთიანი წარმოდგენა თანამედროვე პოლიტიკის ფენომენზე და მის დინამიკაზე, გავიაზროთ თანამედროვე პოლიტიკური განვითარების კანონზომიერებები, ფაქტორები, პრინციპები და განვითარებაზე გაცნობიერებული ზემოქმედების ძირითადი სტრატეგიები. ამ პრობლემის მეცნიერულად გააზრებაში ჩვენ დაგვეხმარება ისტორიული გამოცდილება, რადგანაც პოლიტიკის, როგორც

საზოგადოებრივი ცხოვრების ყოველსმომცველი სფეროს, ძირითად დამახასიათებელ ნიშანს წარმოადგენს მისი ისტორიულობა.

პოლიტიკური ცნობიერება წარმოუდგენელია ისტორიული გამოცდილების ფართო გამოყენების გარეშე. ნებისმიერ პოლიტიკურ სისტემაში ძალაუფლების მრავალი სტრუქტურა, ძალაუფლებრივ ურთიერთობათა დაწერილი და დაუწერელი კანონები ჩამოყალიბდა და ფუნქციონირებს ისტორიული გამოცდილების ბაზაზე, რადგანაც ისტორიულ-პოლიტიკური გამოცდილება, შეადგენს რა პოლიტიკური ანალიზისა და გადაწყვეტილებების მიღებისათვის ემპირიულ საფუძველს, გულისხმობს საზოგადოებაში მიზეზ-შედეგობრივ ურთიერთობებს. პოლიტიკურ შემეცნებასთან მიმართებაში კი წარსულის გამოცდილება პოლიტიკური შემეცნების საფუძველს, კრიტერიუმსა და მიზანს წარმოადგენს. (2)

მოვიყვანოთ პატარა, მაგრამ ყურადსაღები მაგალითი მსოფლიო პოლიტიკური აზრის ისტორიიდან. დასავლური ცივილიზაციის დვრიტას წარმოადგენს სამოქალაქო საზოგადოება, რომლის ფუნქციონირების ძირითად პრინციპებს: წარმოების საშუალებებზე კერძო საკუთრებას; პიროვნების ინდივიდუალური თავისუფლებასა და დამოუკიდებლობას; ადამიანის ცნობიერების განთავისუფლებას; პირადი ღირსების გრძნობის, საკუთარი ძალისა და შესაძლებლობებისადმი რწმენის გამტკიცებას; სახალხო სუვერენიტეტს (ხალხის უფლებამოსილების უზენაესობას); სახელმწიფოსა და საზოგადოების საქმიანობაში ხალხის ჩახედულებას; საზოგადოებრივი აზრის ფორმირების თავისუფლებას; კანონების სამართლიანობასა და მათი შესრულების სავალდებულობას; ნებისმიერი სახის განუსაზღვრელი პოლიტიკური ხელისუფლების საფუძვლების ლიკვიდაციასა და ხელისუფლებრივი უფლებამოსილების გადანაწილებასა და დეცენტრალიზაციას საფუძვლი ჩაყვარა ჯერ კიდევ ინგლისის ბურჟუაზიული რევოლუციის პერიოდიდან და სხვადასხვა ქვეყნების სპეციფიკიდან გამომდინარე ახალი შინაარსით ივსება.

აღნიშნულ პერიოდში განსაკუთრებული პრიორიტეტი მოიპოვა ეროვნული ინტერესის პრინციპმა (წამყვან ქვეყნებში წარმოიშვა მოსაზრება, რომ სახელმწიფოს მთავარი მიზანია ეროვნული კეთილდღეობა და უსაფრთხოება). ეროვნული ინტერესის კონცეფციების ჩამოყალიბება ხდება რეალიზმისა და ძალის ბალანსის რაციონალურ კატეგორიებში. აღნიშნული ცვლილება დაკავშირებული იყო ევროპის წამყვანი სახელმწიფოების სოციალური სტრუქტურის ცვლილებასთან:

ხელისუფლების სათავეში მოსული ეროვნული ბურჟუაზია ცდილობს საკუთარ სამსახურში ჩააყენოს პოლიტიკა.

ამ კუთხით, ჩვენი ქვეყნისათვის, განსაკუთრებით ყურადსაღებია ამერიკის შეერთებული შტატების „ამა და მამარსებელთა“ თავისუფლებისა და თანასწორობის პრინციპებზე აგებული პოლიტიკურ კონცეფციები. მათ მიაჩნდათ, რომ ხალხის ბუნებითი უფლება არის ტირანთა წინააღმდეგ აჯანყება და რომ ხელისუფლება ხალხმა უნდა შექმნას და ხალხი უნდა აკონტროლებდეს ხელისუფლებას.

ამ ძირითადი პრინციპების გათვალისწინებით შემუშავდა „ამერიკის შეერთებული შტატების დამოუკიდებლობის დეკლარაცია“, რომლის ძირითადი დებულებანი – ყველა ადამიანს ბუნებით აქვს მინიჭებული სიცოცხლის, თავისუფლების, საკუთრების, ბედნიერების, უსაფრთხოების უფლება; ხალხი ხელისუფლების წყაროა და მას ეკუთვნის სუვერენიტეტი; ხელისუფლება ხალხის მოსამსახურეა; ყოველი სახელმწიფოებრივი ხელისუფლება ხალხის ინტერესებიდან გამომდინარე უნდა მოქმედებდეს, ხოლო თუ ისინი უფლებებელყოფენ ამ ინტერესებს, ხალხი უფლებამოსილია დაამხოს მისთვის მიუღებელი ხელისუფლება. ეს პრინციპები განსაკუთრებულ ღვერადობას იძენენ გარდამავალი სტადიის მქონე ქვეყნებისათვის. (4)

შედარებითი ანალიზის შედეგად მიღებული ინფორმაცია საშუალებას მოგვცემს ჩამოვაყალიბოთ ერთიანი წარმოდგენა იმის შესახებ, თუ სხვადასხვა ინსტიტუციონალურ, ისტორიულ და გეოგრაფიულ პირობებში ადამიანები როგორ რეაგირებდნენ თანამედროვეობის ძირითად გამოწვევაზე – განვითარების განუსაზღვრელობასა და რისკებზე. დავანახოთ ჩვენ თანამემამულეებს, თუ როგორ ქმნიდნენ პოლიტიკოსები და მოქალაქეები ინსტიტუტებსა და პოლიტიკას (მიზნის მიღწევის პროგრამებს), რომლებიც საშუალებას იძლეოდნენ ამა თუ იმ ზომით ზემოქმედება მოეხდინათ ან სულაც შეგნებულად ეკონტროლებინათ განვითარების პროცესები.

პოლიტიკური მოვლენებისა და პროცესების კანონზომიერების ახსნა, პოლიტიკური ცხოვრების შინაგანი ტენდენციების და კანონების გამოვლენა და შეცნობა საშუალებას მოგვცემს შევიმუშავოთ სახელისუფლებო სტრუქტურებისათვის მეცნიერულად დასაბუთებული ის რეკომინდაციები, რომლებმაც უნდა უზრუნველყოს პოლიტიკური პროცესების მართვის ოპტიმალური მეთოდების განსაზღვრა, პროგრესული რეფორმების გატარება, სოციალური და ეთნიკური კონფლიქტების დარეგულირება. ეს კი თავის მხრივ საშუალებას მოგვცემს შევიმუშავოთ და

დავამკვიდროთ ეროვნული ტრადიციების, ცხოვრების წესის, ისტორიისა და კულტურის შესაბამისი ღირებულებისა და იდეალების სისტემა, რომელიც უზრუნველყოფს საზოგადოების პოლიტიკური კულტურის ამაღლებას და შექმნის დემოკრატიული საზოგადოების სულიერ წინამძღვრებს.

პოლიტიკის ძირითად კატეგორიას მიეკუთვნება ინტერესის ცნება. ინტერესები შეიძლება იყოს: კლასობრივი, ეროვნული, სახელმწიფოებრივი. ერი-სახელმწიფოს არსებობის პირობებში ხდება ამ ინტერესების თანხვედრა.

როდესაც ჩვენ ვსაუბრობთ სახელმწიფოებრივ ინტერესებზე მაშინ ბევრი პრობლემა ავტომატურად იხსნება, რამეთუ უმთავრესი სახელმწიფოებრივი ინტერესები ჩამოყალიბებულია საერთაშორისო დოკუმენტებში: გაერო-ს წესდებაში, ჰელსინკის თათბირის დასკვნით აქტში და სხვა. საერთაშორისო სამართლის მსგავს წყაროებში დაფიქსირებულია ქვეყნის, ან ქვეყანათა ჯგუფის, პოლიტიკური დამოუკიდებლობა, მათი ფიზიკური გადარჩენის პირობები, საზღვრების ხელშეუხებლობა, საშინაო საქმეებში გარეშე ძალების ჩარევის დაუშვებლობა და სხვა.

ქვეყნის სახელმწიფოებრივი ინტერესების სახით შეიძლება გამოდიოდეს სანედლეულო ბაზის გაზრდა, და მის საფუძველზე ქვეყნის ეკონომიკური, სამხედრო, საფინანსო, სამეცნიერო-ტექნიკური და სხვა სიმძლავრეების გაზრდა; მისი პოლიტიკური გავლენის გაზრდა, მოსახლეობის კეთილდღეობის ზრდა; საზოგადოების კულტურული, ზნეობრივი, ინტელექტუალური პროგრესი.

სახელმწიფოებრივი ინტერესების შინაარსის ფორმირებას ახდენენ ქვეყნის გეოგრაფიული მდებარეობის სპეციფიკა, შიდაპოლიტიკური და სოციალურ-ეკონომიკური სიტუაცია, ეროვნულ-კულტურული და ცივილიზაციური თავისებურებები, მსოფლიო თანამეგობრობაში ქვეყნის ავტორიტეტის დონე. ამასთან ერთად განსაკუთრებულ როლს თამაშობენ გეოგრაფიული, ბუნებრივ-სანედლეულო და ეკონომიკური ფაქტორები.

პოლიტიკური ინტერესების მთელი კომპლექსი განხილული უნდა იყოს დინამიკაში. ამათგან ყველაზე დიდი ხვედრითი წონა აქვთ საერთაშორისო სამართლის ნორმებით დამკვიცრებულ ინტერესებს. სამართლიანად შეიძლება ჩათვალოს ქვეყნის ის ინტერესები, რომლებიც არ არღვევენ სხვა სახელმწიფოების ინტერესებს. “სახელმწიფოებრივი ინტერესის” შინაარსი ობიექტურია, მაგრამ მის ინტერპრირებას ახდენენ სუბიექტები – ჰეგემონი სახელმწიფოები საკუთარი ინტერესების შესაბამისად. ამ სახელმწიფოებში ძალის მთავარ ცენტრებს

წარმოდგენენ მძლავრი ტრანსნაციონალური კორპორაციები, რომელთა ძირითადი სამიზნეებია ბუნებრივი რესურსები და მზა პროდუქციის გასაღების ბაზრები. გავიხსენოთ ჰანს მორგენტაუს პოლიტიკური რეალიზმის შემდეგი საბაზო პრინციპები:

- საერთაშორისო ურთიერთობის სფეროში პოლიტიკური მოღვაწეობის ფარდობითი ხასიათი;
- ნებისმიერი სახელმწიფოს საგარეო პოლიტიკის საფუძველს წარმოადგენს ეროვნული ინტერესები (ძალის კატეგორიით განსაზღვრული ინტერესის კონცეფცია);
- ეროვნული ინტერესების დინამიური გაგება (მათი დამოკიდებულება ისტორიულ პერიოდზე, პოლიტიკურ და კულტურულ კონტექსტზე);
- საერთაშორისო ურთიერთობების განსაზღვრება, როგორც ბრძოლისა ძალაუფლებისათვის და გაფლენისათვის საერთაშორისო არენაზე.(3)

განხილულ კატეგორიასთან მჭიდრო კავშირში იმყოფება პოლიტიკის საბაზო ცნება – სახელმწიფოებრივი ინტერესების რეალიზაციის მექანიზმი. ამ საკითხის განხილვისას დგება კანონზომიერი კითხვა: პოლიტიკის, ზნეობისა და სამართლის რა პრინციპები და ნორმები უნდა იყოს პრიორიტეტული ამ ინტერესების დაცვის პროცესში? მრავალსაუკუნოვანი ისტორიული გამოცდილება და პრაქტიკა გვიჩვენებს, რომ პირველ ადგილზე დგანან პრაგმატული ინტერესები, რომლებიც მიიღწევა ყოველგვარი მორალური ნორმებისა და პრინციპების გათვალისწინების გარეშე.

განსხვავება მხოლოდ ერთ რამეშია: ერთნი, პოლიტიკურად ძლიერი სახელმწიფოები ან სახელმწიფოთა ჯგუფები ცდილობენ ერთბაშად ჩაიგდონ ხელში ყველაფერი, ხოლო მეორენი კი – ნაწილ-ნაწილ და ეტაპობრივად. ერთნი იყენებენ აქტიურ ექსპანსიას, მეორენი – მცოცავ ექსპანსიას.

გამოყენებული ლიტერატურა:

1. ოთარ ქოჩორაძე. გეოპოლიტიკა. ESM-თბილისი, 2007.
2. ვაჟა შუბთითძე, ოთარ ქოჩორაძე. პოლიტოლოგია. თბილისი, 2001
3. Morgenthau Hans J. Politics Among Nations. The Struggle for Power and Peace. Second Edition, Alfred A. Knopf: New York, 1955.

4. Антология мировой политической мысли. М., 1997.

Summary

**Otar Kochoradze
Nikoloz Bejashvili**

**Politics and national interest
(The comparative analysis)**

Scientifically intelligent politics serves to essential values of the country: state sovereignty, national safety, integrity, preservation and strengthening of cultural originality. This type of politics serves to the supreme bodies of state management. Essence of our approach to judgement of politics is the following: to develop uniform of a phenomenon in modern politics and its dynamics; to comprehend laws, factors and principles of political development. For scientific judgement of this problem we will be supported by historical experience, as the basic characteristic feature of politics is its history. The basic category of politics is the political interest – main reason, one of primary factors both stimulus of activity and behaviour of the subjects of politics. It is important to be able to distinguish original interests of the subjects of politics behind any political actions.

Резюме

**Отар Кочорадзе
Николай Бежашвили**

**Политика и политический интерес
(Сравнительный анализ)**

Научно осмысленная политика служит основным ценностям страны: государственный суверенитет, национальная безопасность, территориальная целостность, сохранение и усиление культурной самобытности и относится высшим органам государственного управления. Суть нашего подхода к осмыслению политики в следующем: выработать единое виденье феномена современной политики и ее динамики; осмыслить закономерности, факторы и принципы современного политического развития. Для научного осмысления этой проблемы нам поможет исторический опыт, так как основной характерной чертой политики является ее историчность. Основной категорией политики является политический интерес – первопричина, один из главных факторов и стимулов деятельности и поведения субъектов политики. Весьма важно за любыми политическими действиями уметь распознавать подлинные интересы субъектов политики.

გენადი იაშვილი
სტრატეგიული მენეჯმენტის კონცეფცია მცირე
წარმოებებში

როგორც ცნობილია სტრატეგიული მენეჯმენტის პრობლემებს მსხვილ და დიდ წარმოებებში მიძღვნილი აქვს მრავალი ნაშრომი, რაც არ შეიძლება ითქვას სტრატეგიული მენეჯმენტის გამოყენების საკითხებზე მცირე და საშუალო წარმოებებში. მოცემულ სტატიაში განხილულია სტრატეგიული მენეჯმენტის კონცეფცია და მცირე წარმოებები.

1990-იან წლებში მცირე ბიზნესი გახდა ამერიკის, დიდი ბრიტანეთის და სხვა ქვეყნების ეკონომიკის ძირითადი საყრდენი.(1,2). ამის ერთ-ერთი მიზეზი იყო ოთხმოცდაათიანი წლების დასაწყისში, მსხვილი კორპორაციებიდან თანამშრომლების მასობრივი დათხოვნა, რომელთა უმრავლესობამ მოგვიანებით

სამუშაო იპოვეს მცირე წარმოებებში. მეორე მიზეზი გახდა სულ უფრო ზრდადი ტენდენცია აუტსორსინგთან, რომელიც დამახასიათებელია მსხვილი კომპანიებისთვის. ეს კომპანიები ძალიან ხშირად თავისი ფუნქციების ნაწილს გადაუნაწილებენ გაცილებით მცირე მოიჯარე ორგანიზაციებს. ამ პროცესის განვითარებას განსაკუთრებით შეუწყო ხელი თანამედროვე ინტერნეტ-ტექნოლოგიებმა. მესამე მიზეზი მდგომარეობს იმაში, რომ 90-იანი წლების დასაწყისის ამერიკის და ინგლისის შედარებითმა სტაბილურმა ეკონომიკამ სტიმული მისცა მეწარმეობის განვითარებას. მეოთხე მიზეზად შეიძლება დავასახელოთ ის, რომ მთელ მსოფლიოში ახალი ეკონომიკური სუბიექტების წარმოქმნამ დაანჭარა გლობალური განვითარება, რამაც თავის მხრივ გამოიწვია მეწარმეობის შემდგომი განვითარება, ზემოთ აღნიშნულ ქვეყნებში. ასე რომ წინასწარი პროგნოზით (3) მცირე ბიზნესი შემდგომ ათწლეულში გააგრძელებს ძირითადი როლის თამაშს ახალი სამუშაო ადგილების შექმნაში და ასევე მხარს დაუჭერს ეკონომიკის ზრდას. ამიტომ მცირე ბიზნესის სტრატეგიული ზრდის პრობლემა გახდა მთელი რიგი კვლევების საგანი (4,5). მაგალითად, შრომის ბაზრის სტატისტიკის მიხედვით მცირე წარმოებების წილი დიდ ბრიტანეთში შეადგენს 84%.

ამავე 90-იანი წლების დასაწყისში საქართველოში მიმდინარე პოლიტიკურმა პროცესებმა, საქართველოში,

აფხაზეთისა და სამხაბლოს დაკარგვის გარდა, ეკონომიკის ნგრევა, თითქმის ყველა დიდი საწარმოს დახურვა გამოიწვია. მხოლოდ ბოლო წლებში, საქართველოში უცხოური ინვესტიციების დახმარებით ამუშავდა რამდენიმე დიდი წარმოება და შეიქმნა მრავალი მცირე საწარმოო. უნდა აღინიშნოს, რომ ქვეყნის ეკონომიკისთვის მცირე და საშუალო წარმოებების მნიშვნელობა დამოკიდებულია მათ უნარზე ეფექტურად შეასრულოს თავისი როლი. ეკონომიკური სტრატეგია, რომელიც მოწოდებულია მხარი დაუჭიროს ამ წარმოებებს, მიმართულია ფაქტორებზე, რომლებიც სტიმულირებას უკეთებს ან აფერხებს მათ ზრდას. კომპანიების სტრატეგია, რომელიც მიმართულია მცირე და საშუალო წარმოებების ზრდისკენ დაფუძნებული უნდა იყოს ტექნოლოგიურ ან კომერციულ ინოვაციებზე, ან ფოკუსირებულ (ნიშურ) სტრატეგიაზე, რომელსაც საფუძვლად უდევს პროდუქტის დიფერენციაცია ან მომსახურებათა ერთობლიობა.(6)

შეიძლება ითქვას, რომ ძირითადად მცირე წარმოებები ასრულებს ეკონომიკის მთავარი საყრდენისა და მისი ხერხემლის როლს. ისინი ხშირად არიან ინოვაციური და სტიმულირებას უკეთებენ სტრატეგიული მენეჯმენტის გამოყენებას. შესაბამისად, მცირე ბიზნესის ობიექტების მოქმედების ეფექტურობის გასაზრდელად საჭიროა ღირსეულად იქნეს შეფასებული სტრატეგიული მენეჯმენტის სარგებლიანობა, რომელიც ხასიათდება ორი ძირითადი პრინციპით: სტრატეგიის ფორმირებით და მისი გამოყენებით. საბოლოო ჯამში სტრატეგიის ფორმირებისადმი მიდგომა განსაზღვრავს მენეჯმენტის შესაძლო სტილს.

მხოლოდ ამის შემდეგ, როცა კომპანია განსაზღვრავს, როგორ აპირებს სტრატეგიის ფორმირებას, შეიძლება ეფექტურად გაეყვით სტრატეგიული მენეჯმენტის მიერ არჩეულ გზას.

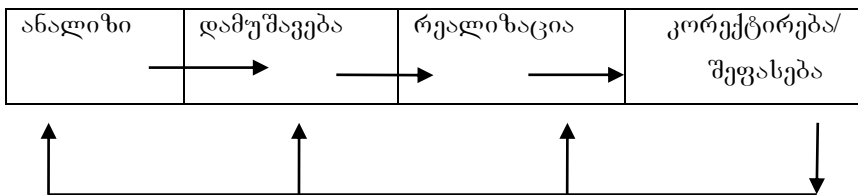
სტრატეგიული მენეჯმენტის განმარტებით, ესაა მართვის პროცესები და გადაწყვეტილებები, რომლებიც განსაზღვრავს ორგანიზაციის მოღვაწეობის ხასიათსა და სტრუქტურას ხანგრძლივი პერიოდის განმავლობაში. ამ განმარტებაში შედის ხუთი ძირითადი ცნება: მართვის პროცესი, მართვის გადაწყვეტილებები, მასშტაბი, ორგანიზაციის სტრუქტურა და მისი საქმიანობა.

სტრატეგიული მენეჯმენტის ჩარჩოებში განსახვავებენ ამოცანის დასმას (ეხება მიზნებს) და სტრატეგიას (ეხება სახსრებს). ისინი განსაზღვრავენ ამ პროცესს როგორც სისტემურ მიდგომას: სტრატეგიულ ცვლილებებს მართვისადმი,

რომელიც შეიცავს: 1) კომპანიის პოზიციის შერჩევას მისი შესაძლებლობის და სტრატეგიის დაგეგმვით. 2) სტრატეგიულ რეაგირებას რეალური დროის რეჟიმში, პრობლემების მართვის საშუალებით. 3) წინააღმდეგობების სისტემატურ კონტროლს და მათ გადალახვას სტრატეგიის რეალიზაციის პროცესში. ეს განსაზღვრა ასახავს ადაპტურ მიდგომას სტრატეგიული მენეჯმენტისადმი.

ითვლება, რომ სტრატეგიული მენეჯმენტის არსი მდგომარეობს ორგანიზაციის ფუნდამენტალური მიზნების დასმაში, ამოცანების შერჩევაში, რომლებიც მაქსიმალურად შეუწყობს ხელს ამ მიზნების განხორციელებას და ამ ორი ფუნქციის მუდმივ შესრულებას(7). სტრატეგიული მენეჯმენტი ესაა ფუნქციონალური გადაწყვეტილებების დამუშავების, რეალიზაციის, შეფასების ხელოვნება და მეცნიერება, რომელიც საშუალებას აძლევს ორგანიზაციას დაისახოს და განახორციელოს თავისი მიზნები. ეს განსაზღვრა გულისხმობს, რომ სტრატეგიული მენეჯმენტი ორგანიზაციის წარმატებების მიღწევების მიზნით, ძირითად ყურადღებას ამახვილებს, მართვის შესაძლებლობებისა და ისეთი მეთოდების ინტეგრირებაზე, როგორცაა მარკეტინგი, ფინანსური აღრიცხვის, ადამიანური რესურსების, წარმოების მენეჯმენტის, მართვაზე. ასე რომ, სტრატეგიული მენეჯმენტი წარმოადგენს მართვის გადაწყვეტილებებისა და მოქმედებების ერთობლიობას, რომლებიც განსაზღვრავს კორპორაციის ხანგრძლივ ფუნქციონირებას.

ორგანიზაციების ჩარჩოებში განასხვავებენ სტრატეგიის განხორციელების სხვადასხვა მოდელს. მთლიანობაში ეს მოდელები გამოყოფენ სტრატეგიული მენეჯმენტის პროცესის ერთი და იგივე სტადიებს. იწყება ეს სტადიები გარემო სფეროს ანალიზიდან, შემდეგ სტადიაზე ხდება სტრატეგიის დამუშავება და მისი რეალიზაცია. როგორც წესი ეს პროცესი მთავრდება მოცემული სტრატეგიის რეალიზაციის შეფასებით (ნახ.1)

ნახ. 1 სტრატეგიული მენეჯმენტის პროცესი

როგორც წესი სტრატეგიული მენეჯმენტი იწყება კომპანიის ღირებულებებისა და ნაკლოვანებების დაწვრილებით ანალიზით, ასევე გარემო შესაძლებლობების და საფრთხეების გათვალისწინების ე.წ. SWOT-ანალიზით (ღირებულება, ნაკლოვანებები, შესაძლებლობანი, საფრთხეები).

SWOT-ანალიზის დროს მიღებული ინფორმაცია გამოიყენება სტრატეგიის დამუშავებისას, მიმართული კომპანიის მისიის შესასრულებლად. სტრატეგია ისე უნდა დამუშავდეს, რომ კომპანიის შესაძლებლობები გამოვლენილი მისი მოღვაწეობის გარემომცველ გარემოში, გაჯერებული უნდა იყოს კომპანიის შიდა ღირებულებებით. შიდა დადებითი ღირებულებების და გარე შესაძლებლობების ბალანსი თითოეული კომპანიისათვის იქნება საკუთარი. კომპანიის მაქსიმალური კონკურენტული უპირატესობის მოსაპოვებლად საჭიროა, კომპანიამ შემოქმედების ის სახეები გამოაჩინოს, რომელსაც იგი ყველაზე უკეთესად ასრულებს და ასევე მოიძიოს გზები თავისი მაქსიმალური შედეგების მისაღებად.

ეფექტური სტრატეგიის დამუშავება დაფუძნებულია კომპანიის იმ განმასხვავებელ, უნიკალურ ღირებულებების აღმოჩენაზე, რომელიც არ გააჩნია სხვა კომპანიას. შემდეგი ნაბიჯი ამ პროცესის არის სტრატეგიის რეალიზაცია. ამაში შედის კომპანიის მიერ ამოცანების დასმა, იმ თანამშრომლების მოზიდვით, რომლებიც ეფექტურად შეასრულებენ მათზე დაკისრებულ მოვალეობას და მათი შეფასება-დაჯილდოება. მესამე და საბოლოო ელემენტი ესაა გარემო, რომელშიც მოღვაწეობენ კომპანიები და რომლებიც დროთა განმავლობაში იცვლება. გარემო სფეროს ცვლილების გარდა, შეიძლება შეიცვალოს კომპანიის მოქმედების ეფექტურობა. ის შეიძლება დაეშვას სასურველი დონის ქვევით. თითოეულ ამ შემთხვევაში კომპანიამ უნდა გადახედოს თავის მიდგომას და საჭირო კორექტირება შეიტანოს სტრატეგიაში, რათა დაუბრუნდეს ეფექტურობის უფრო მაღალ დონეს.

საჭიროა გათვალისწინებულ იქნას გარემოს ცვლილების პოტენციალური მონიტორინგის მექანიზმები და ამ ცვლილებათა შესახებ ჩაყენებული იქნან საქმის კურსში მენეჯერები, რათა მოხდეს სტრატეგიის, ამოცანების, მისიის, კორექტირება ან მოდიფიკაცია.

როგორც გვინახავს, სტრატეგიული მენეჯმენტის პროცესის ანალიზმა, სტრატეგიის დამუშავების ჩარჩოებში ძირითადი ყურადღება ექცევა:

1) კომპანიის მისიას, ბიზნესის ამოცანებს და მათ თანაფარდობას გარემომცველ საქმიან სფეროსთან, რომელშიც იმართება კომპანიის საშიშროებანი და შესაძლებლობანი. 2)

სტრატეგიის რეალიზაციის სტადიების ჩარჩოებში ძირითადი ყურადღება კეთდება ხელმძღვანელობაზე, ორგანიზაციის სტრუქტურაზე, საორგანიზაციო კულტურაზე და მათ ურთიერთკავშირზე ფუნქციონალურ პოლიტიკასა და რესურსების განაწილებაზე. ბოლო სტადიაზე ხდება სტრატეგიის შეფასება. აქ პირველ ადგილზე გამოდის კონტროლი კომპანიის საქმიანობაზე, მისი ეფექტურობის შეფასების მეთოდების გამოყენებაზე, რაც საშუალებას იძლევა მივაღწიოთ პოზიტიურ უკუკავშირს, პერსონალის მოტივაციას, პოლიტიკის და ოპერატიული პროცედურების სრულყოფას ძირითადი სტრატეგიის ფარგლებში.

განვიხილოთ სტრატეგიული მენეჯმენტის უპირატესობა მცირე და საშუალო წარმოებებში. მცირე და საშუალო წარმოებების კონკურენციის დინამიკის ზრდა, თამაშობს ძირითად როლს ხალხის დასაქმების, ინოვაციების სიმრავლეში, კონკურენციის შექმნაში და ეკონომიური კეთილდღეობის გენერირებაში.

გამოკვლევებმა გვიჩვენეს, რომ მცირე წარმოებების ეფექტურობა, რომლებსაც ემსახურებოდნენ სპეციალისტები სტრატეგიული დაგეგმვის დარგში, მნიშვნელოვნად გაიზარდა. (7)

სტრატეგიული მენეჯმენტის დოქტრინა შემდეგ ძირითად ელემენტებს შეიცავს:

1) მომავლის განჭვრეტა. საჭიროა ვიცოდეთ რომელ ბაზარზე ვმოქმედებთ დღეს და მომავალში რომელ ბაზარზე გვინდა გასვლა.

2) უდიდესი ყურადღება უნდა მიექცეს გარეგან ფაქტორებს: ტექნოლოგიურს, ეკონომიურს პოლიტიკურს და სოციალურს.

3) საჭიროა დადგინდეს და შევინარჩუნოთ წონასწორობა ამ გარე ფაქტორებსა და ორგანიზაციის შიდა მანევრებლებს შორის.

4) საჭიროა ყოველთვის გვახსოვდეს რომ სტრატეგიული მენეჯმენტი, ეს ინტერაქტიური პროცესია, რომელიც ითვალისწინებს უკუკავშირს და ცოდნის მუდმივ დაგროვებას.

შიიძლება მოგვეჩვენოს, რომ ეს ასეც უნდა იყოს, მაგრამ ეს არ ნიშნავს რომ ეს ყველაფერი ადვილად შესრულებადია, რადგან სტრატეგიის მართვა – ეს უწყვეტი პროცესია, რომლის წარმატებით შესასრულებლად საჭიროა მოქმედება დამატებითი თანხლებით ღონისძიებებით და შემდგომი სრულყოფით. შესაბამისად სტრატეგიული მენეჯმენტი ეხება იმ გადაწყვეტილებებს, რომლებიც დაკავშირებული არიან სასურველი ბაზრის ან პროდუქტის შერჩევასთან. ეს ეხმარება

კომპანიის სტრატეგებს უკეთესად ჩაწვდნენ მიმდინარე სიტუაციას და გამოიმუშავეს კომპანიის მიზნები და ამოცანები. ჯერ უნდა დაისვას კითხვა, რა მდგომარეობაშია კომპანია მოცემული მომენტისათვის. მეორე შეკითხვა – რა არის მისი სასურველი მდგომარეობა. მაგალითად, რომელ ბაზარზე და გარეგანი გარემოს რომელი მახასიათებლების ჩარჩოებში მოქმედებს კომპანია. შემდეგ საჭიროა განისაზღვროს, როგორი იქნება მისი მდგომარეობა დროის განსაზღვრული პერიოდის შემდეგ, მაგალითად, ერთი, სამი ან ხუთი წლის შემდეგ და ბოლოს საჭიროა მოვამზადოთ საშუალებათა ერთობლიობა, ორგანიზაციის მიზნების მისაღწევად და დასმული ამოცანის შესასრულებლად. ეს ამოცანები და გეგმები დაეყვანილი უნდა იქნეს ორგანიზაციის ყველა თანამშრომლამდე, ამით უზრუნველყოფილი იქნება მათი მზადყოფნა ორგანიზაციული ამოცანების გადასატრელებად. სტრატეგიული მენეჯმენტი საშუალებას გვაძლევს შევაფასოთ ორგანიზაციის ძლიერი და სუსტი მხარეები და კონცენტრაცია მოხდეს სტრატეგიულად მნიშვნელოვან მიმართულებაზე.

და ბოლოს განვიხილოთ მცირე და საშუალო საწარმოებებში სტრატეგიული მენეჯმენტის გამოყენების უპირატესობანი. სტრატეგიული მენეჯმენტის სისტემა უზრუნველყოფს წარმოებებს მრავალი უპირატესობით. ეს სისტემა:

- 1) ეხმარება სტრატეგიის შემუშავების სპეციალისტებს უკეთესად გაიგონ კომპანიის მიმდინარე მდგომარეობა.
- 2) ნათელ აზრს ანიჭებს კომპანიის მისიას და მის ხედვას.
- 3) საშუალებას იძლევა შევაფასოთ კომპანიის ნაკლოვანებანი და უპირატესობანი და კონცენტრაცია მოვახდინოთ იმაზე რაც კომპანიის სტრატეგიულ ინტერესს წარმოადგენს.
- 4) სტრატეგიის დამუშავებისას ეხმარება სპეციალისტებს სწრაფად განსაზღვრონ კომპანიის მიზანი და ამოცანები.
- 5) ამზადებს საშუალებებს ამოცანის ამოსახსნელად და ორგანიზაციის მიზნების მისაღწევად.
- 6) საშუალებას აძლევს ორგანიზაციებს წინასწარ გაითვალისწინოს პრობლემები და ჩაატაროს პროფილაქტიკური მოქმედებები.
- 7) ზრდის ორგანიზაციის მზადყოფნას წინაღუდგეს როგორც კონტროლს დაქვემდებარებულ ისე კონტროლს დაუქვემდებარებულ პრობლემებს.

- 8) ორგანიზაციის ჩარჩოებში ქმნის კომუნიკაციურ პროცესს, რითაც უზრუნველყოფს მზადყოფნას დასახული მიზნის მისაღწევად.
- 9) აფასებს კომპანიის სტრატეგიის რეალიზაციის ეფექტურობას, უზრუნველყოფს ინფორმაციას სტრატეგიისა და გარემო პირობების შესაბამისობის პრობლემებზე და გვეხმარება ამ პირობების ცვლილების ბუნების გაგებაში – გათვითცნობიერებაში.
- 10) გვეხმარება გავითვალისწინოთ სტრატეგიულ პროცესში ეთიკური ასპექტების და კორპორაციული სოციალური პასუხისმგებლობა.

მიუხედავად მრავალი უპირატესობისა, რომელიც უზრუნველყოფილია მცირე ბიზნესის მენეჯერებისათვის სტრატეგიული მენეჯმენტის გამოყენების შემთხვევაში ზოგიერთი მათგანი ეწინააღმდეგება მის გამოყენებას შემდეგი მიზეზების გამო:

- 1) სტრატეგიული მენეჯმენტის მეთოდის არასაკმარისი ცოდნა.
- 2) არასაკმარისი დაგეგმვა და დროის უკმარისობა.
- 3) სტრატეგიული მენეჯმენტის მნიშვნელობის შესაძლო გაუგებრობა.
- 4) აუცილებელი ცოდნის უკმარისობა ან ინფორმაციის უქონლობა სტრატეგიულ დაგეგმვაზე და მის უპირატესობაზე.
- 5) ჩამოყალიბებული პრაქტიკა, მცირე ყურადღება დაეთმოს ფინანსურ ინდიკატორებს, ისეთებს როგორცაა, მაგალითად ფულადი სახსრების მიმოქცევა.
- 6) მართვის აუცილებელი გამოცდილებისა და თვისებების უქონლობა.
- 7) დიდი გადატვირთვა ყოველდღიური ოპერაციებით.
- 8) კომპანიის მომავლის რწმენის უქონლობა.
- 9) თანამშრომელთა შტატის უქონლობა.
- 10) მმართველი საინფორმაციო სისტემების ეფექტურობის ნაკლებობა, განსაკუთრებით თუ არსებული სისტემები არაეფექტურნი არიან და ცუდად არიან შეგუებული მონაცემების შეკრებისა და რეგისტრაციისათვის.

დღეს-დღეობით როდესაც საქართველოში მცირე წარმოებები და განსაკუთრებით სხვადასხვა შეზღუდული პასუხისმგებლობის საზოგადოებები ყოველდღიურად მრავლდება, თითოეული მეწარმის მოქმედება, უფრო ინტუიციას ემყარება და არა ბაზრის რეალურ შეფასებას და

მართვის საფუძვლების ცოდნასა და გამოყენებას. ხშირად ეს გარკვეული პერიოდის შემდეგ იწვევს ფირმის გაკოტრებასა და გაუქმებას.

მიგვაჩნია, რომ კომპანიის მომავალი მოღვაწეობის სწორი სტრატეგიის გამომუშავებისა და ნორმალური დაგეგმვის შემთხვევაში, საქართველოში გაცილებით გაიზრდება წარმატებულ მეწარმეთა რიცხვი, რაც სასარგებლო იქნება არა მარტო მათთვის არამედ მთლიანად ქვეყნისთვისაც.

გამოყენებული ლიტერატურა:

1. Schwenk,C.R. and Shrader,C.R. Effects of formal strategik planing on financial performance in smaal firms: A meta-analysis,Entrepreneurship Theory and Practike,17(3),1993
2. Storey,D.J.Understanding the Small Business Sector,Routledge, London,1994
3. Krishnan,H.A.Suplier selestion practices among small firms in the United States:Testingthree models. Journal of Small Business Management, 39(3),2001
4. Bea/Haas – Strategisches Management, 2001, Stuttgart.
5. P.J.Jost – Strategisches Konfliktmanagement in Organisationen, 1999, Wiesbaden
6. Alexahder Gerybadz – Technologie und Innovationsmanagement, 2004, München.
7. Ф. Аналоуи, А . Карами - Стратегический Менеджмент, Москва. 2005

Summary

Genadi Iashvili

Conception of strategic management in small enterprises

In early nineties the ongoing political processes started destroying Georgian economy, the biggest factories and organizations got closed.

Only in recent years with the help of foreign investment large enterprises and many small businesses started working.

The article shows that insufficient attention is being paid to implementing strategic management for small and medium enterprises. Definition of the conception of strategic management and explanation of strategic management process are mentioned in the article. Positive and negative sides of using strategic management in small business, the results that follow implementing principles of strategic management are discussed.

Резюме

Генადий Яшвили

Концепция стратегического менеджмента в малых предприятиях

В начале 1990-ых годов текущие политические процессы в Грузии привели к разрыву экономики Грузии и закрытия всех больших производств и предприятий. Только в последние годы благодаря иностранным инвестициям открылись в Грузии несколько больших и множество малых предприятий.

В настоящей статье показаны, как мало внимание уделяется в малых и средних предприятиях внедрению и применения стратегического менеджмента.

Приведены определение концепции, стратегического менеджмента и рассмотрены процессы стратегического менеджмента. Показаны положительные и отрицательные стороны стратегического менеджмента в случае его применения в сфере малого бизнеса . Показан тот эффект который повлечет в недрении принципов стратегического менеджмента в малом бизнесе.

ბელა გოდერძიშვილი

მაია დანელია

ტერიტორიული განვითარების სტრატეგია

საქართველოს ეკონომიკის მოდერნიზაციისა და მისი მყარი განვითარების უმნიშვნელოვანეს ასპექტს წარმოადგენს - ეკონომიკაში აუცილებელი ტერიტორიული პროპორციების უზრუნველყოფა-შენარჩუნება, სოციალურ - ეკონომიკური განვითარების დონის მიხედვით რეგიონების ზომაზე მეტად დიფერენციაციის არ დაშვება და რაც მთავარია, ბაზრის ეფექტურად ფუნქციონირების უზრუნველყოფა. ქვეყნის ტერიტორიული განვითარების ახალი სტრატეგიის განხორციელება მოითხოვს ცენტრის მიერ რეგიონული პოლიტიკის არა მარტო აქტივიზაციას, არამედ სამართლებრივი, ინსტიტუციონალური და ეკონომიკური ურთიერთობების მექანიზმების სრულყოფას.

ქვეყანაში ბოლო 10-15 წლის განმავლობაში ერთ-ერთ ყველაზე ნეგატიურ ტენდენციას წარმოადგენს რეგიონული სოციალურ-ეკონომიკური განვითარების დონეთა სულ უფრო და მზარდი დიფერენციაცია, განსაკუთრებით კი რეგიონების მეტად პროგრესირებადი ჩამორჩენა. ეს დაკავშირებულია:

1) უპირველეს ყოვლისა, საბაზრო კონკურენციის მექანიზმების ჩართვა-ამოქმედებასთან, რომელმაც ქვეყნის ცალკეული რეგიონები დაანაწილა მათი კონკურენტული უპირატესობებითა და ნაკლოვანებებით; გამაოგნებდა როგორც ეკონომიკის განსხვავებული სტრუქტურის მქონე, ასევე მოსახლეობისა და ხელისუფლების განსხვავებული მენტალიტეტის მქონე რეგიონების არათანაბარი ადაპტაცია ბაზრის მიმართ;

2) არსებითად შესუსტდა სახელმწიფოს მარეგულირებელი როლი, რაც გამოიხატა რეგიონის განვითარებაზე, კერძოდ სახელმწიფო ინვესტიციების მოცულობათა მკვეთრ შემცირებაში, რივი რეგიონული სოციალურ-ეკონომიკური კომპენსაციების გაუქმებაში;

3) ეკონომიკურ ურთიერთობებში თავი იჩინა და გამოიკვეთა ცენტრთან სხვადასხვა სუბიექტების ფაქტობრივმა უთანასწორობის ტენდენციამ.

შედეგად, ერთ სულ მოსახლეზე მთლიანი რეგიონული პროდუქტის წარმოებითა და რეალური შემოსავლის სიდიდით რეგიონები ერთმანეთისაგან განსხვავებულები გახდნენ, რაც მეტად მნიშვნელოვანი ნეგატიური მოვლენაა. ასეთ მკვეთრ

დიფერენციაციას თან ახლავს შედეგიც, რაც სიღარიბისა და დეპრესიის არეალის გაფართოებაში, რეგიონთაშორის ეკონომიკურ ურთიერთდამოკიდებულების მექანიზმების შესუსტებაში და რეგიონთაშორისი წინააღმდეგობების გაზრდაში გამოვლინდება. ყველაფერი ეს მნიშვნელოვნად აძლიერებს ქვეყნის სოციალურ-ეკონომიკური განვითარების პოლიტიკის განხორციელებას.

ცენტრისა და პერიფერიის მოსახლეობის, აგრეთვე ქვეყნის რეგიონების მოსახლეობის ცხოვრების პირობებში მკვეთრი განსხვავება საზოგადოების მიერ აღიქმება სოციალური სამართლიანობის პრინციპების დარღვევად, რამაც შესაძლებელია გამოიწვიოს ცენტრიდანული ტენდენციებისა და სეპარატიზმის შემდგომი გაძლიერება, ამიტომ საქართველოსათვის სტრატეგიულად მნიშვნელოვანია ძლიერი სახელმწიფო რეგიონული პოლიტიკის გატარება, რომელიც მიმართული იქნება სოციალურ-ეკონომიკური განვითარების დონეებში არსებული მკვეთრი დიფერენციაციის შერბილებისაკენ.

მეორე ნეგატიური ტენდენციაა – საქართველოს ტერიტორიაზე ბევრი პრობლემური რაიონებისა და რეგიონების წარმოშობა, ან განსაკუთრებული ანომალიების მქონე ტერიტორიების წარმოჩენა, რომლებიც ხასიათდებიან სოციალური, ეკონომიკური და ეკოლოგიური პრობლემების სიმწვავეთ.

კრიზისულს განეკუთვნება ის რეგიონები, რომლებმაც განიცადეს ბუნებრივი, ტექნოლოგიური ან სხვა სახის კატასტროფა, დამანგრეველი სტიქიური ზემოქმედება, შედარებით მაშტაბური ხასიათის საზოგადოებრივ-პოლიტიკური კონფლიქტები (აფხაზეთი, სამაჩაბლო), წარმოებისა და ცხოვრების დონის ექსტრემალური დაცემა-დაქვეითება. ყოველივე ზემოთ აღნიშნულის შედეგი კი არის დაგროვილი ეკონომიკური პოტენციალის დანგრევა, მოსახლეობის დიდი მოცულობის იძულებითი ემიგრაცია და ადგილმონაცვლეობა.

სუსტად განვითარებული რეგიონების ჯგუფს განეკუთვნებიან საქართველოს ის რეგიონები და ტერიტორიები, რომელთა ეკონომიკური პოტენციალი, რაიონული და ისტორიული მიზეზების გამო რამდენჯერმე ჩამორჩება ქვეყნის საშუალო მაჩვენებელს, ხოლო მათი ეკონომიკა იმყოფება ხანგრძლივადიან უძრაობაში და ხასიათდება მრეწველობის მცირედდივერსიფიკაციული სტრუქტურით, სუსტად განვითარებული ინფრასტრუქტურითა და სოციალური სფეროთი.

დეპრესიულს განეკუთვნებიან ის ტერიტორიები, რომლებიც ხასიათდებიან როგორც ეკონომიკური აქტიურობის მყარი და ღრმა დაქვეითებით, ასევე მოსახლეობის ცხოვრების დონის მკვეთრი დაცემითაც (კერძოდ, ძველი სამრეწველო ლოკალური ზონები, აგროსამრეწველო და ზოგიერთი მომპოვებელი რეგიონები). დეპრესიის ბევრი პრობლემის დაძლევა შეიძლება გადაწყდეს შიგა მოთხოვნის გაფართოვების ხარჯზე (მათ შორის იმპორტის ჩანაცვლების პრობლემაც). დეპრესიული რეგიონების მდგომარეობის გაუმჯობესება გარკვეულწილად დამოკიდებულია მსოფლიო ბაზარზე ქვეყნის (საქართველოს) პოზიციის გაძლიერებაზე. დეპრესიული რეგიონების გასვლა ეკონომიკის ზრდის მყარ ტრექტორიაზე შეიძლება უზრუნველყოფილ იქნეს საკუთარი ძალისხმევით დივერსიფიკაციის განხორციელებით, კონვერსიით, წარმოებათა მოდერნიზაციით, მცირე ბიზნესის განვითარების ხელშეწყობითა და წახალისებით, ადგილობრივი საინვესტიციო კლიმატის გაუმჯობესებით, გასაღების ახალი ბაზრების ძიებითა და სხვა. მაგრამ ამასთან, ძალიან ღრმა ხარისხის დეპრესიული რეგიონები უნდა გახდნენ მიზნობრივი სახელმწიფოებრივი მხარდაჭერის ობიექტები.

პრობლემური რეგიონების ჯგუფში შედის ქვეყნის ჩრდილოეთი და მთაგორიანი ტერიტორიების მნიშვნელოვანი ნაწილი, სადაც ტიპური ნეგატიური ფაქტორები (არახელსაყრელი კლიმატი, ცხოვრების მაღალი ღირებულება, მაღალი საწარმოო და სატრანსპორტო დანახარჯები და სხვა) არ კომპენსირდებიან ძლიერი კონკურენტული უპირატესობებით უმდიდრესი რესურსების გამოყენების სახით (მაგალითად, ნავთობისა და ბუნებრივი აირის, ფერადი და ძვირფასი ლითონების და სხვა). ამიტომ ასეთ ტერიტორიებზე სიღარიბის დაძლევა მოითხოვს სახელმწიფოებრივი დახმარების სპეციალური ღონისძიებების განხორციელებას.

მესამე ნეგატიური ტენდენციაა – ეკონომიკური სივრცის დეზინტეგრაცია. 90-იან წლებში ეს შეიმჩნეოდა უპირველეს ყოვლისა, წინათ არსებული მრავალი ეკონომიკური კავშირის შესუსტებაში და მათ შორის, რეგიონთაშორისი კავშირების საგარეო ეკონომიკურით შევიწროვება-გამოდევნაში. რეგიონთაშორისი საქონელგაცვლის მოცულობები უფრო მეტად შემცირდა, ვიდრე წარმოების მოცულობა.

საბაზრო პირობებში რეგიონთაშორისი ეკონომიკური ინტეგრაცია ბაზრის სუბიექტების ურთიერთდანიტერესებას ეფუძნება და არც ერთ რეგიონს არ არგებს განცალკევება, რამეთუ თითოეული რეგიონი დაინტერესებულია თავისი პროდუქციის ფართო გასაღების ბაზრით. განცალკევებულობის,

განსაკუთრებულობის, მარტოდმარტო თავის გატანის სინდრომის შემცველად შემოდის რეგიონთაშორისი სოციალურ-ეკონომიკური ურთიერთობების გაფართოებისაკენ მისწრაფება.

დებუნდებრაციული ტენდენციების დაძლევა პირველ რიგში დაკავშირებულია ეკონომიკური ზრდის განახლებასთან (განსაკუთრებით მრეწველობისა და საინვესტიციო ფორმით), იმპორტის ჩანაცვლების პროცესებთან და სატრანსპორტო ტარიფების რეგულირების პოლიტიკასთან. ინტეგრაციული ტენდენციების განახლება არ ნიშნავს იმას, რომ არ დაიწყება ყველა ძველი ეკონომიკური კავშირების აღდგენა, რომლებიც არსებობდნენ “ერთიან სახალხო მეურნეობრივ კომპლექსში” ჯერ კიდევ მე-20 საუკუნის 80-იან წლებში. ახალი რეგიონთაშორისი ინტეგრაცია უნდა აიგოს საბაზრო ეფექტიანობის კრიტერიუმების შესაბამისად, სოციალური პოლიტიკის ამოცანებიდან გამომდინარე და ქვეყნის გეოსტრატეგიული ინტერესების შესატყვისად.

ნეგატიური ტენდენციების გარდატეხა და ეკონომიკური სივრცის მყარი პროგრესული ევოლუცია შეიძლება განხორციელდეს მხოლოდ სახელმწიფოსა და საქართველოს საზოგადოების კონსტრუქციული ძალების კონსოლიდირებული პოლიტიკის ზემოქმედებით. ტერიტორიული განვითარების სტრატეგია უნდა განსაზღვრავდეს რეგიონების ეკონომიკისა და მთლიანად ქვეყნის ეკონომიკური სივრცის პრიორიტეტებსა და რესტრუქტურისაციის ეტაპებს, ხოლო რეგიონული პოლიტიკა – სტრატეგიის სარეალიზაციო კონკრეტულ ზომებს უნდა აკავშირებდეს, ახამებდეს სოციალურ-ეკონომიკური პოლიტიკის ყველა დანარჩენ მიმართულებებთან და სახელმწიფოს რესურსულ შესაძლებლობებთან.

XXI საუკუნის დასაწყისში საქართველო შეეჯახა მთელ რიგ ახალ მოვლენებს, რომელთა შედეგებიც მისი ეკონომიკური სივრცის ხარისხისათვის არაერთმნიშვნელოვანია:

- ეკონომიკური ზრდის გაგრძელების აუცილებლობა ახალ ხარისხობრივ საფუძველზე;
- საქართველოს რეგიონების გაძლიერებადი (მზარდი) დამოკიდებულება მსოფლიო მეურნეობაზე;
- პოსტინდუსტრიული და ინფორმაციული საზოგადოებისაკენ გადასვლა სხვადასხვა რეგიონების განსაკუთრებული ფუნქციებით;
- ცხოვრების დონის ცვლილება და სოციალური სფეროს განვითარებასთან დაკავშირებული მოთხოვნების გამკაცრება;

- ეკოლოგიურ მოთხოვნათა გამკაცრება მსოფლიო თანამეგობრობის მყარი განვითარების პარადიგმებზე გადასვლასთან დაკავშირებით.

ახალი რეალიები საქართველოს ეკონომიკური სივრცისათვის შექმნის, როგორც ახალ, რთულ პრობლემებს, ასევე ახალ შესაძლებლობებსაც.

ტერიტორიული განვითარების სტრატეგიის მთავარი მიზანი მდგომარეობს ერთიანი ეკონომიკური სივრცის განმტკიცებაში, ქვეყნის პოლიტიკურ მთლიანობაში და უსაფრთხოებაში, ყველა რეგიონის ჰარმონიულ განვითარებაში (მათი ოპტიმალური სპეციალიზაციის საფუძველზე), შრომის საერთო-ეროვნული და საეთაშორისო დანაწილების საფუძველზე, რესურსული პოტენციალისა და კონკურენტულ უპირატესობათა გამოყენების საფუძველზე.

სტრატეგია მოიცავს რეალიზაციის სამ ეტაპს: 1) გარდამავალი პერიოდის დასრულებას; 2) მსხვილი პროგრამების განხორციელებას, რომელთაც ძალუბთ გამოიწვიონ ხარისხობრივი ცვლილებები წარმოების განლაგებაში, ბუნებათსარგებლობასა და გარემომცველი გარემოს მდგომარეობაში, განსახლების სისტემაში, ტრანსპორტისა და კავშირის საშუალებების განვითარებაში; 3) რეგიონების მყარი განვითარების ტრაექტორიაზე გასვლის დაწყება.

პირველი ეტაპის ამოცანებია - რეგიონებში სოციალურ-ეკონომიკური კრიზისის შედეგების დაჩქარებული დაძლევა, ძირითადი ინსტიტუციონალური გარდაქმნების დამთავრება. სპეციალურ ამოცანებს კი - რეგიონების განვითარებაში დიფერენციაციის დონის შემცირება (1,5 - 2,0-ჯერ), ძირითადად ძალიან ჩამორჩენილი რეგიონების წინწამოწევის მიღწევათა და რეგიონთაშორისი ინტეგრაციის დაჩქარებით, ადმინისტრაციული და ეკონომიკური რეგიონთაშორისი ბარიერების დაძლევის გზით, საბაზრო ინფრასტრუქტურის განვითარებით, ერთიანი საინფორმაციო სივრცის შექმნით. ქვეყნის ეკონომიკური მთლიანობის განმტკიცების აუცილებლობა, ტერიტორიული განვითარების სტრატეგიის განხორციელების მთელ პერიოდში შენარჩუნდება, როგორც სტრატეგიის ერთ-ერთი უმთავრესი მიზანი.

საქართველოს ტერიტორიული განვითარება მნიშვნელოვანწილად განსახლდურული იქნება მსოფლიო ეკონომიკური, ეკოლოგიური და გეოპოლიტიკური ტენდენციებით. ამ მხრივ, დაახლოებით 2010-2012 წლამდე ძირითად ფაქტორებად მისანწევა:

- საქართველოს ეკონომიკის სული უფრო გაძლიერებადი ინტეგრაცია მთელ მსოფლიოში;
- გეოპოლიტიკური სიტუაციისა და გეოპოლიტიკური პრიორიტეტების დიფერენციაცია სახელმწიფო საზღვრების პერიმეტრის მიხედვით, მათ შორის საზღვრისპირა ზონების არსებობა განსაზღვრული პოლიტიკური და სოციალური არასტაბილურობით, რომლებიც საფრთხეს წარმოადგენენ ეროვნული უშიშროებისათვის;
- საქართველოს ტერიტორიის განსაკუთრებული როლი, როგორც ადგილმდებარეობის სტრატეგიული მნიშვნელობით, ასევე დასავლეთსა და აღმოსავლეთს შორის ეკონომიკურ-კულტურული ურთიერთობების დერეფანი.

საქართველოს გეოეკონომიკური, გეოპოლიტიკური მდგომარეობა და მდებარეობა თანამედროვე მსოფლიოში იმაში გამოიხატება, რომ ქვეყანას შეეხება აქვს მსოფლიოს უმსხვილეს ეკონომიკურ ჯგუფებთან. სხვადასხვაგვარი ხასიათის საკონტაქტო ზონებისათვის სამხრეთ კავკასია მომავალში სულ უფრო მეტად მიმზიდველი გახდება.

განვითარებულ და სწრაფად განვითარებად ქვეყნებთან მეზობლობა და სტრატეგიული კავშირ-ურთიერთობები რეგიონებისათვის ქმნის არა მარტო გარკვეულ სოციალურ-ეკონომიკურ უპირატესობებს, არამედ აგრეთვე სერიოზულ პრობლემებსაც, რომლებიც დაკავშირებულია ადგილობრივი წარმოების კონკურენტუნარიანობასთან, მოსახლეობის მიგრაციასთან, კონტრაბანდის თავიდან აცილებასთან, ბუნებრივი რესურსების დაცვასთან და სხვა. საქართველოს, როგორც შესანიშნავი გეოეკონომიკური და გეოპოლიტიკური მდებარეობის ევროპულ ქვეყანას, შეუძლია მნიშვნელოვანი როლი ითამაშოს ევროპისა და საერთოდ, დასავლეთისა და აზია-წყნარი ოკეანის ეკონომიკური ჯგუფების დაახლოება-ინტეგრაციაში, შეასრულოს ტრანსკონტინენტური ხიდის როლი და მსოფლიო ეკონომიკური ინტეგრაციის აქტიური მონაწილის ფუნქცია.

საქართველოს ჩართვა ეკონომიკური გლობალიზაციის პროცესში გამოყენებულ უნდა იქნეს შიგა ეკონომიკური ინტეგრაციის გაძლიერებისათვის. ამ თვალსაზრისით, განსაკუთრებული მნიშვნელობა ენიჭება ტრანსკონტინენტური კომუნიკაციების განვითარების პროექტებს, რომლებიც საქართველოს ტერიტორიაზე გადიან (სარკინიგზო, საავტომობილო და სატრანსპორტო მაგისტრალები, რომლებიც ხელს შეუწყობენ დიდი აბრეშუმის გზის განვითარებას).

მიუხედავად ამისა, მთლიანად საქართველოსათვის და მისი რეგიონებისათვის ტრანსკონტინენტური და სხვა საერთაშორისო პროექტები არ შეიძლება შემოიფარგლონ მხოლოდ სატრანზიტო მაგისტრალების როლით, მათ ზემოქმედება უნდა მოახდინონ რეგიონების ეკონომიკის განვითარებაზე, მშენებლობის უზრუნველყოფაზე და სატრანსპორტო გზების ფუნქციონირებაზე.

სახელმწიფოებრივი სტრატეგიული ინტერესები მნიშვნელოვანია მრავალი ეკონომიკური სავარცისათვის, განსაკუთრებით კი მოსაზღვრე და ზღვისპირა ტერიტორიების განვითარებისათვის. საზღვრისპირა რეგიონები არსებით როლს თამაშობენ, როგორც ქვეყნის უშიშროების საკითხებში, ასევე საერთაშორისო თანამშრომლობაშიც.

საქართველოს მოძრაობამ დია (გახსნილი) ეკონომიკისაკენ და საგარეო ეკონომიკური ურთიერთობების კავშირების ლიბერალიზაციისაკენ, არსებითად გააძლიერა საზღვრების კონტაქტური ფუნქციები. ქვეყნის სუბიექტებისათვის გარკვეული უფლებების (საერთაშორისო დონეზე) მიცემამ ბიძგი მისცა სხვადასხვა ქვეყნის რეგიონებთან სპეციალური შეთანხმებების გაფორმებას, პირველ რიგში კი საზღვრისპირა რეგიონებთან. ყოველივე ამან კი წარმოშვა სრულიად ახალი პრობლემები. საზღვრისპირა გადასასვლელების არასაკმარისი რაოდენობა, საბაჟო პუნქტების და სასაზღვრო ინფრასტრუქტურის სხვა ელემენტების უკმარისობა საშუალებას არ იძლევა მაღალ დონეზე და ხარისხიანად შესრულდეს სასაზღვრო ნებისმიერი ფუნქცია.

ქვეყნის ტერიტორიული განვითარების სტრატეგიის მთავარ შინაგან პრობლემებს წარმოადგენენ:

- ეკონომიკური სივრცის რეალური ინტეგრაციის უზრუნველყოფი სატრანსპორტო, ენერგეტიკული, ტელესაკომუნიკაციო, ლოჯისტიკური სისტემების ახალ ტექნიკურ საფუძველზე განვითარება;
- სათბობ-ენერგეტიკული ბაზების უფრო თანაბარზომიერი განთავსება (მათ შორის ზოგიერთი რეგიონის ზედმეტად ენერგეტიკული დამოკიდებულების შესუსტება, ენერგო და სათბობ მომმარაგებელი წყაროების დივერსიფიკაცია);
- რეგიონის სამეურნეო სტრუქტურების საბაზრო ეკონომიკის მოთხოვნებისადმი ადაპტირება და მყარი განვითარების (მრეწველობის სტრუქტურული გარდაქმნების ჩათვლით, მომსახურების ქსელის განვითარება, წარმოების ეკოლოგიზაცია და სხვა);

- განსახლებების სისტემების მოდერნიზაცია - ქალაქშიშენი ახალი დოქტრინისა და აგრარული რეფორმების საფუძველზე;
- მიგრაციული ნაკადების რეგულირება მოსახლეობის სურვილის და შრომის ბაზრების მოთხოვნათა გათვალისწინებით (პირველ რიგში, მოსახლეობის რიცხოვნობის სტაბილიზაციის მიღწევა მთიან რეგიონებსა და ნაკლებად დასახლებულ ტერიტორიებზე, რიგ საზღვრისპირა ადგილებში მოსახლეობის ჩასახლების სტიმულირება).

ტერიტორიული განვითარების სტრატეგიის კონკრეტული მიმართულებები დაკავშირებულია მსხვილი რეგიონული პრობლემების გადაწყვეტასთან, რომლებსაც არსებითი მნიშვნელობა არა აქვთ მთლიანი სახელმწიფოსათვის. მასშტაბების მხრივ უდიდესი მნიშვნელობა ენიჭება ეკონომიკის მოდერნიზაციის პრობლემას ევროპულ სივრცეში ინტეგრაციის გათვალისწინებით, ინოვაციური სტაბილიზაციისა და მთიანი რეგიონების ინტენსიურად განვითარებისათვის პირობების უზრუნველყოფას. რეგიონების ეკონომიკისა და რეგიონთაშორისი ინფრასტრუქტურის მოდერნიზაცია თითოეულ სუბიექტს უქმნის პირობებს ქვეყნის ბაზარზე ეფექტიანად ჩართვისა და მონაწილეობისათვის.

ამრიგად, ტერიტორიული განვითარების სტრატეგიის ყველა პროექტი საჭიროა დაკავშირებული და მიბმული იქნეს სოციალური, მაკროეკონომიკური, სამრეწველო, სტრუქტურული პოლიტიკის პროგნოზებთან და ღონისძიებებთან. ეკონომიკის სახელმწიფო რეგულირების სისტემა უნდა ექვემდებარებოდეს გამოცდას (შემოწმებას) მისი ტერიტორიული განვითარებისა და რეგიონული პოლიტიკის სტრატეგიის მიზნებთან და ამოცანებთან შესაბამისობის თვალსაზრისით.

გამოყენებული ლიტერატურა:

1. “რუსეთის ეკონომიკური ჟურნალი ” №9,10, 1999 (რუსულ ენაზე)
2. “მსოფლიო ეკონომიკა და საერთაშორისო ურთიერთობები” ჟურნალი №3 2001 (რუსულ ენაზე)
3. ევ. ბარათაშვილი, ჯ.ზარანდია. საქართველოს რეგიონული პოლიტიკა. თბილისი, 2007

Summary

Bela Goderdzishvili

Maia Danelia

The Strategy of Territorial Development

Implementing new strategy of the country's territorial development needs both activation of regional politics by the centre and perfection of mechanisms for legislative, institutional and economic relations.

The strategy of the county's territorial development is aimed at: 1) Reinforcement of integral economic space; 2) The country's political integrity and safety; 3) Harmonious development of all regions according to the distribution principle of national and international labour by using competitive advantages.

The strategy implies three stages: 1) Termination of the transition stage; 2) Implementation of important projects capable of causing favourable changes in the production, environment, communication and transportation systems; 3) Initial stage of regional development.

Georgia's territorial development will be determined by the world economic, ecological and geopolitical tendencies.

Резюме

Белла Годердзишвили

Мая Данелия

Стратегия Территориального развития

Осуществление стратегии территориального развития страны требует от центра не только активизации региональной политики, но и совершенствования правового институционального механизма экономикеских отношений.

Основная цель стратегии территориального развития заключается в укреплении единого экономического пространства, политического единства и безопасности страны, в гармоничном развитии всех регионов на основе общенационального и международного распределения труда и на основании ресурсного потенциала и использования конкурентного преимущества.

стратегия содержит 3 этапа реализации;

1. Завершение переходного периода;
2. Осуществление крупных программ, которые могут вызвать качественные изменения в расположении предприятий, в состоянии природоиспользования, в развитии транспорта и средств связи;
3. Осуществление выхода регионов на траекторию устойчивого развития.

გენაღი იაშვილი

თანამედროვე სტრატეგიული მენეჯერი და მისი როლი წარმოებაში

ეკონომიკური კრიზისის შემდეგ, ბოლო წლებში, საქართველოში უცხოური ინვესტიციების დახმარებით ამუშავდა რამოდენიმე დიდი წარმოება და შეიქმნა მრავალი მცირე საწარმო. ამასთან ახალი წარმოებების უმრავლესობა იხსნება დამფუძნებელი-მეწარმის კერძო ფინანსური სახსრებით ან მეგობრების დახმარებით.

დღეს-დღეობით როდესაც საქართველოში მცირე წარმოებები და განსაკუთრებით სხვადასხვა შეზღუდული პასუხისმგებლობის საზოგადოებები ყოველდღიურად მრავლდება, მეწარმეების უმრავლესობის მოქმედება, უფრო ინტუიციას ემყარება და არა ბაზრის რეალურ შეფასებას და მართვის საფუძვლების ცოდნასა და გამოყენებას. ხშირად ეს გარკვეული პერიოდის შემდეგ იწვევს ფირმის გაკოტრებასა და გაუქმებას, და დიდხალ შემთხვევებში საკმაოდ დიდი გარჩევებისა და ტრაგედიების მიზეზიც ხდება.

ზემოთქმულის გათვალისწინებით, ცხადი ხდება სტრატეგიული დაგეგმვის როლი მცირე ბიზნესის განვითარებაში, ისევე როგორც სტრატეგიული მენეჯერის როლი წარმოებაში.

მოცემულ ნაშრომში ნაჩვენებია, თუ რას შეიცავს მეწარმეობისა და სტრატეგიის კონცეფციები. ახსნილია თუ ვინ არიან სტრატეგიული მენეჯერები, ნაჩვენებია წარმატებული მეწარმეების თვისებები და მათი როგორც კომპანიის სტრატეგების როლი.

უნდა აღინიშნოს, რომ ქვეყნის ეკონომიკისთვის მცირე და საშუალო წარმოებების მნიშვნელობა დამოკიდებულია მათ უნარზე ეფექტურად შეასრულოს თავისი როლი. ეკონომიკაზე გადასვლა დაფუძნებული გლობალურ ეკონომიკის ცოდნაზე, ხსნის ახალ შესაძლებლობებს და პესპექტივებს მცირე ბიზნესისათვის. ორი ისეთი სფერო როგორცაა სტრატეგიული მენეჯმენტი და მცირე ბიზნესი ძირითადად ვითარდება ერთმანეთისგან დამოუკიდებლად. თუმცა ორივე თავისი

ყურადღების კონცენტრირებას ახდენს იმაზე თუ როგორ შესძლებენ კომპანიები, მათი მოღვაწეობის სფეროში, გარემოცვლილებასთან შეგუებას, რათა წარმატებით შესძლონ თავიანთი შესაძლებლობათა რეალიზება, გაურკვეველი პირობების და ქონების შექმნის პროცესის წყვეტის დროსაც კი. მეწარმეობა ესაა შექმნის პროცესი, ხოლო სტრატეგიული მენეჯმენტი ესაა მეცნიერება როგორ შევქმნათ და შევინარჩუნოთ უპირატესობა იმის საფუძველზე რაც უკვე შექმნილია (1). საუკეთესო ეფექტს იძლევა რასაკვირველია, სტრატეგიული და სამეწარმეო აზროვნების ინტეგრაცია, რამეთუ ბიზნეს სტრატეგები უბრალოდ ვაძლავებულნი არიან დაეუფლონ და გამოიყენონ სამეწარმეო აზროვნება, რათა შესძლონ შესაძლებლობათა ამოცნობა, რესურსების მობილიზება, ამ შესაძლებლობათა ექსპლუატაცია განსაკუთრებით უკიდურესი გაურკვეველობის პირობებში. სტრატეგიული მენეჯმენტის პრაქტიკის შესწავლისას მცირე და საშუალო წარმოებებში, გადამწვევტი მნიშვნელობა ენიჭება მეწარმის როლს. ბიზნესის სფეროში ცოდნის დაგროვება ხდება სტრატეგიული დაგეგმვის საშუალებით. მრავალი მცირე და საშუალო წარმოებების მფლობელნი და მენეჯერები რეგულარულად გეგმავენ თავიანთ ყოველდღიურ ოპერაციებს, ისე რომ არც აცნობიერებენ, რომ აქაც შეიძლება სტრატეგიული დაგეგმვა (2). თუმცა ითვლება, რომ არც ერთი ბიზნესი არაა ისე პატარა, რომ არ იქნეს მოთხოვნილი მკაფიო სტრატეგია, შესაბამისი სტრატეგიული გეგმით. გარდა ამისა ბიზნესის განვითარებაზე მნიშვნელოვან გავლენას ახდენენ ისეთი ფაქტორები, როგორც მეწარმის პერსონალური მიზნები, მისი თვისებები და მისი სტრატეგიის საქმის ცოდნა. სტრატეგიის დამუშავების პროცესის ეფექტურობა დიდადაა დამოკიდებული მცირე წარმოების მფლობელ-მენეჯერზე, ხოლო უნარი გაიაზროს და ჭკვიანურად გამოიყენოს სტრატეგიული მენეჯმენტი დამოკიდებულია თუ რა დაგროვილი გამოცდილება აქვს ამ მეწარმეს. სტრატეგიული მენეჯმენტის მიხედვით მენეჯერი ორგანიზაციას იხილავს თავიდან ბოლომდე, მენეჯერის პოზიციიდან. მიზანდასახული, გაბედული მენეჯერი ყოველთვის ცდილობს ორგანიზაციის უპირატესობის განმტკიცებას, მისთვის სასარგებლოდ შექმნილი მდგომარეობიდან კაპიტალის დაგროვებას და სუსტი მხარეების მინიმინიზაციას (3). იგი ეცდება გადალახოს პოტენციალური არახელსაყრელი სიტუაციები, რომლებიც საფრთხეს უქმნის ორგანიზაციას. ასე რომ სტრატეგიის მართვის ამოცანა ორგანიზაციის სტრატეგიული მენეჯერების კომპეტენციაში შედის.

სტრატეგიული მენეჯერი შეიძლება იყოს მმართველი დირექტორი, აღმასრულებელი დირექტორი, მმართველი და ა.შ. პიროვნება რომელიც პასუხისმგებელია მიღებული სტრატეგიული გადაწყვეტილების და ცვლილებებისა კომპანიაში. სტრატეგიული ხელმძღვანელი (მენეჯერი) შეიძლება იყოს ერთი ადამიანი ან აღმასრულებელ დირექტორთა გუნდი, რომლებიც პასუხისმგებელი არიან მოცემული ბიზნესით დაინტერესებულ პირთა წრის მიმართ.

თუ სტრატეგიული ხელმძღვანელი მოქმედებს ეფექტურად, ის უზრუნველყოფს ორგანიზაციის სტრატეგიულ ხედვას და მის შესაბამის მართებულ სტრუქტურას, რომელიც საშუალებას იძლევა რეალიზება გაუკეთოს წარმატებულ სტრატეგიებს. შესაბამისად კომპანიის აღმავლობისათვის აუცილებელია, რათა სტრატეგიული ხელმძღვანელი უზრუნველყოფდეს ორგანიზაციაში ბალანსირებული შემსრულებელი გუნდის შექმნას და მათ შენარჩუნებას. ასევე აუცილებელია, რომ სტრატეგიული ხელმძღვანელი ინარჩუნებდეს აუცილებელ კოორდინირებას სტრატეგიული ხელმძღვანელობის სხვადასხვა ფაქტორებს შორის, როგორცაა მაგალითად, სტრუქტურა, კულტურა და ორგანიზაციის რესურსები. (4)

თუ მსხვილ კორპორაციებში სტრატეგიული მენეჯერები წარმოადგენენ ხელმძღვანელობის უმაღლეს ბირთვს და დირექტორთა საბჭოს წევრებს, მცირე და საშუალო წარმოებებში სტრატეგიული მენეჯერები—ესაა აღმასრულებელი დირექტორები ან ფირმის მესაკუთრენი, რომლებიც ასრულებენ ხელმძღვანელის ფუნქციებს. როგორც წესი კომპანიაში სტრატეგიაზე უშუალო პასუხისმგებლობა აკისრია მაღალი დონის მენეჯერებს: მენეჯერებს რომლებიც მართავენ ბიზნესს და კორპორაციის სტრატეგიას. ბიზნეს მენეჯერებს პასუხისმგებლობა აკისრიათ ბიზნესის სტრატეგიულ ელემენტებზე. დივერსიფიცირებულ კომპანიებში, რომლებიც ბიზნესის სხვადასხვა სფეროში მოქმედებს, ისენი პასუხისმგებელი არიან ბიზნესის სტრატეგიული ელემენტების ქმედებისადმი, მართავენ ბიზნესს და უკავიათ სხვადასხვა თანამდებობა, მათ შორის ბიზნესის მენეჯერის, განყოფილების ხელმძღვანელის და ბიზნესის სტრატეგიული ელემენტის ხელმძღვანელის.

კორპორაციულ მენეჯერებს კომპანიის ბიზნესის ყველა მიმართულებისადმი აკისრიათ პასუხისმგებლობა. შესაბამისად ისინი არსებობენ მხოლოდ კომპანიაში, რომლებიც მოქმედებენ ბიზნესის რამოდენიმე სფეროში. დასკვნის სახით, შეგვიძლია ვთქვათ, რომ მცირე წარმოებაში ძირითადი

სტრატეგები, რომლებიც გადაწყვეტილებას იღებენ არიან თვით მეწარმეები, კომპანიების მფლობელნი და აღმასრულებელი დირექტორები, რომლებიც მოქმედებენ კომპანიის სტრატეგიული გადაწყვეტილების მიღების სამივე დონეზე, როგორც კორპორაციულ დონეზე ასევე ბიზნესისა და ფუნქციონალურ დონეზე. როგორც წესი, სწორედ მეწარმეები, ფირმის ხელმძღვანელები შეიმუშავებენ ფირმის სტრატეგიას, თავიანთი წარმოების მისიას და ამ გზით ახდენენ თავიანთი კომპანიების ბიზნესის სტრატეგიის ფორმირებასა და რეალიზაციას. (5)

თუ განვიხილავთ წარმატებული ბიზნესმენების ძირითად თვისებებს— ისინი არიან სტრატეგები, რომლებიც კარგად არიან მოტივირებულნი, არიან მოქნილნი, არ ეშინიათ რისკის, არიან კრეატიულები ისინი აქტიურად იყენებენ სტრატეგიულ დაგეგმვას და მთელ პერსონალს გადაწყვეტილების მიღების პროცესში. წარმატებულ მეწარმეებს, როგორც წესი ახასიათებთ მენეჯმენტის საუკეთესო თვისებები და გამოცდილები არიან ბიზნესში. ესენია თვითმოტივირებული პიროვნებები, დაჯილდოებული დიდი ენთუზიაზმით, რომლებმაც როგორც წესი დაიწყეს თავისი საკუთარი ბიზნესით მიაღწიეს წარმატებას და დღეს უკვე დამოუკიდებლად აფინანსებენ თავის ბიზნესს.

ისინი სტიმულირებას უკეთებენ სხვა თანამშრომლებს, რათა მათ გამოიჩინონ აქტიურობა და ენთუზიაზმი ორგანიზაციული ამოცანებისა და მიზნების მისაღწევად. მათი მოტივირებული ქმედებანი თანამშრომლებისთვის, კარგი მაგალითია ორგანიზაციული გარემოს პირობებთან ადაპტაციისთვის. მოკლედ თუ ჩამოვყალიბებთ წარმატებული მეწარმეების მახასიათებლებს, ესენია:

- 1) მაღალი მოტივაცია.
- 2) მოქნილობა და მიდრეკილება ინოვაციებისადმი.
- 3) რისკზე წასვლის მზადყოფნა.
- 4) სიტუაციების განჭვრეტის უნარი.
- 5) კარგი დაგეგმვის უნარი და ორგანიზატორული ნიჭი. (შესაძლებლობანი)
- 6) თავისი წინა მოდერაწეობის გამოცდილებიდან სარგებლის მიღების უნარი.
- 7) ტექნიკური ცოდნა.
- 8) მაღალი შრომის მოყვარეობა
- 9) მიდრეკილება საქმეების დაწყებისადმი.
- 10) საკუთარი ფინანსური რესურსები.

წარმატებული მეწარმეები – შემოქმედებითი პიროვნებებია, რომლებსაც შეუძლიათ წინასწარ განჭვრიტონ და დასახონ მიზნები. მათ შეუძლიათ კლიენტების მოსმენა და საწარმოს გადაწყობა, რათა დააკმაყოფილონ მათი მოთხოვნები. თავიანთ მოქმედებებში ისინი არასოდეს იზღუდებიან მხოლოდ საკუთარი შეხედულებებით ბაზრის მდგომარეობაზე, ორგანიზებული პრობლემების გადაწყვეტისას ისინი მზად არიან მიმართონ ინოვაციურ მიდგომებს. მათ შეუძლიათ შეაფასონ რისკის დონე, გონივრულად წავიდნენ რისკზე, რადგანაც თავიანთი ბუნებით ისინი არ არიან აზარტულები. გამოკვლევები გვიჩვენებენ გაწეული რისკისა და მიღებული შედეგების დადებით ურთიერთკავშირს. მაღალი ხარისხის რისკი, როგორც წესი დიდ უკუგებას იძლევა. წარმატებულ მეწარმეებს ესმით ეს, თუმცა ხვდებიან, რომ მათ გადაწყვეტილებას შეუძლია, როგორც დადებითი ისე უარყოფითი შედეგების მოტანა. წარმატებული მეწარმეები ხასიათდებიან დიდი წინასწარ განჭვრეტის უნარით. მათ უკვართ რთული პრობლემების გადაჭრა, მზად არიან მოახდინონ გარემო ცვლილებებზე რეაგირება, არ ეშინიათ კონკურენციის. არ ელოდებიან იდეალურ პირობებს, მოქმედებენ აქტიურად, ისმობენ რა შეფასებისათვის პროფესიონალებს, იყენებენ სპეციალისტების კონსულტაციებს. ისინი მუდმივად ეძებენ შესაძლებლობას გააუმჯობესონ თავისი ბიზნესი. ისინი კომუნიკაბელურნი არიან, ადვილად შედიან ხალხთან ურთიერთობაში, შეუძლიათ დაიყვანონ სხვებამდის თავიანთი შეხედულებანი, სურვილები და მოთხოვნები. კარგად აკონტროლებენ თავიანთი ხელქვეითების მუშაობას, რათა დარწმუნდნენ, რომ მათი მითითებები სრულდება.

ცნობილია, რომ სამყარო საკმაოდ რთულია, იგი არ პატიობს არაორგანიზებულებას და ზედაპირულობას. ამ თვისებებით ბაზარს დიდხანს ვერ შერჩები. წარმატებული მეწარმეები დიდ მნიშვნელობას ანიჭებენ როგორც საკუთარი დროის დაგეგმვას, ასევე ბიზნესის თითოეული დეტალის დაწვრილებით დამუშავებას. ეს მეწარმენი ისე მართავენ თავის დროს, რომ ყოველთვის შეუძლიათ იმოქმედონ ყველაზე მნიშვნელოვანი მიმართულებებით, ისე რომ წვრილმანზე არ გაამახვილონ დიდი ყურადღება. რადგანაც მეწარმეებს ხშირად უხდებათ რამოდენიმე ამოცანის ერთდროულად გადაჭრა, მათ შორის ისეთების როგორცაა გაყიდვის, მარკეტინგის, წარმოებისა და ანგარიშების გადახდის პრობლემები, ამიტომ მეწარმემ უნდა გამოავლინოს მოქნილობა და მოითმინოს ცნობილი ქაოსები.

ნულიდან დაწყებული ბიზნესის ორგანიზაციის წინა, გამოცდილება წარმატებული მეწარმის ერთ-ერთი ძირითადი დამახასიათებელი ნიშანია. საკუთარი საქმის დაწყება ნულიდან – საკმაოდ რთული პრობლემაა. მისი გადაწყვეტისას მეწარმე ეჯახება როგორც შიდა ასევე გარე გარემოს მრავალ არაკონტროლირებად ფაქტორებს. ეს გზა მოიცავს მრავალრიცხოვან პოტენციურ საფრთხეებს ისეთი როგორიცაა მაგალითად არაპროგნოზირებადი ეკონომიური და ტექნოლოგიური ცვლილებები. თუ მეწარმეს წინათ ერთხელ უკვე მოუწია მთელი ამ წინააღმდეგობების გადალახვა, მაშინ მას შექმნილი აქვს ყველა წინაპირობა რათა წარმატებული იყო მომავალში. გამოცდილი და წარმატებულ მეწარმეებს უკეთესად ესმით ბაზრის მოთხოვნები და მდგომარეობა. რაც მეტი აქვთ მათ დაგროვილი გამოცდილება, მით უკეთესად შეუძლიათ მათ დაამუშაონ წარმატებული კონკურენტული სტრატეგია, რათა მოემსახურონ მომხმარებელს. წარმატებული მეწარმეები კარგი ბიზნესმენებია, რომლებიც ყოველთვის აკონტროლებენ კომპანიის მოგებას და საბოლოო შედეგს. მათ იციან რა ღვას ფინანსური მაჩვენებლის უკან, ორიენტირებულნი არიან საფინანსო ანგარიშებში, ფულადი სახსრების ნაკადის დაგეგმვაში, ისევე იციან როგორ მოიპოვონ ფინანსირება. ისინი კარგად ერკვევიან მარკეტინგის პრობლემებში, საწარმოო ტექნოლოგიებში, კარგად გრძნობენ მთლიანობაში ბიზნესის კლიმატს. აქვთ საქმიანი ალლო და იღებენ გადაწყვეტილებას, თავისი ბიზნესის და ბაზრის კონიუნქტურის რეალური შეფასებიდან გამომდინარე.

წარმატებულ მეწარმეებს თავისი ბიზნეს-გარემოში გააჩნიათ, როგორც მართვისათვის აუცილებელი თვისებები, ასევე ტექნიკური ცოდნა. აუცილებელი და კატეგორიული მოთხოვნა წარმატებულ მეწარმეებისადმი, როგორც ბიზნესის ზოგადი პრაქტიკის ღრმა ცოდნა, ასევე პროცესებისა, რომლებიც უზრუნველყოფს შესაბამისი საქონლის მომარაგებით და საჭირო მომსახურების გაწევით. მეწარმეები ვადიან მომზადებას და ანვითარებენ თავიანთ მართვის თვისებებს, ისეთ სფეროში როგორიცაა მარკეტინგი, აღრიცხვა, ადმინისტრირება და ხალხის პერსონალის მართვა. ისინი ხასიათდებიან კარგი საბაზო განათლებითა და სხვა აუცილებელი ტექნიკური ცოდნით.

წარმატებული მეწარმეები, როგორც წესი არიან შრომისმოყვარენი, ენერგიულნი, დაუზარებლად აკეთებენ თავიანთ საქმეს. მეწარმეები როგორც წესი დამოუკიდებლად იწყებენ საკუთარ პროექტებს. ისინი იწყებენ თავიანთ ბიზნესს

თავიანთი შინაგანი ხედვიდან და მეწარმის ინსტიქტიდან გამომდინარე.

წარმატებული მეწარმეების შემოთმობვითი თვისებების, ეკონომიკის შესაბამისი სფეროების შესწავლა, დაკავშირებული დასაწყისში პროფესიონალი მენეჯერების კონსულტაციებთან, ესაა წინაპირობაა დამწყები მენეჯერებისათვის საკუთარი კომპანიის წარმატებული სტრატეგიის შესამუშავებლად, დაფუძნებული ტექნოლოგიურ ან კომერციულ ინოვაციებზე, და ფოკუსირებულ (ნიშურ) სტრატეგიაზე. მიგვაჩნია, რომ შემოთმობვითი მიდგომების ინტეგრირება ესაა გზა, მცირე და საშუალო წარმოებების ნაყოფიერების ზრდისაკენ და წარმატებებისაკენ.

გამოყენებული ლიტერატურა:

1. Beate Kremin-Buch – Strategischesmanagement. 2004, Wiesbaden
2. Berry, M. Strategic planning in small higt-tech companies, Long Range Planning, 1998, 31 (3),
3. Analoui, What motivates senior managers? The case of Romania, journal of Managerial Psuchology, 2000,15 (4),
4. Chan, S.Y. and Foster, J. M.Strategy Formulation in small business: The Hong Kong experiences, International Small Business Journal, 2001, April-June, 56-71.
5. Bea/Haas – Strategisches Management, 2001, Stuttgart.

Summary

Genadi Iashvili

The role of a modern strategic manager in enterprises

Several large enterprises started working in recent years due to foreign investments in Georgia, while small businesses are coming into existance due to the personal investment.

Operation of entrepreneur is mainly based on intuition rather than on knowledge and practice of management in estimating actual market. In such cases companies often go bankrupt after a short period of time and in conclusion court examinations and tragedies occur.

Based on aforesaid the importance of strategic planning and development of small businesses is clear, as well as the role of strategic manager in success of the enterprise.

The article includes the conception of strategy and business undertakings. The meanings of strategic managers and their role as strategists of company are discussed. Characteristics of successful entrepreneurs are cited as well.

Резюме

Геннадий Яшвили

Роль современного стратегического менеджера в предприятиях

За последние годы в Грузии, благодаря иностранным инвестициям начали работать несколько крупных предприятий. Малые предприятия открываются на основе собственных капиталовложений.

Действия предпринимателей основываются больше на интуицию, чем на знания и применения основ управления в оценке реального рынка. Часто после короткого периода это приводит к банкротству фирм и большинстве случаев является причиной судебных разбирательств и трагедий.

Исходя из выше сказанного становится ясным важность роли стратегического планирования в развитии малого бизнеса, а также роль стратегического менеджера в успехе предприятия.

В настоящей работе показано что включает в себя концепция стратегии и предпринимательство. Объяснено, кто такие стратегические менеджеры и их роль как стратегов компании. Приведены характеристики успешных предпринимателей.

გიორგი მჭედლიშვილი

სვანეთი დიდი ტურიზმის მოლოდინში

ტერმინი სვანეთი და სვანი. სვანები ძირძველი ქართველური ტომებია, რომელთაც ჯერ კიდევ ორი ათასი წლის წინ ცნობილი ბერძენი გეოგრაფი სტრაბონი მოიხსენიებს „სოან“-ის სახელწოდებით. მისი ცნობით „სოანები“ მთელს კავკასიაში ერთ-ერთი ყველაზე მრავალრიცხოვანი და ტერიტორიაზე ფართოდ განსახლებული ხალხია. სტრაბონი იმასაც აღნიშნავს, რომ „სოანებს“ სხვანაირად იბერებსაც უწოდებენ. ეს იმაზე მიგვანიშნებს, რომ ძველი ბერძნების ცხოვრებაში სვანები იგივე იბერებია (ქართველები).

იგივე სახელით მოიხსენიებენ სვანებს სხვა ბერძენი და რომაელი ავტორები. აღსანიშნავია, რომ კოლხეთის სამეფოს დაცემის შემდგომ I და II საუკუნის ავტორები: სტრაბონი, პლინიუსი, არიანე და სხვ. დღევანდელ სოხუმსა და ადლერს შორის ჯერ ასახელებენ ჰერიოსებს, შემდეგ სანიკებს. ახალი წელთაღრიცხვის II საუკუნის ავტორი კლავდიოს პტოლომე სუანო-კოლხებს მოიხსენიებს. ეს ფაქტი იმაზე უნდა მიუთითებდეს, რომ ჰენიოსები, სანიკები და სუანო-კოლხები ერთი და იგივე ხალხის მნიშვნელოვანი ეთნონიმებია. ამ მოსაზრებას ადასტურებს აგრეთვე VII საუკუნის სომხურ გეოგრაფიაში დაცული ცნობა დასახელებულ ტერიტორიაზე „სუანთა“ განსახლების შესახებ. ანგარიშგასაწევია ისიც, რომ ტერმინები „ჰენიოსები“ და „სანიკები“ ქართულ ენაზე ახსნას ექვემდებარება.

ქართველური ტომებიდან ქართველები ამ ხალხს უწოდებენ სვანებს, ხოლო მათ მხარეს – სვანეთს; მეგრელების (ჭანები, ზანები) მიერ კი შონია შონეთია წოდებული. სვანები თავიანთ თავს მუშან-ს ეძახიან, ხოლო სვანეთს – შუან-ს.

ძველ ქართულ ნარატიულ წყაროებში იხმარება „სუანი“ და „სუანები“. ქართულში შ-ს ნაცვლად ს-ს ხმარება ბუნებრივია, რადგან სვანურ-ზანური შ ქართულში ს-ს გვაძლევს.

ტერმინი სოან-შოან-სვან-მუშან და სვანეთი-შუან, ორი ათასი წლის მანძილზე ფიგურირებს ქართულ და უცხოურ წერილობით ძეგლებში, რაც ერთგვარი ლითონის სახელისაგან შანარ უნდა მომდინარეობდეს. ლითონის ეს სახელი დაფიქსირებულია მეზობლად მდებარე რაჭაში. შანარ ტერმინში არ წარმომავლობა – მრავლობითის აღმნიშვნელი სუფიქსია. მუშან ეთნონიმში მუ მაწარმოებელი პრეფიქსია, რაც მეღლითონეს ნიშნავს.

ისტორიული განვითარება. სვანეთი ანტიკური ხანიდანაა ცნობილი სხვადასხვა ლითონების მოპოვების კუთხედ. ძველი ბერძენი ავტორები სვანეთს უკავშირებენ მითს ოქროს საწმისის შესახებ. სვანთა წინაპრების მიერ მითის ამ რეგიონის ათვისება იქ ლითონის მოპოვებას უნდა მოჰყოლოდა.

ძველად სვანეთი ჯერ კოლხეთის სამეფოს ნაწილს წარმოადგენდა, ხოლო შემდეგ ეგრისის სამეფოს (ლაზიკის) შემადგენლობაში შედიოდა. ფარნავაზის დროს (ძვ.წ. III ს. პირველი ნახ.) ის ქართლის სამეფოს ერთი საერისთაოთაგანია.

სვანეთის ტერიტორიაზე აღმოჩენილია ალექსანდრე მაკედონელის 340-მდე ოქროს სტატერი, აგრეთვე ლისიმაქეს ოქროს სტატერებიც. უცხოური მონეტები მრავლადაა მიკვლეული დასავლეთ საქართველოს სხვა რაიონებშიც, რაც იმის მაჩვენებელია, რომ ელინისტურ სამყაროსთან კოლხეთს გაცხოველებული სავაჭრო-ეკონომიკური ურთიერთობა ჰქონდა..

მართალია, სვანეთის შესახებ ცნობებს უკვე სტრაბონისა (ძვ.წ. 64/63 – ახ.წ. 23/24 წწ.) და პლინიუსის (ახ.წ. 23/24 წწ.) შრომებში ვხვდებით, რომლებიც იხსენიებენ სვანებს, როგორც ყველაზე ძლიერსა და მებრძოლ ტომს „დიოსკურიის მახლობელ მთიანეთში მცხოვრებ ტომთაგან“ სტრაბონი, XI, 2, 19), რომელთაც შეეძლოთ შეეკრიბათ 200000 კაცის რაოდენობით ლაშქარი. მიუხედავად ამისა, მისი ისტორიული წარსულის ზოგიერთი პერიოდი დღემდე უცნობია. სტრაბონის გადმოცემით, სვანები იმ დროისათვის პირველყოფილი თემური წყობილების უმაღლეს საფეხურზე იმყოფებოდნენ – გააჩნდათ სატომო საბჭო, ბელადი და სხვა.

IV ს-ში ლაზთა სამეფოს გაძლიერების შედეგად დამორჩილებული სვანები, როგორც ამას ანტიკური წყაროები გვიდასტურებს, ლაზეთის მესარკენი გახდნენ. ხარკთან (თაფლი, ტყავი) ერთად ისინი სამხედრო სამსახურსაც უწევდნენ ალბათ სამეფოს საზღვრების დასაცავად.

თუმცა, სვანებს საკუთარი მთავარი ჰყავდათ, დასავლეთ საქართველოს სხვა ტომების მსგავსად, მისი გარდაცვალების შემდეგ ლაზთა მეფე მათივე ტომიდან უნიშნავდა მათ ახალ მთავარს. 457-474 წწ. შორის, ეგრისის დასუსტების შედეგად,

სვანეთი თავისუფლდება ლაზეთის ქვეშევრდომობიდან, იგი დამოუკიდებელი ხდება.

ვახტანგ გორგასლის დროს სვანეთი ქართლის შემადგენლობაში შედის და ინაწილებს მის ისტორიულ ბედს. მემკვიდრის ცნობით, ვახტანგის ხელქვეით ერისთავთა ჩამოთვლისას იხსენიება სვანეთის ერისთავი. თუმცა, VI საუკუნის დასაწყისში ქართლს ეს უპირატესობა დაუკარგია და სვანეთი კვლავ დამოუკიდებლობას აღწევს, სარგებლობს რა ლაზეთსა და ბიზანტიას შორის ურთიერთობის გათვლებით.

ქრისტიანობა სვანეთში, როგორც ჩანს, მიღებულ იქნა ლაზიკასთან ერთად, 523 წ.

VI ს-ში ბიზანტია და ირანი ერთმანეთს ექიშებოდნენ სვანეთის გამო, რაც მისი ხელსაყრელი გეოგრაფიული მდებარეობით აიხსნება. სვანეთი იცავდა ლაზიკის სამეფოს ჩრდილო კავკასიის ტომების თავდასხმებისაგან. 552 წ. ირანელები სარგებლობენ ბიზანტიასთან დროებითი (5 წლიანი) ზავის დადებით და იმორჩილებენ ლეჩხუმსა და სვანეთს, რაც იმით იყო განპირობებული, რომ ეგრისელები ცდილობდნენ თავი დაეღწიათ ბიზანტიის ბატონობისაგან და მათი გარკვეული ნაწილი მხარს უჭერდა ირანელებს, მაშინ როდესაც ლაზეთის მეფე გუბაზი ბიზანტიელებს უჭერდა მხარს. ეგრისელმა წარჩინებულებმა უქიმერიონის ციხე ჩააბარეს ირანელებს, რითაც ისინი ლეჩხუმ-სვანეთთან ერთად ეგრისსაც დაეპატრონენ. მაგრამ მალე მდგომარეობა შეიცვალა, მრავალი შეტაკების შედეგად გამარჯვება ბიზანტიელებს დარჩათ. ეგრისში ირანელებმა დამარცხებულად ჩათვალეს თავი და ბიზანტიელებს 25 წლიანი ზავით შეეკრნენ. ეგრისზე კი ხელი აიღეს, მაგრამ სვანეთის დატოვებას არ აპირებდნენ. 575 წ. შეტაკების შედეგად ბიზანტიელებმა ირანელები არა მარტო სვანეთიდან გააძევეს, არამედ მთლიანად დასავლეთ საქართველო დააცლევინეს.

ამ დროისათვის ეგრისი მთლიანად ბიზანტიის გავლენის ქვეშ მოექცა. ეგრისის სამეფო თანდათან სუსტდებოდა, ხოლო აფხაზთა სამთავრო ძლიერდებოდა. VIII ს-ის 80-იან წწ. ბიზანტიის იმპერიის მხარდაჭერით ლეონ აფხაზთა ერისთავმა, რომელიც ამ დროს ბიზანტიის ვასალი იყო, შესძლო ეგრის-აფხაზეთის გაერთიანება, ხოლო საუკუნის დასასრულისათვის გაერთიანებულმა ეგრის-აფხაზეთმა თავი გაითავისუფლა ბიზანტიის ვასალობისაგან და „სამეფოდ“ ჩამოყალიბდა. სხვა ქართველ ტომებთან ერთად, ეგრის-აფხაზეთის სამეფოში შედის სვანეთიც, როგორც ერთ-ერთი საერისთავო.

თავისი ტერიტორიით, მოსახლეობის ეთნიკური შემადგენლობით (ქართველი, მეგრულ-ჭანები, სვანები, რომელთა

ეროვნულ ენას ქართული წარმოადგენდა) და კულტურით აფხაზთა სამეფო ამ დროს ქართველ ქვეყნად წარმოგვიდგება, რაც უფრო მეტად განმტკიცდა, როდესაც მღვდელმსახურებაც ბერძნულის ნაცვლად ქართულ ენაზე გადავიდა. სანამ დასავლეთ საქართველო ბიზანტიის გამგებლობაში იოფიციალურ, ეკლესიისა და სახელმწიფო კანცელარიის ენის როლს ბერძნული ენა ასრულებდა. IX-X სს.-დან იოფიციალურ წარწერებში ბერძული ენის ადგილს უკვე ქართული იკავებს.

დასავლეთ საქართველოს მთიანეთში – აჭარასა, აფხაზეთსა და განსაკუთრებით სვანეთში, სადაც თავიდანვე ესოდენ მძლავრად იყო გამოვლენილი და საუკუნეების მანძილზე მნიშვნელობას ინარჩუნებდა გვაროვნული ურთიერთობა, ფეოდალური საწყისები შედარებით სუსტად იყო გამოხატული.

XI ს-დან საქართველოს ერთიანი ფეოდალური სახელმწიფოს ჩამოყალიბების შემდეგ, სვანეთი მისი ერთ-ერთი საერისთაოა. X ს-ში სვანთა ერისთავი ვარდანი ნიანია ქვაბულისძესთან და კლდეკარის ერისთავ ივანე ლიპარიტის ძესთან ერთად ილაშქრებენ გიორგი II-ის წინააღმდეგ, რათა ხელში ჩაიგდონ ძალაუფლება დასავლეთ საქართველოში, მაგრამ დამარცხდნენ.

იმას, რომ სვანი ერისთავები მნიშვნელოვან როლს თამაშობენ საქართველოს სამეფოს პოლიტიკურ ცხოვრებაში, ადასტურებს XII ს-ის მაცხვარიშის ეკლესიის მოხატულობაში წარმოდგენილი დემეტრე I-ის მეფედ კურთხევის სცენა, სადაც სვანთა ერისთავი ვარდანისძე მონაწილეობს მეფისათვის ხმლის შემორტყმის ცერემონიაში.

თამარ მეფის დროს სვანეთი საერისთავოთ-საერისთაოა, რომელსაც სათავეში უდგას ბარამ ვარდანისძე. მას მეჭურჭლეთუხუცესის თანამდებობა ეჭირა. სვანები ამ დროს სამეფო ჯარში შედიოდნენ. თამარ მეფის კურთხევის ცერემონიაში მონაწილეობდნენ სვანეთის და მათთან ერთად არგვეთის ერისთავები – ვარდანისძე და ამანელიძე. მიუხედავად იმ დიდი სიყვარულისა, რომლითაც სარგებლობდა თამარ მეფე საქართველოში, თავის დროზე მას მოწინააღმდეგეებიც გამოუჩნდნენ. ფეოდალთა ერთი ჯგუფი გადაუდგა თამარს, მათ შორის იყო სვანი ფეოდალი ბარამ ვარდანისძეც.

სვანეთის ერისთავთა მუდმივმა მისწრაფებამ პოლიტიკური ავტონომიისაკენ გამოხატულება ჰპოვა იმ ფაქტში, რომ XIII ს-ის დასასრულს, დავით ნარინის სიკვდილის შემდეგ, შერვაშიძემ, დადიანმა, გურიელმა და მათთან ერთად სვანეთის ერისთავმა თავის საერისთავოებში დამოუკიდებელ

მმართველებად გამოაცხადეს თავი. მაგრამ მეფემ აღკვეთა მათი თვითნებობა, გაილაშქრა სვანეთში და ეცვრეში მორჩილებაში მოიყვანა სვანები. სვანთა ერისთავი ვარდანი გადააყენა და მის ნაცვლად სვანი გელოვანი დანიშნა.

XIV ს-დან მოყოლებული საქართველო მუდმივ შემოსევებს განიცდიდა გარეშე მტრებისაგან. ამას თან ერთვოდა შინაგანი უთანხმოება, იზრდებოდა ადგილობრივ ფეოდალთა სეპარატისტული ტენდენციები. სუსტდებოდა ცენტრალურ ხელისუფალთა ძალაუფლება, რამაც კიდევ უფრო მეტად გაზარდა სვანეთის ფეოდალთა მისწრაფება დამოუკიდებლობისაკენ. თუ განვითარებული შუა საუკუნეების ხანაში სვანეთი საქართველოს ერთ-ერთი საერისთავო იყო, ერთიანი საქართველოს სამთავროებად დაშლის შემდეგ, XV ს-ში, იგი რამდენიმე ნაწილად დაიყო – ზემო – ბალზემო, „თავისუფალ“ ანუ „უბატონო“, ბალქვემო – „სათავადო“, ანუ „სადადეშქელიანო“ სვანეთად – და ქვემო, ანუ „სადადიანო“ სვანეთად.

მართალია, სვანეთს არ განუცდია გარეშე მტრების შემოსევები, მაგრამ შექმნილმა ისტორიულმა ვითარებამ იგი თავის საზღვრებს შორის მოაქცია, შესუსტდა კავშირი მეზობელ რაიონებთან, ჩაიკეტა. ამ გარემოებამ გავლენა იქონია სვანეთის ეკონომიკურ მდგომარეობაზე, რადგან მოიშალა ისტორიულად ჩამოყალიბებული ურთიერთობანი.

XVIII ს-ის პირველ ნახევარში სვანეთის შესახებ მეტად მცირე ცნობებია მოღწეული. ვიცით მხოლოდ, რომ სვანეთი კვლავ კარჩაკეტილ ცხოვრებას ეწევა და არავითარ მონაწილეობას არ ღებულობს იმდროინდელ გაუთავებელ შინაომებში. კიდევ უფრო მეტად გაართულა ცხოვრების პირობები, საქართველოს ცენტრალური რაიონების ყოველდღიურ ცხოვრებას მოწვევებამ დააქვეითა კულტურული დონე; თუ მეორე მხრივ, სვანებს და საერთოდ საქართველოს მთიანეთის მოსახლეობას ადგილის სიმცირის გამო ისედაც ბარში უხდებოდათ სამუშაოს ძებნა, ახლა ქართლსა და კახეთშიაც კი ჩადიოდნენ სამუშაოს საძებნელად.

სვანეთი ყოველთვის საქართველოს ეკლესიის შემადგენელი ნაწილი იყო. XV ს-ის გუჯართა მიხედვით იმ დროს აფხაზეთისა ან იმერეთის ერთ-ერთ ეპისკოპოსს ექვემდებარებოდა. მოგვიანებით კი ძალაუფლება გადავიდა ლენხუმის ეპისკოპოსზე, რომელიც ცაგერში იმყოფებოდა.

XVIII ს-ში ქვემო სვანეთი – ლენტეხის, ჩოღურისა და ლაშხეთის თემები სამეგრელოს მთავარს ემორჩილებოდა, მაგრამ როგორც ამ დროის ისტორიული საბუთებით დასტურდება, დადიანის ხელისუფლების ძალა ლენხუმზედაც

ვრცელდებოდა. დანარჩენი ნაწილი კი იმერეთის ხელქვეითად ითვლებოდა თავიდანვე. თუმცა, ამ დროს იმერეთის მეფეც სადადეშქელიანო და თავისუფალ სვანეთზეც ავრცელებდა თავის ხელისუფლებას. ყოველი ასეთი დაყოფა ეკლესიური დაყოფითაც იყო განმტკიცებული. XVIII ს-ში სადადიანო და თავისუფალი სვანეთი ცაგერის ეპარქიაში შედიოდა, ხოლო სადადეშქელიანო სვანეთი ცაიშელი ეპისკოპოსის სამწყსო იყო.

სვანეთის საერთო სახელმწიფოებრივი ორგანიზმიდან გათიშვა საეკლესიო პრაქტიკაშიც აისახა. მღვდლების ხელდასმა აღარ იყო აუცილებელი. ღვისმსახურება, რომელსაც ასრულებდა პაპი ან ბაპი, როგორც მათ უწოდებდნენ სვანეთში, დაცილდა ჩამოყალიბებულ წესებს.

სვანეთის სამივე ნაწილი – ქვემო ანუ სადადიანო სვანეთი (ცხენისწყლის ხეობა), ბალქვემო ანუ საბატონო სვანეთი („სვანეთის სამთავრო“) და ბალზემო „თავისუფალი სვანეთი“ (ენგურისპირა სვანეთის აღმოსავლეთი ნაწილი) საგრძნობლად განსხვავებულდნენ ერთმანეთისგან თავიანთი სოციალური განვითარების დონით. მაგალითად, XVIII ს-ში სადადიანო სვანეთში განვითარებული ფეოდალური ურთიერთობა იყო. მათი თემები დადიანებისა და თავადების – გელოვანებისა და გარდაფხაძეების ყმები იყვნენ. „თავისუფალ სვანეთში“ კი ამ დროს სოციალური განვითარების განსხვავებული საფეხური აღინიშნება. მართალია, იქ არსებობდა აზნაურთა ანუ „ვარგთა“ ფენა, მაგრამ ისინი მცირე უპირატესობით სარგებლობდნენ – მათ ჰქონდათ უფლება ბარის ფეოდალებს დამოყვრებოდნენ, ჰქონდათ ცალკე სასაფლაო და შრიგების დროს მათი სისხლი ორჯერ მეტად ფასობდა მეთემეთა სისხლზე. სამაგიეროდ, მეთემეები თავისუფლები იყვნენ გლეხური ბეგარა-სამსახურიდან. მათი მეურნეობა არაფრით განსხვავდებოდა ერთმანეთისგან. „ვარგები“ თვითონვე ამუშავებდნენ მიწას. მიუხედავად ამისა, სოციალურ ფენებს შორის დაპირისპირება შეიგრძნობოდა, თემებსა და საგვარეულოებს შორის გაუთავებელი უფიქრო და მტრობა სუფევდა. ეს იმიტომ ხდებოდა, რომ სვანი იმ ხალხთა რიგს მიეკუთვნებოდა, რომელმაც არ დაიდგა მონობის უღელი, ქედი არ მოიხარა, თუმცა ძალიან უჭირდა მწირი მიწის, ხანძკლივი ზამთრის დამეებისა და უამინდობის გამო, რაც იძულებულს ხდიდა სარჩოს საშოვნელად ბარში წასულიყო.

სვანეთის სამთავრო მოიცავდა ზემო სვანეთის დასავლეთ ნაწილს, ენგურის ხეობას, ბალის ქედის ქვემო მხარეს – იგივე სადადეშქელიანო სვანეთს. XVII-XVIII საუკუნეებში დადიშქელიანებსა და რიჩვიანებს შორის გაღამწყვეტი ბრძოლა გაჩაღდა. XVIII საუკუნის შუა ხანებამდე ცხუმარში

რისგვიანები მძლავრობდნენ, ხოლო ეცერში დადიშქელიანები; ისინი ბრძოლას ეწეოდნენ პირველობისათვის. XIX საუკუნის 20-იან წლებში თვით მათი გვარეულობა და სამთავრო ორად გაიყო: დადეშქელიანთა უფროსი შტო ჩუბუხევეს (სამეგრელოს მოსაზღვრე ტერიტორია) დაეუფლა, ხოლო უმცროსი – ეცერის, ცხუმარისა და ბეხო-ლენჩევანის თემებს. ორივე შტოს მეთაურები ერთპიროვნულ ბატონობას, სამთავროსა და მთელი სვანეთის ხელში ჩაგდებას ცდილობდნენ. დადეშქელიანები დანარჩენ პრივილეგიურებულ გვარეულობასაც დაუპირისპირდნენ. 1830 წლის მონაცემებით დადეშქელიანთა სამფლობელო 12 ათასი სულისაგან შედგებოდა, მაშინ როცა მთელი სვანეთი 25 ათასს ითვლიდა.

1857-1858 წწ. სვანეთის სამთავრო გაუქმდა, ხოლო მისი მოსახლეობა სვანეთის საბოქაულოში გაერთიანდა, რომელიც ლენჩხუმის მაზრაში შედიოდა.

ბალსხემო სვანეთი შემდეგში „თავისუფალ სვანეთად“ იწოდებოდა. ტერიტორიულად მოიცავდა მდ. ენგურის ზემო დინების აღმოსავლეთ ნაწილს, ბალის ქედიდან სოფ. უშგულის ჩათვლით – ლატალის, ლენჯერის, მესტიის, მულახის, წვირმის, იფარის, ჰადიშის, კალისა და უშგულის თემებს. 1853 წელს ზემო სვანეთის ამ ნაწილს „თავისუფალი სვანეთი“ ეწოდა, რადგან იგი მეფის რუსეთის ხელისუფლებას დაემორჩილა. ეს იყო უბატონო თემები და პირობით შეერქვა ასეთი სახელი.

ქვემო სვანეთი ანუ მოგვიანო პერიოდის სადადიანო სვანეთი მოიცავდა ცხენისწყალის ხეობას – ლაშხეთის, ჩოლურისა და ლენტეხის თემებს. XVIII საუკუნის II ნახევარში ლენტეხის თემი დადიანებმა დაიმორჩილეს, ხოლო XIX საუკუნის დასაწყისიდან ქვემო სვანეთს, ანუ „ცხენისწყალის სვანეთს“ სადადიანო სვანეთი ეწოდა.

1930 წლიდან სვანეთის ტერიტორიაზე შეიქმნა ზემო სვანეთისა და ჩოლურის რაიონები. მალევე ჩოლურის რაიონი ქვემო სვანეთის რაიონად გარდაიქმნა, ხოლო 1953 წელს ზემო სვანეთის რაიონს მესტიის რაიონი ეწოდა, ხოლო ქვემო სვანეთისას – ლენტეხის რაიონი.

არქეოლოგია. სვანეთში არქეოლოგიური მონაპოვრების საერთო რაოდენობა ასეულობით განისაზღვრება. მათი ზოგადი ქრონოლოგიური ჩარჩოები მოიცავს ხანგძლივ დროს – ძვ.წ. II ათასწლეულის პირველი ნახევრიდან დაწყებული, ვიდრე გვიანი შუა საუკუნეების ჩათვლით. როგორც ტიპოლოგიურ-ქრონოლოგიურმა კლასიფიკაციამ გვჩვენა, ეს მასალები განეკუთვნებიან ბრინჯაოს, ანტიკური და ფეოდალური ეპოქების სხვადასხვა საფეხურებზე გავრცელებულ

კულტურებს. მათში სწორედ სვანეთის ძველი მოსახლეობის სამეურნეო-კულტურული ცხოვრების და სოციალური ურთიერთობის სურათებია მეტ-ნაკლები სისრულით ასახული.

ნივთების დასამზადებლად გამოყენებული მასალისა და დანიშნულების მიხედვით გამოიყოფა: 1. ქვის, ბრინჯაოსა და რკინის საბრძოლო-სანადირო და სამეურნეო დანიშნულების იარაღი: კაჯის ისრისპირები, ბრინჯაოს ცულები და ნამკლები, რკინის ნაირსახეობის ისრისპირები, შუბისპირები და სხვა. 2. ნახევრად ძვირფასი ქვის, მინის, პასტის, გიშრის, ქარვის, ძვლის, ბრინჯაოს, ვერცხლის და სხვა მასალისაგან დამზადებული ფუფუნების საგნები: მიძვ-სამკაული, სამაჯურები, სათითე ბეჭდები და სხვა. 3. საკულტო-სარიტუალო, საპარადო დანიშნულებისა და ხელისუფლების მანიშნებელი ინსიგნიები: ბრინჯაოსა და რკინის კვერთხები, ლითონის, ქვის, გიშრისა და ძვლისაგან დამზადებული პლასტიკური გამოსახულებები. მხატვრულად გაფორმებული იარაღი, საბეჭდავები, სამკურნალო ქვეები და სხვა. 4. ნუმიზმატიკური მასალა: სხვადასხვა საუკუნეებში ოქროს, ვერცხლისა და ბრინჯაოსაგან მოჭრილი ქართული, ბერძნული, ბიზანტიური, არაბული, სპარსული და თურქული მონეტები.

ყველა არქეოლოგიური ნივთის დეტალური აღწერა-განზოგადება ძალიან შორს წაგვიყვანდა, რაც ჩვენი თემის მიზანს სცილდება.

ყოფის დამახასიათებელი რეალიები. XIX ს-მდე სვანეთში ძირითადად ცხოვრობდნენ ქვითკირის ორსართულიან სახლში, რომლის ზედა სართულში ინახავდნენ სანოვავებსა და საქონლის საკვებს. ქვედა სართულში თვითონ ცხოვრობდნენ. მიძიმე საზამთრო პირობების გამო, განყენებულად არსებულ „გვალში“ ათავსებდნენ საქონელსაც. შუა ადგილას ენთო ცეცხლი, რომელთანაც მოწყობილი იყო ოთხფეხა რკონის „კერაი“, რომელზედაც ცხვებოდა პური. ცეცხლთან ჩამოშვებული იყო „ნაჭა“, რომლითაც იხარშებოდა საკვები. ოთახში იდგა შესანიშნავად მოჩუქურთმებული ხის სკამები და „საკუცხვილ“. (საუფროსო სკამი „მახვშვისათვის“). სტუმართმოყვარე სვანებს მუდამ მზად ჰქონდათ ჩუქურთმებიანი სავარძელი ე.წ. „ლურგმალ“. ცომის მოხელვა ხდებოდა სპეციალურ ხის ჯამში, რომელსაც „ჯარ“ – ეწოდებოდა. ჭერში ნაჭის პირდაპირ გაკეთებული იყო საკვამური. სახლში განსაკუთრებულად სუფთა კუთხე მიჩნეული იყო რძის ნაწარმის მოწყობილობა და წყლის ჭურჭლისათვის. ქვედა სართულს „მარები“ ეწოდებოდა, ხოლო ზედა სართულს - „მაჟიბ“ ანუ „დარბაზი“. ზაფხულში ავეჯი აჰქონდათ დარბაზში და იქ იძინებდნენ. ზამთარში კვლავ

მანუბს უბრუნდებოდნენ. სახლს დიდი თოვლიანობის გამო ფართო ფანჯრებს ვერ უკეთებდნენ და განათება ძირითადად კვარის ან ხის გამხმარ ქერქის საშუალებით ხდებოდა. ოთახში ხის ჯამ-ჭურჭელთან ერთად ხშირი იყო სპილენძის დოქები და სხვა ჭურჭლეულობა. კედელს ამშვენებდა არწვის და ჯიხვის რქები. ზაფხულში საქონელი ცალკე ბაგებში გადაჰყავდათ. სახლს გარს ერტყა სუფთა ეზო, კალო და ბალსქვემო და ქვემო სვანეთის რიგ სოფლებში – ბოსტანიც. თავისთავად ცხადია, რომ მებატონე დადეშქელიანებისა და მთელ რიგ აზნაურთა სახლ-კარი შედარებით უკეთ იყო მოწყობილი.

სვანებს აღნიშნულ დროს ეცვათ პერანგი, ჩოხა, შარვალი, პაიჭები, ყაბალახი და სხვა. შეკერილი შალის ან ტილოსაგან. თავზე იხურავდნენ მშვენიერ სვანურ ქუდს. ფეხთ ეცვათ წინდები, ქალამანი („ჯაბირ,” „ბანდულ”) „ღბარარებით” შემოჭერილი ქალამნებში იტნევენ „წერქვას.” ეს იყო ძაფივით წერილი და გრძელი ბალახი, რომელიც მთაში იზრდებოდა და ფეხის თბილად შენახვაში დიდ სამსახურს უწევდა ადამიანს. დიდ თოვლიან მგზავრობაში ხმარებაში იყო მრგვალი თხილამურები ან წრიპები.

სვან ქალებს ეცვათ პერანგი, შალის კაბა, ხავერდის ქათიბები და გულზე ნაქარგი „ჩაფრასტარი”. ფეხზე ეცვათ ნახად დამუშავებული ტყავის რბილი ქალამნები, ყელზე ეკეთათ მძივები ქარვისა და გიშრისაგან. ატარებდნენ ბეჭდებს, საყურეებს, სამაჯურებს. საყოველთაოდ ცნობილია, რომ ქალი სვანეთში საერთოდ დიდი პატივისცემით სარგებლობდა. მაგრამ ამასთან ერთად ეკისრებოდა და მის უმაღლეს მოვალეობად ითვლებოდა შვილების ღირსეულად აღზრდა და სისუფთავის დაცვა. ქალს სვანეთში აუცილებლად უნდა სცოდნოდა ჭრა-კერვა, ქარგვა, ქსოვა და საოჯახო საქმე. ამიტომაც დედები თავიანთ ქალიშვილებს დიდის მონდომებით ასწავლიდნენ და თაობიდან თაობას გადაეცემოდა ეს ცოდნა.

მეომარი სვანი შეიარაღებული იყო შვილდ-ისრით, კაჟიანი თოფით, რომლისთვისაც საჭირო – მისსივე დამზადებულ ტყვია-წამალს სარტყლით ატარებდა სავაზნითა და ქისით. მასვე ეკეთა ადგილობრივი დამზადების ხანჯალი, დანა, ხელში ეჭირა „მჯრა” – ხის ჯოხი, რომლის რკინის წვეტანით მთავრდებოდა და ძალზე მოხერხებული იყო, როგორც სამოგზაუროდ საფრთხე ადგილებში, ასევე ბრძოლის დროსაც. იგი გამოყენებული იყო, როგორც დასამიზნებლად თოფდასაყრდენი საშუალება. XIX ს-ის მეორე ნახევრიდან, ჩანს რომ შეიარაღება გაუმჯობესებულა. ხმარებაში შემოდის დამბაჩა, „ლივერი,” დაშნა, ბერდანისა და მარტინის სისტემის თოფები. აღნიშნული საბრძოლო იარაღები, ცხადია,

გამოყენებული იყო ნადირობის დროსაც. ნადირობა ადრინდელი, საკმაოდ მნიშვნელოვანი როლს თამაშობდა ამ მხარის ცხოვრებაში. მონადირე დილით გამთენიისას ოჯახის წევრებისა და სოფლის მცხოვრებთა გაუგებრად გაიპარებოდა სანადიროდ, თან მიჰქონდა ჯვრავისათვის (წმინდა გიორგისათვის) შესაწირი არაყი, „ლემზირარ“ (სალოცავი ხატაკური) სანთელი და სწირავდა ღმერთს. ბედნიერი ნადირობის შემდეგ ისევ ჩუმად ბრუნდებოდა ოჯახში. ხორცით გაუმასპინძლდებოდა მეზობლებს, ხოლო არჩვის ან ჯიხვის რქებს ან ეკლესიას სწირავდა, ან სახლში იტოვებდა, ან ყიდდა. რაც შეეხება დათვის და კვერნის ტყავს – ყიდდნენ. სვანეთში დასაბამიდანვე მისდევდნენ მჭედლობას. თვით მჭედლები დიდი ავტორიტეტით სარგებლობდნენ. მათი ხელით „მაგიური ძალის მქონე რკინა“ თვინიერდებოდა. ისინი ამზადებდნენ ნაჯახს, ცულს, დანას, ბარს, ნამგალს, ხერხს, საჭრეთელს, სახნისებს, ჯაჭვებს, „ზამს“ (არყის გამოსახდელად).

სვანეთის მთავარი სიმდიდრე - ტყე - დურგლობის განვითარების კარგ საშუალებას იძლეოდა. სვანები ადგილზევე ამზადებდნენ: უღელს, მარხილს, ხის გუთანს, კავს, კვერს და ყველა ნივთს რაც ადგილობრივ მეურნეობას ესაჭიროებოდა. ხელოსნების ხელით ითლებოდა კვებასთან დაკავშირებული საოცარად ლამაზი ჯამ-ჭურჭელი, ასევე არყის გამოსახდელი მოწყობილობა: „რაყ“ (მრგვალი ხის დიდი გომი) „გარ“ – წყლის სათავსო გამოხდის პროცესში, სხვადასხვა სახის პატარა გომები, რომელთაც „გაბარს“ უწოდებდნენ.

სვანურ ოჯახში ტრადიციულად საკმაოდ მაღალი კულტურის ავეჯი იყო ხმარებაში. „ფიხე“ – მაგიდა სტუმრისათვის, „საკურცხილ“ – სკამი მახვილისათვის, „ბოჯგ“ – სამფეხა სკამი, „ლეგიმ“ – გრძელი ზურგმისაყუდებელი დივანისებური ფართო ხის სკამი, „ბანდარ“ – გრძელი ოთხფეხა ერთიანი ფიცრის საჯდომ-საწოლი, ლამაზად მოწყობილი ფიცრის საწოლი და სხვ. ოჯახში პრაქტიკულად დიდ როლს თამაშობდა „ტაბაგ“ – პატარა სამფეხა ან ოთხფეხა სუფრა. მისი გადაადგილება ადვილი იყო. ძვირფასი ნივთები ინახებოდა კიდობანსა და სკივრებში. კიდობანები და სკივრები მოწყობილი იყო მზის, მთვარის, ჯვრისა და სხვა საღვთო გამოსახულებებით. კარგი სკივრი მზითვისთვის მზადდებოდა.

ოდითგანვე სვანეთში მღეროდნენ როგორც საერთო ქართულ, ასევე სვანურ ისტორიულ საყოფაცხოვრებო, სანადირო, სარწმუნოებრივ, საწესჩვეულებო, „ტყვეთა სყიდვის“, ბატონყმური დამოკიდებულების, სასიყვარულო, საბრძოლო და

სხვა თემატიკის ხასიათის სიმღერებს. მათ შორის უძველეს ისტორიულ სიმღერებს განეკუთვნებიან „ჯგურაგიშ“, „ლილე“ „კვირია“, „რიჰო“, „დალაკოჯას ხელღვაჟაღე“, „ბარბაღდოლაშ“ და სხვ. ასევე ისტორიულია სიმღერები: „თამარ დედოფალ“, „ყანსავ ყიფიანე“, „დედემ გურმან“, „ლახმდ ლაშქარ“, „ბეჩვია ლაშქარ“ და სხვ. საინტერესოა ის ფაქტი, რომ XIX ს-ში სვანეთის ბრძოლა რუს დამპყრობელთა წინააღმდეგ აისახა სიმღერებში როგორცაა: „ბახთუნგერ“, სადაც მებრძოლ გმირად გამოყვანილია ისმაილი. „ვატი ნარსავიძე“ – სადაც მებრძოლი გმირია თვით ვატი ნარსავიძე, „გაუღვაჯე“ – სადაც 1876 წ. აგვისტოში ზემო სვანეთში სოფ. ხაღდესთან დამპყრობელ ცარიზმის რუსეთის წინააღმდეგ გამბრუნებულ მებრძოლი ხაღდელი ვაჟაკები გურმანი და ჭოხანი მოიხსენებიან, როგორც მტრის წინააღმდეგ „სასტიკი მებრძოლები“, „კონსტანტინე დადემქელიანი“ – სადაც ხოტბაა შესხმული კონსტანტინე დადემქელიანისადმი, რომელმაც ქუთაისში ხაღდლით განგმირა გენერალი გ. გაგარინი და სხვ. ბატონუმური ურთიერთობა ასახულია სიმღერებში: „გოთარ ფუსდა დაქელანა“, „ციუყ ი მიჩა ლაშქარ“, „ვიციბილ-მაცბილ“, „ნამსყურ“, „ლებსუყ ჯაჭველიან“, „ვარგალ“, „როსტომ ჭაბიგ“ და სხვ. მრავალში. „ტყვეთა სეიდვა“ – ასახულია სიმღერებში „ჯაფსუყ გოშთელან“, „ვიციბილ-მაცბილ“ და სხვ. შეიძლება ითქვას, რომ სიმღერა სვანთათვის საკმაოდ დამახასიათებელი თვისება იყო. ისინი მღეროდნენ შრომის, მგზავრობის, ქეიფის დროს. ცნობილია სვანური სამგლოვიარო სიმღერებიც: „ზარი“, „დედემდედემ მირანგულა“. „ზარი“ – მრავალვარიანტში სრულდება. სხვათა შორის სიმღერის სახელს ატარებებს სოფ. ხაიშის გარეუბანში არსებული ეკლესია - „ლაღრაღაშ თარგლეხერ“. სვანურ სიმღერათა ციკლი იმდენად მრავალფეროვანია, რომ ყველას ჩამოთვლა უბრალოდ შეუძლებელია.

ცეცხლოვანია სვანური ცეკვა-თამაშობანი. მას განცვიფრებაში მოჰყავს მნახველი. თავისი მაღალი ახოვანი ტანით საოცარი დარბაისლობით, ცეკვა-თამაშითა და სილამაზით მნახველის, და საერთოდ ქალთა საზოგადოების ყურადღებას იქცევდა სვანეთის უკანასკნელი მთავარი კონსტანტინე დადემქელიანი, რომელსაც სვანეთში თათარ-ხანს უწოდებდნენ.

სვანეთში უხსოვარი დროიდან მიწათმოქმედების და მესაქონლეობის კულტურა იდგა საკმაოდ მაღალ დონეზე. კარგად იყო განვითარებული მეფუტკრეობის კულტურა და საერთოდ კულტურის სხვა დარგებიც.

სვანური ენა. სვანები წარმოადგენენ უძველეს იბერიულ-კავკასიური წარმოშობის მოსახლეობას და მიეკუთვნებიან ქართველურ ეთნიკურ ჯგუფებს, მსგავსი თავისებურებების მქონე ენითა და კულტურით. მაგრამ რადგან სვანური უდამწერლობო ენაა, ამიტომ სვანებისათვის იმთავითვე სალიტერატურო ენად საერთო ეროვნული, ქართული ენა ითვლებოდა.

ენობრივი მონაცემების საფუძველზე მეცნიერები ასკვნიან, რომ ძვ.წ. II ათასწლეულის პირველ ნახევარში სვანურ ტომებს ურთიერთობა ჰქონიათ ხეთურ-ხურიტულ მოსახლეობასთან. სვანები ამ დროს ქართველურ ტომთა გავრცელების ჩრდილოეთ არეალში იყვნენ დასახლებულნი. ამავე ენობრივი მონაცემების საფუძველზე ვარაუდობენ, რომ მათ იმ დროს გაცილებით მეტი ტერიტორია ეკავათ, ვიდრე მოგვიანებით. სვანთა ტომი დასახლებული იყო არა მარტო მთიან, არამედ ბარის რაიონებშიაც. ამას ტოპონიმის მონაცემებიც ადასტურებს, ხოლო სვანური ენის ლექსიკა რომ უფრო ვრცელ ტერიტორიაზე იყო გავრცელებული, გეოგრაფიულ სახელწოდებათა კვალიც მოწმობს.

სვანური კოშკები. სვანეთის სიმბოლოა კოშკები. დიდი რაოდენობითაა შემორჩენილი სვანური კოშკები მასზე მიღებული საცხოვრებელი და სამეურნეო დანიშნულების სხვა ნაგებობებითა და ციხე-დარბაზებით. მათ შორის, გამოირჩევა დადიანის ციხე-დარბაზის კომპლექსი ლენტეხში, ლექსურის შუა საუკუნეების კოშკები და სხვ. მრავალი. მათი აბსოლუტური უმრავლესობა ბალსხემო სვანეთზე მოდის. უფრო იშვიათია საბატონო და სადადიანო სვანეთში. მათი რიცხვი 200-ს აღემატება. თუ როდის დაიწყო მათი მშენებლობა, ეს ჯერ-ჯერობით დაუდგენელია. ის კოშკები, რომელთაც სათოფური ჭუჭრუტანები („სამცხვირ“) აქვთ, ძირითადად უნდა აშენებულიყვნენ XV საუკუნიდან, რადგან ჩვენში თოფი ფაქტიურად XV საუკუნის ბოლოდან შემოდის ხმარებაში. ადგილობრივი მკვიდრთა ვარაუდითაც სვანური კოშკები 400-500 წლისა მაინც უნდა იყოს.

სვანეთში კოშკი ოჯახთა იმრავლესობას ჰქონდა და ხანგძლივი დროის განმავლობაში ურთიერთდახმარების გზით უნდა აშენებულიყო. მისი მშენებლობა მოითხოვდა მრავალმხრივ ცოდნას –ზვავთსაშიშროების, მიწის სიმაგრის, მტრის დასახვედრად მოხერხებული თუ საშინაო საქმიანობისათვის შესაფერისი ადგილის გამოხაზვას. ერთი სიტყვით, საჭირო იყო ხანგძლივი გამოცდილება, საუკუნეობრივი თვალთახედვით მიღებული პრაქტიკა, რომ ეს

საოცარი კომპები, ასეთი სიმაგრისა და აგებულების აშენებულები.

საბრძოლო დანიშნულების მიზნით კომპები შენდებოდა ისე, რომ საჭიროების დროს შესაძლებელი ყოფილიყო მშვილდისრის სროლა, ლოდების გადმოგდება, ცხელი წყლის გადმოსხმა, თოფით სროლა და სხვ. კომპები ერთიმეორეზე დადგმულ ოთახებად არის დაყოფილი. ძირი მისი ანუ პირველი ოთახი „დიდების“ სახელწოდებითაა ცნობილი. მეორე და მესამე სართულზე ხშირია ჩაკირული ქვევრები და კიდობნები. ისინი საჭირო იყო თავდაცვის დროს. ე.ი. როცა მტრის შიშით გასასვლელი გზა შეკრული იყო, შიგნით მყოფი ადამიანი ქვევრში შერნახული წყლითა და კიდობნებში მოთავსებული საკვებით უნდა დაკმაყოფილებულიყვნენ. კომპები ძალზე მტკიცე შენდებოდა. 1876 წელს, როცა დამპყრობელმა რუსებმა „ხალდეს ტრაგედია“ დაატრიალეს, კომპს მთის ზარბაზანი დაუშინეს, მაგრამ ვერ დაანგრიეს. მისი წაქცევა მოახერხეს ოთხივე მხრიდან ძირში ლალუმის ჩადებით და ისიც წაიქცა დაშლისა და დანგრევის გარეშე თითქმის მთლიანი.

სვანეთში კომპებს, გარდა თავდაცვისა, იყენებდნენ საოჯახო-სამეურნეო დანიშნულებისთვისაც. იქ ინახავდნენ სხვადასხვა-ხიბაკ-ხუბაკს, არაყს, ღორს, ყველს, ხორცს ზაფხულში სივრილისათვის. კომპი შესანიშნავად ინახავდა ხორბალს და საერთოდ პურეულს. ზოგს კომპში ჰქონდა პურის სათავსო კიდობნები. იგი ინახავდა ყველანაირ ნივთს, რომლის გამოჩენაც ოჯახს არ უნდოდა. ყოველივე ამის გამო კომპი ძვირად ფასობდა და ღირდა „ერთი მესამედი სახლ-კარობისა.“

მოსახლეობა. საქართველოს კავკასიონის სხვა მთიანი რაიონებისაგან განსხვავებით სვანეთში ბოლო დრომდე მოსახლეობის რაოდენობა არ მცირდებოდა. პირიქით, თითქმის საუკუნის განმავლობაში (1886-1979 წწ.) იგი გაორმაგდა, რაც პირველ რიგში, სვანების ცხოვრების ტრადიციებითა და ანტიმიგრაციული განწყობით აიხსნება.

სვანეთის მოსახლეობის ადგილზე დაკავება განპირობებული იყო შემდეგი მიზეზებით: 1. ერთ სულ მოსახლეზე სასოფლო-სამეურნეო მიწების, კერძოდ სათიბ-საძოვრების გაცილებით მეტი ფართობი (4,2 ჰა, 1970წ.) მოდიოდა, ვიდრე რაჭა-ლეჩხუმში (0,9 ჰა), აღმოსავლეთ კავკასიონის მხარეში (2,5 ჰა) და სხვ. ამდენად, აქ მეცხოველეობის განვითარებისა და მოსახლეობისათვის შედარებით უკეთესი მატერიალური პირობები არსებობდა; 2. სვანეთის გეოგრაფიულმა მდებარეობამ, „გარე სამყაროსაგან“ მისმა შედარებითმა იზოლირებულობამ ხელი შეუწყო

საუკუნეების მანძილზე შექმნილი ტრადიციების, მათ შორის თემისა და გვარის ცხოვრების წესის შემონახვას, რაც მიგრაციის შემთხვევებზე ფაქტორს წარმოადგენს. 3. მაღლმთიან ბუნებრივ პირობებს შეგუებული მოსახლეობა ძნელად იტანდა მიმდებარე კოლხეთის ბარის ჭაობიან კლიმატს. სვანეთში მოსახლეობის შედარებითმა დამაგრებამ ხელი შეუწყო შედარებით მაღალი ბუნებრივი ნამატის შენარჩუნებას და მცხოვრებთა რიცხვის ზრდას.

მაგრამ უკანასკნელი ორი ათწლეულის განმავლობაში მხარის დემოგრაფიული სიტუაცია გაუარესდა. 1987 წ. დიდთოვლობის შედეგად მომხდარმა სტიქიურმა უბედურებებმა გამოიწვია სამთავრობო ღონისძიება-სვანი მოსახლეობის ორგანიზებული ჩამოსახლება საქართველოს ბარის რაიონებში. აღნიშნული გარემოების და, მთლიანად, ქვეყანაში განვითარებული პროცესების შედეგად, სვანეთში მოსახლეობის რიცხოვნობის და ბუნებრივი მატების მაჩვენებლების შემცირება მოხდა.

2000 წლის დასაწყისისათვის სვანეთის მოსახლეობა 24,5 ათას კაცს შეადგენდა (საქართველოს მოსახლეობის 0,53%). აქედან, ზემო სვანეთში მცხოვრებთა რიცხვი 15,0 ათასია (61,1%), ქვემო სვანეთში-9,5 ათასი (38,8%). მოსახლეობის ეროვნული შემადგენლობა ერთგვაროვანია-ქართველები მოსახლეობის 99,3%-ს შეადგენენ. საქართველოს ამ ერთ-ერთი ყველაზე მენხერად დასახლებული რეგიონის მოსახლეობის საშუალო სიმჭიდროვე 1 კმ²-ზე 5,4 კაცია, მაგრამ მაღალია მოსახლეობის სიმჭიდროვე დამუშავებულ მიწებზე (475 კაცი, განსაკუთრებით ზემო სვანეთში-655 კაცი 1 კმ²-ზე).

სვანეთი სასოფლო განსახლების მხარეა (189 დასახლებული პუნქტიდან 187 სოფელია), სადაც ცხოვრობს მთელი მოსახლეობის 77,5%. ზღვის დონიდან ყველაზე მაღლა მდებარეობს უშგულის თემის ს. კიბიანი (2200 მ-ზე). სვანეთის მოსახლეობის მცხოვრებთა დაახლოებით 77,0% განსახლებულია ზ.დ. 1200 მ-ზე ზევით, ხოლო ამავე საზღვრებში-ქვემო სვანეთში მხოლოდ 1/3. მესტიის რ-ნის განსახლების არეალი მიუყვება მდ.ენგურისა და მისი შემდინარეების (მულხურა, დოლასვიფი, მესტიაჭალა და სხვ.) ხეობებს. 1200 მ ზევით იზრდება სოფლების და იქ განლაგებული სვანური კოშკების რიცხვი, რომლებსაც ძველად მტრებისაგან თავშესაფრად იყენებდნენ. ლენტეხის რ-ნის განსახლების არეალი ძირითადად მდ. ცხენისწყალს მიუყვება.

მხარის სოფლების უმრავლესობა მცირე ზომისაა. 90 სოფელში მცხოვრებთა რიცხვი 10 კაცამდეა, ხოლო 80 სოფელში -50-მდე. ნასოფლართა რიცხვი ორ ათეულს აღწევს.

ზემო სვანეთში ყველაზე დიდი სოფელი ხაიშია (529 კაცი), ქვემო სვანეთში-ს.ხელედი (590 კაცი). სუსტად ურბანიზებულ სვანეთში არც ერთი ქალაქი არ არის. ქალაქის მოსახლეობა მხოლოდ ორი დაბის-მესტიისა და ლენტეხის მცხოვრებლებით (5,4 ათასი კაცი) არის წარმოდგენილი.

მესტია (ყოფილი სეტი, დაბად 1968 წელს გამოცხადდა) ადმინისტრაციული და კულტურულ-საგანმანათლებლო ცენტრია (3,0 ათასი მცხოვრები); მდებარეობს მესტიის ქვაბულში, მდინარეების-მესტიაჭალისა და მულხურის გაშლილ ნაპირებზე, ზ.დ. 1500 მ სიმაღლეზე. დაბა ქართული ხუროთმოძღვრებისა და ეთნოგრაფიის ერთ-ერთი შესანიშნავი ძეგლია, სადაც კარგად არის შემონახული სვანური სახლ-სიმაგრეები და შუა საუკუნეების საკულტო ნაგებობანი, მათ შორის აღსანიშნავია მაცხოვრის ქვით ნაგები ორსართულიანი ღვთისმშობლის („ღამარია“) სეტის მთავარანგელოზთა და ფუსტის ეკლესიები. მესტიის ისტორიულ-ეთნოგრაფიულ მუზეუმში დაცული მდიდარი მასალიდან უნდა აღინიშნოს სვიმონ მესეგეტის ხატი (XI ს.), ძველი ქართული ენისა და მწერლობის უძველესი ძეგლი-ადიშის ოთხთავი (879 წ.), ქართული ჭედური ხელოვნების მრავალი ღირსშესანიშნავი ნიმუში და სხვ. მესტია სვანეთის ტურიზმის ცენტრია, რომელსაც განვითარების კარგი შესაძლებლობანი გააჩნია.

ლენტეხი (დაბად 1969წ. გამოცხადდა) რაიონის ადმინისტრაციულ-კულტურული და სამეურნეო ცენტრი (2,4 ათასი მცხოვრებელი მდებარეობს სვანეთის ქედის სამხრეთი კალთის ძირში, მდ. ცხენისწყლის ნაპირზე (ზ.დ. 760 მ) და უახლოესი რკინიგზის სადგურიდან (ქუთაისი) დაშორებულია 102 კმ-ით. დაბის საყურადღებო ღირსშესანიშნაობებია დადიანების ციხე-დარბაზის კომპლექსი, მხარეთმცოდნეობის მუზეუმი, ტურისტული ბაზა.

ტრანსპორტი. საქართველოს ბართან სვანეთი ორი საავტომობილო გზით არის დაკავშირებული. პირველი-მესტია-ზუგდიდის (136 კმ) მდ. ენგურს მიუყვება, მეორე კი-ლენტეხი-ქუთაისის (102 კმ)-მდ.ცხენისწყალს. ზემო და ქვემო სვანეთს კი ერთმანეთთან მუდმივი სატრანსპორტო მიმოსვლა არა აქვთ. მათი დამაკავშირებელი საავტომობილო გზა მხოლოდ ზაფხულში მოქმედებს. ადგილობრივი საავტომობილო გზების საერთო სიგრძე დაახლოებით 315 კმ-ს შეადგენს. დიდი სამეურნეო მნიშვნელობა აქვს რეგიონისთვის სათიბ-

სადოვრებამდე მისასვლელ გზებს, რომელთა უმრავლესობა კეთილმოუწყობელია.

ორივე რაიონს აქვს საჰაერო კავშირი თბილისთან და ქუთაისთან, მაგრამ რთული მეტეოროლოგიური პირობების გამო იგი არარეგულარულია.

სვანეთის ხელოვნება. სვანეთი მდიდარია ძველი კულტურის ძეგლებით. სპეციალისტები აღნიშნავენ, რომ სვანეთში შემორჩენილია ჭედური ხელოვნების 1000-ზე მეტი ძეგლი, 200-ზე მეტი კოშკი და 100-მდე ეკლესია. განსაკუთრებულ სიმრავლეს ჯვარ-ხატებისა და ხელნაწერებისა, რომელნიც სვანეთში იყო და დღესაც არის ბევრს აფიქრებინებდა და ცდილობდნენ აეხსნათ იმით, რომ სვანეთში ეზიდებოდნენ საქართველოს სხვადასხვა კუთხიდან ამ ნივთებს შესანახად და გადასარჩენად, რათა ეხსნათ მტერთა შემოსევების დროს განადგურებისაგან. ეჭვი არ არის რომ ამასაც ექნებოდა ადგილი განსაკუთრებით ჩვენი ერის ისტორიის უმძიმეს პერიოდებში, მაგრამ როგორც ჩატარებულმა მეცნიერულმა კვლევა-ძიებამ აჩვენა, ცხრა მეთედი ჯვარ-ხატებისა თვით სვანეთშია დამზადებული. ამას მოწმობს სვანიზმები წარწერებისა, გვარები შემკვეთელებისა და ოქრომჭედელთა.

საქართველოში ყველაზე უფრო მკვეთრად გამოსახულმა ეთნიკურმა რეგიონმა განსაკუთრებით დიდი რაოდენობით შემოგვინახა მის ბუნებრივ-გეოგრაფიულ გარემოსთან შეხამებული მდიდარი მატერიალური და სულიერი კულტურა – არქიტექტურის, ფერწერის, ოქრომჭედლობის, ქანდაკების, ძველი მეტალურგიის, ხელნაწერების, მინიატურის, ქსოვანაქარგობის, მუსიკისა და პოეზიის სრულფასოვანი ძეგლები. მათ პირველწყაროს მნიშვნელობა აქვთ საქართველოს ძველი ისტორიისა და კულტურის გასაშუქებლად. ძეგლების მნიშვნელოვანი ნაწილი უნიკალურია და მეცნიერები მსოფლიო-მნიშვნელობას ანიჭებენ. ამიტომ, ბუნებრივია, ის დიდი ინტერესი, რასაც სვანეთის მიმართ იჩენდნენ ჯერ კიდევ ანტიკური დროიდან მოყოლებული.

სვანეთის ისტორიულ-ეთნოგრაფიულ მუზეუმში მატერიალური კულტურის ძეგლებიდან დაცულია ქართული ხელოვნების მრავალი ღირსშესანიშნავი ნიმუში. დღემდე მოაღწია ათასზე მეტმა ჭედურმა ჯვარ-ხატმა, კედლის მხატვრობამ, ეპიგრაფიულმა ძეგლებმა, ფრესკებმა. შემორჩენილია საღვთო წიგნები – მათ შორის IX საუკუნის ხელნაწერი „ადიშის სახარება – ოთხთავი,“ სახარების X-XIII სს. ხელნაწერი და სხვ.

ამჟამად სვანეთის ნივთიერი კულტურის ძეგლების უმთავრესი ნაწილი მესტიის მუზეუმსა და ეკლესიებშია დაცული, ხოლო უფრო მცირე – მოსახლეობაშია გაბნეული.

ბუნების ძეგლები. სვანეთის ბუნების ძეგლებიდან ყველაზე მნიშვნელოვანია მყინვარის მიერ გადაადგილებული ვეებერთელა ლოდები. ძველი მყინვარის მიერ სვანეთის ქედის უმაღლესი წერტილიდან ჩამოტანილია ლაპიჭალის (მესტიის რ-ნი) ლოდი. ეს 10 მეტრიანი ლოდი ტყიან ხოლში მდებარეობს. ზემო სვანეთის რეგიონშია აგრეთვე **ფერხულის ქვა** (20X20X18), რომელიც ხაღდეს მყინვარის მიერაა ჩამოტანილი “მცირე გამყინვარების ეპოქაში”. ლოდი დახრილად დევს ალაპურ მდელოზე. სოფ. იფარში კი ერთ-ერთ ლოდზე სვანური კოშკია დაშენებული.

კლდეკარისებურ ხეობაში მიედინება მდ. ენგურის ზემო ნაწილი. ხეობა კლდოვან ნაპრალს წარმოადგენს, ჯერ მთავარ და სვანეთის ქედების კონტრფორსებს, შემდეგ კი აფხაზეთ-სვანეთისა და სამეგრელოს ქედებს შორის. კანიონისებური ხეობაა მესტიაჭალის ქვემო ნაწილში, მესტიის მიდამოებსა და უფრო დაბლა. მულხრის ხეობის ფსკერში ჩატრილია ვიწრო და საკმაოდ ღრმა კანიონი, რომელშიც მდინარე ხმაურით მიედინება. სოფელ უაბეშს ზემოთ მდ. მულხრას მდებარეობს, მყინვარებიდან გამომდინარე ნაკადები ვიწრო, კლდოვან ხეობებში მოედინებიან, რომლებიც ნაწილობრივ, ჩამოხვავებული თოვლით ივსება ხოლმე.

ტურიზმი. მთის ჯანსაღი ჰავა და მინერალური წყლების უხვი რესურსები ფართო შესაძლებლობებს ქმნის კლიმატური და ბალნეოლოგიური კურორტების მშენებლობისათვის. უნდა აღინიშნოს, რომ თუ სვანეთის საკურორტო მეურნეობა, მისი ოპტიმალური განვითარების პირობებშიც ძირითადად ადგილობრივი მნიშვნელობის დარჩება, სამაგიეროდ, ტურიზმს აქვს შესაძლებლობა საერთაშორისო მნიშვნელობის ვახდეს. ამისათვის აქ არსებობს შესანიშნავი ბაზა-კავკასიონის მაღალმთიანი ლანდშაფტები, ტყეში ჩაფლული მდინარეთა ხეობები, საუცხოო სილამაზის ჩანჩქერებით, მაღალი მწვერვალები, მხარის ცხოვრების წესის ამსახველი ძეგლები (სავარეულო-საცხოვრებელი სახლები საბრძოლო კოშკებთან ერთად, ეკლესიები, სალოცავები და მრავალი ორიგინალური არქიტექტურის ნიმუში), რომელიც ყოველთვის იზიდავს მნახველს.

სვანეთი ალპინიზმის მხარეა. კავკასიონის მთავარი ქედისა და სვანეთის ქედის ძნელადმისადგომი მწვერვალები (უშბა,

შხარა, თეთნულდი, აილამა, რუსთაველის პიკი და სხვ.) დიდი ხანია იზიდავენ ალპინისტებს. ასევე მაღალია ადგილობრივი მთასვლელების ოსტატობა და ავტორიტეტი, რამაც თავის დროზე ალპური ბანაკებისა და ბაზების შექმნა განაპირობა. მათი აღორძინება მხარის და ქვეყნის პრესტიჟის საქმეა.

ამჟამად სვანეთში ტურისტულ საქმიანობას რამდენიმე მცირე კერძო ფირმა ახორციელებს. დამყარებულია უშუალო კავშირები დასავლეთ ევროპის რიგ სახელმწიფოებთან (გერმანია, პოლანდია, საფრანგეთი და სხვ.). მომავალში ტურიზმი სვანეთის ეკონომიკური აღმავლობის ერთ-ერთ არსებით ფაქტორად უნდა იქცეს.

სვანეთი მდიდარია ხუროთმოძღვრული და ეთნოგრაფიული ღირსშესანიშნაობებით, კერძოდ, შუა საუკუნეების ეკლესიამონასტრებით და საერო-თავდაცვითი ნაგებობებით, რომლებიც ორგანულად არის შერწყმული მხარის ბუნებრივ ლანდშაფტებთან. დღემდე მოაღწია ასამდე ეკლესიამ, ათასზე მეტმა ჭედურმა ხატ-ჯვარამ, კედლის მხატვრობამ, ფრესკებმა და სხვ.

პერსპექტივები. ჯვრის წყალსაცავის ჩრდილოეთური ნაწილის სახით, გარკვეული ადგილი დაიკავა აკვალურმა ლანდშაფტმა, რომელიც საყურადღებო რესურსია სანიხბოსნე ტურიზმის განვითარებისათვის.

სვანეთის ბუნებრივი და ანთროპოგენური ლანდშაფტების მიზანმიმართული გამოყენება შეიძლება საფუძველი გახდეს შემდეგი დარგების განვითარებისათვის:

განსაკუთრებით აქტიური და კულტურული ტურიზმის განვითარებისათვის უნიკალურად შეიძლება ჩაითვალოს:

I. ცად აწვდენილი ჭაღარა მწვერვალები მყინვარებითა და ფირნის ველებით, მდინარეთა ხშირი ქსელი, პიდრომინერალური და მთა-ტყის რესურსები;

1. ისტორიულ-ეთნოგრაფიული (საკარმიდამო ტერიტორიის ორგანიზაციის მკვეთრად განსხვავებული ძეგლი და თანამედროვე სახე), სხვადასხვა პერიოდის 40-მდე ეკლესია, 12 282 დასახელების უნიკალური მატერიალური კულტურის ძეგლი.

II. სამთო ტურიზმისა და ალპინიზმის განვითარებისათვის:

1. სამთო-სათხილამურო სახეობისათვის აუცილებელი 5 - 25 -მდე დახრილი ფერდობების საერთო სიგრძე (160 კმ) და თოვლის საფარის ხანგრძლივობით და საფარის სისქით გამორჩეული;

2. კლდეზე ცოცვის სახეობებისა და ალპინიზმისათვის აუცილებელი მაღალი და საშუალო სიმაღლის მწვერვალები;

3. საწელონო ტურიზმის განვითარებისათვის (მდ.მდ. ენგურის, ნეკრესის, ჯვრის წყალსაცავის) აუცილებელი რესურსები.

ყოველივე აღნიშნული წარმოდგენს ზაფხულისა და ზამთრის სახეობათა განვითარებისათვის ხელსაყრელ პირობებს.

ზემო სვანეთში ტურისტულ-რეკრეაციულ რესურსებზე მიღწევადობის მნიშვნელოვან მხარეს წარმოდგენს მდ. ენგურის ხეობის გაყოლებით არსებული სახმელეთო კავშირების მთავარი სატრანსპორტო არტერია და აქ არსებული მოკლე სიგრძის ხეობების (მდ.მდ. ნენსკრის, დოლრას, მუხურის, წანერის) და სხვა დამაკავშირებელი 5-დან 15 კმ-ის სიგრძის გრუნტიანი გზები და ბილიკები, რაც ქვეითად მოსიარულეთათვის და საჭაპანო სატრანსპორტო საშუალებებით გადამსვლელთათვის მიღწევადს ხდის ამა თუ იმ დასახლებულ პუნქტებსა თუ ტურისტთათვის საინტერესო ტერიტორიას. აღნიშნული ფაქტი გარკვეულ წილად უშლის ხელს აქაური ინფრასტრუქტურის განვითარებას და ტურისტულ-რეკრეაციული რესურსების ათვისებას. ამ პრობლემის გადაწყვეტით მიღებული უკუგება მაღალ რენტაბელურს გახდის აქ ტურიზმს.

დღეს, როდესაც საქართველო ფართოდ ებმება საერთაშორისო ტურისტულ ურთიერთობაში, სულ უფრო აქტუალობას იძენს მაღალმთიანი რაიონების სამთო ტურიზმისა და ალპინიზმის სახეობათა განვითარებისათვის რეალური რესურსული ბაზის შესწავლა. მით უმეტეს ეს მეტად აუცილებელია იმ რეგიონისათვის, როგორცაა სვანეთი. ამ თვალსაზრისით ზემო სვანეთში მაღალია მოცემული რესურსების პოტენციალის სიდიდე. მისი სწორი დაგეგმარება და გამოყენება შესაძლებელს გახდის მთისა და ბარის პარმონიული ტურისტულ-რეკრეაციულ განვითარებას.

გამოყენებული ლიტერატურა:

1. გელოვანი არჩილ, სვანეთის კულტურის ისტორიიდან, თბ., 1998. – 56 გვ.
2. გაბლიანი ეგნატე, თავისუფალი სვანეთი, ტფ., 1927. – 139 გვ.
3. გაბლიანი ეგნატე, ძველი და ახალი სვანეთი, ტფ., 1925. – 206 გვ.
4. სოსაშვილი გივი, სვანეთი, თბ., 1971. –19 გვ.

5. ქაღდანი ანზორ, კომპეტის სამყაროში, თბ., 1978. – 114 გვ.
6. ნიჟარაძე ლუარა, სვანების მიგრაცია და მათი განსახლების არეალები საქართველოში, თბ., 1999. – 16 გვ.
7. ონიანი ა. სვანური ენა, თბ., 1998. – 284 გვ.
8. მანაბელი კიტი, სვანეთის საგანძურები, თბ., 1982. – 219 გვ.
9. ყენია რუსუდან, ალადაშვილი ნათელა, ზემო სვანეთი: შუა საუკუნეების ხელოვნება: გზამკვლევი, თბ., 2000. – 120 გვ.
10. თათარაძე ავთანდილ, ძველი ქართული (სვანური) ფერხულები, თბ., 1976. – 74 გვ.
11. ბოროზდინი კ. სამეგრელო და სვანეთი: 1854-1861 მოგონებანი, თბ., 1934. – 358 გვ.
12. გასვიანი გერონტი, ნარკვევები შუა საუკუნეების სვანეთის ისტორიიდან, თბ., 1991. – 217 გვ.
13. მიბჩუანი თეიმურაზ, დასავლეთ საქართველოს ქართველ მთიელთა ეთნოგენეზის განსახლებისა და კულტურის ისტორიიდან, თბ., 1989. – 376 გვ.
14. ჩარკვიანი ალექსანდრე, სვანეთი, თბ., 1967. – 268 გვ.
15. ინგოროყვა პ. სვანეთის საისტორიო ძეგლები, ნაკვ. 2. თბ., 1941.
16. თაყაიშვილი ექვთიმე, არქეოლოგიური ექსპედიცია ლეჩხუმ-სვანეთში 1910 წელს, პარიზი, 1937. – 440 გვ.
17. ჩართოლანი შოთა, მასალები სვანეთის არქეოლოგიისათვის, თბ., 1976. – 83 გვ.
18. ცინდელიანი ზვიადი, მითი და სინამდვილე: კოლხურ-მინოსურ ცივილიზაცია კავშირები მითებისა და არქეოლოგიური აღმოჩენების ფონზე, თბ., 2000. – 133 გვ.
19. იოსელიანი ხათუნა, საქორწინო სუფრასთან გამასპინძლების წესი სვანეთში (თამაძის ინსტიტუტი და სადღეგრძელოები), თბ., 1999. – 25 გვ.
20. ხარაძე რუსუდან, რობაქიძე ალექსი, სვანეთის სოფელი ძველად, თბ., 1964. – 129 გვ.
21. სახოკია თედო, მოგზაურობანი, თბ., 1950. – 324 გვ.
22. Ковалевский Борис, страна снегов и башен. Очерки сванской культуры, Л.:1930.- 214с.
23. Уварова. Кавказ, М.: 1904.

Summary

Giorgi Mchedlishvili **International tourism in Svaneti**

Svaneti is a perfect place with high-mountain landscape. It is rich in woods, rivers and falls.

There are buldings, towers, churches that reflect the life-style of people living there. These monuments are very interesting for tourists. Svaneti has great potential providing that its resources for international tourism are appropriately distributed and used.

Резюме

Георгий Мчедлишвили **Сванети в ожидании большого туризма**

В Сванетии есть прекрасная база – высокогорные ландшафты кавказских гор, покрытые лесами ущелия рек, невообразимой красоты водопады, высокие горы, памятники отражающие образ жизни края (родовы жилые помещения с боевыми башнями, церкви, места для обрядного поклонения и множество других оригинальных архитектурных памятников), которые всегда привлекали и по сей день привлекают внимание посетителей.

Правильное распределение и использование существующего потенциала Сванети сделает его центром международного туризма.

თენგიზ ენდელაძე

**მეზობელი ქვეყნების ძალოვანი სტრუქტურები
საქართველოს გასაბჭოებისათვის ბრძოლაში**

დოკუმენტურად დასტურდება, რომ საბჭოთა რუსეთის, სომხეთისა და აზერბაიჯანის ძალოვანი სტრუქტურები ასრულებდნენ რა ბოლშევიკ ხელისუფალთა დაკვეთებს, აქტიურ მუშაობას ეწეოდნენ ჩვენი ქვეყნის გასაბჭოების მიმართულებით. ამისათვის ისინი იყენებდნენ საქართველოში მცხოვრებ კომუნისტებს, კრიმინალური წარსულის მქონე საქართველოს მოქალაქეებს, საქართველოში მცხოვრებ არაქართველებს, ჩრდილოეთ კავკასიიდან შემოსულ ლტოლვილებს, საქართველოს ხელისუფლებაში მყოფი პირების ნათესავებსა და მეგობრებს.

განსაკუთრებული აქტიურობით გამოირჩეოდა სრულიად რუსეთის საგანგებო კომისია (“ვეჩეკა”), რომელმაც ჯერ კიდევ 1919 წელს გარკვეული მუშაობა ჩაატარა რუსეთში საქართველოს საკონსულოს მიმართ, მათ შორის გადაბირებებიც განახორციელა. თებერვლის ბოლოს გაიცა ბრძანება მოსკოვში საქართველოს საკონსულოს ლიკვიდაციის თაობაზე. თუმცა იქ მომუშავე პერსონალის უმეტესობა წარმოუდგენლად მიიჩნეოდა რუსეთის გარეშე საქართველოს არსებობას და მუშაობას განაგრძობდა. 1919 წელის 30 ივნისს წარმომადგენლობაში საგანგებო კომისიის თანამშრომლები შევიდნენ და იქ მომუშავენი დაპატიმრეს. ნაწილი ჩასაფრდა და ერთი კვირის განმავლობაში ყველა მიმსვლელი აიყვანა. დაპატიმრებულები რამდენიმე დღე კომენდატურაში ამყოფეს, შემდეგ კი 17 დღე ბუტირკის ციხეში გამოამწყვდიეს. განთავისუფლების შესემდეგ კვლავ გააგრძელეს საკონსულოში ჩვეული საქმიანობა. საპასუხოდ რუსეთის საგარეო საქმეთა სახალხო კომისარიატის კოლეგიის წევრმა მ. ლიტვინოვმა მოსკოვის “ვეჩეკა“-ს საიდუმლო-ოპერატიულ განყოფილებას მიწერა, რომ საქართველოს საელჩო, მიუხედავად გაფრთხილებისა, განაგრძობდა ფუნქციონირებას, სცემდა მოწოდებებს, ოფიციალურად მიმართავდა საბჭოთა

დაწესებულებებს და აქდან გამომდინარე აუცილებელი იყო ბოლო მოღებოდა ამას, – საელჩოდან ამოვლეთ წიგნები, დოკუმენტები, ბლანკები. გამოეცხადებინათ, რომ საელჩოს შემდგომი ფუნქციონირების შემთხვევაში, ყველა მისი თანამშრომელი დაპატიმრებული იქნებოდა. ამის შემდეგ საქართველოს დიპლომატიური კორპუსი “კეკელი”-მ სასწრაფოდ პატიმრობაში აიყვანა და თვენახევრის განმავლობაში დაკავებული ჰყავდა, რის შემდეგაც საკონსულომ თვითლიკვიდაცია გამოაცხადა.

ძალღვან სტუქტურებს არ შეიძლებოდა უყურადღებოდ დაეტოვებინათ რუსეთსა და ზაერბაიჯანში მრავლად არსებული ქართული კოლონიები და მათი “ეროვნული კომიტეტები”, სადაც ქართველები ხშირად იკრიბებოდნენ ჭიქა ჩაიზე, განსაკუთრებულ შემთხვევებში კი საერთო კრებებსაც მართავდნენ. კომიტეტები, რომ მეთვალყურეობის ქვეშ იყვნენ იქიდანაც ჩანს, რომ საბჭოური რეპრესიის ერთ-ერთი პირველი მსხვერპლი სწორედ ისინი იყვნენ, რაც მათ შევიწროებაში გამოიხატა.

რუსეთის საგანგებო კომისია იყენებდა საქართველოში მობრუნებულ, სამსახურიდან გათავისუფლებულ ქართველ და სომეხ მეომრებს. “ჩეკისტები” მათ გზადაგზა აკავებდნენ, უწყობდნენ დაკითხვებს, ჩრხეკდნენ, ზოგჯერ ხვრეტდნენ კიდევ, კონტრრევოლუციონერებთან თანამშრომლობის ან მოხალისეთა არმიაში მონაწილეობის მოტივით. ასეთ ფაქტს ადგილი ჰქონდა, მაგალითად, 1918 წლის აპრილის დასაწყისში ქ. არმავირში, როცა “ივერიელთა პოლიცის” 39 ჯარისკაცი და ოფიცერი, მათ შორის 13 ქართველი, ხალხის თვალწინ დახვრიტეს.

ჯარისკაცების და საერთოდ, სამშობლოში მომავალ პირთა დაკავებისა და დაკითხვების პროცესში საგანგებო კომისიას საშუალება ეძლეოდა სადაზვერვო ხასიათის ინფორმაციები შეეგროვებინა არამარტო საქართველოში, არამედ თვით რუსეთში მიმდინარე პროცესებზე და განეხორციელებინა ცალკეული გადაბორებები. გარკვეულწილად შეესუსტებინა ქართული სახელმწიფოს ძლიერება მისი მოქალაქეების პატრიოტულად განწყობილი ერთი ნაწილის განადგურების, თუ შემდგომში თავის სასარგებლოდ მუშაობის გზით. აღნიშნულის განხორციელებას კიდევ უფრო შეუწყო ხელი არმიათა განსაკუთრებული განყოფილებებისათვის შექმნილმა 1919 წლის 25 დეკემბრის ინსტრუქციამ “ფრონტისპირა ზოლიდან და ზოლში გადაადგილებულ პირებზე კონტროლის განხორციელების ორგანიზაციის შესახებ”. დოკუმენტი განსაკუთრებულ განყოფილებებს ავალდებულებდა საჯარო

შემოწმების გარდა, ფრონტის ზოლში მიმავალ მგზავრებზე მუდმივი მეთვალყურეობის წარმოებას.

1920 წლის 7 მაისს საბჭოთა რუსეთმა აღიარა საქართველოს დამოუკიდებელი დემოკრატიული რესპუბლიკა და მასთან სამშვიდობო ხელშეკრულება დადო. ის, რომ ეს ნაბიჯი რუსეთმა გადადგა მხოლოდ მას შემდეგ, რაც გაანადგურა დენიკინი, სხვა ანტისაბჭოთა ძალები და განიმტკიცა ძალაუფლება სამხრეთში, მიუთითებდა იმაზე, რომ დადგა საქართველოს ჯერი. საქართველოს აღიარება და მასთან დიპლომატიური ურთიერთობების დამყარება რუსეთს ხელ-ფეხს უხსნიდა ჩვენი ქვეყნის საშინაო საქმეებში აქტიურად ჩარევისაკენ. ამის ნათელ დადასტურებას წარმოადგენს იმავე წლის 20 ივნისს თბილისში საბჭოთა რუსეთის 51-კაციანი დიპლომატიური კორპუსის ჩამოსვლა და საქმიანობა ბოლშევიკური პარტიის ცნობილი მოღვაწის სერგეი კიროვის მეთაურობით. მათ შორის ექვსი ქართველიც იყო.

საქართველოს ხელისუფლებას ობიექტური საფუძველი ჰქონდა ეჭვის თვალთ შეეხედა საბჭოთა წარმომადგენლობის საქმიანობისათვის თბილისში. ამის დასადასტურებლად ისიც კმარა, რომ შენობაში, რომელშიც წარმომადგენლობა იყო განთავსებული, გაიმართა საქართველოს კომკავშირის არალეგალური ყრილობა. არდა ამისა, საბჭოთა წარმომადგენლობის ხელშეწყობით საქართველოში “რევოლუციური” მუშაობის საწარმოებლად შემოდიოდა რკპ(ბ)-ს არაერთი აგენტი, შემოჰქონდათ ფული და იარაღი “რევოლუციურ” ძალთა დასახმარებლად და სხვა.

თბილისში რუსეთის საელჩოს გახსნის შემდეგ მალე გაჩნდა რუსეთის სავაჭრო წარმომადგენლობაც. საელჩოსა და წარმომადგენლობაში მომუშავეთა რიცხვმა 400 კაცს მიაღწია. საქართველოში თავისი საელჩოები ჰქონდათ აზერბაიჯანისა და სომხეთის საბჭოთა რესპუბლიკებსაც. ასე რომ, გასაბჭოების წინა პერიოდში საქართველოში ასობით საბჭოთა აგიტატორი გამოჩნდა, რომელთა შორის “ვეჩეკას” თანამშრომელები და აგენტებიც იყვნენ. ისინი, ბუნებრივია, ქვეყნის გასაბჭოებას ცდილობდნენ და ამისათვის როგორც დეკლარირებულ, ისე არალეგალური მუშაობის ფორმებს იყენებდნენ. ამიტომაც იყო, რომ რუსეთის ხელმძღვანელობას საქართველოში არსებული პოლიტიკური, ეკონომიკური თუ სამხედრო ვითარების შესახებ დაწვრილებითი ინფორმაცია გააჩნდა.

აღნიშნულის გარდა რუსეთის საელჩო ჩვენი ქვეყნის მიმართ ეკონომიკურ საბოტაჟსაც ახორციელებდა. კერძოდ, იგი თავისი აგენტების საშუალებით არაოფიციალური გზით იძენდა

დიდძალ უცხოურ ვალუტას, რაც იწვევდა ამ უკანასკნელზე მოთხოვნილების ზრდას, რის შედეგადაც საგრძნობლად დაჩქარდა ქართული მანეთის გაუფასურება.

გასაბჭოების წინ საქართველოში რამდენიმე ასეული კომუნისტი იყო, რომლებიც ძალისხმევას არ იშურებდნენ საბჭოთა ხელისუფლების დამყარებისათვის. 1920 წელს საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკისა და მთავრობის წინააღმდეგ ფარული და ღია ჯაშუშობისათვის შინაგან საქმეთა სამინისტროს განსაკუთრებულმა რაზმმა დააპატიმრა 513 ბოლშევიკი, მათ შორის უცხო სახელმწიფოთა აგენტები, რომლებიც ფარულად თუ აშკარად მუშაობდნენ დემოკრატიული საქართველოს წინააღმდეგ, აგროვებდნენ იარაღს, ფულს, სხვადასხვა ხასიათის საიდუმლო ცნობებს, ეწეოდნენ ანტისახელმწიფოებრივ აგიტაციას, ავრცელებდნენ ხმებს და მოუწოდებდნენ ამბოხებისაკენ.

დაპატიმრებულთა შორის იყო 1918 წელს რუსეთიდან არაღვებულად შემოსული ტიტე ლორთქიფანიძე (1921-1922) წლებში საგანგებო რწმუნებული “ბანდიტიზმთან” ბრძოლაში; 1923-1925 წლებში ამიერკავკასიის “ჩეკას” კონტრდაზვერვის განყოფილებისა და საქართველოს სსრ-ს მთავარი პოლიტიკური სამმართველოს განყოფილების უფროსი), რომელსაც, როგორც კომპარტიის წევრს, ფარულად შემოჰქონდა იარაღი და ლიტერატურა. პარტიის კავკასიის სამხარეო კომიტეტის დავალებით ის 1919 წლის 13 სექტემბერს თბილისის ცენტრში ახორციელებს ტერორისტულ აქტს ამიერკავკასიაში დენიკინის მოხალისეთა არმიისა და სამხრეთ რუსეთის შეიარაღებული ძალების წარმომადგენლობის შტაბის უფროს გენერალ ბარათოვზე, რომელიც მძიმედ დაიჭრა. ტ. ლორთქიფანიძე იყო ერთ-ერთი ორგანიზატორი საქართველოში ბოლშევიკური აჯანყებისა, რის გამოც აპატიმრებენ და 1920 წლის მაისში ასახლებენ რუსეთში.

ივლისში საქართველო-რუსეთის საზღვრის უკანონო გადმოდახვის მცდელობისას ქართველმა კონტრმზვერაგებმა დააკავეს კომუნისტები: ილარიონ ჯიბლაძე, ს. სურგულაძე, ნიკოლოზ ვოლკოვი, ლევან კალანდარიშვილი, რომელთაც აღმოაჩნდათ სოხუმის ოლქისა და მისი მსაზღვრე რაიონების რუკები, ქართული ჯარისა და საგუშაგოების განლაგების მითითებით, დღიურები და სხვა დოკუმენტები, რაც მეტყველებდა მათ ჯაშუშურ საქმიანობაზე. სურგულაძისა და ვოლკოვის სახელზე გაცემულ მანდატებიდან ჩანდა, რომ ისინი იგზავნებოდნენ ყუბან-ჩერნომორიის რეკომში გავრის ფრონტზე მომავალი მუშაობის ზოგიერთი საკითხის შესათანხმებლად. დააკავებულებმა აღიარეს, რომ მათი

მოქმედება მიმართული იყო საქართველოში არსებული წეს-წყობილების წინააღმდეგ.

იმავე დღეებში დააპატიმრეს ვინმე კონსტანტინე მაკაროვი, რომელსაც სხვა დოკუმენტებთან ერთად აღმოაჩნდა კომპარტიის სოსუმის საქალაქო კომიტეტის ცირკულარული წერილი, რომელშიც იყო მოწოდება პარტიის წევრებისადმი, ეწარმოებინათ ფარული მუშაობა, მოქალაქეებს კი ბოიკოტი გამოეცხადებინათ მთავრობის მიერ გამოცხადებული მობილიზაციისათვის.

დაპატიმრებულთა შორის ასევე იყო შემოგზავნილი აგენტი, ცნობილი ქართველი რევოლუციონერი-ბოლშევიკი ა. კობახიძე-მირსკი, საქართველოს საგარეო საქმეთა მინისტრის ე. გეგეჭკორის ნათესავი. იგი საქართველოში 1919 წლის დამლევს ჩამოვიდა. ისი მიზანი იყო არა მარტო სადაზვერვო ინფორმაციის მოპოვება, არამედ ბოლშევიკური პარტიის მეტროლ რაზმთა ჩამოყალიბება.

საქართველოს მთავრობის ოფიციალურ განცხადებაში, რომელიც სავარაუდოდ 1920 წლის ივნის-ივლისშია გაკეთებული, ვკითხულობთ: "... საქართველოს კომუნისტები იარაღის შესაძენად და აგენტების სამუშაოდ დიდძალ ფულს ხარჯავენ. ამ დღეებში მათ რუსეთიდან მიიღეს 20 მილიონი. უნდათ შექმნან შეარადებული ძალა და მოაწონ გამოსვლა... მათ დიდ დახმარებას უწევენ ბაქოელები და კავკაველები. ბაქოელებს უნდოდათ გამოეგზავნათ რამდენიმე ტერორისტი და თ. ჟღენტის მიერ მოეხდინათ რამდენიმე ტერორისტული აქტი. კავკაველები ეხმარებიან ოსებს..."

1920 წლის 17 აგვისტოს სოსუმში დაპატიმრებული იქნენ გემ "ესტრონის" მეზავრები ვოლკოვი და საზონოვი, რომელთაც აღმოაჩნდათ დიდძალი რუსული ფული. საზონოვს ასევე აღმოაჩნდა რუსეთის კავკასიის ფრონტის სარეგისტრაციო პუნქტის მანდატი თბილისის, სოსუმისა და სოსუმის პორტის რუკების მისთვის გადაცემის შესახებ. აღნიშნულის გარდა, გემზე ასევე აღმოჩენილი იქნა საბჭოთა ლიტერატურა.

ჯამშუშურ, ტერორისტულ საქმიანობაში და აჯანყებისათვის მზადებაში საბჭოთა რუსეთი აქტიურად იყენებდა მის მიერვე შიდა ქართლში შექმნილ წითელ პარტიზანულ რაზმებს, რომელსაც ს. გეგეჭკორი ხელმძღვანელობდა და აგრეთვე იქ მოქმედ 8 კაციან არალეგალურ ორგანიზაციას. მათ კავშირი ფქონდათ ს. კიროვთან და ს. ორჯონიკიძესთან, რომლებსგანაც იღებდნენ ფულს, იარაღს და ცოცხალ ძალას. რუსეთის მხარეს მნიშვნელოვან სადაზვერვო ხასიათის ინფორმაციის აწვდიდა არალეგალური ორგანიზაციის წევრი

ვლადიმერ ცაბოლოვი, რომელიც სადგურ “კობში” მუშაობდა ფოსტა-ტელეგრაფის უფროსად.

რუსეთის სასარგებლოდ სადაზვერვო ხასიათის დავალებებს ასრულებდა კობის მცხოვრები სოლომონ კარაევი, რომელიც ამ მიზნით ხშირად მოგზაურობდა საქართველოს სხვადასხვა კუთხეებში და ხვდებოდა არალეგალურად მომუშავეებს, მათ შორის მის თანასოფელელ ზაურბეკ საბლიევს. მოპოვებულ ინფორმაციას კარაევი უშუალოდ ორჯონიკიძეს, კიროვსა და გეგეჭკორს აწვდიდა, რომლებიც ამ პერიოდში ვლადიკავკაზში იმყოფებოდნენ.

“ვეჩეკა” საქართველოს წინააღმდეგ სადაზვერვო საქმიანობას ახორციელებდა მე-9, მე-10 და მე-11 არმიების საგანგებო განყოფილებების მეშვეობით. მე-10 და მე-11 არმიები, რომელთა ფორმირება შესაბამისად 1918 წლის სექტემბერში და ოქტომბერში მოხდა, აქტიურ მონაწილეობას იღებდნენ ჩვენი ქვეყნის წინააღმდეგ არა მარტო სადაზვერვო, არამედ საბრძოლო ოპერაციების განხორციელებაში. მართალია მე-10 არმია 1920 წლის ივლისს დაიშალა, მაგრამ მისი ერთ-ერთი დანაყოფი, განსაკუთრებული განყოფილების სახით, 1921 წლის გაზაფხულამდე არსებობდა და აქტიურ მუშაობას ეწეოდა დამოუკიდებელი საქართველოს წინააღმდეგ. ამის დასტურია ის, რომ აღნიშნული განყოფილების თანამშრომლები ივანე ინაური და სერგო ხუციშვილი საქართველოში საიდუმლო ოპერატიული ხასიათის დავალებით იყვნენ შემოგზავნილები, რომლებიც ჩავარდნენ და დააპატიმრეს. მათი გათავისუფლება მხოლოდ საქართველოს გასაბჭოების შემდეგ მოხდა.

რუსეთის არმიათა განსაკუთრებული განყოფილებები თავის საქმიანობაში ხელმძღვანელობდნენ “ვეჩეკას” თამაჯდომარისა და განსაკუთრებული განყოფილების ხაზით მისის მოადგილის მიერ დამტკიცებული ინსტრუქციებით. ერთ-ერთი ასეთი, კერძოდ, 1920 წლის იანვარში დამტკიცებული ინსტრუქციის თანხმად, განსაკუთრებული განყოფილებების ამოცანა იყო საზღვრისმილმა აგენტურული პოზიციების შექმნა, რასაც საფუძვლად ედო საზღვარგარეთიდან საბჭოთა რუსეთის ტერიტორიაზე ჯაშუშების შეგზავნის, კონტრრევოლუციური ორგანიზაციების შექმნისა და სხვა ფაქტების შესაძლო გამოვლენა.

ჩვენი ქვეყნის შესახებ სადაზვერვო ინფორმაციის მოპოვება ხორციელდებოდა როგორც რუსეთში, სომხეთსა და აზერბაიჯანში “კონტრრევოლუციის აგენტებისაგან შედგენილი აცილების”, ისე საქართველოში “მშრომელთა ძმური სოლიდარობის გამარჯვებისა და ბურჟუაზიის წინააღმდეგ ბრძოლის” მოტივით.

1920 წლის აპრილის პირველ რიცხვებში, მე-11 არმიის საგანგებო განყოფილების მიერ, საქართველოში შემოგზავნილი იქნა ლავრენტი ბერია, რომელმაც თბილისში კავშირი დაამყარა ამაიაკ ნაზარეთიანთან, შექმნა რეზიდენტურული ქსელი საქართველოსა და სომხეთში და რეგულარულად აგზავნიდა შეტყობინებებს ბაქოში. სადაზვერვო დავალებით შემოსული ლ. ბერიას დაპატიმრებისას აღმოაჩნდა ტანსაცმლის სარჩულში ჩაკერებული მე-11 არმიის განსაკუთრებული განყოფილების მიერ გაცემული პირადობის დამადასტურებელი მოწმობა, ამავე განყოფილების უფროსის პუნქეს ხელმოწერით.

ლ. ბერიამ ჩავარდნის შემდეგ, იმის ნაცვლად, რომ პატიმრობიდან განთავისუფლებულს ქართული მხარის მოთხოვნის შესაბამისად, სამი დღის ვადაში დაეტოვებინა საქართველო, “ლაკერბიას” ფსევდონიმით დაიწყო მუშაობა რუსეთის წარმომადგენლობაში ს. კიროვთან.

მე-9, მე-10 და მე-11 არმიების საგანგებო განყოფილებების თანამშრომლები, რომელთაც თავისი ნომრები ჰქონდათ, არაღეგაღურად მუშაობდნენ საქართველოში და საჭიროების შემთხვევაში არამარტო განყოფილებათა დისლოკაციის ადგილებში (სტავროპოლი, ვლადიკავკაზი, ბაქო) ბრუნდებოდნენ, არამედ უფრო შორსაც მიემგზავრებოდნენ. ასე მაგალითად, 1920 წლის ნოემბერში, სამსახურობრივი ინტერესიდან გამომდინარე, მე-11 არმიის განსაკუთრებული განყოფილების თანამშრომლები №№ 29, 30 და 31 ბათუმიდან გემ “ვოზროჟდენიეთი” ყირიმში, ფეოდოსიაში ჩადიოდნენ, იქიდან სტავროპოლში, სადაც ასევე არაღეგაღურად მუშაობდნენ და თავიანთი ნომრებით მოხსენებებს გრიფით “სრულიად საიდუმლო” წერდნენ მე-9 არმიის განსაკუთრებული განყოფილების სახელზე. ამ უკანასკნელს წარმოებაში ჰქონდა დამუშავების საქმე № 11 გრიფით “საკონსულო”, რომელიც მიჰყავდა რწმუნებულ სუმსკის. აღნიშნული საქმის წარმოების მიზანი იყო როგორც სტავროპოლში მოქმედი საქართველოს საკონსულოს თანამშრომელთა (მდივანი ქიბილაშვილი, კონსული პაიჭაძე) და იქ მიმსვლელთა შესწავლა-გადამოხილება, ასე მათი მეშვეობით საქართველოში არსებულ ვითარებაზე ინფორმაციის მოპოვება. ამ მიზნით ისინი იყენებდნენ მუშაობის ისეთ ფორმას, როგორც იყო თანამშრომელთა პირადი ვიზიტები საკონსულოში საქართველოში მოხვედრის (დაბრუნების) მოტივით. საქართველოს საკონსულოზე მუშაობისას, მე-9 არმიის განსაკუთრებული განყოფილება აქტიურად იყენებდა “ვენეკას” სხვა დანაყოფების თანამშრომელთა მიერ მოწოდებულ ინფორმაციებს, რომელთაც

გარკვეული შეხება უხდებოდათ საკონსულოსთან. მათ შორის იყვნენ ქართველებიც. ასე, მაგალითად, მე-11 არმიის განსაკუთრებული განყოფილების თანამშრომელი № 29 ალექსი ჩარკვიანი, რომელიც საქართველოში დაბრუნების საბაბით საკონსულოს ხშირი სტუმარი იყო.

1920 წლიდან ფუნქციონირებს “ვეზეკას” სრულფუნქციონირებელი წარმომადგენლობა ამიერკავკასიაში, რომელიც ასევე ეწეოდა სადაზვერვო საქმიანობას ჩვენი ქვეყნის წინააღმდეგ.

საქართველო რომ განსაკუთრებული მხედველობის არეში პყავდა “ვეზეკას”, ამას ადასტურებს განსაკუთრებული განყოფილებისადმი თვით ფელიქს ძერუინსკის (“ვეზეკას” თავმჯდომარე) 1921 წლის 8 იანვარს მიწერილი ბარათი, რომელშიც ვკითხულობთ: “აუცილებელია შემუშავდეს მუშაობის გეგმა კავკასიაში, საქართველოში, ანტანტის აგენტების და ჯაშუშების დაჭერისა”.

1921 წლის 11 თებერვალს, დამით, ქვემო ქართლში, ღორეს რაიონში განლაგებულ ქართულ ჯარს თავს დაესხა წითელი არმია, რასაც სომხებით და აზერბაიჯანელებით დასახლებულ სოფლებში შეიარაღებული აჯანყების ინსპირირება მოჰყვა. აღნიშნულ პროვოკაციაში აქტიური მონაწილეობა მიიღო სომხეთის საგანგებო კომისიამ გ. ათქარბეგოვი ხელმძღვანელობით.

ყოველივე ზემო აღნიშნული ნათლად მიუთითებს, რომ საქართველოს დამოუკიდებელი, დემოკრატიული რესპუბლიკის ოკუპაციისა და გასაბჭოების საქმეში მე-11 არმიის გარდა, რომელსაც ბოლშევიკები შემოუძღვნენ, მნიშვნელოვანი იყო საბჭოთა რუსეთისა და მისი სატელიტი ქვეყნების საბჭოთა სომხეთისა და აზერბაიჯანის საგანგებო კომისიათა როლიც.

გამოყენებული ლიტერატურა:

1. საქართველოს პრეზიდენტის არქივი
2. საქართველოს სახელმწიფო უშიშროების სამინისტროს არქივი
3. საქართველოს უახლესი ისტორიის ცენტრალური სახელმწიფო არქივი
4. ოთარ ჯანელიძე. 26 მაისიდან 25 თებერვლამდე. თბილისი, 1990.
5. История советской разведки. М., 1961.

Summary

Tengiz Endeladze

Military structures of neighbour states and their role for the sovietization of Georgia

On the basis of archival materials has been proved, that power structures of Russia, Armenia and Azerbaijan, by the commands of Soviet Authority, worked for sovietization of Georgia.

Power structures of neighbour states in the struggle for sovietization of Georgia were not limited in their actions: terrorist acts, sabotage, espionage.

The struggle for sovietization of Georgia went on in all directions: arrest and subsequent liquidation of the Georgian consulate in Moscow; arrest and physical destruction those soldiers and officers, who came back to Georgia from world war, and who refused to cooperate with bolsheviks; the maximal maintenance (money, weapon, literature...) renegats from " of the fifth column " and military intrusion into the sovereign independent state.

Резюме

Тенгиз Енделадзе

Силовые структуры соседних государств в борьбе за советизацию Грузии

На основе архивных материалов документально подтверждается, что силовые структуры России, Армении и Азербайджана, по заказу советского руководства, вели активную работу для установления советской власти в Грузии.

Силовые структуры соседних государств в борьбе за советизацию Грузии не гнушались ничем: диверсиями, саботажем, шпионажем ... Борьба за советизацию Грузии шла по всем направлениям: арест и последующая ликвидация грузинского консульства в Москве; арест и физическое уничтожение тех солдат и офицеров, которые возвращались в Грузию с фронтов мировой войны, и которые отказывались сотрудничать с большевиками; максимальное обеспечение (деньгами, оружием, литературой...) ренегатов из «пятой колонны» и как венец всех дел - военное вторжение в суверенное независимое государство.

დავით თაქთაქიშვილი

რელიგიის საკითხები იმანუილ კანტთან და გეორგ ვილჰელმ ფრიდრიხ ჰეგელთან

იმანუილ კანტი (1724-1804). ამ დიდმა ფილოსოფოსმა ჩაუყარა საფუძველი იმ მიმართულებას, რომელსაც გერმანული კლასიკური ფილოსოფია ეწოდება და გარშემო შემოიკრება ისეთი ბრწყინვალე მოწაფეები, როგორებიც იყვნენ: ფიხტე, შელინგი და შოპენჰაუერი. რელიგიის საკითხების განხილვისას კანტი ყოველთვის ასაბუთებდა, რომ ადამიანი როგორც თავისუფალმა და თავისი ქცევისათვის პასუხისმგებელმა ქმნილებამ რელიგიური რწმენიდან კი არ უნდა გამოიყვანოს თავისი მორალი, არამედ პირიქით, რწმენა გამოიყვანოს მორალიდან, რომ ადამიანის ნამდვილი ღირსება არ შეიძლება იყოს არც წინასწარდადგენილი, არც მისგან დამოუკიდებელი. ფილოსოფოსები ამას კანტის კოპერნიკისეულ გადატრიალებას უწოდებენ. თვით კანტს საიქიო არ სწამდა და არც ეკლესიური იყო. იგი თვლიდა, რომ ნორმალურ ადამიანს თავისი სიწმინდის დასამტკიცებლად გარეგნული რაიმე ნიშნები არ უნდა სჭირდებოდეს და არც საიქიოს არსებობა-არარსებობა უნდა აწუხებდეს. მიუხედავად ამისა, კანტი ათეისტი არასოდეს ყოფილა, თუმცა სასწაულები არ სწამდა და არც საჭიროდ მიაჩნდა ასეთი რამ. მიუხედავად ამისა, მაღლიერმა თანამემამულეებმა მისი გარდაცვალების შემდეგ მისი თმებიდან ბეჭდები დაწნეს და მათი ღირებულება წმინდანთა ნაწილებს გაუტოლეს. მისი ნეშთი კი კენიგსბერგის მთავარი ტაძრის კედელთან დაკრძალეს. სხვათაშორის, მეორე მსოფლიო ომის დროს მთელი კენიგსბერგი თვითმფრინავებიდან ყუმბარებით მოლიანად გადაადუღეს. რაოდენ საოცარია, რომ ამ ტაძარს და კანტის სამარხს ბზარიც არ გაჩენია.

რელიგიის საკითხებს კანტი თავის „კრიტიკულ“ პერიოდამდე იხილავდა. კანტის მთელი ფილოსოფიური კონცეფციები საესეა შინაგანი წინააღმდეგობებით და ამიტომაც იგი ყოველთვის ცდილობდა გადაესინჯა და მოეწესრიგებინა ეს წინააღმდეგობები. მისი „კრიტიკებიც“ სწორედ ამას ადასტურებს. „წმინდა გონების კრიტიკა“ რომ

დაეწერა, კანტი 6 წელიწადს ფიქრობდა და რომ მოიფიქრა, 3 თვეში დაწერა ეს უზარმაზარი ნაშრომი. კანტი თავის ნაშრომში „ზნების საყოველთაო ისტორია და ცის თეორია“ (1755) აყენებს ძალზე მნიშვნელოვან იდეას სისტემის შესახებ. აქ უნდა აღინიშნოს ისიც, რომ ამ რთული პრობლემების განხილვისას კანტი ღმერთს არ ეხება, თუმცა აქ გარკვევით ჩანს, რომ სამყაროს წესრიგის პირველმიზეზი არსებობს. სამყაროში ქაოსისა და უწესრიგობისგან არის შექმნილი სრული წესრიგი. აქ მითითებულია უსაზღვრო ძალაზე და საიდუმლოებათა ხელოვნებაზე. 1759 წელს კანტმა გამოაქვეყნა სტატია „ოპტიმიზმის ზოგიერთი გამოკვლევების ცდა“. აქ გატარებულია აზრი იმის შესახებ, რომ ჩვენი სამყარო არჩეულია ყველა სხვა შესაძლებელ სამყაროსგან და ეს გააკეთა ღმერთმა. კანტის ადრინდელ შრომებში ყველგან ნათლად ჩანს ღმერთის არსებობა და ამ არსებობის მკაფიო დასაბუთება. ამ მხრივ ყურადსაღებია „ღმერთის არსებობის ერთადერთი შესაძლებელი საფუძველი“, რომელიც 1763 წელს გამოქვეყნდა. აქ სასაფუძვლიანად არის დასაბუთებული ღმერთის ჰემარიტი არსებობა. კანტი აქ უარყოფს ღმერთის არსებობის ონტოლოგიურ საფუძველს, როგორც ლოგიკურად გაუმართლებელს. ცნება ღმერთის არსებობა არ უნდა გამოვიყვანოთ მისი რეალური არსებობიდან.

კანტის „კრიტიკული“ პერიოდის შრომებში უკვე ვხვდებით გარკვეულ ცვლილებებს. ამ პერიოდის თხზულებებში წინა პლანზეა წამოწეული გნოსეოლოგიური საკითხები. 1781 წელს გამოიცა კაპიტალური თხზულება „წმინდა გონების კრიტიკა“. აქ საფუძვლიანად არის განხილული კრიტიციზმის ძირითადი პრინციპები. აქ ყველა ზედისეული, რომლებიც ჩვენს გრძნობებამდე ვერ აღწევს, უნდა გამოვრიცხოთ ცოდნის ფარგლებიდან. აქ მეტაფიზიკური ტენდენციები უარყოფილია, როგორც მეცნიერება ზეგრძნობადი ორგანოების შესახებ, რომელიც ღმერთის უნაყოფო სპეკულაციაა. აქ არის მტკიცებულებანიც სულის უკვდავებისა და თავისუფლების შესახებ. მეცნიერება არ ცნობს იმ საგნებს, რომლებიც არსებობენ თავისთავად, ობიექტურად. საგნები და მოვლენები მხოლოდ სუბიექტზე დამოკიდებული არსებობენ. კანტი აქ საზღვრავს ცოდნის ფარგლებს და მნიშვნელობას ანიჭებს რწმენას. კანტი სასტიკად ეწინააღმდეგება როგორც სქოლასტიკას, ისე მეცნიერულ ცოდნას. ასე იკავავს იგი გზას რელიგიისაკენ. თუ ადრეულ პერიოდში კანტს ჰქონდა თეზისები ღმერთის არსებობის შესახებ, ნების თავისუფლებაზე და სულის უკვდავებაზე და მათ თვლიდა თეორიებად, ახლა უკვე ისინი გადაიქცნენ პრაქტიკული გონების პოსტულატებად.

კანტს თავისი რელიგიური შეხედულებები და მოსაზრებანი ყველაზე მკაფიოდ გადმოცემული აქვს თხზულებაში „რელიგია მხოლოდ გონების ფარგლებში“. შრომა გამოიცა 1793 წელს. აღსანიშნავია ის ფაქტი, რომ ამ წიგნმა დიდი მითქმა-მოთქმა და უკმაყოფილება გამოიწვია თეოლოგებში. უმაღლესი ეშვლონების მაშინდელ წარმომადგენლებს და მთავრობასაც არ ეპიტნავა ეს წიგნი. პრუსიის მმართველმა ფრიდრიხ ვილჰელმმა სპეციალური ბრძანებაც კი გამოსცა, რომელშიც კანტს სასტიკი გაფრთხილებით ემუქრებოდა, თუ კანტი ისევ გააგრძელებდა ტრაქტატების წერას პროტესტანტული ორთოდოქსულობის შესახებ და, საერთოდ, რელიგიის თემაზე, მთავრობა მკაცრ ზომებს მიმართავდა და რეპრესიებითაც კი დაემუქრნენ. კანტი იძულებული გახდა ახსნა-განმარტებითი ბარათი დაეწერა, სადაც აღნიშნული იყო, რომ ის ამის შემდეგ თავს შეიკავებდა რელიგიური თემებისაგან. ამ შრომაში კანტი თავის თანამედროვე ღვთისმსახურებს აკრიტიკებდა. წიგნის ძირითადი იდეა ის იყო, რომ მორალი წარმოდგენს ყველა რელიგიის საფუძველს. რელიგია არის გაღმერთებული მორალი. რელიგია შინაარსით კი არა, ფორმით განსხვავდება მორალისაგან. ღმერთი გახლავთ მორალის კანონმდებელი. ქრისტე არის ადამიანის იდეალი. ჩვენ ის იესო კი არ უნდა გვწამდეს, რომელზეც ლაპარაკობენ ღმერთის მქადაგებლები, არამედ იდეალი, რომელსაც წარმოდგენს ქრისტე და ბიბლია. ბიბლიის ყველა თავი უნდა გავიგოთ მორალის თვალსაზრისით. სამყარო აგებულია ბოროტებაზე, რომელიც რადიკალურია და მისი ადამიანური ძალებით განადგურება არ შეიძლება. სწორედ ამ აზრმა გამოიწვია მაშინ ზემოთხსენებული დიდი აურზაური.

გერმანული კლასიკური ფილოსოფიის მეორე დიდი ფიგურა გახლდათ ვილჰელმ ფრიდრიხ ჰეგელი (1770-1831). მან შექმნა ფილოსოფიური სისტემა, სადაც სრულად იყო გადმოცემული სამყაროს განვითარების პროცესი, რომელიც განიხილებოდა უწყვეტ, მუდმივ, მარადიულ მოძრაობაში, გარდაქმნასა და განვითარებაში. ჰეგელი ყოველთვის ცდილობდა აეხსნა ამ პროცესების შინაგანი კავშირები. ჰეგელის ფილოსოფიური სისტემა სამი ნაწილისგან შედგება – ლოგიკა (მეტაფიზიკა), ბუნების ფილოსოფია და სულის ფილოსოფია. ფილოსოფიასა და რელიგიას განსახილველად ერთიდაიგივე საგანი აქვთ. ეს არის აბსოლუტი ანუ ღმერთი. პირველ ნაწილში ჰეგელი იხილავს ღვთაებრივ აზრებს სამყაროს შექმნამდე, ხოლო მეორეში სამყაროს სხვა განზომილებაში ყოფნას და შემდეგ კი – ჩვენს სამყაროს

შექმნას. მესამე ნაწილში ფილოსოფოსი მსჯელობს სულის თვითგანვითარებაზე და თავის თავში დაბრუნებაზე. საერთოდ, ჰეგელის ფილოსოფიურ სისტემაში სულის თვითგანვითარების შემდეგ მეორე ადგილზეა დაყენებული რელიგიის საკითხები. ჰეგელი რელიგიას ეხება თავის ყველა თხზულებაში – დაწყებული ახალგაზრდული წლების სტატიებიდან – დამთავრებული თავისი ფილოსოფიის ისტორიის ლექციებით. ამ საკითხებზე მისი მთავარი შრომაა „რელიგიის ფილოსოფიის ლექციები“. რელიგიის შესახებ თვალსაზრისი მის მოღვაწეობის ხანგრძლივ პერიოდში განიცდიდა მნიშვნელოვან ცვლილებებს. ახალგაზრდობის წლებში ქრისტიანული რელიგიის მიმართ მაინცდამაინც არ ჰქონია დადებითი პოზიციები. მაშინ ჰეგელს ჰქონდა იდეა რაღაც სახალხო რელიგიაზე, რომელიც თითქოს ქრისტიანობას აღემატებოდა. მისი აზრით, ასეთი სახის რელიგია დიდ როლს შეასრულებდა სრულყოფილ ადამიანთა ფორმირებაში. ჭარმაგობაში გადაამოწმა თავისი ნაამაგარი და უარყო ზოგიერთი ჰეგელმა ფილოსოფიური და პოლიტიკური შეხედულებანი. ამასთანავე, რელიგიური თვალსაზრისებიც შეეცვალა. მან „სახალხო რელიგიის“ კონცეფცია მთლიანად უარყო და აღიარა ქრისტიანული რელიგიის აბსოლუტური ღირებულება. ამ პერიოდის გერმანიაში ადგილი აქვს სოციალურ და ისტორიულ ცვლილებებს. მაშინდელი ფეოდალური საზოგადოება თავიანთი პოზიციების გასამაგრებლად რელიგიას მიმართავს. მათ უპირისპირდება ახალი ფორმირება – ბურჟუაზია, რომელიც თავის მხრივ ცდილობს პოზიციების გამაგრებას. მაშინდელი ინტელიგენცია კი კათოლიკური ეკლესიისადმი რატომღაც უარყოფით პოზიციებს იკავებს და სწორედ მათ რიცხვში იყო ჰეგელიც. მან ერთხელ განაცხადა „ლუთერანელი ვარ და ასევე მოვეკვდები“. მე-19 საუკუნის პირველ ნახევარში კათოლიკური ეკლესია დიდ წარმატებებს აღწევს. სწორედ ამ პერიოდში გერმანიაში დიდი პოლიტიკური დაპირისპირებებიც აღინიშნება. ინტელიგენცია მოკავშირედ თვლის კათოლიკურ ეკლესიას და მას მიმართავს. ჰეგელი კი ჯიუტად არ თმობს პოზიციებს, რისთვისაც მას თავს ესხმიან ულტრამემარჯვენები. 1827 წელს ევანგელისტური გზებით ჰეგელს „რელიგიის ფილოსოფიის ლექციებისათვის“ ბრალს დებს ათეიზმსა და პანთეიზმში. ჰეგელს განსაკუთრებით უპირისპირდება შლეისმახერი, რომელიც სასულიერო სემინარიის რექტორი გახდა. ის და მისი თანამოაზრენი არაობიექტურად სწამებდნენ ცილს დიდ ფილოსოფოსს პანთეიზმში და, განსაკუთრებით, ათეიზმში. მართალია, ჰეგელის ფილოსოფიურ-თეოლოგიური კონცეფციები

საგრძობლად განსხვავდებოდნენ საეკლესიო-ორთოდოქსული შეხედულებებისგან, მაგრამ ის ძალიან შორს იყო ათეიზმისაგან. ჰეგელს თავისი უარყოფითი აზრები ათეიზმის მიმართ ხშირად გამოუთქვამს.

ჰეგელი ასკვნის, რომ რელიგია ცოდნას ემთხვევა. ადამიანები თავის შეხედულებებს აბსოლუტის შესახებ რელიგიით გამოხატავენ. ფილოსოფიასა და რელიგიას ერთიდაიგივე ინტერესები აქვთ. ორივე სხვადასხვანაირად და სხვადასხვა მხრიდან ემსახურება ღმერთს. რელიგია დასკვნებს აკეთებს, ფილოსოფია კი ამ ფორმებს ცნებებით წვდება. რელიგია ფილოსოფიისგან იმით განსხვავდება, რომ აქ აბსოლუტი წარმოდგენის ფორმით გვექვება. იმავედროულად რელიგია მისაწვდომია სამყაროს ყველა ხალხისათვის. აი, ფილოსოფია კი – ყველასათვის ვერ არის ხელმისაწვდომი. რელიგია არის საშუალება იმისა, რომ ადამიანებმა ცოდნა მიიღონ გრძობებითა და წარმოდგენებით. საბოლოოდ ჰეგელმა ასეთი ფორმულირება მოგვცა - „რელიგია თავისი ცნებით არის სუბიექტის დამოკიდებულება, ღმერთის სუბიექტური შეცნობა არის სული“. რელიგია არის შემეცნების სპეციფიკური ფორმა. ჰეგელი გულდასმით სწავლობს კანტის რელიგიურ თვალსაზრისებს. კანტთან ღმერთის არსებობა, ნების თავისუფლება და სულის უკვდავება დაუსაბუთებელია. კანტი მათ პრაქტიკული გონების აბსოლუტებად აცხადებს. კანტი ღმერთის ყოველგვარ რაციონალურ დასაბუთებას უარყოფდა (კოსმოლოგიურ, ტელეოლოგიურ და ონტოლოგიურ არგუმენტებს). ჰეგელი კანტის ყველა ამ უარყოფილ არგუმენტებს, პირიქით, ცნობს. ჰეგელთან რელიგიისა და ფილოსოფიის შინაარსი ზოგჯერ ასეთ ტენდენციებსაც შეიცავს – თეზისი რწმენის და ცოდნის ურთიერთგამორიცხვა. მეორეს მხრივ, იგი ხსნის შესაძლებლობებს გამორიცხოს რელიგიიდან მისტიკური ელემენტები და არღვევს რელიგიურ დოგმებს უბრალო ფილოსოფიური სიმბოლოებით. მაგალითად, ქრისტიანული დოგმების ღმერთს სამების შესახებ არის სიმბოლური გამოხატულება ტრადიციების დიალექტური განვითარების პრინციპებზე. ღმერთი აქ არის აბსოლუტური სულის სიმბოლო, ქრისტე კი კონკრეტული იდეაა. ისინი ერთიანდებიან სულსა და ბუნებაში. ამავე დროს ჰეგელი არასოდეს აღიარებს სულის უკვდავების დოგმატს. ჰეგელის მიხედვით, ღმერთის დაბადება, ღვთის რისხვა, ღვთის ძენი და ა.შ. მხოლოდ მითებია. თვით ქრისტეს შობა არის ალექორიული მითი, რომელიც გამოხატავს მარადიულ, ზედროულ საღმრთო პროცესს. რელიგიის განვითარების პროცესში გვექვება მისი ცნება, შემდეგ ის იქცევა ცოდნად.

პირველად არის ბუნების რელიგია, შემდეგ გადავდივართ თავისუფლების რელიგიაზე და ამის შემდეგ ვდებულობთ ქრისტიანულ, აბსოლუტურ რელიგიას. ბუნების რელიგია მოიცავს ჩინურ, ინდურ და ბუდისტურ რელიგიებს. პირველი ზომების რელიგიაა, მეორე ფანტაზიის, მესამე კი საყოფაცხოვრებო. ჰეგელს გარდამავალი რელიგიების კლასიფიკაციაც აქვს მოცემული – ეს არის ირანული, სირიული და ეგვიპტური. პირველი კეთილი და წმინდაა, მეორე ტანჯვის, მესამე კი – გამოცნობის. სულის ინდივიდუალურ რელიგიებად ჰეგელი მიიხსენებს იუდაურ, ბერძნულ და რომაულს. პირველს არქმევს ამაღლებულს, მეორე არის მშვენიერების, მესამე კი მიზანდასახულობის. ცოდნის, თავისუფლებისა და სულის რელიგია მხოლოდ ქრისტიანობაა. მისი შინაარსია ღვთიურისა და ადამიანურის ბუნება. ღმერთი თავის თავს ადამიანური ცნობიერებით იმეცნებს. ჰეგელი თავის „ესთეტიკაში“ ისევ რელიგიის საკითხებს იხილავს. აქ ამაღლებულის კატეგორია სწორედ ღმერთია. მისი სიდიდის განცდა სწორედ რომ ამაღლებულია. ღმერთი არის განხორციელებული სამყარო, სუბსტანცია. აქ არის ღმერთისა და სამყაროს იდენტურობა, სადაც ჩანს პანთეიზმის ელემენტები. პანთეიზმის საპირისპიროდ უარყოფითი დამოკიდებულება გულისხმობს შემოქმედისა და სამყაროს კავშირს, თუმცა მათ შორის არის მანძილი, რაც აღარ არის იდენტურობა. ეს უკვე დუალიზმია ანუ ღმერთის ტრანსცენდენტურობის დაშვება. შემეცნების მთავარი მიზანი არის აბსოლუტური სულის ანუ ღმერთის თვითშემეცნება. პირველსაწყისი იმეცნებს თავის თავს. თავდაპირველად არ იცის რას წარმოადგენს. შემეცნების შემდეგ კი ღვინდება, თუ რას წარმოადგენს აბსოლუტური სული. თვითშემეცნების დროს ის გაივლის სამ საფეხურს, რის შემდეგაც კვლავ უბრუნდება თავის თავს და რწმუნდება, რომ ერთადერთი არსებული თვითონ არის. თვითშემეცნება მთავრდება იქ, საიდანაც იწყება. ასეთია ძალზე მოკლედი ორი დიდი გერმანელი მოაზროვნის კანტისა და ჰეგელის შეხედულებანი რელიგიაზე.

გამოყენებული ლიტერატურა:

1. კანტი. “რელიგია მხოლოდ გონების საზღვრებში” თბ. 1989 წ.
2. კანტი. “წმინდა გონების კრიტიკა” თბ. 1972 წ.
3. გ.თევზაძე “იმანუელ კანტი” თბ. 1974 წ.
4. ა. გულივა. “კანტი” თბ. 1986 წ.

5. ჰეგელი “ესთეტიკა” თბ. 1966 წ.
6. Гегель «Философия религии» М. 1975
7. И.С. Нарский «Кант» М. 1976 г.
8. М.Ф. Овсянников «Гегель» М. 1971 г.

Summery

D. Taktakishvili **Religion matters with Kant and Hegel**

In the following article the religious standpoints of two famous German Philosophers - Kant and Hegel are discussed. According to Kant moral is the base of all religions. By Hegel Religion is reachable for all people of the Universe. The same can't be told about Philosophy – it isn't reachable for everyone. By Hegel the main goal of cognition is self-cognition of the absolute soul – God. During self-cognition absolute Soul walks three steps and returns to himself. This process ends where it starts.

Резюме

Давид Тактакишвили **Вопросы религии у Канта и Гегеля**

В статье рассмотрены точки зрения о религии двух великих представителей немецкой классической философии Канта и Гегеля.

По Канту, мораль представляет собой основу всяких религий. Религия – эта обоготворенная мораль. Бог – законодатель морали, Христос – идеал человечности.

По Гегелю, религия доступна всем людям мира, чего нельзя сказать о философии. Она не всем доступна. Главная цель познания – это самопознание абсолютного духа, т.е. Бога. Во время самопознания абсолютный дух проходит три ступени и возвращается к самому себе. Этот процесс кончается там, где начинается.

ღალი გეასალია

**მხატვრული სახის ცნების ესთეტიკურ-
კულტუროლოგიური კონცეპტი**

მხატვრულ სახეზე მსჯელობა ალბათ იმით უნდა დავიწყოთ, თუ რატომაა აუცილებელი ტერმინის - „სახე“ დასახუსტებლად ზედსართავი სახელის - „მხატვრულის“ გამოყენება.

საქმე ის არის, რომ სიტყვას - „სახე“ ქართულ ენაში გრძელი ისტორია აქვს. უძველესი დროიდან იგი აღნიშნავს: „გარეგნულ იერს“, „გამომეტყველებას“, „ღვთის სახეს“; აქედან, დღემდე შემორჩენილია, ერთის მხრივ, „სახე ხატი (ანუ იტალიური ტერმინით – “icona”)", რამდენადაც მასში შთაბეჭდილია „ღვთის სახე“, ხოლო მეორე მხრივ, ჩვეულებრივი ყოველდღიური ფიზიონომია, რომელმაც მიიღო უარყოფითი აზრი. სიტყვამ „სახე“ წმინდა ესთეტიკური მნიშვნელობა მე-17-მე-18 საუკუნეების მიჯნაზე შეიძინა, მაშინ, როდესაც რეალურ მხატვრულ პრაქტიკაში ხატწერა ფერწერად გარდაიქმნა, საიდანაც ზეცის მკვიდრთა სახეები მონუმენტურ ფერწერაშიცოცხალ ადამიანთა სახეებმა გამოდევნეს დაზღურ ფერწერაში. თანამედროვე გაგებითაც ცნება „სახე“ არაა ერთმნიშვნელოვანი. რეალური სამყაროს საგანთა ხედვით აღქმას, ფსიქოლოგიური აზრით, ამ საგანთა „სახეებს“ უწოდებენ. ფილოსოფიაში გნოსეოლოგიური ცნება „სახე“ გამოიყენება საგნობრივი სამყაროს არა მხოლოდ გრძნობადი, არამედ ინტელექტუალური ასახვის აღსანიშნავად ადამიანის ფსიქიკის მიერ. მხატვრული სახე კი – ხატოვნების განსაკუთრებული ტიპია, რომელსაც აქვს როგორც გნოსეოლოგიური, ფსიქოლოგიური და სემიოტიკური მნიშვნელობები, ასევე სხვაგვარი მნიშვნელობის ასპექტთა მთელი რიგი, რაც მოითხოვს მისი ხელოვნებაში გამოყენების დამაკონკრეტებელ ეპითეტს - „მხატვრული“.

ესთეტიკური აზროვნების ისტორიაში ცნება „სახე“ მე-18 საუკუნის დასასრულიდან ხელოვნების არსის, როგორც ცხოვრების სახეებში ასახვის აღმნიშვნელად მკვიდრდება

(შილერთან, შელინთან, ჰეგელთან). შემდგომ, „სახის“ ცნება ურთიერთსაწინააღმდეგო მოსაზრებებს წარმოქმნიდა, მე-20 საუკუნეში იგი მისაღები იყო ტრადიციულად მოაზროვნე ესთეტიკოსებისათვის, მაგრამ არ იყო მისაღები მათთვის, ვინც ხელოვნებაში ხედავდა არა სინამდვილის ასახვას, არამედ მხატვრის ემოციურ თვითგამოხატვას, ან ესთეტიკურად მნიშვნელოვან ობიექტთა კონსტრუირებას, ან ფორმათა თვითმიზნურ თამაშს.

გარკვეული ესთეტიკურ-კულტუროლოგიური კონცეფციიდან გამომდინარე, ხელოვნების სტრუქტურის ყველაზე ზუსტ განსაზღვრებად მიიჩნევა ცნება „მხატვრული სახე“ იმიტომ, რომ ამგვარ ესთეტიკურ-კულტუროლოგიურ კონცეპტს წარმოშობს შერწყმა რეალობის ასახვისა, შემოქმედის გრძობათა და აზრთა გამოხატვისა, მატერიალურ-სულიერ საგანთა განსაკუთრებული გვარის კონსტრუირებისა, თამაშისა, რომელიც ამ ფორმათათვისაა გამოყენებული, ფორმის გადაქცევისა ენად, რომელზეც შემოქმედი ადამიანებს ესაუბრება... ამიტომ ხელოვნების ნიმუშები ორგვარად უნდა დავაკონკრეტოთ: 1. როგორც მხატვრული და 2. როგორც განხორციელებული. პირველი ეპითეტი ხელოვნებაში სახის სულიერი შინაარსის თავისებურებებზე ლაპარაკობს, ხოლო მეორე – ამ სულიერების მატერიალიზაციაზე.

მხატვრული სახე სულიერია თავისი მოდალურობით. იგი იდეალურის ფორმაა როგორც „სუბიექტური რეალობის“, ადამიანურ ცნობიერებაში რომ ლოკალიზდება. შემთხვევითი როდია ქართულ (და მრავალ სხვა ენაშიც) ის ფაქტი, რომ ერთნაირმირიანია სიტყვა „სახე“ და „წარმოსახვა“, „ასახვა“ (გერმანულ ენაში – „Bild“ და „Einbildungskraft“). ენა აფიქსირებს სახის ლოკალიზაციას იმ სულიერ სივრცეში, რომელიც ადამიანის წარმოსახვით იქმნება. სახე იბადება შემოქმედის წარმოსახვაში, იქვე მომწიფდება, ღრმად მოისაზრება და ხელოვნების ნაწარმოებში ხორცშესხმის წყალობით მაყურებლის, მკითხველის, მსმენელის წარმოსახვაში გადაინაცვლებს.

ეს, რასაკვირველია, არა მხოლოდ მხატვრულ სახეს შეეხება. ამიტომ აუცილებელია დადგინდეს, თუ რაში მდგომარეობს მისი, როგორც სპეციფიკური სულიერი კონსტრუქტის თავისებურებანი. ესთეტიკურ თხზულებებში გადმოცემული ჩვეულებრივი წარმოდგენა, რომ სახე „ერთეულისა და ზოგადის ერთიანობაა“, არ ავლენს მის სპეციფიკას, რადგან ეს ადამიანის ცნობიერებაში წარმოქმნილი ყველა სახის დახასიათებაა, რომლებიც განსხვავდებიან უბრალო შეგრძნებათაგან, ერთეულ ყოფიერებას რომ ასახავენ

თავის ხედვით, სმენით, შეხებით კონკრეტულობაში. მხატვრული სახის სულიერი სტრუქტურის ნამდვილი თავისებურება კი იმაში მდგომარეობს, რომ შემოქმედებითი მოღვაწეობით, რომელშიც სინკრეტულად შერწყმულია შემეცნება, ღირებულებითი გაცნობიერება და გამოგონილი რეალობის პროექტირება, შექმნილი მხატვრული სახე თავის თავში ატარებს ყოველ ამ სამ საწყისს – ერთმანეთში გადამდნარ და ურღვევ ერთიანობაში.

კონსტანტინე გამსახურდიას თარაშ ემხვარის სახეს ავიღებთ თუ ლადო გუდიაშვილის ქაშუეთის ღვთისმშობელს ჩვილით, ვია ყანჩელის პიროვნულობის სახეს სიმფონიიდან „მიქელანჯელო“ თუ დავით კაკაბაძის „იმერეთის პეიზაჟს“, პოლიკარპე კაკაბაძის ყვარყვარე თუთაბერის სახეს თუ თენგიზ აბულაძის არავიძეს, ყველა შემთხვევაში ჩვენს წინაშეა რომელიმე ობიექტური რეალობის შემეცნებითი ასახვა, შემოქმედის მიერ ასახულის შეფასების ემოციური გამოხატულება და იმ ახალი იდეალური ობიექტის შექმნა, რომელიც ამოსავალ რეალობას იმისათვის გარდაქმნის, რათა მან განახორციელოს ცოდნისა და შეფასების შერწყმული ერთიანობა. ასეთი სამგანზომილებიანი სტრუქტურა არცერთ არამხატვრულ სახეს არ გააჩნია – არც დოკუმენტურ-რეპროდუქციული ხასიათისას, არც სამეცნიერო - ილუსტრაციულის, არც პროექტირებულ-ტექნიკურის. სამყაროს ასახვის მხოლოდ მხატვრული ხერხი ქმნის სამხსრივ იდეალურ კონსტრუქტებს, რომლებიც ოთხმხრივად გარდაიქმნებიან კიდევ ერთი აუცილებელი კომპონენტის წყალობით, - ინტენციონალურის, რომელიც წარმოქმნის ხელოვნების ნაწარმოების დიალოგურ მიმართვას მაყურებლის, მსმენელის, მკითხველისადმი, რადგანაც ეს უკანასკნელნი შემოქმედისთვის, ჩვეულებრივი, კომუნიკაციური აქტის „რეციპიენტებს“ კი არ წარმოადგენენ, არამედ მათ, ვისაც მოუწოდებენ თანაშემოქმედების, თანამონაწილეობის, ანუ დიალოგისკენ, რომლის მიზანსაც მხატვრული ინფორმაციის გამომუშავება წარმოადგენს.

მინდა ხაზგასმით გავიმეორო, რომ მხატვრული სახის ყველა ამ ოთხი მხარის ურთიერთდამოკიდებულება შეიძლება ნაირგვარად განხორციელდეს მრავალი მიზეზის გამო: ხელოვნების გვარის, სახის, ჟანრის ბუნებიდან გამომდინარე, მხატვრული მეთოდისა და სტილის პოზიციებიდან გამომდინარე, შემოქმედის ინდივიდუალობიდან გამომდინარე, კონკრეტული მხატვრული ამოცანიდან (რომელსაც შემოქმედი წყვეტს მოცემულ შემოქმედებით აქტში) გამომდინარე, ოდონდაც ამა თუ იმ უფლებით, ვთქვათ, როგორც სახოვანი

დომინანტა, ან სტრიქონებს შორის ფონი, რომლებიც იქვემდებარებენ სხვა მხარეებს, ან მათთან ჰარმონიულ წონასწორობას ეძებენ. თითოეული მათგანი აუცილებელია სრულფასოვანი მხატვრული სახისათვის.

აქვე საჭიროა იმის ხაზგასმა, რომ ხელოვნებაში მხატვრული სახის რა მასშტაბზეც უნდა იყოს ლაპარაკი, მისი სტრუქტურა მაინც ინვარიანტული რჩება, რადგანაც სწორედ სახის სტრუქტურა ანიჭებს სულიერ შინაარსს მხატვრულ თვისებას.

ეს თვისება მხატვრულ სახეში ობიექტურისა და სუბიექტურის გაიგივებაზე აღმოცენდება. ეს კი გამოვლინდება მის მეტაფორულ უნარში – სუბიექტის თვისებები ობიექტზე გადაიტანოს; ვთქვათ, ისეთი მეტაფორები, რომლებიც ბუნების მოვლენებს სიცოცხლეს ანიჭებს, ადამიანის თვისებებს მიუსადაგებს შემოქმედით:

„ლამის სახლში შემოიჭრას თუთა,
ლამის თავზე გადამისვას ხელი“;

ან „მე ვარ მისანი ხარი წიქარა,
შენი ღვრიტა ვარ მამულ-დედულ“;

ან „მოგონების ვიოლინოს ჩუმად
უკრავს წვიმის ხემი,
ქარში სევდაგანამხელი დგანან
ხენი“...

შედეგად, ხელოვნებაში ობიექტი ისე იქცევა, როგორც სუბიექტი (გაეხსენოთ ვაჟა-ფშაველას შემოქმედება, მისი „შელის ნუკრის ნაამბობი“ და სხვ.) ეს ჩვენ უფლებას გვაძლევს განვსაზღვროთ მხატვრული სახე, როგორც კვაზისუბიექტი, რადგანაც მიხეილ ჯავახიშვილის „მზუჭაბუკის“, კვაჭი კვაჭანტირაძისა თუ ლადო გუდიაშვილის სერაფიტას სუბიექტურობა მაინც მოჩვენებითია და არა ნამდვილი.

მხატვრული სახის შინაარსის ყველა ეს თავისებურება იწვევს მხატვრული ფორმის განხორციელებულ და თვალსაჩინო აუცილებლობას. ლაპარაკია იმაზე, რომ მხატვრული სახის ფორმა უნდა იყოს კონსტრუქციულ-მატერიალური და ამავე დროს ნიშნობრივ-ენობრივი. მხოლოდ ამ შემთხვევაში შეიძლება იგი იყოს სულიერი შინაარსის ადეკვატური თავისი როგორც გამოხატვის ხერხით, ასევე, იმავდროულად, შემოქმედის მიერ მკითხველის, მაყურებლის, მსმენელის სადიალოგოდ მოწვევის ხერხითაც.

მხატვრული შემოქმედების არსობრივი თვისება, ეს არის სინამდვილის ხელახლა შექმნა, ანუ ახალი სინამდვილის შექმნა, რაც წარმოადგენს დამაკავშირებელ რგოლს სულიერ შინაარსსა და ხელოვნების გარეგნული ფორმის მატერიალურობას შორის. სხვა სიტყვებით რომ ვთქვათ, ესაა სულიერების მატერიალიზაცია და მატერიალურის განსულიერება. მათი შეხვედრისა და შერწყმის წერტილი ეს არის ობიექტურისა და სუბიექტურის ერთიანობა კვაზისუბიექტის ფორმაში, ანუ მხატვრულ სახეში.

გამოყენებული ლიტერატურა:

1. ოთარ ტაბიძე შემოქმედების არსი. გამომც. "მეცნიერება", 1980
2. Каган М.С. Морфология искусства.-Л.-М., 1972
3. Каган М.С., Холостова Т.В. Культура-Философия-Искусство. Диалог. М.,1988
4. Петров М.К. Язык,знак,культура-М.1991
5. Философия.Творчество.Культура.-Саратов,1994
6. Чавчавадзе Н.З. Культура и ценности.Тбилиси.1984

Summery

Lali Gvasalia

The aesthetical-cultural concept of the Artistic shape's idea

The peculiarities of the Artistic shape is considered in the article. Physiological, gnosiological, axiological, semiotic meanings for general understanding the term "shape" and the phenomenon "Artistic Shape" are considered. The concept "Artistic Shape" is considered to be the most exact definition for Art's structure.

The author's point of view has been developed on the basis of examples from Georgian classic art.

Резюме

ლალი გვასალია

Эстетико-культурологический концепт понятия-художественный образ

В статье рассмотрена специфика художественного образа. Дается как общее понимание термина «образ», так и гносеологическое, аксиологическое, и семиотическое значения феномена – «художественный образ». Этот последний представляет собой точнейшее определение структуры искусства.

Суждения автора развиваются на примерах грузинского классического искусства.

Maia Chkheidze

Principles of Intercultural Communication

Communication – “it’s not always easy and often takes a lot of determination. But making an effort to remove the obstacles – tangible and intangible – that stand in our way, can be the key to building relationships that really work” (Eric Garner).

We live in a culturally diverse world. People will encounter from different races, religions, nationalities in their day to day encounters. There is often anxiety surrounding unfamiliar cultures. What manners are acceptable? What will offend a person from a very different background? It can be paralyzing to deal with other people if we do not know what to expect.

The desire to communicate is the first step in being effective. No matter what tools you gain in cross cultural communication. The desire to connect with another human being is the bond that will express itself clearly. A genuine effort to understand another person goes along way in the path to communication.

We should be proactive when approaching a new culture. This is a learned skill which means it will require research, practice, and growth. People from different backgrounds may have varied approaches to conflict management, learning styles, family structure, religion, and most other aspects of life.

All people have safety, acceptance, self-esteem, and self-actualization needs. Considering these things it is easy to see our essential common ground. And this is where we can begin our comprehension of others.

We should reach beyond stereotypes. The barriers that exist between cultures are weak. We need desire, information, and willingness to take interpersonal risks to break them. An individual’s ability to be open to new ideas and people will go a long way in the process of cross cultural communication. It starts with acceptance. It leads to an exciting new world full of clarity and connectedness.

Intercultural communication principles guide the process of exchanging meaningful and unambiguous information across cultural boundaries, in a way that preserves mutual respect and minimizes antagonism. For these

purposes, culture is a shared system of symbols, beliefs, attitudes, values, expectations, and norms of behaviour.

The semiotics of communication analyses the verbal and non-verbal codes used to transfer information between people. Should these people have different cultural backgrounds, they may interpret verbal and non-verbal signals differently. Empirical methods for researching such differences purpose that culture is learned by listening to, and observing the behaviour of, other members within the group. Direct and indirect interactions ensure that culture is passed from person to person and from generation to generation. The research methods are predominantly objective and quantitative, observing behaviour without considering the reasons behind it, and cataloguing the types of behaviour identified as common within each culture.

People from different cultures encode and decode messages differently, increasing the chances of misunderstanding. We should get used to the idea that everyone's thoughts and actions are not just like ours. We should not enter a culture with some ethnocentrism. Considering your own culture "correct" is another byproduct of ignorance and cultural misunderstanding. Main types of misunderstanding are:

Language: Even when two people think they can speak each other's language, the chance of error is high. Usages and contextual inferences may be completely different between cultures. So even though one speaker may have learned the vocabulary of the other's language, selecting the most appropriate words, with the correct intonation, spoken with appropriate eye contact while standing a proper distance from the other are all critical even before one considers the propriety of the topic to be discussed.

Rights, values, and needs: Some cultural characteristics will be easy to identify, e.g. whether people are conscious of status or make displays of material wealth. But many rights are assumed, values are implied, and needs are unspoken, (e.g. for safety, security, love, a sense of belonging to a group, self-esteem, and the ability to attain one's goals).

For example, issues of personal security, dignity, and control will be very different as between an abled and a disabled person. Similarly, there may be problems of respect when a person from a rigidly class-based culture meets a meritocrat, or where there is racism, or religious intolerance in play. In such situations, identity is fundamental when disputing the proper role or "place" of the other, about who is in control of their lives, and how they present themselves to the outside world. But the reality is more deeply rooted in power relationships: about who is on top of the social, economic, and political hierarchy. Family members or long term rivals may be obsessed with their mutual competition. The relationships between racial or ethnic groups may be affected by economic jealousy. Nations may assert

that their political systems are superior. Such conflicts are difficult to resolve because no-one wants to be the loser, and few are willing to share the willingness. Stereotyping can aggravate these problems and prevent people from realising that there is another way to interpret a situation, or that groups may define their rights in a different way. Hence, what may appear just or fair to one group can seem unjust to an opposing group.

Assumptions: People may misinterpret each other's motives. For example, one group may assume that they are simply exchanging information about what they believe, but the other believes that they are negotiating a change in behavior. This is most likely to arise the parties are not completely honest with each other from the outset. Individuals may wish to protect their privacy, corporations may be concerned about industrial espionage, and politicians may be bound by requirements of secrecy in the national interest. Nevertheless, clarifying the purpose of the interaction is essential to eliminating confusion, particularly if vested interests are involved.

The situation: If time is not a factor and those interacting approach their meetings with good will and patience, effective communication is more likely. But, if the parties are under pressure (whether generated by external circumstances or internal needs), emotions may colour the exchange. Prejudice is a short-cut decision-making tool. In a crisis, fear and anger may trigger more aggressive tactics, particularly if the meeting is being staged under the gaze of the news media.

It is essential that people research the cultures and communication conventions of those whom they propose to meet. This will minimize the risk of making the elementary mistakes. It is also prudent to set a clear agenda so that everyone understands the nature and purpose of the interaction. When language skills are unequal, clarifying one's meaning in four ways will improve communication:

a) avoiding using slang and idioms, choosing words that will convey only the most specific denotative meaning; b) listen carefully and, if in doubt, ask for confirmation of understanding (particularly important if local accents and pronunciation are a problem); c) recognize that accenting and intonation can cause meaning to vary significantly; d) respect the local communication formalities and styles, and watch for any changes in body language; e) investigate their culture's perception of your culture by reading literature about your culture through their eyes before entering into communication with them. This will allow you to prepare yourself for projected views of your culture you will be bearing as a visitor in their culture. If it is not possible to learn the other's language, it is expedient to show some respect by learning a few words. In all important exchanges, a translator can convey the message.

When writing, the choice of words represent the relationship between the reader and the writer so more thought and care should be invested in the text since it may well be thoroughly analysed by the recipient.

Intercultural competence is the factor of vital importance for successful communication. Intercultural communication is the ability of successful communication with people with people of other cultures. This ability can exist in someone at a young age, or may be developed and improved due to willpower and competence. The bases for a successful intercultural communication are emotional competence, together with intercultural sensitivity. Interculturally competent is a person who captures and understands, in interaction with people from foreign cultures, their specific concepts in perception, thinking, feeling and acting. Earlier experiences are considered, free from prejudices; there is an interest and motivation to continue learning. Basic needs are sensitivity and self-consciousness: the understanding of others behaviour and ways of thinking as well as the ability to express one's own point of view in a transparent way with the aim to be understood and respected by staying flexible where this is possible, and being clear this is necessary. It is a balance, situatively adapted, between three parts:

a) knowledge about other cultures, people, nations, and behaviors; b) empathy – understanding feelings and needs of other people and c) self-confidence – knowing what I want, my strengths and weaknesses, emotional stability.

Cultural characteristics can be differentiated between several dimensions and aspects

The ability to perceive them and to cope with them is one of the bases of intercultural competence.

რეზიუმე

მაია ჩხეიძე

კულტურათაშორისი კომუნიკაციის პრინციპები

ევექტური კომუნიკაცია განსხვავებული კულტურის წარმომადგენელთან განსაკუთრებით პრობლემატურია. კულტურა უზრუნველყოფს ადამიანს აზროვნებისა და სამეაროს ინტერპრეტაციის წესებით. ყველა კულტურული განსხვავება იწვევს კომუნიკაციურ პრობლემებს.

სტატია ეხება ევექტური კულტურათაშორისი კომუნიკაციის მიღწევის პრობლემას, ინტრალინგვისტური და ინტერლინგვისტური კომუნიკაციის სფეროებისათვის რელევანტური სხვადასხვა პრინციპების გამოყენებით. კულტურათაშორისი კომუნიკაციის პრინციპების სისტემის ანალიზი განიხილება, როგორც კონკრეტული ინფორმაციული ორიენტირების იდენტიფიცირების ერთ-ერთი ყველაზე ევექტური მეთოდი.

Резюме

Майа Чхеидзе

Принципы Межкультурной Коммуникации

Эффектная коммуникация с людьми из разных культур является особенно сложной задачей. культура даёт людям способы мышления и интерпретации мира. Все культурные различия приводят к коммуникационным проблемам.

Статья касается проблемы достижения эффективной межкультурной коммуникации при помощи различных принципов релевантных для сферы интралингвистической и интерлингвистической коммуникации. Анализ системы принципов межкультурной коммуникации рассматривается как самый эффективный метод идентификации информационных ориентиров текста.

რუსუდან თაბუკაშვილი

**ენისა და საზოგადოების ურთიერთმიმართების
პრობლემა სოციოლინგვისტიკაში**

ენასა და საზოგადოებრივი ცხოვრების მოვლენებს შორის ურთიერთმიმართებისა და მათ შორის დამოკიდებულების პრობლემებს იკვლევს სოციოლინგვისტიკა. სოციოლინგვისტიკას ხშირად ენის სოციოლოგიის ზოგად ცნებად აღიქვამენ. ცხადია, რომ სოციოლინგვისტიკა მჭიდროდაა დაკავშირებული მის მონათესავე დისციპლინასთან – სოციოლოგიასთან. რადგან სოციოლინგვისტიკა ენის სოციალურ ასპექტებს იკვლევს, ამიტომ იგი დისციპლინათშორის მეცნიერებად ითვლება. ზოგიერთი მეცნიერი სოციოლინგვისტიკას უპირისპირებს ენის სოციოლოგიას. ითვლება, რომ ასეთი მიდგომა სოციოლინგვისტიკისადმი ავიწროებს მის ჩარჩოებს და ახდენს მისი საკვლევი ობიექტის რედუცირებასა და რესტრიქციურებას.

სოციოლოგიასა და ლინგვისტიკას შორის ურთიერთმიმართება და კავშირი ორმხრივია და ძნელია გამოყოფა იმ მომენტისა, თუ რომელია უპირატესი, ორივე ასპექტს, სოციოლოგიასა და ლინგვისტიკას, ერთნაირი დატვირთვა, ხვედრითი წილი აქვს და ორივე ერთად ქმნის იმ კონგლომერატს, რომელიც ერთმანეთს გულისხმობს და ერთმანეთს განაპირობებს. ამდენად, სოციოლინგვისტიკა წარმოადგენს სოციოლოგიისა და ლინგვისტიკის სიმბიოზს, რომელთაგან თითოეულ მათგანს თანაბარი სტატუსი აქვს და ორივეს თანაბრად შეაქვს წვლილი ენათმეცნიერების ამ დარგის კვლევისა და შესწავლის საქმეში. ის, რომ სოციოლოგია გულისხმობს ლინგვისტიკას და, ლინგვისტიკა კი, თავის მხრივ – სოციოლოგიას, განპირობებულია ორი მომენტი: პირველ რიგში ენა მოიაზრება როგორც სოციალური ფენომენი, რომლის აღწერა და კვლევა ხდება ენის მატარებელთა სოციალური და საზოგადოებრივი ასპექტების გათვალისწინებით. ჯერ კიდევ გასული საუკუნის ოცდაათიან წლებში ანტუან მეიე, ფრანგული სოციოლოგიური სკოლის დამფუძნებელი, ამბობს: „ენის გაგება და მისი შემეცნება შეიძლება მხოლოდ მისი სოციალური ხასიათის გათვალისწინებით“. მეორე მხრივ კი, სოციოლინგვისტიკა

ემყარება ემპირიზმს, რაც გულისხმობს ნებისმიერი კონკრეტული ენობრივი საზოგადოებისა თუ კოლექტივის ჩარჩოებში მოცემული კონკრეტული ენობრივი აქტის კვლევა და მკვლევარის მიერ იმ პოზიციის განსაზღვრას, რომელიც ემპირიულ კვლევაზეა დაფუძნებული. კვლევის პროცესში საჭირო მასალის მოპოვება ხდება სოციოლოგიიდან ნასესხები სპეციალური ტექნოლოგიებით ან პირადი დაკვირვებებით.

კვანტიტატურობაზე გათვლილ კვლევებთან ერთად, რომელთა ობიექტს ენობრივი აქტების მონაცემთა შეგროვება წარმოადგენს, სოციოლინგვისტიკაში სულ უფრო ხშირად ვხვდებით კვალიტატურობაზე დაფუძნებულ კვლევებს, რომელთა შედეგებიც არ ეფუძნება ენობრივი მონაცემების სტატისტიკას, არამედ იგი ემყარება ცალკეული ენობრივი ქმედებების ინტენსიურ და დეტალურ ანალიზს, რომლის დროსაც განსაკუთრებული აქცენტი პიროვნებაზე კეთდება.

აქედან გამომდინარე, სოციოლინგვისტიკის კვლევის სამიზნე ორი ობიექტია: ერთი მხრივ ეს არის იმ ენობრივი ქმედებების ფორმების დადგენა, რომლებიც ტიპიურია ენობრივი კოლექტივის ამა თუ იმ სოციალური ჯგუფისათვის და მეორე მხრივ, ეს არის იმ ენობრივი ბარიერების დაძლევის გზები, რომლებიც პოლიტიკური და ეკონომიკური ძვრების ფონზე წარმოიშობა.

სოციოლინგვისტიკის კვლევის ობიექტებიდან გამომდინარე ლინგვისტიკამ შეიძინა პრაქტიკულად ახალი სტატუსი – ლინგვისტიკა საზოგადოებრივი მეცნიერებაა, ანუ სოციალური მეცნიერებაა. ამ დონეზე ენა განიხილება როგორც საზოგადოების ამა თუ იმ სოციალური ფენის პროდუქტი.

როგორც უკვე აღვნიშნეთ, რადგან ენა სოციალური ფენომენია, იგი არსებობს საზოგადოებაში და არასოდეს გადის საზოგადოების ჩარჩოებს გარეთ. საზოგადოება თავისთავად დინამიურია, იგი ვითარდება, მუდმივად განიცდის ცვლილებებს და არასოდეს ინარჩუნებს პირველად სოციალურ მდგომარეობას. საზოგადოებაზე გაველენას ახდენს სხვადასხვა სოციალური ფაქტორები: პოლიტიკა, ეკონომიკა, ტექნიკა, კულტურა, რაც, თავის მხრივ ახდენს საზოგადოების დიფერენციაციას. რადგან ენა უშუალო კავშირშია საზოგადოებასთან, სწორედ ის ასახავს საზოგადოების დიფერენციაციას სხვადასხვა სოციალური ფენებად და შესაბამისად ხელს უწყობს ენაში საზოგადოების სოციალური ფენების შესაბამისი ენობრივი ფორმების წარმოშობას, ანუ ენის სოციალური ვარიანტების წარმოშობას.

აქედან გამომდინარე, სოციოლინგვისტიკამ სოციალური სტრუქტურა და ენა უნდა განიხილოს დინამიკაში, რადგან

სოციალური ცვლილებები მუდმივად ხდება, რაც თავის მხრივ გავლენას ახდენს ენაზე და მუდმივად შეაქვს მასში შესაბამისი ცვლილებები, კორექტივები.

საზოგადოების მუდმივი განვითარების პროცესში ენასა და საზოგადოებას შორის კავშირი დიფერენცირებული და კომპლექსურია. სოციალურ-ეკონომიკური პროცესი, ტექნიკა, მეცნიერება, კულტურა, სპორტი ენისაგან მოითხოვს რეალობის ადეკვატურ, ზუსტ, დინამიურ, ლოგიკურ აღწერას. სწორედ ენამ უნდა ასახოს როგორც შინაარსობრივად, ასევე სტრუქტურულად საზოგადოების განვითარების პროცესის თანამდევნი შედეგები. ამდენად, ენა და საზოგადოება სოციო-ლინგვისტიკამ უნდა განიხილოს მხოლოდ დინამიკაში და არა სტატიკაში, რადგან ორივე მუდმივი განვითარების პროცესში მყოფი ცოცხალი ორგანიზმია. ენამ ფეხი უნდა აუწყოს ნებისმიერ ცვლილებას საზოგადოებაში, რამეთუ სოციალური ცვლილება განსაზღვრავს ენობრივ ცვლილებას.

როგორც უკვე ითქვა, სოციოლინგვისტიკა იკვლევს ენასა და საზოგადოებას შორის კორელაციას. ასევე საყოველთაოდ ცნობილი პოსტულატია, რომ ენა საზოგადოებრივი, სოციალური მოვლენაა. აქ აშკარად იჩენს თავს ორმხრივი ურთიერთკორელაცია: საზოგადოება – ენა, ენა – საზოგადოება, რაც ბადებს ლოგიკურ შეკითხვას: საზოგადოება ახდენს გავლენას ენაზე და იწვევს ცვლილებებს მასში, თუ ენა ახდენს გავლენას საზოგადოებაზე და დიფერენცირებულს ხდის მას.

ენა მუდმივად ახდენს გავლენას საზოგადოებაზე. ეს საკმაოდ მარტივი და ბანალური დეფინიციია, თუკი ჩვენთვის მისაღებია ის თეზა, რამ ადამიანის აზროვნება ვერბალური აზროვნებაა, რაც იმას გულისხმობს, რომ ენა მონაწილეობს ყველა იმ პროცესში, რომელიც ადამიანის აზროვნებასთანაა დაკავშირებული. ეს მოსაზრება შეიძლება განვავრცოთ და ვთქვათ, რომ ენა მთლიანადაა საზოგადოების კულტურაში ინტეგრირებული და კულტურის შექმნის პროცესშიც კი მონაწილეობს. ადამ შაფი (1976) ემხრობა იმ თვალსაზრისს, რომ ენა ახდენს გავლენას საზოგადოებასა და საზოგადოებრივ ცხოვრებაზე. იგი ამ კონტექსტში განსაკუთრებით მნიშვნელოვნად მიიჩნევს: ლინგვისტურ ნოეტიკასა და ლინგვისტიკურ პრაგმატიკას. ლინგვისტურ ნოეტიკაში (მოძღვრება შემეცნებაზე) ავტორი გულისხმობს იმ პრობლემათა კორპუსს, რომლებიც ენასა და აზროვნებას შორის დამოკიდებულებას ეხება. ამ მოძღვრების მიხედვით ენა ზემოქმედებს ზოგადად მთელ საზოგადოებაზე და არა მხოლოდ ცალკეულ ინდივიდებზე, რომლებიც შემეცნების

პროცესის კონკრეტული სუბიექტები არიან. რადგან ჩვენ მუდმივად ერთი ენის ჩარჩოებში და ამ კონკრეტული ენის საშუალებით ვაზროვნებთ, ენა ფლობს შემეცნებისათვის საჭირო საშუალებებს საზოგადოებრივი მასშტაბით და არა რომელიმე ცალკეული ინდივიდისათვის, თუკი, ცხადია, საზოგადოებაში ადამიანთა იმ ჯგუფს ვიგულისხმებთ, რომლებიც ერთ ენაზე მეტყველებენ.

ლინგვისტიკაში ამ კუთხით ორი მოსაზრება არსებობს: პირველი მოსაზრების თანახმად, ენას აქვს ადამიანის შემეცნების ჩარჩოების განსაზღვრაში გადამწყვეტი ფუნქცია – შემეცნების პროცესში სამყაროს არტიკულაციიდან დაწყებული, დამთავრებული იმით, თუ როგორ აღიქმება მოვლენები და როგორ ხდება ამ მოვლენათა ინტერპრეტაცია. მეორე მოსაზრება ამ ფაქტორს უგულვებელყოფს, უარყოფს მის მნიშვნელობას, თუმცა იმავდროულად, ეს მოსაზრება იცავს ენაში უნივერსალიზმის არსებობის პოზიციას, მიუხედავად იმისა, თუ როგორი კონკრეტული ფორმები აქვს ამ ენის ბგერით სტრუქტურას.

ჩვენს მიერ განხილული ორი მოსაზრებიდან, პირველს – რომლის მიხედვითაც ცალკეული ენის სისტემები გავლენას ახდენენ ადამიანის აზროვნებასა და სამყაროს აღქმაზე – დიდი ხნის ტრადიცია და ისტორია აქვს: იგი სათავეს იღებს მე-18, მე-19 საუკუნეების მიჯნაზე, ვილჰელმ ჰუმბოლდტთან (ადამიანი აზროვნებს ისე, როგორც ლაპარაკობს, და ლაპარაკობს ისე, როგორც აზროვნებს) და მთავრდება მე-19–მე-20 საუკუნეების გასაყარზე ნეოჰუმბოლდტიანელების ენის ველის თეორიით (ტირიო, პერცივი და ვაისგერბერი). ამ სკოლის წარმომადგენლები გაერთიანდნენ ერთი იდეით: რადგან ადამიანი აზროვნებს მხოლოდ ერთი ენის ჩარჩოებში და მხოლოდ ამ ერთი ენის საშუალებით (ცნებითი აზროვნება ყოველთვის ვერბალურია), ამიტომ სხვადასხვა ენის სისტემები გავლენას ახდენენ ამ ენაზე მოლაპარაკე საზოგადოების აზროვნებაზე (იმაზე, თუ როგორ აღიქვამენ და შემეცნებენ ადამიანები სამყაროს). ე. ი. ენის სისტემა, რომლის ჩარჩოებშიც ადამიანი აზროვნებს, გავლენას ახდენს ამ ადამიანის აზროვნებაზე. რადგან არსებობს მრავალი ენა და შესაბამისად ამ ენათა მრავალი სისტემა, უნდა არსებობდეს დიფერენციაცია შესაბამის ენაზე მოლაპარაკე შესაბამისი საზოგადოების აზროვნებაში, იმაში, თუ როგორ ახდენენ ისინი სამყაროს არტიკულირებას, აღქმასა და შემეცნებას. ამ სკოლის მიმდევრები ენათმეცნიერების ამოცანად მიიჩნევენ სწორედ ენასა და აზროვნების შორის ურთიერთკორელაციისა

და განსხვავებების კვლევას ენის შინაარსობრივი, სემანტიკური ასპექტის გათვალისწინებით.

საპირისპირო ტენდენცია აქვს მეორე მოსაზრებას, რომლის თანახმადაც ენას არ აქვს ფუნქცია ადამიანის აზროვნების პროცესში და შესაბამისად არარეალურია ენის გავლენა როგორც ცალკეული ინდივიდის, ასევე მთელი საზოგადოების შემეცნების პროცესზე. შესაძლებელია ადამიანი დაეთანხმოს კიდევ ამ მოსაზრებას, თუკი უარყოფთ იმას, რომ: 1. ადამიანი აზროვნებს ერთი ენის ჩარჩოებში და აზროვნების რეალიზაციისათვის მას სჭირდება რაიმე იარაღი; 2. ენის სისტემა არის სემანტიკურად დიფერენცირებული, რაც ლოგიკურად უნდა დასრულდეს ამ ენის შესაბამისი აზროვნების სისტემის დიფერენციაციით. ორივე შემთხვევაში ხდება პირველი სკოლის წარმომადგენელთა მოსაზრების უარყოფა, უარყოფა იმისა, რომ ადამიანი მუდმივად აზროვნებს კონკრეტული ენის ფარგლებში და მისი საშუალებით ხდება აზროვნების რეალიზაცია. ასევე იგნორირდება ის, რომ ენის სისტემები სემანტიკურად დიფერენცირებულია, რაც თავისთავად გამოიხატება შესაბამისი კოგნიტიური სისტემების დიფერენციაციაში.

მოსაზრება იმის შესახებ, რომ თითქოსდა ადამიანი არ აზროვნებს ერთი ენის ჩარჩოებში, ტრივიალური, ფილოსოფიური და ემპირიზმის მოკლებულია. ამ მოსაზრების ავტორები ხელოვნების ან ზუსტი მეცნიერებების ის წარმომადგენლები არიან, რომლებიც სპეცენებით, სიმბოლური ნიშნებით ოპერირებენ (ნოტები, მათემატიკური სიმბოლოებით და ა. შ.). ისინი თვლიან, რომ აზროვნების რეალიზაციისათვის საჭიროა ხელოვნური ენა, სიმბოლიკა და არა ბუნებრივი ენა. მათი აზრით, ადამიანის აზროვნება არ არის ვერბალური და ამიტომ, ენის გავლენა შემეცნებაზე ნულის ტოლია.

მეორე მოსაზრება ენის სისტემის სემანტიკური დიფერენცირების უარყოფის შესახებ შესაძლებელია გაბათილდეს იმ არგუმენტით, რომ არ შეიძლება არსებობდეს რამდენიმე ენისათვის საერთო უნივერსალური გრამატიკა. ეს არის მხოლოდ მოსაზრება, რომელსაც აქვს უფლება იარსებოს პიპოთეზის სახით.

როგორია საზოგადოების გავლენა ენაზე და იწვევს თუ არა მისი ზეგავლენა ენაში ცვლილებებს? ამ ძირითად საკითხს ლოგიკურად მოსდევს მრავალი სხვა კითხვა: როგორია სოციალური ჯგუფების (საზოგადოების კლასების, პროფესიონალთა ჯგუფების, ეთნიკური ჯგუფებისა და ა. შ.) გავლენა ენის განვითარებასა და მის სტრუქტურაზე, აქვს თუ არა სხვადასხვა სოციალური სტატუსის მქონე ადამიანთა

ჯგუფებს შორის ურთიერთობას გავლენა ენაზე და ა. შ. ამ შეკითხვებზე პასუხი ჩვენსავე რეალობაშია, რადგან ჩვენ ვცხოვრობთ განსაზღვრულ პერიოდში და ფაქტიურად შეგვიძლია დაკვირვების გზით ბუნებრივად ჩავატაროთ კიდევ ექსპერიმენტი სოციოლინგვისტიკაში. ნებისმიერ ქვეყანაში ინდუსტრიალიზაციას მოაქვს შედეგად ინდუსტრიული საზოგადოება, რომელიც ჩაენაცვლება პრიმიტიულ საზოგადოებას. ინდუსტრიალიზაციის პროცესს თან სდევს აშკარა ცვლილებები საზოგადოებრივ ცხოვრებაში, საზოგადოების კულტურაში. რასაკვირველია, ეს ცვლილებები ეხება ენასაც – უპირველეს ყოვლისა ლექსიკას. ლექსიკური მარაგი მდიდრდება და მრავალფეროვანი ხდება სხვადასხვა ენებიდან ნასესხები ლექსიკური ერთეულების საშუალებისა და ნეოლოგიზმებით. „სოციალურ პროცესებთან ენის კავშირს ასახავენ ენის ცალკეული დონეები. უმეტესწილად ეს კავშირები დამახასიათებელია ლექსიკისათვის, რომელიც უშუალოდ უკავშირდება იდეოლოგიის სფეროს, რეალებსა და ცნებებს“ (2, გვ. 206). უფრო რთულია ენის სინტაქსში საზოგადოების ეკონომიკური თუ პოლიტიკური პროგრესის ფონზე მიმდინარე ცვლილებების ანალიზი, ასევე სირთულეს ქმნის სოციოლინგვისტიკის უმნიშვნელოვანესი პრობლემების – ენის პრაგმატიკის კვლევა, რაშიც მოიაზრება ენის დამოკიდებულება საზოგადოებრივ საქმიანობასთან.

ამრიგად, სოციოლინგვისტიკის ჩარჩოებში ამა თუ იმ პრობლემის კვლევისას გათვალისწინებულ უნდა იქნას ენისა და საზოგადოების, საზოგადოებისა და ენის ურთიერთობის საკითხები, მათ შორის დამოკიდებულების მრავალფეროვნება, სირთულე და კომპლექსურობა. სოციოლინგვისტური კვლევა უნდა ეფუძნებოდეს იმ პოსტულატს, რომ ენა და საზოგადოება – ეს ის სტრუქტურებია, რომლებსაც განსაკუთრებული ტიპის ურთიერთკორელაცია აქვთ და, რომელთა კოექსისტენციაც ქმნის ამ ორი კომპონენტის სრულყოფილებას.

გამოყენებული ლიტერატურა:

1. А. Мейе. Введение в сравнительное изучение индоевропейских языков. Русский перевод. М.-Л., 1938, стр. 471.
2. Adam Schaff, Zum Forschungsgebiet und Programm der Soziolinguistik, Warschau-Wien, გვ. 206.
3. И. Вахек. Лингвистический словарь Пражской школы, стр. 264.
4. Metzler Lexikon Sprache, Herausgegeben, von Helmut Glück, 2, erweiterte Auflage, 2000. Stuttgart, Weimar.

Резюме

რუსუდან ტაბუკაშვილი

Проблема взаимоотношений между языком и обществом в социолингвистике

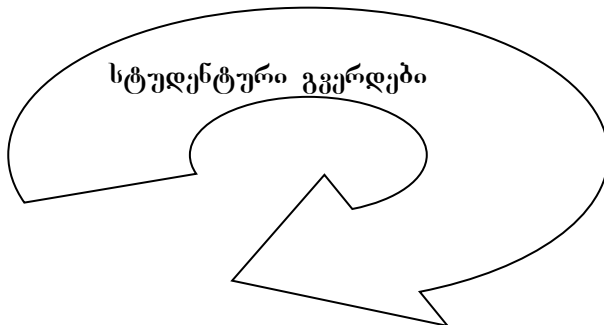
В статье рассмотрена проблема взаимоотношений между языком и явлениями жизни общества в социолингвистике. Выделены объекты исследования этой области и такими называют: 1. определение форм языковых действий для той или иной социальной группы языкового коллектива; 2. пути преодоления тех языковых барьеров, которые происходят на фоне политических и экономических изменений. Исходя из того, что язык существует в обществе, а общество постоянно развивается и никогда не сохраняет свое первоначальное социальное состояние, рассматривает социолингвистика социальную структуру и язык в динамике, так как социальные изменения вносят в язык соответствующие изменения. В статье существует попытка дать ответ на вопрос: общество влияет на язык, или наоборот.

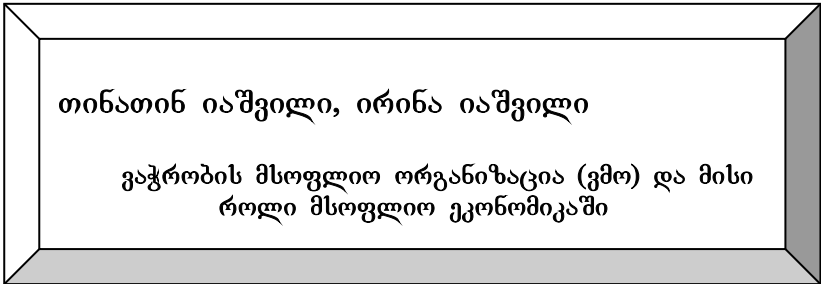
Summary

Rusudan Tabukashviki

Coordination problems of language and society in sociolinguistic

This article researches sociolinguistic coordination problems of language and society. It marks out objects in this researches and calls them: 1. it determines forms of action for a different social groups; 2. ways for overcoming this actions on the political and economic background changes. Therefore, language exist in society, and society is developing constantly and never save it's original social condition and shows sociolinguistic like a social structure and like a language in dynamic, also social changes carrying in language changes like a respective changes. In this article we are trying to give answer on the question: does society have influence on language, or vice versa.

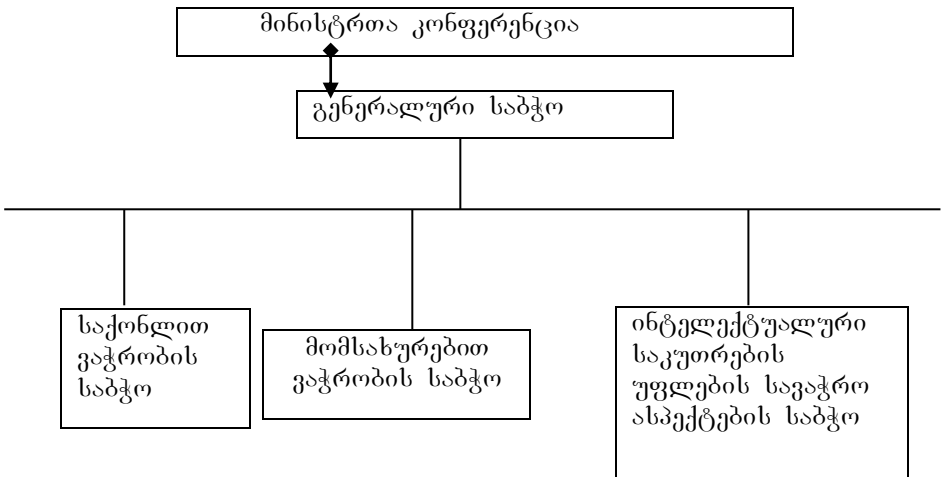
XXI საუკუნის დასაწყისში შეინიშნება როგორც თანამედროვე მსოფლიო ეკონომიკის ახალი ტენდენციები, მიმართულებები და განვითარების ფორმები, რაც ძირითადად დაკავშირებულია გლობალიზაციასთან, ისე, ახალი პრობლემები და წინააღმდეგობები. მსოფლიო ეკონომიკის გლობალიზაციის პროცესი ახალ მოთხოვნებს უყენებს საერთაშორისო ორგანიზაციების სისტემას, ძირითადად იმათ, რომლებიც ფაქტიურად არიან მსოფლიო გლობალური მასშტაბის ორგანიზაციები. მსოფლიო ეკონომიკის გლობალიზაციის პროცესში გადამწყვეტ როლს თამაშობს ვაჭრობის მსოფლიო ორგანიზაცია (ვმო).

ვაჭრობის მსოფლიო ორგანიზაცია წარმოადგენს სახელმწიფოთა შორის არსებულ ორგანიზაციულ მექანიზმს, რომლის ამოცანაა ქვეყნებს შორის ვაჭრობის განხორციელების ნორმების შემუშავება და ურუგვაის რაუნდის შედეგად შექმნილი სამართლებრივი დოკუმენტების რეალიზაციის უზრუნველყოფა, ასევე, საქონლითა და მომსახურებით საერთაშორისო ვაჭრობის სფეროში შემდგომი მოლაპარაკებებისთვის ბაზის შექმნა.

მოდელი, რომლის საფუძველზეც იქმნებოდა ვაჭრობის მსოფლიო ორგანიზაცია, წარმოადგენს გენერალურ შეთანხმებას ტარიფებისა და ვაჭრობის შესახებ (GATT), რომელიც ფაქტიურად რამდენიმე ათეული წლის (1948-1994წ.) მანძილზე ასრულებდა საერთაშორისო სავაჭრო ორგანიზაციის ფუნქციებს. ვაჭრობის მსოფლიო ორგანიზაციის შექმნის შესახებ შეთანხმებაში პირდაპირაა აღნიშნული, რომ თავის საქმიანობაში ვმო ხელმძღვანელობს გენერალური შეთანხმებით ტარიფებისა და ვაჭრობის შესახებ მიღებული გადაწყვეტილებებით, პროცედურებითა და პრაქტიკით. იგივე ეხება გადაწყვეტილებების მიღების მექანიზმს და ვაჭრობის

მსოფლიო ორგანიზაციის ორგანოების სტრუქტურას, რომლის მართვის ორგანოები შედგება სამი იერარქიული საფეხურისგან.(ნახ.1)

სტრატეგიული გადაწყვეტილების მიღება უმაღლეს დონეზე ხდება სამინისტროს კონფერენციაზე, რომელიც იმართება მინიმუმ ორ წელიწადში ერთხელ. მინისტრთა კონფერენციის დაქვემდებარების ქვეშ არის გენერალური საბჭო, რომელიც პასუხისმგებელია მიმდინარე სამუშაოს აღსრულებაზე. იგი იკრიბება რამოდენიმეჯერ წელიწადში შენევის შტაბ-ბინაში. საბჭოს წევრებში შედიან ვმო-ს წევრები, რომლებიც ძირითადად ელჩები და მონაწილე ქვეყნების დელეგაციის უფროსები არიან. გენერალური საბჭოს მმართველობაში შედის ორი სპეციალური ორგანო: 1) სავაჭრო პოლიტიკის ანალიზის. 2) კამათის მოგვარების. აგრეთვე გენერალურ საბჭოს ჰყავს ანგარიშვალდებული კომიტეტები: ვაჭრობაში და განვითარებაში; შეხლუდვაში; სავაჭრო ბალანსთან დაკავშირებით; ბიუჯეტში; ფინანსებში და ადმინისტრაციულ საკითხებში.

ნახ .1

ვმო-ს ორგანიზაციული სტრუქტურა (გამარტივებული)

უკვე განისაზღვრა ვაჭრობის მსოფლიო ორგანიზაციის ერთი ძირითადი მიმართულება ესაა –სამართლებრივი კომპლექსი, რაც საფუძვლად უდევს ვმო-ს; იგი განსაზღვრავს იმ სამართლებრივ პირობებს, რომლის საფუძველზეც უახლოეს წლებში უნდა განხორციელდეს მსოფლიო ვაჭრობა საქონლისა და მომსახურების სფეროში. ვაჭრობის მსოფლიო ორგანიზაციის მონაწილე ქვეყნების მთავრობები მკაცრი ვალდებულებების აღებასთან ერთად, საკუთარი ექსპორტიორებისა და იმპორტიორებისთვის, მეწარმეებისა და მომხმარებლებისთვის ქმნიან უფრო ღია, უნივერსალურ (მათ მიერ ამ პროცესში მრავალი ქვეყნის ჩართვის თვალსაზრისით) და ადვილად განსაჯვერეტ „მოდრაობის წესებს“ საქონლისა და მომსახურების მსოფლიო ბაზარზე. ამ წესების სისტემის გარეთ, ქვეყნები აღმოჩნდებიან მსოფლიო სავაჭრო სისტემის პერიფერიაზე და ვერ მიიღებენ მონაწილეობას მის განვითარებასთან დაკავშირებით უახლოეს წლებში დაგეგმილ მრავალმხრივ მოლაპარაკებებში.

აღნიშნული ნაშრომის მიზანია – ვაჭრობის მსოფლიო ორგანიზაციის საერთაშორისო დაფუძნების საკითხის შესწავლა, მისი სტრუქტურის, გადაწყვეტილებების მიღების მექანიზმის და საქმიანობის უკვე განსაზღვრული მიმართულებების გაცნობა, გარდა ამისა, მისი როლის წარმოჩენა მსოფლიო ეკონომიკაში. ნაჩვენებია წინააღმდეგობები და პრობლემები, დაკავშირებული მსოფლიო ეკონომიკის გლობალიზაციასთან.

2001 წლის ნოემბერში დოხაში (კატარი) გამართულ ვაჭრობის მსოფლიო ორგანიზაციის კონფერენციაზე (ამ ორგანიზაციაში) კორეის სახალხო რესპუბლიკისა (კსრ) და ტაივანის მიღების შედეგად, ვმო-ის მონაწილეთა რიცხვი საქონლით მსოფლიო ვაჭრობაში გაიზარდა თითქმის 95%-მდე.

შეიძლება ითქვას, რომ ამ ხუთი ათეული წლის მანძილზე გადაილახა პროტექციონიზმის გაძლიერების ტენდენცია, რომელიც ბატონობდა ორ მსოფლიო ომებს შორის პერიოდში, ნაწილობრივ კი მეორე მსოფლიო ომის შემდეგაც. შედეგად მივიღეთ, საერთაშორისო ვაჭრობის დინამიკური ზრდა – 1948 წლიდან 2000 წლის ჩათვლით საქონლის მსოფლიო ექსპორტი 346 მლრდ. დოლარიდან გაიზარდა 6346 მლრდ. დოლარამდე, ე.ი. 18-ჯერ და მეტად. მისი საშუალო წლიური ზრდის ტემპი

(7%) 1,5-ჯერ წინ უსწრებდა მსოფლიო წარმოების ზრდის ტემპს (4%) [1].

როგორც ვმო-ის გენერალური დირექტორი მაიკ მური 2002 წლის 2 იანვარს ვმო-ს მონაწილე ქვეყნების მთავრობებისთვის გაგზავნილ თავის საახალწლო წერილში აღნიშნავდა: „გასული წელი იყო ნამდვილად შესანიშნავი წელი ვაჭრობის მსოფლიო ორგანიზაციისთვის, შეიძლება ყველაზე მნიშვნელოვანიც ჩვენი ხანმოკლე ისტორიის მანძილზე. მე ვფიქრობ, რომ ჩვენ ეხლა დარწმუნებით შეგვიძლია ვამტკიცოთ, რომ ჩვენ ნამდვილად ვართ ვაჭრობის მსოფლიო ორგანიზაციის დაბადების მომსწრენი. ახლა იგი უკვე აღარაა ძველი GATT მცირე სიმბოლური მოძრაობებით ახალი გლობალური რეალობის მიმართულებით, და უკეთესადაა არეკლილი ჩვენი მრავალწევრიანი ორგანიზაციის ახალი მოთხოვნილებები.“ [2]

უნდა აღინიშნოს, რომ XXI ასწლეულის დასაწყისისთვის ვაჭრობის მსოფლიო ორგანიზაციამ ვერ შეძლო გადაეჭრა საერთაშორისო ვაჭრობის ყველა წინააღმდეგობები და პრობლემები. პირიქით, გაჩნდა ახალი პრობლემები, რაც ძირითადად, დაკავშირებულია მსოფლიო ეკონომიკის გლობალიზაციასთან, რომელსაც გარდა პოზიტიურისა, ასევე ახასიათებს ნეგატიური ნიშნებიც. მსგავსი ნეგატიური ასპექტების დადასტურებაა 1997-1998 წლების ფინანსური კრიზისი, რომელმაც შეარყია განვითარებადი ქვეყნების თითქოსდა ყველაზე სტაბილური რეგიონი – აღმოსავლეთისა და სამხრეთ-აღმოსავლეთ აზიის ახალი ინდუსტრიული ქვეყნები, ხოლო შემდეგ გავრცელდა მსოფლიოს სხვა რეგიონებზეც. საერთოდ, 2001 წლისთვის დამახასიათებელია მსოფლიო ეკონომიკის მნიშვნელოვნად უფრო უარესი დინამიკა, ვიდრე 2000 წლისთვის.

ამასთან დაკავშირებით არც ისაა შემთხვევითი, რომ ანტიგლობალიზტების კრიტიკის ძირითადი ობიექტია ვმო (რაც განსაკუთრებით ნათლად გამოქვადენდა 1999 წლის დეკემბერში ქ. სიეტლში, სადაც ფაქტიურად ჩაიშალა ვმო-ს სესია, ასევე, 2000 წლის სექტემბერში ქ. პრადაში საერთაშორისო საფინანსო ორგანიზაციების ყოველწლიურ სესიაზე და 2001 წლის ზაფხულში ქ. გენუაში მსოფლიოს 8 წამყვანი ქვეყნის მეთაურთა შეხვედრაზე).

ვმო-ს მოღვაწეობის არაერთგვაროვანი შეფასებებისას უნდა აღინიშნოს, რომ დღესდღეობით არსებობს მიმდინარეობა, რომელშიც გაერთიანებულნი არიან თეორეტიკოსები და პრაქტიკოსი პოლიტიკოსები, რომლებიც ეწინააღმდეგებიან მსოფლიო ვაჭრობის ლიბერალიზაციასა და როგორც ვმო-ს,

ასევე სხვა საერთაშორისო ეკონომიკური ორგანიზაციების დომინანტურ როლს ამ პროცესში. მათი აზრით, საერთაშორისო ვაჭრობის გლობალიზაცია იწვევს განვითარებადი ქვეყნების ღარიბი ფენების ეკონომიკური მდგომარეობის კიდევ უფრო გაუარესებას. ამ პროცესს მიეყვართ „მსოფლიო გლობალური შემოსავლების“ გადანაწილებისკენ „ოქროს მილიარდის“ ქვეყნების სასარგებლოდ. ასევე გზას უხსნის სამეცნიერო-ტექნიკური პროგრესის მიღწევებისკენ მხოლოდ და მხოლოდ მსოფლიოს წამყვან ქვეყნებსა და უმსხვილეს ტრანსნაციონალურ კორპორაციებს.

მიუხედავად იმისა, რომ აღნიშნული პოზიცია გამოირჩევა გარკვეული მარგინალურობით, იგი არაა მოკლებული საფუძველს და ემყარება მსოფლიო ეკონომიკის გლობალიზაციის ფარგლებში მიმდინარე რეალურ პროცესებს. მართლაც, მსოფლიო ეკონომიკაში არ რჩება ილუზიის ადგილი თავისუფალი კონკურენციისა და თანაბარი ეკონომიკური პირობების შესახებ მასში მონაწილე ყველა სუბიექტისთვის. ერთ-ერთ ყველაზე ფართომასშტაბიან დაპირისპირებას ქმნის წამყვანი ინდუსტრიული ქვეყნების ჯგუფსა და ყველა იმ დანარჩენ ქვეყანას შორის წინააღმდეგობა, რომლებიც ვერ „ჯდებათ“ მსოფლიო ეკონომიკის ბირთვში და პერიფერიებს მიეკუთვნებიან.

მიუხედავად იმისა, რომ ვმოდებთ დეკლარირებას ახდენს ყველა მონაწილე ქვეყნის თანასწორუფლებიანობის შესახებ, ამ ორგანიზაციის შიგნით არსებობს ძლიერი ობიექტური წინააღმდეგობები განვითარებად და განვითარებულ ქვეყნებს შორის.

განვითარებულ ქვეყნებს ჰყავთ იაფი, მაგრამ არასათანადოდ კვალიფიცირებული მუშა ხელი. ამიტომ ამ ქვეყნებს შეუძლიათ მხოლოდ ტრადიციული საქონლის – პირველ რიგში ქსოვილის, ტანსაცმლის, სასოფლო-სამეურნეო პროდუქციის იმპორტი.

ასე მაგალითად, დღეისათვის დასავლეთის სამყარო უკვე სერიოზული შიშით უყურებს აღმოსავლეთ აზიიდან (ჩინეთი, ვიეტნამი, სამხ. კორეა და ა. შ.) მათ საზღვრებს მომდგარ ათასგვარი საქონლით დატვირთულ კონტეინერებს. ამ საქონელთან კონკურენციამ მრავალი ევროპული თუ ამერიკული ფირმის გაკოტრება გამოიწვია.

2007 წელს ჩინეთის ეროვნული მეურნეობის წინსვლაში “ლომის წილი” სწორედ საგარეო ვაჭრობიდან მიღებულ შემოსავლებს მიუძღვის (უცხოურ ინვესტიციებთან ერთად,

რომელმაც მხოლოდ 2007 წლის პირველ ნახევარში 30 მლრდ დოლარს გადააჭარბა).

ჩინური ექსპორტი ბოლო წლებში მართლაც შესამჩნევად იზრდება. კერძოდ, 2006 წელს 2000 წელთან შედარებით თითქმის ოთხჯერ, ხოლო წინა წელთან შედარებით 27,4 პროცენტით გაიზარდა და 969,380 მლნ დოლარი შეადგინა.

განსაკუთრებით მძიმე დღეებში აღმოჩნდნენ ევროპელი თუ ამერიკელი ფეხსაცმლისა თუ მსუბუქი მრეწველობის დარგის საწარმოები. ისინი საგონებელში არიან ჩავარდნილნი: როგორ გაუწიონ კონკურენცია, მაგალითად, ჩინურ ფეხსაცმელსა თუ ტანსაცმელს, როდესაც მათ ანალოგიური პროდუქციის დამზადებისათვის საჭირო ნედლეული უფრო ძვირი უჯდებათ, ვიდრე თავად ეს აღმოსავლური უკვე მზა პროდუქცია ღირს?!

არადა, მათ საქონლის საწარმოებლად, ნედლეულის გარდა, სჭირდებათ – გადასახადების გადახდა, შრომის დანახარჯების დაფარვა და ა. შ. და ეს მაშინ, როდესაც ჩინეთსა და ვიეტნამში ნედლეულიც გაცილებით იაფია და სამუშაო ძალაც

ამასთან, სახელმწიფო მის ხელთ არსებული მრავალი ბერკეტითაც ახალისებს წარმოებას და წარმოებული პროდუქციის ექსპორტს, – გადასახადების შემცირება იქნება ეს, ფირმისათვის სუბსიდიების მიცემა თუ სხვა. ჩინელ მეწარმეს ევროპელი თუ ამერიკელი კოლეგისაგან განსხვავებით დიდი თანხები არც გარემოს დაცვით ღონისძიებებზე ეხარჯება (რაც ცივილიზებულ ქვეყნებში საკმაოდ სერიოზულ ფინანსებთანაა დაკავშირებული). გარდა ამისა, ჩინეთის ხელისუფლება განგებ ინარჩუნებს იუანის დაბალ კურსს დოლართან და ევროსთან მიმართებაში, რათა ამ გზითაც წაახალისოს ექსპორტი. არსებობს ასევე ზოგიერთი სხვა მეთოდიც, რომელთა გამოყენებითაც ჩინური პროდუქცია კიდევ უფრო იაფი ხდება. მაგალითად, ტანსაცმელზე თუ ფეხსაცმელზე მიკერებულ იარღიეზე ნედლეულის შემადგენლობა, რაც რეალურად ამ საქონლის ხარისხს დაბლა სწევს, თუმცა, მყიდველთა უმეტესობას ძირითადად მისი დაბალი ფასი იზიდავს და ხიბლავს.

ამასთან, ევროპის თუ ამერიკის ბაზრებზე ჩინური პროდუქცია შედის დემპინგურ ფასებშიც (როდესაც საქონელი მის ფაქტობრივ ღირებულებაზე დაბალ ფასად იყიდება). მას შემდეგ კი, რაც იგი ადგილობრივ საზოგადოებაში პოპულარობას მოიპოვებს, მასზე ფასს თანდათან ზრდის.

აზიური საქონლის დაბალი ფასები მაგიურად მოქმედებს ნებისმიერი ქვეყნის მომხმარებელზე. ამის გამო აღმოსავლეთიდან შემოსული ფირმები ძლიერდებიან, ხოლო

ევროპული ფირმები კონტრდებიან. შედეგად, ამ ქვეყნებში მცირდება დასაქმებულთა რაოდენობა, ღარიბდება მოსახლეობა, კინდება მისი მსყიდველობითი უნარიანობა, რის გამოც ისინი კვლავ იაფი საქონლის შესყიდვას ამჯობინებენ, ყიდულობენ აზიური ფირმების მიერ შემოტანილ იმპორტულ საქონელს, რაც კვლავ ადგილობრივი ფირმების გაკონტრებას იწვევს, და ასე საოცრად ტრიალებს ეს ბორბალი.

ჩინური საქონლის სიიაფეს განსაკუთრებით ის უწყობს ხელს, რომ მათი დიდი ნაწილი ევროპასა თუ ამერიკაში შედარებით პატარა პარტიებით საბაჟოს გვერდის ავლით შედის.

მაგალითად, უადრესად მძიმე მდგომარეობაში აღმოჩნდნენ ფესსაცმლის მწარმოებელი ევროპული (განსაკუთრებით იტალიური) ფირმები. ევროკავშირში ფესსაცმლის ძირითადი იმპორტიორები არიან ჩინეთი, ვიეტნამი, ინდოეთი, ინდონეზია, ტაილანდი, რუმინეთი და ბრაზილია (აქვე აღსანიშნავია, რომ ჩინელებს არა მხოლოდ მზა პროდუქცია შეაქვთ ევროპაში, არამედ აქ მისი დამამზადებელი საამქროებიც შექმნეს, მაგალითად, იტალიაში). მაგრამ შეტანილი ფესსაცმლის ნახევარზე მეტი მაინც ჩინეთსა და ვიეტნამზე მოდის.

2006 წელს ჩინეთმა ევროკავშირში შეიტანა თითქმის მილიარდ-ნახევარი წყვილი ფესსაცმელი, რაც ევროკავშირის ქვეყნებში რეალიზებული ფესსაცმლის ნახევარზე მეტია. ამასთან, ბოლო ხუთ წელიწადში აქ გაყიდული ჩინური ფესსაცმლის რაოდენობა ათჯერ და მეტჯერ გაიზარდა, ხოლო მისი ფასი ამავე პერიოდში 30 პროცენტზე მეტით დაეცა. მსგავსი სიტუაციაა ვიეტნამის ფესსაცმელთან დაკავშირებითაც – რომლის რეალიზაციის მოცულობებიც ამავე პერიოდში გაორმაგდა, ხოლო ფასი 20 პროცენტით შემცირდა. ყოველივე ამან კი საბოლოო ჯამში ის მდგომარეობა გამოიწვია, რომ 2001 წლის შემდგომ პერიოდში ევროპაში ფესსაცმლის წარმოების მასშტაბები 30 პროცენტით შემცირდა, ხოლო ამ დარგიდან 40 ათასზე მეტი დასაქმებული გამოთავისუფლდა.

ჩინური ფესსაცმლის ასეთი მოზღვავეებით დაშინებულმა დარგის ევროპელმა მესვეურებმა გადაწყვიტეს, აეძულებინათ ევროკომისია, მისგან დასაცავად საბაჟო გადასახადი დაეწესებინა. ამ მიზნით ბრიუსელში მრავალგზის დემონსტრაციები გაიმართა, სადაც არა მხოლოდ ევროპელი, არამედ თურქი ფესსაცმლის მწარმოებელი ფირმებიც იღებდნენ მონაწილეობას (ეს უკანასკნელნი ამ ბოლო დროს ევროპის ბაზრებზე ფესსაცმლის ერთ-ერთი სერიოზული იმპორტიორები გახდნენ). ევროკომისიამ შეისწავლა ეს საკითხი და დაადგინა, რომ ჩინელი და ვიეტნამელი ფესსაცმლის მწარმოებლების

მხრიდან მართლაც აქვს ადგილი დემპინგური ფასების გამოყენებას, რის გამოც ევროკავშირის ქვეყნებმა სერიოზული ზარალი განიცადეს.

ევროკავშირის ქვეყნებში ტანსაცმლისა და ფეხსაცმლის მრავალი ფირმა გაკოტრდა და აქ მომუშავე ათასობით ადამიანმა დაკარგა სამუშაო. მაგალითად, 2006 წელს ევროკავშირის ქვეყნებსა და ჩინეთს შორის ვაჭრობის ლიბერალიზაციის შედეგად მხოლოდ ტექსტილის საწარმოებში მომუშავე 7 ათასი ფრანგი, 70 ათასი ესპანელი და 200 ათასი იტალიელი დაითხოვეს. მსგავს ვითარებაში არიან ჩავარდნილნი ფეხსაცმლის მწარმოებელი ევროპელი საწარმოებიც. ანალოგიური პრობლემების წინაშე აღმოჩნდნენ ამერიკული ფირმებიც, რომლებიც იძულებილი გახდნენ, 2006 წელს სამსახურიდან 20 ათასი ადამიანზე მეტი გაეთავისუფლებინათ.

შექმნილი მდგომარეობიდან გამოსავალს, როგორც ამ პროდუქციის მწარმოებელნი, ისე ექსპერტები, საბაჟო გადასახადების გაზრდაში ხედავენ. მაგრამ ამის გაკეთება ევროპის ცალკეულ ქვეყნებს არ ხელეწიფებათ.

ბოლო დრომდე ევროკავშირში ფეხსაცმელზე და ტანსაცმელზე არსებობდა 5-დან 12 პროცენტამდე საბაჟო გადასახადი. ამჟამად ეს გადასახადები გაუქმებულია, თუმცა აღნიშნული პროდუქციის მწარმოებელთა ლობის ზეწოლით ზოგიერთი სახის ფეხსაცმელზე საბაჟო გადასახადები კვლავ აღდგა. აღსანიშნავია, რომ ამ საკითხზე ევროკავშირის ქვეყნებს შორის თანხმობა არ არსებობს, მაგალითად, შვედი, პოლანდიელი და კავშირის კიდევ ზოგიერთი ქვეყანა ეწინააღმდეგება მის გაზრდას.

ევროპასთან შედარებით უფრო ოპერატიულად და ხისტად მოქმედებენ შეერთებულ შტატებში, ეს უკანასკნელი, თუმცა ლიბერალური საბაზრო ეკონომიკის თავდადებული დამცველია, მაგრამ ფექტურად ეხმარება საკუთარ მწარმოებლებს. კერძოდ, ეს იმაში გამოიხატება, რომ ამ ქვეყანამ, მას შემდეგ, რაც ჩინური მრეწველობის პროდუქცია და ფეხსაცმელი ზღვასავით მიაწვა მის საზღვრებს, ოპერატიულად ამოქმედა საბაჟო გადასახადები.

მოკლედ ევროპის ქვეყნებს ერთადერთ გამოსავლად ისღა დარჩენიათ, რომ უფრო კარგად მოემზადონ ჩინეთთან კონკურენციულ ბრძოლაში ჩაბმისათვის.

თუმცა ეს ადვილი როდი იქნება. თავად ჩინეთშიც გულხელდაკრეფილნი როდი სხედან – იქაც ავითარებენ და ხვეწენ არსებულ ტექნოლოგიებს, ჩააქვთ ახალი ტექნიკა და ტექნოლოგიები, სხვა ქვეყნებიდან იწვევენ საუკეთესო

სპეციალისტებს, ქირაობენ გამოცდილ მენეჯერებს, რომლებიც ამ ტექნიკას მოემსახურებიან და ა. შ.

“ევროპიდან ქრება მწარმოებელი და მომსახურების დარგები, მხოლოდ ვაჭრობით კი ჩვენი კონტინენტი შორს ვერ წავა,“ – აი, ასეთ პესიმისტურ დასკვნას აკეთებს ზოგიერთი ევროპელი ექსპერტი.

განვითარებული ქვეყნები, იცავს რა თავის მსუბუქ მრეწველობას და აგრობიზნესს, ზღუდავს განვითარებადი ქვეყნებიდან იმპორტს, ადებს რა საიმპორტო საქონელს მაღალ საბაჟო გადასახადს. თავიანთ პროტექციონულ ზომებს ისინი ხსნიან იმით, რომ განვითარებადი ქვეყნები იყენებენ დემპინგის პოლიტიკას. თავის მხრივ განვითარებული ქვეყნები ლიდერობენ მაღალტექნოლოგიური საქონლის ბაზარზე და ეხლა უკვე განვითარებადი ქვეყნები იყენებენ მათ წინააღმდეგ პროტექციონული დაცვის ზომებს. ასე რომ, პროტექციონული დაცვას ამა თუ იმ ხარისხით იყენებს პრაქტიკულად ყველა ქვეყანა. ამიტომ პროტექციონული ბარიერების ორმხრივი შემცირება ხდება საკმაოდ რთული პროცესი.

მსოფლიო ვაჭრობის ლიბერალიზაცია რთულდება ასევე იმით, რომ განვითარებად და განვითარებულ ქვეყნები ძალიან განსხვავდებიან ეკონომიურად. ამიტომ განვითარებად ქვეყნებს ყოველთვის ეჭვი აქვთ, რომ განვითარებული ქვეყნები ყოველთვის თავს ახვევენ მათ თავიანთთვის მომგებიან ურთიერთთანამშრომლობის სისტემებს. თავის მხრივ განვითარებული ქვეყნები სამართლიანად აღნიშნავენ, რომ მრავალი ქვეყანა ღიად სპეკულირებს თავისი ნაკლებად განვითარებულობით, ცდილობენ რა ეკონომიკური მოდერნიზაციის მაგივრად საერთაშორისო სავაჭრო ურთიერთობებში, გამოსტყუნონ განვითარებულ ქვეყნებს შეღავათები და დათმობები.

განვითარებად და განვითარებულ ქვეყნებს შორის ურთიერთდამოკიდებულობის ასიმეტრიულობა, განსაკუთრებით იგრძნობა ინტელექტუალური საკუთრების კანონის დაცვისას. უპირველეს ყოვლისა საქმე ეხება განვითარებული ქვეყნების ცნობილი ფირმების სავაჭრო ნიშნების გამოყენების წინააღმდეგ ბრძოლას, განვითარებად ქვეყნებში. მიუხედავად ამისა, მსოფლიო ვაჭრობის ლიბერალიზაცია ობიექტურად აწყობს როგორც განვითარებად ისე განვითარებულ ქვეყნებს. ცნობილია მაგალითად, რომ ვმო-ში განვითარებადი ქვეყნების გაწვევრიანება მკვეთრად ზრდის ამ ქვეყნებში უცხოურ ინვესტიციებს, ამიტომ ვმო-ს წვერი ქვეყნები ეძებენ და პოულობენ რთული პრობლემების კომპრომისულ გადაწყვეტას. ვმო-ს განვითარების სტრატეგია გახდა ამ ორგანიზაციაში

სულ ახალ-ახალი ქვეყნების მუდმივი მოზიდვა, ამასთან ქვეყნის ეკონომიკა რაც უფრო ნაკლებადაა განვითარებული, მით უფრო ხანგრძლივი პერიოდი ეძლევა მას თავისუფალი ვაჭრობის პრინციპების სრული რეალიზაციისთვის. იბრძვიან რა განვითარებულ ქვეყნებში, “მესამე ქვეყნის“ იმპორტზე შეზღუდვების წინააღმდეგ განვითარებადი ქვეყნები მიმართავენ ვმო-ს არბიტრაჟს და აღწევენ “ანტიდემპინგური“ ზომების გაუქმებას. ასე მაგალითად, XXI-ე საუკუნის დასაწყისში ინდოეთმა ვმო-ს მიმართა პროტესტით, ამერიკისა და ევროგაერთიანების წინააღმდეგ, რომლებმაც შეზღუდეს ინდოეთში დამზადებული ქსოვილებისა და ტანსაცმლის იმპორტი თავიანთ ქვეყნებში. ხანგრძლივი განხილვების შემდეგ ვმო-მ დაავალდებულა მოპასუხეები, გაეუქმებინა პროტექციონული ზომები. თუმცა, ასეთი კონფლიქტები არა მხოლოდ განვითარებად და განვითარებულ ქვეყნებს შორის ხდება, არამედ ასევე სხვადასხვა განვითარებად ქვეყნებს შორისაც. ასე მაგალითად, 2001 წლის მეორე ნახევარში ინდოეთი ინიციატორი იყო ვმო-ს 51 “ანტიდემპინგური“ გარჩევებისა, აქედან 9 – ჩინეთის, 7 – სინგაპურის და 3 – ტაილანდის წინააღმდეგ.

ჩინეთის მაგალითი, რომელიც ვმო-ში 2001 წლის დასასრულს გაწვერიანდა, ნათლად მეტყველებს ამ სფეროში არსებულ პრობლემებზე. ჩინეთი ვმო-ში მიიღეს 200 მნიშვნელოვანი შენიშვნით. კერძოდ, ჩინეთმა მთლიანად უნდა გახსნას თავისი შიდა სადაზღვევო ბაზარი უცხოელი ინვესტორებისთვის და გააუქმოს განსაკუთრებულ ეკონომიკურ ზონებში არსებული საინვესტიციო პირობები, რამაც თავის დროზე მნიშვნელოვანი როლი ითამაშა ქვეყნის ეკონომიკის განვითარებაში. 15 წლის განმავლობაში ჩინეთი არ ჩაითვლება საბაზრო ეკონომიკის მქონე ქვეყნად და აქედან გამომდინარე ვერ გამოიყენებს დაცვის ანტიდემპინგურ პროცედურებს და ვერ მიმართავს ე.წ. Roster-ს (ვმო-ს კვაზისარბიტრაჟო სასამართლო). ამით ქვეყანას ჩამოერთმევა ერთ-ერთი საკვანძო უფლება, რომელსაც პრინციპში ვმო-ს ახალი წევრი (განსაკუთრებით განვითარებადი ქვეყანა) უნდა ფლობდეს. ვმო ასევე განახორციელებს ჩინეთის კანონმდებლობის მონიტორინგს ეკონომიკის სფეროში და ასევე, ეკონომიკის რეგულირების პრაქტიკის იმ ამოცანებთან შესაბამისობის შემოწმებას, რომლებიც ჩინეთს წაუყენეს ვმო-ში მიღებისას. ვმო-ში შესვლასთან დაკავშირებით მცირდება იმპორტის გადასახადი სასოფლო-სამეურნეო პროდუქციაზე, რაც მთლიანი შიდა პროდუქტის ზრდის ტემპების მოსალოდნელ

შენელებასთან ერთად გამოიწვევს დასაქმების პრობლემის გამწვავებას, განსაკუთრებით სოფლად. [3]

ბევრისთვის ვმომხრე კიდევ უცნობი სიდიდეა, რაც არცაა გასაკვირი, რადგან ისეთი ორგანიზაციებისგან განსხვავებით, როგორცაა საერთაშორისო სავალუტო ფონდი, ვმომხრე-ს საქმიანობა არ არის თვალსაჩინო: ვმომხრე არ იძლევა მრავალმილიარდიან კრედიტებს, არ მონაწილეობს სახელმწიფო მიმდინარე ეკონომიკური პოლიტიკის ფორმირებაში. თუმცა, მსოფლიო ეკონომიკაში ვმომხრე-ის მნიშვნელობას არ უარყოფენ არც მოწინააღმდეგენი და არც რა თქმა უნდა მისი მომხრეები. დღეისათვის ვმომხრე-ში გაერთიანებულია თითქმის 150 ქვეყანა, რომლებზეც მოდის მსოფლიო სავაჭრო ბრუნვის 95% და სწორედ ვმომხრე-ის მეშვეობით ისინი მსოფლიო ბაზარზე აღგენენ თავისი თამაშის წესებს.

ყოველივე ზემოთ თქმული, საკმაოდ მკაფიოდ ასახავს მსოფლიოში ვმომხრე-ის დადებით და უარყოფით როლს. ვმომხრე-ში ცალკეული ქვეყნის შესვლის შესახებ გადაწყვეტილება მიიღება თითოეული კონკრეტული შემთხვევის ცალკე განხილვის შედეგად. დადებითი პასუხის შემთხვევაში ეს ქვეყანა ხდება მსოფლიო ვაჭრობის კიდევ ერთი შემადგენელი რგოლი.

ვმომხრე-ს, ისევე როგორც სხვა ორგანიზაციებს გააჩნია უარყოფითი მხარეებიც, მაგრამ ძირითადი უარყოფითი შეფასებები არ შეიძლება მიმართული იყოს თვით ვმომხრე-ზე. მისი ამოცანაა დაადგინოს საერთაშორისო ვაჭრობის ძირითადი წესები, ის არ ემსახურება სხვა სოციალური მიზნების მიღწევას. ამიტომ პრობლემა ვმომხრე-ში კი არ არის, არამედ ასეთივე გავლენიანი და ეფექტური ორგანიზაციების არარსებობაშია, რომლებიც მოწოდებული იქნებოდა სოციალური ხასიათის პრობლემების გადასაჭრელად. ყველაზე დიდი პრობლემა არის ის, რომ პირადი მოხმარების საქონლის წარმოება აღემატება საზოგადოებრივი კეთილდღეობის უზრუნველყოფის დონეს.

დასასრულს შეიძლება ითქვას, რომ ვმომხრე-ს მოღვაწეობის პერიოდში მკვეთრად შეიცვალა სასაქონლო მომსახურების საერთაშორისო ვაჭრობის პოლიტიკური და ეკონომიკური როლი მსოფლიოს უმეტესი ქვეყნების ეკონომიკური კეთილდღეობისთვის. ახალი ათასწლეულის მიჯნაზე არსებული გლობალური ეკონომიკა გაცილებით რთული ეკონომიკური ორგანიზმი აღმოჩნდა, ვიდრე ამას 80-იანი წლების დასაწყისში ვარაუდობდნენ, მრავალმხრივი მოლაპარაკებების შესახებ საუბრისას. ვმომხრე-ს, GATT-სგან

განსხვავებით არ ჰქონდა „გაქანების“ პერიოდი. 1994 წლის აპრილში ჩატარებული სხდომის შემდეგ მარაკეში გამოცხადდა ვმო-ს შექმნის შესახებ, ხოლო უკვე 1995 წლის 1 იანვარს ვმო-მ დაიწყო საქმიანობა. დღევანდელი ეკონომიკური პირობები უფრო განსხვავდება იმ პირობებისგან, რომელშიც იქმნებოდა და ფუნქციონირებდა ვმო.

გასული წლების მანძილზე გამოიკვეთა ვმო-ს მოღვაწეობის პრიორიტეტული მიმართულებები. სასაქონლო ვაჭრობის სფეროში ეს არის: დაშვება ბაზრებზე (სატარიფო და არასატარიფო ბარიერები);

ვმო-ს წესების რეალიზება ისეთი სპეციფიკური საქონლის მიმართ, როგორცაა სასოფლო-სამეურნეო პროდუქცია, ტექსტილი და ტანსაცმელი;

წესები ანტიდემპინგური გადასახადების გამოყენებასთან დაკავშირებით, ასევე სუბსიდიების, დაცვითი ზომების, ტექნიკური ბარიერების გამოყენებისთვის ვაჭრობაში, ასევე სანიტარული და ფიტოსანიტარული ზომების მიმართებით;

საიმპორტო ლიცენზირება და საიმპორტო ლიცენზირების პროცედურები. ყოველივე ზემოთ თქმული ასევე ვრცელდება ვმო-ს მოღვაწეობის ამ მიმართულებაზეც. ამასთან, უფრო გამოიკვეთა წინააღმდეგობები აშშ-ს და ევრო-კავშირს შორის, აშშ-სა და იაპონიას შორის, ვმო-ს შეთანხმებების რეალიზების მიდგომის გზებთან დაკავშირებით.

ყოველივე ზემოთ თქმული, უფლებას გვაძლევს ვილაპარაკოთ ვმო-ს დიდ როლზე მსოფლიო ეკონომიკაში და მის საქმიანობაში პრობლემების დაგროვებასა და არატრადიციული განტვირთვის გზების მოძიების აუცილებლობაზე.

გამოყენებული ლიტერატურა:

1. Palmeter, N. David; Winters, Allan L. (2004). ~Overview~, Dispute Settlement in the World Trade Organization: Practice and Procedure. Cambridge University Press. ISBN 0-521-53003-2.
2. Functions of the WTO (http://www.iisd.org/trade/handbook/3_2.htm). The Basics of the WTO. International Institute for Sustainable Development. Retrieved on 2007-03-17.
3. Jennar, Raoul Marc. A ~Consultative Parliamentary Assembly~ to the WTO: a Reform that Changes Nothing (<http://www.urfig.org/ana-eng-wto-cpa-pt.htm>). Unite de

Summary

Tinatin Iashvili, Irina Iashvili

World Trade Organization (WTO) and its role in world economy

The purpose of given proceeding – study of international foundation issues of WTO, its structure, mechanism of making decisions, getting to know directions of outlined activities, as well as the increasing role of organization in world economy. Listed are the obstacles and problems regarding globalization of world economy.

The obstacles are pointed out between developing and developed members of WTO. Indicated is the expansion of light industry of East Asia and particularly China in Europe and America with its severe outcome.

Резюме

Тинатин Яшвили, Иринэ Яшвили

Всемирная Торговая Организация (ВТО) И ее роль во всемирной экономике

Цель данной работы- изучение вопросов основ возникновения Всемирной Торговой Организации, ее структуры, механизма принятия решений а также ознакомление с деятельностью уже намеченных направлений, и все возрастающей ролью организации во всемирной экономике. Показаны препятствия и проблемы, связанные со всемирной экономической глобализацией.

Показаны преграды у развитых и развивающихся стран членов Всемирной организации. Рассмотрена экспансия товаров легкой промышленности Восточной Азии и, особенно, Китая в Европу и Америку, и те тяжелые последствия, которые ее сопровождают.

თინათინ იაშვილი, ირინა იაშვილი
რუსეთი და მსოფლიო სავაჭრო ორგანიზაცია,
პრობლემები,
წინააღმდეგობები

მსოფლიო სავაჭრო ორგანიზაცია (მსო) [World Trade Organization – WTO] – საერთაშორისო ეკონომიკური ორგანიზაციაა, რომელიც არეგულირებს საერთაშორისო ვაჭრობის წესებს ლიბერალიზმის პრინციპების მიხედვით.

მსო ფუნქციონირებს 1995 წლის 1 იანვრიდან. გადაწყვეტილება მისი შექმნის შესახებ მიიღეს მრავალწლიანი მოლაპარაკებების შემდეგ **GATT** (გენერალური შეთანხმება საქონლით ვაჭრობის შესახებ) – ის ურუგვაის რაუნდის (ურ) ბოლოს, 1993 წლის დეკემბერში. ოფიციალურად კი მსო დაარსდა მარაკეშის კონფერენციაზე 1994 წლის აპრილში, ამიტომ შეთანხმებას მსო-ის დაარსების შესახებ, ასევე უწოდებენ მარაკეშის შეთანხმებას.

თუ **GATT** აწარმოებდა მხოლოდ საქონლით ვაჭრობის რეგულაციას, მსო-ის საქმიანობის სფერო გაცილებით უფრო ფართოა: საქონლით ვაჭრობის გარდა იგი ასევე არეგულირებს მომსახურებით ვაჭრობას და ინტელექტუალური საკუთრების უფლებების სავაჭრო ასპექტებს. მსო-ს გააჩნია გაერო-ს (გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის) სისტემის სპეციალიზირებული დაწესებულების სტატუსი.

მსო-ის ამოცანები. მსო-ს მთავარი ამოცანაა ხელი შეუწყოს თავისუფალ მსოფლიო ვაჭრობას. განვითარებული ქვეყნები, რომელთა ინიციატივითაც შეიქმნა მსო, ვარაუდობენ, რომ ეკონომიკურ ზრდას და ხალხის კეთილდღეობის ამაღლებას ხელს უწყობს ეკონომიკური თავისუფლება საერთაშორისო ვაჭრობაში.

ამჟამად ითვლება, რომ **მსოფლიო სავაჭრო ორგანიზაცია** უნდა შეესაბამებოდეს

შემდეგ 5 პრინციპს:

- 1) ვაჭრობაში არ უნდა არსებობდეს დისკრიმინაცია.

არცერთმა სახელმწიფომ არ უნდა დააზარალოს რომელიმე სხვა ქვეყანა საქონლის ექსპორტ-იმპორტზე შეზღუდვების დაწესებით. იდეალში, ნებისმიერი ქვეყნის შიდა ბაზარზე ნაციონალური და უცხოური პროდუქციის გაყიდვის პირობებს შორის არ უნდა არსებობდეს არანაირი განსხვავება.

- 2) უნდა შემცირდეს სავაჭრო (პროტექციონისტული) ბარიერები.

სავაჭრო ბარიერებს უწოდებენ ფაქტორებს, რომლებიც ამცირებენ უცხო ქვეყნის საქონლის შესვლის შესაძლებლობას რომელიმე ქვეყნის შიდა ბაზარზე. ამ ფაქტორებს პირველ რიგში მიეკუთვნება საბაჟო გადასახადები და იმპორტზე დაწესებული კვოტები (იმპორტის რაოდენობრივი შეზღუდვა).

საერთაშორისო ვაჭრობაზე ასევე მოქმედებს ადმინისტრაციული ბარიერები და ვალუტის გაცვლითი კურსის განსაზღვრის პოლიტიკა.

- 3) ვაჭრობის პირობების სტაბილურობა და თანმიმდევრულობა.

უცხოური კომპანიები, ინვესტორები და მთავრობები დარწმუნებული უნდა იყვნენ, რომ სავაჭრო პირობები (სატარიფო და არასატარიფო ბარიერები) არ შეიცვლება უეცრად და თვითნებურად.

- 4) საერთაშორისო ვაჭრობაში შეჯიბრის პრინციპის სტიმულირება.

სხვადასხვა ქვეყნის ფირმების თანასწორი კონკურენციის უზრუნველსაყოფად, საჭიროა აიკრძალოს კონკურენტული ბრძოლის „უსამართლო“ ხერხები ისეთი, როგორცაა – საექსპორტო სუბსიდიები (ექსპორტიორი ფირმების დახმარება სახელმწიფოს მხრიდან), დემპინგური (განზრახ შემცირებული) ფასების გამოყენება ახალი გასაღების ბაზრების ხელში ჩასაგდებად.

- 5) შეღავათების მინიჭება საერთაშორისო ვაჭრობაში ნაკლებად განვითარებული ქვეყნებისათვის.

ეს პრინციპი ნაწილობრივ ეწინააღმდეგება წინა პრინციპებს, მაგრამ ის

აუცილებელია პერიფერიის სუსტად განვითარებული ქვეყნების

(რომლებსაც პირველ ეტაპზე აშკარად არ შესწევთ უნარი თანაბარი კონურენცია გაუწიონ განვითარებულ ქვეყნებს) მსოფლიოს მეურნეობაში ჩართვის

თვალსაზრისით. ამიტომ ითვლება „სამართლიანად“, სუსტად განვითარებული ქვეყნებისთვის განსაკუთრებული პრივილეგიების მინიჭება.

საერთო ჯამში მსო აწარმოებს ფრიტრედერის (თავისუფალი ვაჭრობის) იდეის პროპაგანდირებას, იბრძვის პროტექციონისტული ბარიერების გადალახვისათვის.

მსო-ის მუშაობის პრაქტიკული პრინციპები. მსო-ის საქმიანობას საფუძვლად უდევს სამი საერთაშორისო შეთანხმება, რომლებიც ხელმოწერილია მსოფლიო სამეურნეო ურთიერთობებში აქტიურად მონაწილე სახელმწიფოების მიერ: გენერალური შეთანხმება საქონლით ვაჭრობის შესახებ (GATT) 1994 წლის რედაქციით, გენერალური შეთანხმება მომსახურებით ვაჭრობის შესახებ (UIX) და შეთანხმება ინტელექტუალური საკუთრების სავაჭრო ასპექტების (TRIPS) შესახებ. ამ შეთანხმებების ძირითადი მიზანია დაეხმაროს ექსპორტ-იმპორტის ოპერაციებში მონაწილე ყველა ქვეყნის ფორმებს.

მსო-ის შეთანხმებების შესრულებას, როგორც წესი, მოაქვს არამართო გრძელვადიანი სარგებელი, არამედ, ასევე იმავდროული სიძნელეებიც, მაგალითად, საბაჟო ტარიფების პროტექციონისტული შემცირებას მოსდევს მომხმარებლებისთვის შედარებით იაფი უცხოური საქონლის შექენის გაიოლება, მაგრამ ამავე დროს შეუძლია ადგილობრივი მწარმოებლების გაკოტრებაც, თუკი ისინი აწარმოებენ მაღალი თვითღირებულების მქონე საქონელს. ამიტომ, მსო-ის მონაწილე ქვეყნებს წესდებით უფლება ეძლევათ გაატარონ გათვალისწინებული ცვლილებები არა მყისიერად, არამედ ეტაპობრივად – „პროგრესირებადი ლიბერალიზაციის“ პრინციპით. ამ დროს, როგორც წესი, განვითარებად ქვეყნებს უფრო ხანგრძლივი დრო ეძლევათ თავისი ვალდებულებების სარეალიზაციოდ.

მსო-ის ყველა წევრი ქვეყნის მიერ აღებული ვალდებულებები თავისუფალი ვაჭრობის წესების დაცვის შესახებ, შეადგენს „მრავალმხრივი ვაჭრობის“ სისტემას. დედაძმის უმეტესი სახელმწიფოები, ყველა ძირითადი ექსპორტიორ-იმპორტიორი სახელმწიფოების ჩათვლით, წარმოადგენენ ამ სისტემის წევრებს. თუმცა, მთელი რიგი სახელმწიფოები არ შედიან ამ სისტემაში, ამიტომ სისტემას უწოდებენ „მრავალმხრივს“ (და არა „მსოფლიო“ სისტემას). პერსპექტივაში, მსო-ის მონაწილე ქვეყნების რიცხვის ზრდის შედეგად, „მრავალმხრივი ვაჭრობის“ სისტემა უნდა გარდაიქმნას ნამდვილ „მსოფლიო ვაჭრობის“ სისტემად.

მსო-ის ძირითადი ფუნქციები:

- მსო-ის საბაზო შეთანხმებების მოთხოვნების შესრულების კონტროლი;
- მსო-ის წევრ ქვეყნებს შორის საგარეო-ეკონომიკურ ურთიერთობებთან დაკავშირებით მოლაპარაკებების საწარმოებლად პირობების შემნა;
- სახელმწიფოთა შორის საგარეო-ეკონომიკური სავაჭრო პოლიტიკის პრობლემების შესახებ წარმოქმნილი დავების განხილვა, დარეგულირება;
- საერთაშორისო ვაჭრობის სფეროში მსო-ის წევრი ქვეყნების მიერ წარმოებული პოლიტიკის კონტროლი;
- დახმარების აღმოჩენა განვითარებადი ქვეყნებისთვის;
- თანამშრომლობა სხვა საერთაშორისო ორგანიზაციებთან.

იმის გამო, რომ შეთანხმებების ტექსტებს ადგენს და ხელს აწერს საგარეო სავაჭრო ურთიერთობებში მონაწილე ქვეყნების დიდი რაოდენობა, ეს პროცესი იწვევს დებატებს და დავებს. ხშირად მოლაპარაკებებში მონაწილე მხარეებს სხვადასხვა მიზნები აქვთ. გარდა ამისა, შეთანხმებები და კონტრაქტები (მათ შორის ისინი, რომლებიც დაიღო ხანგრძლივი მოლაპარაკებების შედეგად მსო-ის შუამავლობით) ხშირად საჭიროებენ შემდგომ განმარტებებს. ამიტომ, მსო-ის ერთ-ერთი ამოცანაა – შეასრულოს ე.წ. შუამავლის როლი სავაჭრო მოლაპარაკებების დროს, ხელი შეუწყოს დავების დარეგულირებას.

საერთაშორისო ეკონომიკური კონფლიქტების პრაქტიკამ აჩვენა, რომ სადავო საკითხები უმჯობესია გადაიჭრას მსო-ის მიერ დადგენილი წასით, რომელიც ემყარება ურთიერთშეთანხმებულ იურიდიულ ბაზას და მხარეებისთვის უზრუნველყოფს თანაბარ უფლებებს და შესაძლებლობებს. ამ მიზნით მსო-ის ეგიდით ხელმოწერილი შეთანხმებების ტექსტებში აუცილებლად შეაქვთ დავების დარეგულირების წესების ამსახველი პუნქტი. როგორც დავების დარეგულირების წესებისა და პროცედურების შესახებ ხელშეკრულების ტექსტში ვკითხულობთ – „მსო-ის ფარგლებში დავების დარეგულირების სისტემა წარმოადგენს მთავარ ელემენტს

ვაჭრობის მსოფლიო სისტემის უსაფრთხოებისა და თანმიმდევრულობის უზრუნველყოფაში“.

მსო-ის წევრები ვალდებულებას იღებენ, რომ ვაჭრობის წესების შესაძლო დარღვევების შემთხვევაში ცალმხრივად არ განახორციელებენ მოქმედებებს დამრღვევთა მიმართ. უფრო მეტიც, ისინი ვალდებულებას იღებენ, რომ სადავო საკითხებს გადაწყვეტენ დავების დარეგულირების მრავალმხრივი სისტემის ჩარჩოებში და დაემორჩილებიან მის წესებსა და გადაწყვეტილებებს. სადავო საკითხების შესახებ გადაწყვეტილებები მიიღება ყველა მონაწილე ქვეყნის მიერ, როგორც წესი, კონსენსუსის რიგებში თანხმობის განსამტკიცებლად

თავდაპირველად მსო-ში გაერთიანდა 77-ქვეყანა. 2003 წლისათვის კი მასში გაწევრიანებული იყო 146 ქვეყანა. მათ შორის – განვითარებული, განვითარების სტადიაზე მყოფი და პოსტ-სოციალისტური ქვეყნები.

მსოფლიო სავაჭრო ორგანიზაციაში საქართველოს გაწევრიანების მიზნით, 1994 წელს საქართველოს სახელმწიფო მეთაურის დავალებით შეიქმნა, სამუშაო ჯგუფი. საქართველომ იმავე წელს მიიღო დამკვირვებლის სტატუსი ამ ორგანიზაციაში, მაგრამ 1995 წლის 1 იანვრიდან, GATT – ის მსო-ში გარდაქმნასთან დაკავშირებით, აუცილებელი გახდა ამ ორგანიზაციაში გასაწევრიანებლად მოლაპარაკებათა პროცესის თავიდან დაწყება.

1996 წლის 26 ივნისს მსოფლიო სავაჭრო ორგანიზაციის გენერალური საბჭოს სხდომაზე საქართველოს მსო-ს დამკვირვებლის სტატუსი მიენიჭა. 1996 წლის ივლისში საქართველოს მხარემ აღნიშნული ორგანიზაციის სრულფუნქციონირების წევრის სტატუსის მიღების სურვილი ოფიციალურად გამოთქვა. გაწევრიანების პროცესში, რომელიც დაახლოებით სამ წელიწადს გრძელდებოდა, გაიმართა 5 ოფიციალური მრავალმხრივი, აგრეთვე, ორმხრივი მოლაპარაკებათა რამდენიმე რაუნდი 30-მდე წევრ ქვეყანასთან.

გაწევრიანების პროცესს ხელმძღვანელობდა საქართველოს პრეზიდენტის განკარგულებით შექმნილი კომისია, რომლის მუშაობაშიც მონაწილეობდნენ საქართველოს პარლამენტის, სახელმწიფო კანცელარიის, თითქმის ყველა სამინისტროსა და ეკონომიკურ საკითხებთან შეხებაში მყოფი უწყების წარმომადგენლები, აგრეთვე, საერთაშორისო ორგანიზაციები, რომლებიც საქართველოს მსო-ში გაწევრიანების მიზნით ტექნიკურ დახმარებას უწევდნენ.

1999 წლის 6 ოქტომბერს მსო-ს გენერალურმა საბჭომ მოიწონა სამუშაო ჯგუფის მოხსენება და ხელი მოეწერა მსო-ს

დამფუძნებელ მარაკემის შეთანხმებაზე საქართველოს მიერთების ოქმს. 2000 წლის 20 აპრილს საქართველოს პარლამენტმა რატიფიკაცია გაუკეთა მსო-ში საქართველოს გაწევრიანების ოქმს და 2000 წლის 14 ივნისიდან საქართველო მსო-ს სრულუფლებიანი, 137-ე წევრი გახდა.

მსო-ში გაერთიანდნენ ასევე ზოგიერთი ექს-საბჭოთა ქვეყნები: ლიტვა, ლატვია, ესტონეთი, სომხეთი, მოლდავეთი, ყირგიზეთი. მნიშვნელოვანი მოვლენა იყო მსო-ში ჩინეთის შესვლა 2001 წლის დეკემბერში, რომელიც ითვლებოდა მსოფლიო ვაჭრობის ერთ-ერთ ყველაზე პერსპექტიულ მონაწილედ. მსო-ში შემავალ ქვეყნებზე მოდის მსოფლიო საქონელბრუნვის დაახლოებით 90%, რაც სინამდვილეში წარმოადგენს მთლიან მსოფლიო ბაზარს რუსეთის გარეშე. გარდა ამისა, კიდევ რამდენიმე ქვეყანამ ოფიციალურად მიიღო დამკვირვებლის სტატუსი. 2003 წლისთვის მსოფლიოში დამკვირვებლის სტატუსით გაერთიანებული სახელმწიფოების რიცხვი შეადგენდა 29, მათ შორის იყვნენ რუსეთი და ზოგიერთი სხვა პოსტ-საბჭოთა სახელმწიფოები (უკრაინა, ბელორუსია, აზერბაიჯანი, ყაზახეთი და უზბეკეთი).

მსოფლიო სავაჭრო ორგანიზაციის წევრობა რუსეთისთვის წლიდან წლამდე მხოლოდ პერსპექტივად რჩება(1). ამის მიუხედავად, რუსეთი ჩქარობს, ორგანიზაციაში გასაწევრიანებლად მოლაპარაკებები წლის ბოლომდე დაასრულოს. რუსეთი ღიად აცხადებს, რომ აშშ და ევროკავშირი მხარს უჭერს რუსეთის მისწრაფებას, 2007 წლის ბოლომდე დაასრულოს მოლაპარაკებები მსო-ში გასაწევრიანებლად.

მსო-ში ახალი წევრის მიღების დაბლოკვის საკითხთან დაკავშირებით ვეტოს უფლების გამოყენება ნებისმიერ წევრ სახელმწიფოს აქვს. ასე რომ, რაც არ უნდა დამაიმედებელი იყოს მოსკოვისთვის აშშ-სა და ევროკავშირის მხარდაჭერა, რუსეთისთვის მსო-ში შესასვლელი გზა ყველა შემთხვევაში თბილისზე გადის.

საქართველოს მთავრობა რუსეთის მსო-ში გაწევრიანების ფარგლებში მხოლოდ ერთი საკითხის გადაწყვეტას მოითხოვს: ეს არის რუსეთ-საქართველოს საზღვარზე ორი არაღვებულ საბაჟო-გამშვები პუნქტის – “განთიადი-ადლერისა“ და “როკი-ქემო ზარამავის“ – ლეგალიზაცია და გამართული ფუნქციონირება. საქართველოს მთავრობას რუსეთის მსო-ში გაწევრიანების ფარგლებში მოთხოვნა არ გააჩნია. ქართულმა დელეგაციამ რუსეთის მხარეს წარუდგინა დოკუმენტი, სადაც დეტალურად აღწერილი და დასაბუთებულია საქართველოს

მოთხოვნა რუსეთის მიმართ ამ უკანასკნელის მსო-ში გაწვევრიანების ფარგლებში.

“საქართველოს პოზიცია ემყარება რუსეთის მიერ საქართველოს წინაშე მსო-ში რუსეთის გაწვევრიანებასთან დაკავშირებული მოლაპარაკებების დასრულებაზე 2004 წლის მაისში ხელმოწერილი ორმხრივი ოქმით აღებულ ვალდებულებას.

ამ ოქმით რუსეთმა ვალდებულება აიღო, დაახქაროს“ ქვეყნებს შორის საქონლის გადაადგილებასთან დაკავშირებული საბაჟო დარეგულირებისა და ადმინისტრირებასთან დაკავშირებული პრობლემების აღმოფხვრა,“ – ნათქვამია დოკუმენტში.

“რუსეთის მსო-ში არშესვლა ჩვენთვის თვითმიზანი ნამდვილად არ არის. რუსეთის მსო-ში შესვლას მაშინ დაეთანხმდებით, თუ 2004 წელს ნაკისრ ვალდებულებებს შეასრულებს და ფსოუსა და როკის გვირაბთან არსებული საბაჟო-გამშვები პუნქტების ღეგალიზებას მოახდენს. საქართველოს პოზიცია მეტად ტექნიკურ და აპოლიტიკურია. რუსეთთან არსებულ პრობლემებზე, რომელიც მართლაც მრავლად გეგაქვს, არ ესაუბრობთ. არ უნდა დაეუშვათ, რომ მსო-ს ფორმატში მიღწეული ორმხრივი შეთანხმებები მხოლოდ ფარატინა ქალაღლი იყოს, რომელსაც არავინ ცნობს. სხვათაშორის, ასეთი პრობლემა რუსეთს არა მხოლოდ ჩვენთან, არამედ აშშ-სთან და ევროკავშირთანაც აქვს. რუსეთს ჯერ კიდევ დიდი გზა აქვს გასავლელი იმისათვის, რომ მსო-ს სრულუფლებიანი წევრი გახდეს. ჯერჯერობით კი რუსეთს საქართველოსთან და სხვა პარტნიორებთან უამრავი ვალდებულება აქვს შესასრულებელი,“ – ასეთია საქართველოს პოზიცია, თუმცა როგორც ჩანს, რუსეთმა ევროკავშირთან და აშშ-სთან გარკვეულ შეთანხმებებს მაინც მიადწია, რადგანაც, ოფიციალური მოსკოვი აცხადებს, რომ რუსეთმა ამერიკელი პარტნიორებისგან მხარდაჭერის მყარი პირობა მიიღო (2). მოსკოვს სულაც არ აღეგულებს ქართული მხარის პოზიცია. უკანასკნელ პერიოდში საქართველოს თანხმობის გარეშე რუსეთი მსო-ში შესვლას ჩქარობს და მსო-სკენ მიმავალ გზაზე წონადი პარტნიორების მხარდაჭერისთვის უკან არაფერზე იხევის. ამის მიზეზი, შესაძლოა, ის გარემოებაც იყოს, რომ მოსკოვს საქართველოს მიერ “აღმართული“ ბარიერი მნიშვნელოვნად აბრკოლებს და საერთო ენის გამონახვას “ჯიუტი მეზობლის“ მეგობრებთან ცდილობს.

თუმცა რეალობა ასეთია: წლის დასასრულის მოახლოებასთან ერთად რუსული მედია და პოლიტიკური წრეები ინტენსიურად და თანმიმდევრულად საუბრობენ იმ

წარმატებებზე, რასაც ისინი მსო-სკენ მიმავალ გზაზე აღწევენ და დასტურად აშშ-ს მხარდაჭერასა და ევროკავშირთან წარმატებულ მოლაპარაკებებზე მიაწინებენ(3). თუმცა მსო-ში გაწვევრიანების მოლაპარაკებების ფორმატს ერთი თავისებურება აქვს – ყველა ქვეყანა ერთმანეთთან ორმხრივ მოლაპარაკებებს მართავს და მისი წარმატების დასრულების შემდეგ შესაძლებელია მისი მეორე ეტაპზე – მრავალმხრივი მოლაპარაკებების ფორმატში გადატანა.

რაც შეეხება ევროკავშირს, რუსეთისთვის ცხადია ის გაცილებით ავტორიტეტულია, ვიდრე საქართველო, ამიტომაც მისი მხარდაჭერისთვის მნიშვნელოვან დათმობებზეც მიდის. თუმცა არ არის გამორიცხული, რუსეთმა ამ დათმობით ევროკავშირის მხარდაჭერაც მოიპოვოს და, ამავდროულად, ეს “დათმობა“ ევროკავშირის მიერ საქართველოზე ზეგავლენისთვის გამოიყენოს.

რუსეთის მიერ ევროკავშირისთვის შეთავაზებული კომპრომისული ვარიანტი მის ერთ-ერთ ყველაზე დიდ ბუნებრივ სიმიდრეს – ტყეს შეეხება. რუსეთმა ევროკავშირს მის მიერ ტყეზე საქსპორტო გადასახადთან დაკავშირებით კომპრომისული გადაწყვეტილება შესთავაზა, რომელსაც შეუძლია მოხსნას ევროკავშირის პრეტენზია რუსეთის მსო-ში გასაწვევრიანებლად. ევროკომისიის პრეზიდენტმა ჟოზე მანუელ ბაროზუმ უკვე განაცხადა, რომ ევროკავშირი არ შეცვლის თავის თანხმობას რუსეთის მსო-ში გაწვევრიანების მხარდაჭერაზე. პარალელურად, უკვე გარკვეულია საკითხი რუსეთიდან დაუმუშავებელი ხის ექსპორტის გადასახადთან დაკავშირებით. რუსეთი ევროკავშირს დათანხმდა, გააუქმოს ან კორექტირება მოახდინოს ტყის საქსპორტო გადასახადზე.(1)

რუსეთის ვიცე-პრემიერმა სერგეი ივანოვმა რუსეთის უკომპრომისო პოზიციის შესახებ განაცხადა და აღნიშნა, რომ რუსეთი ეტაპობრივად გაზრდის მორგებულ საქსპორტო გადასახადს. მანვე აღნიშნა, რომ ტყის ექსპორტზე გადასახადის ზრდის პროგრამა 2007 წლის ივლისიდან მოქმედებს და 2009 წლისთვის მთავრობის გეგმის მიხედვით ის ეტაპობრივად გაიზრდება.

რუსეთის ეკონომიკური განვითარების სამინისტრომ და მრეწველობისა და ენერგეტიკის სამინისტრომ აღნიშნული საკითხი ტყის ახალ კოდექსს დაუკავშირეს. გათვლების მიხედვით, შექმნილმა ბარიერებმა რუსეთის ტყის გადამამუშავებელ სექტორში ინვესტიციები უნდა გაზარდოს. გადასახადების დაწესების წინააღმდეგ პროტესტი გამოთქვა ფინეთმა და დაიშუქრა, რომ მოახდენდა ინიცირებას 2004 წელს ევროკავშირსა და რუსეთს შორის რუსეთის მსო-ში

გასაწვევრიანებლად გაფორმებული ორმხრივი ხელშეკრულების გასაწვევტად.

რუსეთის სავაჭრო მოლაპარაკებების ხელმძღვანელმა მეღვედკოვმა რუსეთის ვიცე-პრემიერის გამონათქვამთან დაკავშირებით აღნიშნა, რომ რუსეთის ყველა შეთანხმება, მსო-სთან დაკავშირებით ძალაში შედის მხოლოდ ორგანიზაციაში გაწვევრიანების შემდეგ. მისივე განმარტებით, რადგან რუსეთი ჯერჯერობით არ არის მსო-ს წევრი, გადასახადის ზრდა დასაშვებია. მეღვედკოვი მიიჩნევს, რომ ეს პოზიცია არ ეწინააღმდეგება კომპრომისს – გადასახადი ტყეზე არ შეესაბამება მსო-ს ნორმებს და იგი უნდა შეიცვალოს ორგანიზაციაში გაწვევრიანების შემდეგ. ექსპერტების ვარაუდით, შესაძლოა, ლისაბონში რუსეთმა ევროკავშირს გარდამავალ პერიოდში მისი გაუქმებაც კი შესთავაზა. ფაქტია, რომ რუსეთისა და ევროკავშირის სამიტის დასრულების შემდეგ ევროკომისიის პრეზიდენტმა ჟოზე მანუელ ბაროზუმ კიდევ ერთხელ დაადასტურა, რომ ევროკავშირი მხარს დაუჭერს რუსეთის ამ ორგანიზაციაში გაწვევრიანებას და 2004 წელს მიღწეულ შეთანხმებას არ გადახედავს.

უახლოესი მომავალი გეიხვენებს, როგორ გადაწყდება რუსეთის მსო-ში გაწვევრიანების პრობლემა, როგორ შესრულდება საქართველოს მოთხოვნები და როგორ გადაილახება მათ შორის არსებული წინააღმდეგობები.

გამოყენებული ლიტერატურა:

1. Об основных результатах переговоров по доступу на рынки товаров и услуг в рамках присоединения России к ВТО МЭРТ. Проверено 2007-01-19 г.
2. Вступление в ВТО: "Задержись на пороге" Журнал "Эксперт". Проверено 2006-12-02 г.
3. World Trade Organization. (2007d). Understanding the WTO - The Doha agenda. Retrieved 1 December 2007.

Summary

Tinatin Iashvili, Iren Iashvili Russia and World Trade Organization Problems and Obstacles

The article covers the problems concerning membership of Russia in World Trade Organization (WTO). The obstacles Russia comes across in applying for WTO membership are named.

Main principles and functions of WTO are discussed in the article. On the one hand, application for WTO membership and implementation of these principles is very suitable for long term profit, but on the other hand, various difficulties can emerge (e.g. local producer going bankrupt).

The article deals with the history of Georgia's application for WTO membership. Requirements of Georgia for Russia's joining WTO are also analyzed. It is pointed out how Russia is trying to deviate from requirements of Georgia for joining WTO.

In order to get membership of WTO Russia has to overcome obstacles and make concessions to European Union. All these issues are mentioned in the article.

Резюме

Тинатин Яшвили, Иринэ Яшвили Россия и Всемирная Торговая Организация. Проблемы и препятствия.

В данном труде освещены проблемы на пути членского вступления России во Всемирную Торговую Организацию (ВТО) и показаны препятствия, существующие на сегодняшний день этому вступлению.

В работе освещены основные принципы и функции ВТО, а также показано, что членство в ВТО несет на себе не только долгосрочные преимущества, но также и сложности (в виде банкротства внутренних предпринимателей).

Проведен исторический анализ членства Грузии в ВТО требований выдвигаемых Грузией на пути вступления России в ВТО, и то как Россия пытается уйти в сторону от предъявляемых требований.

Проанализированы и другие препятствия, которые Россия должна преодолеть и уступки, на которые идет Россия на пути ее вступления в ВТО.

სოფიო ტიტივინიძე

ყველაზე ნაკლებად განვითარებული ქვეყნები
და საერთაშორისო ვაჭრობა

„ყველაზე ნაკლებად განვითარებული ქვეყნების“ საერთაშორისო ეკონომიკურ პროცესებში ჩაბმა და სხვა სახელმწიფოების მხარდამხარ კონკურენციის გაწევა გართულებულია რიგ მიზეზთა გამო. ამ მიზეზებს განეკუთვნება: სუსტად განვითარებული ეკონომიკური სტრუქტურა; ადამიანური, ინსტიტუციონალური, ტექნოლოგიური და სავაჭრო რესურსების სიმწირე ან არ არსებობა; სუსტად განვითარებული სოციალური ინფრასტრუქტურა; გარემოს დაბინძურება; და რთული გეოგრაფიული მდებარეობა და/ან მწირი ბუნებრივი რესურსები. ამრიგად, ამ ქვეყნებს არ გააჩნიათ შესაძლებლობა განავითარონ წარმოება, მოიხილონ უცხოური ინვესტიციები ან მონაწილეობა მიიღონ საერთაშორისო ვაჭრობაში. „ყველაზე ნაკლებად განვითარებული ქვეყნების“ მდგომარეობას კიდევ უფრო ამძიმებს საგარეო ვალები, ნავთობის ფასის მერყეობა და სოფლის მეურნეობაში მდიდარი ქვეყნების პროტექციონისტული კანონმდებლობები. ამ სახელმწიფოების პრობლემებს უკანასკნელ წლებში დაემატა გლობალური დათბობითა და კლიმატის ცვლილებით გამოწვეული არსებული და პოტენციური რისკები.

ჩვენი სტატიის მიზანია ვაჩვენოთ ამ კატეგორიის სახელმწიფოების საერთაშორისო ვაჭრობაში მონაწილეობის მნიშვნელობა.

„ყველაზე ნაკლებად განვითარებული ქვეყნები“ წარმოადგენენ ჩვენი სამყაროს უღარიბეს და ყველაზე დაუცველ ნაწილს. ამ ქვეყნების ეკონომიკური და სოციალური განვითარება მნიშვნელოვანია არა მხოლოდ თავად ამ ქვეყნებისათვის, არამედ საერთაშორისო პარტნიორი სახელმწიფოებისათვისაც. აღნიშნულ ქვეყნებში გაბატონებულ უკიდურეს სიღარიბეს, ეკონომიკის სტრუქტურულ სისუსტესა

და განვითარების შეუძლებლობას ემატება არასახარბიელო გეოგრაფიული მდებარეობა, რის გამოც ამ ქვეყნების ნებისმიერი მცდელობა რამდენადმე მაინც გააუმჯობესონ საკუთარი ხალხის ცხოვრების დონე კრახით მთავრდება.

ამ ჯგუფის სახელმწიფოებს არ გააჩნიათ ადამიანური რესურსები და ინსტიტუციონალური თუ წარმოების საშუალებები; მათთვის უცხოა დემოკრატიული პრინციპები და მმართველობის თანამედროვე მეთოდები. ისინი განსაკუთრებით დაუცველნი არიან გარე ეკონომიკური შოკების, ხელოვნური თუ ბუნებრივი კატაკლიზმებისა და ინფექციური დაავადებების წინაშე. ძალიან ცოტას თუ მიუწვდება ხელი განათლებაზე, ჯანმრთელობის დაცვასა და სხვა სოციალურ მომსახურებაზე. მწირი ბუნებრივი რესურსები და ინფრასტრუქტურა, ინფორმაციული და საკომუნიკაციო ტექნოლოგიების არ არსებობა არანაირად არ უწყობს ხელს ამ ქვეყნებს თამამად დაადგინონ ეკონომიკური განვითარების გზას. სამწუხაროდ, ისიც ფაქტია, რომ საერთაშორისო პარტნიორების დახმარება და მხარდაჭერა ხშირად არაადეკვატურია. ზემოთ ჩამოთვლილი სირთულეების გადასაღებად საჭიროა, რომ საერთაშორისო საზოგადოებამ „ყველაზე ნაკლებად განვითარებულ ქვეყნებს“ უფრო ფართო, მიზანმიმართული და ეფექტური დახმარება გაუწიოს.

„ყველაზე ნაკლებად განვითარებული ქვეყნების“ ეკონომიკური მდგომარეობის გაუმჯობესების ტენდენცია 90-იანი წლების ბოლოს დაფიქსირდა. 1991 წლიდან 1995 წლამდე წარმოების ზრდის ინდიკატორმა 2 პროცენტი შეადგინა, 1996-2000 წლებში – 5 პროცენტი, ხოლო 2001-2005 წლებში 6.5 პროცენტი. აღსანიშნავია ისიც, რომ „ყველაზე ნაკლებად განვითარებული ქვეყნების“ ზრდა ზოგადად განვითარებადი ქვეყნების ზრდასთან შედარებით უფრო სწრაფი ტემპით ხასიათდებოდა. ეს განსხვავება მით უფრო შესამჩნევი ხდება, თუ განვითარებადი ქვეყნების სიიდან ამოვიღებთ ჩინეთსა და ინდოეთს.

2004 და 2005 წლებში „ყველაზე ნაკლებად განვითარებული ქვეყნების“ ეკონომიკურმა ზრდამ თითქმის მიაღწია „ბრუსელის სამოქმედო გეგმაში“ მითითებულ 7 პროცენტთან ნიშნულს. თუ აღნიშნული ჯგუფის სახელმწიფოებს ცალ-ცალკე განვიხილავთ, 2005 წელს სულ მცირე ათმა ქვეყანამ დაძლია 7 პროცენტის ეკონომიკური ზრდის ნიშნული, იგივე რაოდენობის ქვეყნებში დაფიქსირდა 3 პროცენტზე ნაკლები ეკონომიკური ზრდა, ხოლო ქვეყანათა უმრავლესობაში (დაახლოებით 30 სახელმწიფო) ზრდის ტენდენცია სამსა და შვიდ პროცენტს შორის მერყეობდა.

შეიძლება ვივარაუდოთ, რომ 2001 წლიდან დაწყებული ეკონომიკური ზრდა განაპირობა სამომხმარებლო საქონელზე ფასების მანამდე არსებული ნეგატიური ტენდენციის სასიკეთოდ შემობრუნებამ. სავარაუდოა, რომ ამ ჯგუფში შემავალ ზოგიერთ ქვეყანაში მაღალი ეკონომიკური ზრდა ან ახალი საბადოების აღმოჩენამ და/ან მსოფლიო ბაზარზე ნავთობზე ფასების ზრდამ განსაზღვრა. აგრეთვე აღსანიშნავია ის ფაქტიც, რომ ამ პერიოდში დაფიქსირდა სასარგებლო წიაღისეულზე ფასების ზრდა, რასაც მოჰყვა ახალი ინვესტიციების მოზიდვა. მაშასადამე, უკანასკნელ რამდენიმე წელიწადში ნავთობსა და სასარგებლო წიაღისეულთან დაკავშირებულმა დანახარჯებმა გამოიწვია „ყველაზე ნაკლებად განვითარებულ ქვეყნებში“ ინვესტიციებისა და მშპ-ს შეფარდების თანდათანობითი გაუმჯობესება.

საერთაშორისო ვაჭრობა, ის უმთავრესი მექანიზმია, რომლის საშუალებით ამ ჯგუფის სახელმწიფოებს გარკვეული წარმატების მიღწევა შეუძლიათ. ზოგადი განმარტების მიხედვით საერთაშორისო ვაჭრობა არის საქონლისა და მომსახურების გაცვლა საერთაშორისო საზღვრებსა და ტერიტორიებს შორის. უამრავი სახელმწიფოსათვის საერთაშორისო ვაჭრობა მათი მთლიანი შიდა პროდუქტის უმნიშვნელოვანეს ნაწილს შეადგენს.

საერთაშორისო ვაჭრობის განვითარებას მრავალი საუკუნის ისტორია აქვს, რომელიც ხანგრძლივი პერიოდის მანძილზე იხვეწებოდა და ვითარდებოდა. უნდა აღინიშნოს, რომ საერთაშორისო ვაჭრობის ეკონომიკური, სოციალური თუ პოლიტიკური მნიშვნელობა უკანასკნელი რამდენიმე ათწლეულის განმავლობაში განსაკუთრებით არსებითი გახდა.

საერთაშორისო ვაჭრობის განვითარებაზე განსაკუთრებული გავლენა იქონია ტრანსპორტის, კომუნიკაციისა და საინფორმაციო ტექნოლოგიების არანახულმა განვითარებამ. ამ პროცესებს ასევე ხელი შეუწყო მსოფლიოს მასშტაბით სახელმწიფოების ინდუსტრიალიზაციამ და გლობალიზაციამ, დიდი კორპორაციების შექმნამ.

აღსანიშნავია, რომ საერთაშორისო ვაჭრობა თავად არის მრავალი ცვლილებისა თუ ინოვაციის ხელშემწყობი. ვაჭრობაში ჩაბმული მხარეები ბევრს მოგზაურობენ, ერთმანეთში ინფორმაციას ცვლიან, გამოცდილებას უზიარებებენ, რის შედეგად ინერგება მრავალი ახალი ტენდენცია და ყალიბდება ახალი მიდგომები. საერთაშორისო ვაჭრობა ასევე ხელს უწყობს კონკურენციას, რომელსაც თავის მხრივ ტექნოლოგიების დახვეწის, სამუშაო ძალის სპეციალიზაციის, ხარისხის გაუმჯობესების, რესურსების

ობიექტიზაციის, გარემოს დაცვითი პოლიტიკის დანერგვისა და სხვა მნიშვნელოვანი დადებითი ტენდენციებისაკენ მიყვავართ.

როგორც ჩვენმა კვლევებმა ცხადყო, „ყველაზე ნაკლებად განვითარებული ქვეყნების“ წილს მსოფლიო ვაჭრობაში 1990 წლიდან ზრდის ტენდენცია დაეტყო (აბსოლუტურ გამოსახულებაში), თუმცა მან მსოფლიო ექსპორტის მხოლოდ 0,6 პროცენტი, ხოლო მსოფლიო იმპორტის მხოლოდ 0,8 პროცენტი (2004 წ.) შეადგინა.

ზრდის ტენდენციები გასული 15 წლის განმავლობაში განსხვავებული იყო. 1990 წლიდან 1998 წლამდე „ყველაზე ნაკლებად განვითარებული ქვეყნების“ ექსპორტის ზრდა მსოფლიო ექსპორტის ზრდის ტემპებთან შედარებით უმნიშვნელო იყო, მაგრამ უკანასკნელ წლებში ეს ტენდენცია სასიკეთოდ შეიცვალა და არაერთხელ დაფიქსირდა, რომ ამ ქვეყნების ჯგუფის ექსპორტის ზრდის პროცენტული მაჩვენებელი მსოფლიოს ექსპორტის ზრდის მონაცემებს აჭარბებდა.

„ყველაზე ნაკლებად განვითარებული ქვეყნებისათვის“ განსაკუთრებით დასამახსოვრებელი 2004 წელი იყო, როდესაც ექსპორტის ზრდამ 34 პროცენტი შეადგინა; მაშინ, როდესაც მსოფლიო ექსპორტი მხოლოდ 21 პროცენტის ტოლი იყო. მიუხედავად ამ თითქოსდა ძალიან დადებითი სურათისა, რეალური სიტუაცია გაცილებით სავალალოა. საქმე იმაშია, რომ აღნიშნული ზრდის უდიდესი ნაწილი ამ ქვეყნების ჯგუფის მხოლოდ მცირე რაოდენობაზე მოდის და შესაბამისად, ჯგუფში შემავალი უმრავლესობისათვის საერთაშორისო ვაჭრობაში აქტიური მონაწილეობის მიღება ჯერ კიდევ ძალიან რთული ან სრულიად შეუძლებელია.

მაგალითად, 2004 წლის მაჩვენებლებით ამ ჯგუფის საერთო ექსპორტის 35 პროცენტი 50 ქვეყნიდან მხოლოდ 2 ქვეყანაზე მოდის – ერთი არის ანგოლა, რომელიც ბენზინის ექსპორტიორი სახელმწიფოა და მეორე - ბანგლადეში, რომელიც ტანსაცმლის მწარმოებელი ქვეყანაა. ხოლო ექსპორტის მონაცემებით ბოლო 13 ადგილზე მყოფი ქვეყნების ექსპორტის საერთო მაჩვენებელი „ყველაზე ნაკლებად განვითარებული ქვეყნების“ საერთო ექსპორტის 1 პროცენტს არ აღემატება.

ამ ქვეყნების ექსპორტის დაყოფა სხვა კუთხითაც არის შესაძლებელი: ერთი მხრივ, ნავთობის, ხოლო მეორე მხრივ, სამომხმარებლო საქონლის მწარმოებელი ქვეყნები. ქვეყნების პირველ ჯგუფზე „ყველაზე ნაკლებად განვითარებული ქვეყნების“ მთლიანი ექსპორტის 47 პროცენტი მოდის, ხოლო მათი ექსპორტის ზრდის მაჩვენებელი 52 პროცენტი. რაც

შეეხება მეორე ჯგუფს, მთლიან ექსპორტში მათი წვლილი 19 პროცენტით, ხოლო ზრდის მაჩვენებელი – 22 პროცენტითა.

აღსანიშნავია ის სამწესობარო ფაქტიც, რომ „ყველაზე ნაკლებად განვითარებული ქვეყნების“ რვა სახელმწიფოში ზრდის ნეგატიური მაჩვენებელი დაფიქსირდა.

თვალსაჩინოა გარკვეული დადებითი ძვრები. „ყველაზე ნაკლებად განვითარებული ქვეყნები“, როგორც წესი, დასავლეთზე, კერძოდ კი, ევროკავშირის წამყვან 15 წევრ-ქვეყანასა და ამერიკის შეერთებულ შტატებზე იყვნენ დამოკიდებულნი საექსპორტო პროდუქციის გასაღების მხრივ. მაგალითად, 1995 წელს „ყველაზე ნაკლებად განვითარებული ქვეყნების“ პროდუქციის 60 პროცენტი სწორედ აღნიშნული ქვეყნების ბაზარზე იყიდებოდა. თუმცა, 2004 წლის მიხედვით ეს მაჩვენებელი 52-მდე შემცირდა. ეს გამოწვეულია განვითარებადი ქვეყნების ბაზრების გაფართოებით. მაგალითად, ამ მომენტისათვის ჩინეთი აღნიშნული ჯგუფის ქვეყნების ექსპორტის რიგით მესამე ყველაზე დიდ ბაზარს წარმოადგენს.

„ყველაზე ნაკლებად განვითარებულ ქვეყნებში“ წარმოებულ პროდუქციას ბევრისაგან და რაოდენობრივი შეზღუდვებისაგან გათავისუფლებაზე ბევრს საუბრობენ, თუმცა რეალური ნაბიჯები ჯერ არ სჩანს. 2003 წლის მონაცემებით, აღნიშნული ქვეყნების ექსპორტის 27,6 პროცენტი იბეგრება და, ძირითადად, განვითარებული ქვეყნების მიერ.

ცნობილია, რომ იმპორტირებულ უცხოურ საქონელთან დაკავშირებით ყველა სახელმწიფოს თავისი მიდგომა, კანონები და პოლიტიკა გააჩნია. მიუხედავად საერთაშორისო საზოგადოების მხრიდან სერიოზული ლობირებისა, „ყველაზე ნაკლებად განვითარებული ქვეყნიდან“ სხვა ქვეყნებში იმპორტირებული საქონელი ჯერ კიდევ მაღალი გადასახადებით იბეგრება. „ყველაზე ნაკლებად განვითარებულ ქვეყნებს“ კი უფრო განვითარებული ქვეყნებისათვის კონკურენციის გაწვევა, ერთი მხრივ, მაღალი გადასახადების, ხოლო მეორე მხრივ, რაოდენობრივი შეზღუდვების გამო ძალიან უჭირს, რის გამოც ისინი ხშირად ბაზრის მიღმა რჩებიან.

აღსანიშნავია, რომ „ყველაზე ნაკლებად განვითარებული ქვეყნიდან“ იმპორტირებულ საქონელს ყველაზე მაღალი განაკვეთით ამერიკის შეერთებული შტატები და იაპონია ბეგრავს.

ამ სფეროში უკეთესი მომავლის იმედებს იძლევა ის ფაქტი, რომ მსოფლიო სავაჭრო ორგანიზაციის წევრმა ქვეყნებმა ორგანიზაციის მინისტრთა შეხვედრის

დეკლარაციაში (Sixth World Trade Organization Ministerial Declaration) ხელი მოაწერეს შეთანხმებას, რომლის თანახმად 2008 წლიდან იგეგმება „ყველაზე ნაკლებად განვითარებული 7 ქვეყნის“ ექსპორტის ბეგარისა და რაოდენობრივი შეზღუდვებისაგან გათავისუფლება. თუ რომელიმე წევრ ქვეყანას გაუჭირდება აღნიშნული პირობის სრულად შესრულება, იგი ვალდებულია სატარიფო ცხრილში მითითებული პროდუქციის სულ მცირე 97 პროცენტს გარკვეული პრიორიტეტი მიანიჭოს.

„ყველაზე ნაკლებად განვითარებული ქვეყნების“ საქონლის ექსპორტი ხასიათდება სამი განსხვავებული თვისებით:

- (1) პროდუქციის არამრავალფეროვნება,
- (2) საექსპორტო ბაზრის დივერსიფიკაციის სიმცირე,
- (3) ტექნოლოგიების დაბალი დონე.

ბოლო ათწლეულის განმავლობაში ბენზინის ექსპორტის წილი „ყველაზე ნაკლებად განვითარებული ქვეყნების“ საქონლის ექსპორტში საგრძნობლად გაიზარდა. 2003 წელს მისი წილი შეადგენდა ამ ჯგუფის მთლიანი ექსპორტის ღირებულების 37 პროცენტს. მეორე და მესამე ადგილს ამავე წელს ინაწილებენ ტანსაცმლის და სოფლის მეურნეობის პროდუქციის ექსპორტი. ეს უკანასკნელი 1995 წელს პირველ ადგილზე იყო „ყველაზე ნაკლებად განვითარებული ქვეყნების“ ექსპორტში.

ბაზრის კონცენტრაციის მიხედვით, როგორც ერთხელ უკვე აღვნიშნეთ, ძირითადი როლი განვითარებულ ქვეყნებზე მოდის. თუმცა ისიც ფაქტია, რომ განვითარებადი ბაზრების მნიშვნელობა „ყველაზე ნაკლებად განვითარებული ქვეყნების“ პროდუქციის ექსპორტისათვის ბოლო პერიოდში გაიზარდა. ამ მხრივ ყველაზე მნიშვნელოვანია ჩინეთის როლი. ნავთობის საექსპორტო პერსპექტივები იზრდება ტაილანდისა და ინდოეთის ბაზრებზეც, რომლებიც დღესდღეისობით შედიან იმ განვითარებადი ქვეყნების სამეულში, რომლებიც წარმოადგენენ „ყველაზე ნაკლებად განვითარებული ქვეყნების“ ნავთობის ყველაზე დიდ იმპორტიორ სახელმწიფოებს.

დაბოლოს უნდა აღვნიშნოს, რომ საერთაშორისო საზოგადოებამ დიდი სამუშაო ჩაატარა დაბალ შემოსავლიანი ქვეყნების პრობლემების წინ წამოჭრის მხრივ და ლობირება გაუწია მათი ინტერესების დაცვას საერთაშორისო ფორუმებზე, ხოლო მდიდარმა ქვეყნებმა დაინახეს პირადი ინტერესები აღნიშნული სახელმწიფოების ეკონომიკის განვითარებაში და დარწმუნდნენ, რომ მათი მდგომარეობის გაუმჯობესება და

სიღარიბის მორვეიდან მათი ამოყვანა უფრო მნიშვნელოვანია კონკრეტულად ამ მდიდარი ქვეყნების ეკონომიკური სიძლიერისათვის, ვიდრე თავად დაბალ შემოსავლიანი ქვეყნების კეთილდღეობისათვის.

ბოლო რამდენიმე ათწლეულის მანძილზე მოიმატა დასავლეთის ქვეყნების ფინანსურმა და ტექნიკურმა დახმარებებმა, დაბალ შემოსავლიანი ქვეყნებში განხორციელებულმა განვითარების პროგრამებმა, მათ მიმართ შეღავათიანი ეკონომიკური აქტების მიღებამ, ლიბერალური პოლიტიკის გატარებამ და ვაჭრობისა და ინვესტიციების წამახალისებელი შეთანხმებების დადებამ. გარდა ამისა, ცხადი გახდა რომ მრავალი დაბალშემოსავლიანი ქვეყნის ეკონომიკური სიღუბის უპირველესი მიზეზები პოლიტიკურ კონფლიქტებსა და სოციალურ პრობლემებში მდგომარეობს. უკანასკნელ პერიოდში გაიზარდა სოციალური დახმარებები განათლების, ჯანდაცვისა და სხვა სფეროებში; ასევე გაძლიერდა საერთაშორისო სავაჭროპოლიტიკის ჩართულობა და შეიარაღებული კონფლიქტების გადაჭრის მიზნით სამხედრო ძალებითა თუ აღჭურვილობით დახმარება.

ჩვენ ვეთანხმებით იმ აზრს, რომ ეკონომიკური ზრდისა და სიღარიბის შემცირების მიღწევისათვის საერთაშორისო ვაჭრობა ძალიან მნიშვნელოვანია. ამ პროცესში, რა თქმა უნდა საკმაოდ დიდ როლს ითამაშებს ვაჭრობის ლიბერალიზაცია. თუმცა, ჩვენ მიგვაჩნია, რომ სრული პროგრესის მიღწევისათვის საჭიროა ქვეყნების სამეწარმეო შესაძლებლობების განვითარება და მთლიანი პოტენციალის მაქსიმალური გამოყენება. ამ მხრივ მნიშვნელოვანი როლი უნდა ითამაშოს სამუშაო ასაკის მოსახლეობის განვითარებამ და განათლებამ, და არსებული ბუნებრივი თუ ადამიანური რესურსების სრულმა გამოყენებამ.

გამოყენებული ლიტერატურა:

1. United Nations Conference on Trade and Development (UNCTAD), The Least Developed Countries Report 2004, Linking International Trade with Poverty Reduction, UN, New York and Geneva, 2004.

2. Berkeley, Principles of Macroeconomics, International Trade, Trade Principles and Developing Countries Power Point Presentation, California, USA, 2003 .
3. World Trade Organization (WTO), WTO Work Programme for the Least Developed Countries, Switzerland, 2002.

Summary

Sophia Titvinidze

The Least Developed Countries and International Trade

The article deals with a group of countries referred to as the least developed countries and describes the reasons for their grievous state, among which are a weak economic structure, either lack or shortage of human, institutional, technological and trade resources; poorly developed social infrastructure, etc. The situation is even more aggravated by foreign debts and oil price fluctuations on the world market. The article demonstrates why it is so important to assist these countries to get actively involved in international trade. The assistance of the world community has been significant recently; however it should be more diversified. To achieve this it is not enough to provide them with technical or material assistance, it is more important to invest in the development of their industrial capacities, in education so that both natural and human resources be efficiently applied.

Резюме

Софья Титвинидзе

Наименее развитые страны и международная торговля

В статье рассматривается группа стран, называемых наименее развитыми странами и перечисляются причины их бедственного состояния. Этими причинами являются слабо развитая экономическая структура, нехватка трудовых, институциональных, технологических ресурсов, слабо развитая инфраструктура и т. д. Ситуацию еще больше усугубляет внешний долг и неустойчивость цен на нефть на мировом рынке. В статье говорится почему так важно способствовать активному участию этих стран в международной торговле. Последнее время международное сообщество оказывает существенную помощь, однако, желательно чтобы эта помощь была более разносторонней. Поэтому развитые страны должны вкладывать больше инвестиции для развития производственных мощностей и сферы образования, чтобы как природные, так и трудовые ресурсы были наиболее эффективно использованы.

CONTENTS

Giorgi Bagaturia, Otar Bagaturia The Basis of the State Solidary Philosophy -----	5
Temur Todua, Shota Dogonadze Aristotle about the State Government-----	28
Otar Kochoradze, Ivane Bejashvili State construction of Georgia: dynamics and prospects (The comparative analysis) -----	39
Otar Kochoradze, Nikoloz Bejashvili Politics and national interest (The comparative analysis) -----	45
Genadi Iashvili Conception of strategic management in small enterprises-----	51
Bela Goderdzishvili Maia Danelia The Strategy of Territorial Development-----	60
Genadi Iashvili The role of a modern strategic manager in enterprises-----	69
Giorgi Mchedlishvili International tourism in Svaneti -----	77
Tengiz Endeladze Military structures of neighbour states and their role for the sovietization of Georgia -----	98

D. Taktakishvili Religion matters with Kant and Hegel -----	107
Lali Gvasalia The aesthetical-cultural concept of the Artistic shape's idea -----	114
Maia Chkheidze Principles of Intercultural Communication -----	119
Rusudan Tabukashviki Coordination problems of language and society in sociolinguistic -----	124
Tinatin Iashvili, Irina Iashvili World Trade Organization (WTO) and its role in world economy -----	131
Tinatin Iashvili, Iren Iashvili Russia and World Trade Organization Problems and Obstacles -----	144
Sophia Titvinidze The Least Developed Countries and International Trade -----	154

СОДЕРЖАНИЕ

Георгий Багатурия, Отар Багатурия Основы государственного солидарного мировоззрения -----	5
Темур Тодуа, Шота Догонадзе Аристотель о государственном управлении-----	28
Интервью профессора Шота Догонадзе интернетизданию южного Кавказа «Новый регион»-----	38
Отар Кочорадзе Иване Бежашвили Государственное строительство Грузии: динамика и перспективы (Сравнительный анализ) -----	39
Отар Кочорадзе Николай Бежашвили Политика и политический интерес (Сравнительный анализ) -----	45
Геннадий Яшвили Концепция стратегического менеджмента в малых предприятиях-----	51
Белла Годердзишвили Мая Данелия Стратегия Территориального развития-----	60
Геннадий Яшвили Роль современного стратегического менеджера в предприятиях -----	69
Георгий Мchedlishvili Сванети в ожидании большого туризма -----	77

Тенгиз Енделадзе Силовые структуры соседних государств в борьбе за советизацию Грузии -----	98
Давид Тактакишвили Вопросы религии у Канта и Гегеля -----	107
Лали Гвасалиа Эстетико-культурологический концепт понятия-художественный образ -----	114
Майа Чхеидзе Принципы Межкультурной Коммуникации -----	119
Русудан Табукашвили Проблема взаимоотношений между языком и обществом в социолингвистике -----	124
Студенческие страницы -----	131-154
Тинатин Яшвили, Иринэ Яшвили Всемирная Торговая Организация (ВТО) И ее роль во всемирной экономике -----	131
Тинатин Яшвили, Иринэ Яшвили Россия и Всемирная Торговая Организация. Проблемы и препятствия -----	144
Софья Титвинидзе Наименее развитые страны и международная торговля -----	154

ავტორები

- გიორგი ბადათურია** - საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტის სახელმწიფო მართვის მიმართულების ასოცირებული პროფესორი
- ოთარ ბადათურია** - საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტის სახელმწიფო მართვის მიმართულების უფროსი მასწავლებელი
- ივანე ბეჟაშვილი** - საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტის ჰუმანიტარულ-სოციალური ფაკულტეტის მაგისტრანტი
- ნიკოლოზ ბეჟაშვილი** - საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტის ჰუმანიტარულ-სოციალური მაგისტრანტი
- ლალი გვასალია** - იჭავჭავაძის სახ. უნივერსიტეტის სრული პროფესორი
- ბელა გოდერძიშვილი** - საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტის თანამშრომელი
- მაია დანელია** - საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტის პედაგოგი
- შოთა დოდონაძე** - საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტის სახელმწიფო მართვის მიმართულების ხელმძღვანელი, სრული პროფესორი
- თენგიზ ენდელაძე** - ისტორიის მეცნიერებათა კანდიდატი, გენერალ-მაიორი
- რუსუდან თაბუკაშვილი** - საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტის სრული პროფესორი
- დავით თაქთაქიშვილი** - საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტის ფილოსოფიისა და საზოგადოებრივ ურთიერთობათა მიმართულების ასოცირებული პროფესორი
- თემურ თოდუა** - საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტის სახელმწიფო მართვის მიმართულების სრული პროფესორი
- გენადი იაშვილი** - საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტის სრული პროფესორი
- ირინა იაშვილი** - საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტის ჰუმანიტარულ-სოციალური ფაკულტეტის მაგისტრანტი
- თინათინ იაშვილი** - საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტის ჰუმანიტარულ-სოციალური ფაკულტეტის მაგისტრანტი
- გიორგი მჭედლიშვილი** - ისტორიკოს-კულტუროლოგი, ივ. ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის პროფესორი, ისტორიის მეცნიერებათა დოქტორი
- სოფიო ტიტვინიძე** - საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტის ჰუმანიტარულ-სოციალური ფაკულტეტის მაგისტრანტი
- ოთარ ქონორაძე** - საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტის სახელმწიფო მართვის მიმართულების ასოცირებული პროფესორი
- მაია ჩხეიძე** - საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტის უცხოური ენებისა და კომუნიკაციის დეპარტამენტის ხელმძღვანელი, სრული პროფესორი

ჟურნალის რედკოლეგია

ნანა ავალიანი - ევროპის საბჭოში საქართველოს მუდმივი წარმომადგენლის მოადგილე, პროფესორი

მეუფე აბრაამი (გარმელია) -დასავლეთ ევროპის მიტროპოლიტი

გიორგი ბაღათურია - საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტის პროფესორი

ოთარ ბაღათურია - საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტის უფროსი მასწავლებელი

ვახტანგ გურული - თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის პროფესორი

შოთა დოღონაძე - საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტის სახელმწიფო მართვის მიმართულების ხელმძღვანელი, პროფესორი

თეიმურაზ თოდუა - საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტის პროფესორი

როინ მეტრეველი - აკადემიკოსი

ქეთი ქოქრაშვილი - საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტის ადმინისტრაციის ხელმძღვანელი, პროფესორი

ოთარ ქორაძე - საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტის პროფესორი

რუსუდან ქუთათელაძე - საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტის ჰუმანიტარულ-სოციალური ფაკულტეტის დეკანი, პროფესორი

მაია ჩხეიძე - საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტის უცხოური ენებისა და კომუნიკაციების დეპარტამენტის ხელმძღვანელი, პროფესორი